La 1e édition avec
le 6e livre -

Ch. Mauvezin.
1860.

οἷς ἀτυχῶ, λίαν εὐτυχῶ. A-20

HIERONYMI

MERCVRIALIS

VARIARVM LECTIONVM, IN MEDICINÆ SCRIPTORIBVS ET ALIIS, LIBRI QVINque priores,

Ab auctore aucti & recogniti.

Quibus adiectus est liber sextus antea nunquam editus.

Cum Indicibus copiosissimis.

PARISIIS,

Apud Nicolaum Niuellium, via Iacobæa, ad insigne Columnarum.

M. D. LXXXV.

BALTHASARI

GRANGERIO D. BARTHOlomæi apud Nouiodunenses Cœnobiarchæ, cognato suo,

BONAVENTVRA GRANGERIVS. S. P. D.

Voties animo meo illud occurrit (cognate clariss.) quod Pythagoram dicere solitum legimus, duo esse hominũ generi Deorum munere tributa longè pulcherrima, nimirum veritatem amplecti, & beneficium se in omnes gerere, atque horum vtrumque cum Deorum immortalium operibus comparari posse, eorum studium vehemẽter laudare soleo, qui cogitationes suas omnes eò referunt vt publicam vtilitatem quantum possunt augeant. Ex quorum numero cùm illos omnibus anteponam, qui rebus illis quas ingenio persequimur ocium suum transmittentes, in disciplinis tractandis quas veteres excellentiore quadam con-

ditione à natura ſubornati ſcriptis ſuis poſteritati reliquerũt aßiduè verſantur, obſcura illuſtrando, implicata explicando, corrupta reſtituendo, cantionẽ illam in plerisque deſidero quã priuſquàm aliquid ſuſcipiatur memoria teneri neceſſe eſt, vt benè de omnibus merendi voluntati prudentia coniuncta ſit. Sic enim illorum permultos qui hoc tempore cogitationes ſuas in luce atque oculis omnium verſari volunt, Muſis & Apolline nullo (vt ait ille) literis mandare animaduertimus, dum nominis & famæ deſiderio indulgent, vt irritus omnino ſit illorum labor, in quo neque meritum eius qui beneficium conferre ſe putat vllũ agnoſcitur, neque gratia vlla ab eo in quem beneficium conferri putatur rependitur. Tanta eſt ſcilicet quorundam φιλαυτία *vt ſtolidi amatoris more quem putidus amaſiæ polypus etiam delectat, quicquid apud ſe commentati fuerint, quamuis nullum ſolertis ingenij aut accuratæ induſtriæ ſpecimen*

in eo appareat, idipſum aliorum exquiſitiſſimis eruditiſſimiſque ſcriptis anteponant, nec ſi quid ab aliis rectè dictum aut factum fuerit, id vt probent adduci poſſint. Cuius mali vehementia eò deterior eſt, & ab optima ſalutis ſpe remotior, quòd illi ferè qui eo iactantur (vt inquit Plato) nunquam de remedio comparando cogitant: etſi tantò magis in eius curam incumbendum ſit, quantò maiores animis calamitates infert, perniciémque ingeniis præſentiorem. Quæ non modò illos attingit qui eo correpti ſunt, verùm etiã cæteros omnes, qui vel diſcendi cupiditate allecti ad illorum conſuetudinem ſeſe applicant, vel ex illorum ſcriptis ea ex quibus doctiores fieri ſe putant, imprudenter hauriunt. Quemadmodum verò huic hominum generi honeſtæ mercedis loco ſempiternæ infamiæ pœna ſubeunda eſt, ita dici vix poteſt quàm magno doctorum omnium conſenſu dulciſſimam nominis ſui commendationem audiant, qui omnibus re-

bus instructi quæ ad præclaræ eruditionis cumulum consequendum expeti possunt, ad maiores artes tractandas easdemque aliis impartiendas accedunt. In quibus ex permultis quibus hæc abundant tempora Hieronymum Mercurialẽ collocare potißimùm soleo, quem ad fastigiũ veræ & solidæ eruditionis, summa cũ sui nominis gloria, & totius Italiæ singulari ornamento, peruenisse cùm multa confirmẽt, quæ ex illius ore quotidie excipi audimus,

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος

Οὐτ᾽ ἀφαμαρτοεπὴς vt de Menelao scripsit Homerus, tum verò multæ & variæ de Medicina commentationes quas è manibus dimisit. Ex omnibus autem illis cum primas tenere doctorum hominum consensum conspirare antea animaduerteret, quos variarum lectionum libros inscripsit, in quibus ex immensa ingenij sui supellectile quasi literarum delicias quasdam nobis spectandas proponere voluit, collatis in vnum maximis

grauiſſimiſque ex omni artium genere quæſtionibus, ad priores quatuor libros quos ante duodecim annos in hominum luce verſari paſſus eſt, quintum librum aliquot poſt annis adiecit. Cúmque in eo ſcribẽdi genere doctorum omnium approbatione ſtimulos admouente ſibi magnopere placeret, ſuperiore anno ſextum librum ad reliquorum numerum accreſcere, eóſque in tuo nomine apparere voluit, quaſi amoris mutui inter vos olim ſuſcepti ſempiternos teſtes. Fecit verò patris tui de me honeſta apud illum commemoratio cum Patauium veniſſet, quo illius conſilio frueretur, vt quæ editioni huic adiecerat in fide mea deponeret, méque eorum quæ in hac poſtrema editione facienda eſſent procuratorẽ ſibi optaret. Quod onus eò libentiùs ſuſcepi, quòd & ſummam hominis cui numquam cognitus fuiſſem erga me beneuolentiam literis ad me ſæpe ſcriptis expreſſam vidi, & ad laudem inter meos inueniendam profuturum exiſtimaui, ſi ab

eo quem eruditionis numeros omnes expleuisse consentiunt omnes, subsidia industriæ meæ, si qua est, expeterentur. Hos igitur libros authoris voluntati obsequutus nomini tuo inscriptos atque dicatos tibi offero, in his commendandis nihil operæ insumens, quòd tibi summo iudicio, & in variis variorum authorum lectionibus exercitatissimo, horum lectionem omnis commendationis vice facturam satis polliceor: extrema hac epistola id vnum à te petens vt illius erga te studium atque voluntatem tantò magis grata memoria prosequaris, quantò nominis tui gloriam cum illius perpetua commendatione duraturam tibi polliceri debes. Bene vale.

Lutetiæ Paris. Calend. Martiis. 1585.

AD HIERONYMVM MERCVRIALEM DE SVIS VARIIS LECTIONIBVS.

PHœbæe ſubiens laqueata palatia Circes
Fugit Dulychius mixta venena ſibi,
Tutus Atlãtiadis ſacro medicamine, nigra
Cui radix, floris lactea forma fuit.
At tu præſidiis doctrinæ arcana recludens
Hîc varia in variis quæ latuere libris,
Sancta aperis Sophiæ lõgis erroribus actis
Auſoniæ & Graiæ limina clauſa priùs.
Sic tu Mercurij deductum à nomine, fati
Imperio impoſtum nomen & omen habes

Bon. Grangerius Pariſ. Medicus.

CATALOGVS AVCTORVM, QVORVM LOCA VEL EXPLI-cantur vel emendantur.

Aëtius.
Æſchylus.
Ælianus.
Ælius Promotus.
Æmilius Probus.
Æſchines.
Agatarchides.
Albertus Magnus.
Alexander Trallianus.
Amos.
Antigonus.
Apicius.
Apollonius.
Apſyrtus.
Apuleius.
Ariſtoteles.
Arrianus.
Ariſtophanes.
Archigenes.
Archeſtratus.
Arceſilaus.
Arnobius.
Aſclepiades.
Athenodorus.
Athenæus.
Aurelius Prudentius.
Auerroës.
Auſonius.
Auicenna.
Auenzoar.
Baſilius.
Cato.
Caelius Aurelianus.
Callimachus.
Caſſius Medicus.
Catullus.
Caſſiodorus.
Chalcidius.
Cicero.
Clemens Alexãdrinus.
Cornelius Celſus.
Columella.
Cratinus.
Cyprianus.
Democritus.
Demoſthenes.
Dion Caſſius.
Dion Nicæus.
Dionyſius Afer.
Dioſcorides.
Diphilus.
Diodes.
Diogenes Laërtius.
Didymus.
Diodorus Siculus.
Empedocles.

Ennius.
Eraſiſtratus.
Erotianus:
Eradius.
Fauorinus.
Galenus.
Gellius.
Gregorius. { Nazanz. / Nyſſen.
Halyabbas.
Heraclitus.
Herodotus.
Heraclides Tarẽtinus.
Heſiodus.
Herophilus.
Heſychius.
Hieronymus.
Hipparchus.
Hippocrates.
Homerus.
Horatius.
Hyginus.
Iſidorus.
Iulius Pollux.
Iuuenalis.
Lampridius.
Lucianus.
Lucilius.
Lucretius.
Martialis.
Marcellus Burdegalenſis.
Macrobius.
Meſues.
Michaël Epheſius.

Mneſitheus.
Nemetius.
Nicephorus Calliſtus.
Nicander.
Nonius Marcellus.
Oribaſius.
Ouidius.
Palladius
Pandectarum auctor.
Paterculus.
Paulus Aegineta.
Philoſtratus.
Philemon.
Plato.
Pindarus.
Plinius.
Plutarchus.
Plautus.
Porphyrius.
Polybus.
Praxagoras.
Q. Curtius.
Rabi Moyſes.
Ruffus Epheſius.
Scribonius Largus.
Serenus.
Seruius.

Seneca.
Serapion.
Sextus empiricus.
Soranus.
Spartianus.
Stephanus.
Stephanus Athenienſis.
Stobæus.
Strabo.
Strabonicus.
Suidas.
Syneſius.
Terentius.
Tertullianus.
Themiſon.
Theodorus priſcianus.
Theopompus.
Tibullus.
Thucidides.
Varro.
Vegetius.
Virgilius.
Vitruuius.
Vlpianus.
Xenophon.
Zonaras.

FINIS.

INDEX CAPITVM
LIBRI PRIMI.

LIBRI TERTII.

LIBRI QVARTI.

LIBRI SEXTI

FINIS.

HIERON. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ AVCTORIB. ET ALIIS LECTIONVM.

LIBER PRIMVS.

De Oesophago & Stomacho locus Galeni emendatus, & Aristotelis conciliatus: Lucretius defensus: Pollucis locus correctus, & alter Hippocratis indicatus de Concoctione. CAP. I.

ALENVS quinto de Locis affectis cap. 5. scriptum reliquit, veteres interstitium illud, quod inter fauces & ventriculum collocatur, οἰσοφάγον nominasse: posteriores verò Aristotele idem στόμαχον dixisse: quamquam & Homerũ in 17. Iliados sic locutũ inuenio, vbi scribit:

Α᾿ψ δ᾿ ἀνακαζομένοιο κ᾽ τ᾽ στομάχοιο θέμεθλα
Νύξ᾽, ἐπὶ δ᾽ αὐτὸς ἐρείσε βαρείη χειρὶ πιθήσας,
Α᾿ντικρὺ ἀπαλοῖο δι᾽ αὐχένος ἤλυθ᾽ ἀκωκή.

Subiungit Galenus, Aristotelem ipsum eam partem semper antiquo nomine vocasse. Quæ verba occasionẽ multis dederunt, vt Galenum calumniarẽtur: siquidem Arist. infrequentiùs in ea parte nominanda οἰσοφάγου voce vsus reperitur, quàm στομάχου. Is enim primo de Histor. animal. cap. 12. 15. 16. & vltimo: 2. de Histor. cap. 17. item 4. de Hist. cap. 13. & sæpiùs, totum

illud ſpatium faucium & oris ventriculi, quod nos Gulam diximus, στόμαχον appellauit. At 1. de Hiſt. animal. cap. 16. tertio de Partibus animalium, cap. 15. in eadem parte nominanda οἰσοφάγου nomen interſeruit: quod etiã ἀπὸ τοῦ μήκους καὶ τῆς στενότητος, neſcio qua ratione, ita vocatũ dixit. Vnde cuique perſpectum eſſe poteſt, aut Galenum erraſſe, aut illius philoſophi ſcripta oſcitanter admodum perlegiſſe. Quorum vtrunque cùm ego à medicorum Principe, & in peripatetica doctrina maxime verſato, longè alienum putem: ad credendum potiùs inducor, textus omnes vulgatos vnius voculę οὐκ defectu fuiſſe deprauatos: & propterea ita legendos, αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους οὐκ ἀεὶ τῷ παλαιῷ καλοῦντος ὀνόματι τὸ μόριον τοῦτο τοῦ ζώου, hoc eſt, Ariſtotele ipſo non ſemper antiquo vocabulo hanc animalis partem nominante. Ad hoc autem iudicandum primò ea ratione moueor, quòd veriſimile non videtur, Galenum, ſcriptorẽ omnium fere poſt homines natos diligentiſſimum, in re adeò clara ita dormitaſſe. Deinde quòd ſi eius mentem attentiùs contemplari velimus, id innuere voluiſſe videtur, quòd veteres eã partem οἰσοφάγον, poſteriores Ariſtotele στόμαχον nominarint. Ariſtoteles verò tanquam inter hos tempore medius vtroque nomine vſus ſit, niſi magis placeat totam Galeni ſententiam inuertere, vt dixerit veteres eam partem vocaſſe στόμαχον. poſteriores verò Ariſtotele οἰσοφάγον. Nam, vt Homerum, prætercam in Hippocratis cõmentariis ſemel tantùm vocem οἰσοφάγος vſurpatam inuenio: in libro περὶ ἀνατομῆς. Semel in libro de locis in homine στόμαχος verò vocata inuenitur in libro de Alim. de carnibus, de glandulis. 4. de morbis. Vnde neque ſatis intelligere poſſum, quomodo Galenus in linguis dicat Oeſophagũ Hippo-

crati significare os ventriculi. Illud interim non tacebo, Latinos ferè omnes, qui ornatè & purè dicendi studiũ amplexi sunt, stomachi vocabulum pro ventriculo, quem Seneca epist. 91. & Vegetius lib. 1. Veter. cap. 40. Aqualiculum appellarunt, vt plurimùm accepisse. Lucretius in 6.

Flagrabat stomacho flamma vt fornacibus intus.

Hor. *Ieiunus stomachus rarò vulgaria temnit.*

& — *stomachoque tumultum*
Lenta feret pituita.

Idem Columella. Clarus est Celsus lib. 1. cap. 2. & 8. & lib. 4. cap. 5. qui tamen lib. 4 cap. 1. gulam, stomachum, sed quasi populus ita loqueretur, nominauit: qui etiam aliquando, pro ore ventriculi, ea voce vsus videtur. Quod ipsum etiam alios fecisse, sed καταχρηστικῶς, scribit Galenus 7. Aphoris. 56. Plinius quoque in sexcentis locis, vbi varia pro stomacho remedia proponit, ferè semper ventriculum intelligit: etsi aliter sensisse ab aliquibus malè credatur lib. 11. cap. 37. quando dixit, Summũ gulæ Fauces; extremum Stomachus. Cælius Aurelianus frequentissimè pro ventriculo, & præsertim vbi de stomachicis tractat. in 3. Chronicarum passionum, pro gula interdum stomachum accepit. Serenus pro ventriculo toto,

Qui stomachum regem totius corporis esse
Contendunt, vera niti ratione videntur:
Huius enim validus firmat tenor omnia membra,
Et contra eiusdem firmantur cuncta vigore. frangumtur ... dolore

Cur igitur Lucretius in transferendis Thucydidis verbis, ἀπὸ καρδίας, quæ os ventriculi ipsi significabat, cor & non stomachũ, dicere maluerit, hæc ratio sufficere docto cuidam viro ipsum criminanti debebat, quòd stomachus rarò os ventriculi, plerunq; vel to-

tum ventriculum, vel gulã ipſam propriè ſignificaret Latinis. Quo modo etiã Nicãder in Alexipharmacis, στομάχοιο δοχαίην vocari id à nonnullis dixit: quaſi ſit per quod ſtomachus recipit. Sic etiã poſt nos Lambinus ſcripſit, Lucretium pro corde intellexiſſe ſtomachum ad Græcorum imitationem: quemadmodũ & Horatium lib. 2. Sat. 3. Ac ne quis Pollucem in 2. lib. mihi adducat, vbi ſtomachum aſperam arteriam quoque vocatã dicere videtur: ſciri velim, apud ipſum ſtomachum eo in loco pro gulæ principio, quod ductibus ambobus quaſi commune eſt, capi. Vbi etiam litterã Pollucis mẽdoſam eſſe reor, quando ſcribit, ὁ δὲ στόμαχος ἔγκειται μὲν ἔνδοθεν τῇ ῥάχει, καταπείνει δὲ εἰς τὸν πνεύμονα, hoc eſt, ſtomachus intus quidem incumbit ſpinæ, ad pulmonem pertinetque. Quo in loco legendum credo, εἰς κοιλίαν; Nam ex his ſubſequentibus verbis, ſic eſſe legendum apparet: τοῦ δὲ στομάχου καταλήγοντος εἰς κοιλίαν, id eſt, Stomachus vero cùm in ventrem deſinat. Similia his ſunt, quæ apud Hippocratem in libello de Anatome ſcripta habentur, hoc modo, οἰσοφάγος δὲ ἀπὸ γλώσσης τὴν ἀρχὴν ποιεύμενος, ἐς κοιλίην τελευτᾷ. ὃν δὴ καὶ ἐπὶ σηπτικῆς κοιλίης στόμαχον καλέουσιν. id eſt, Oeſophagus autem ſumpto à lingua initio in ventrem deſinit, quem in ventre putrefactorio ſtomachum nominãt. Nam σῆψιν more antiquo ab Hipp. cõcoctionem vocari, in noſtris Hippocratis adnotationibus monſtramus: vt nemo mirari debeat, quòd ventriculum, vbi concoctio perficitur, σηπτικὸν vetuſtiſſimus auctor dixerit: qui etiam ἀκροσαπὲς pro leuiter concocto in lib. περὶ τροφῆς dixit, ſicut Empedocles vocauit vinum ὕδωρ ἐν ξύλῳ σαπὲν, id eſt, concoctum, vt refert Ariſtoteles 4. Topic. cap. 5. & Plutarchus cap. 2. lib. de Cauſis Nat. vbi ſcribit, coctionem eſſe putrefactionẽ. Cete-

rùm Marcellus Empiricus cùm à Stomacho Aqualiculum diuersum faciat, pro stomacho fortè os vẽtriculi, pro aqualiculo eiusdem fundum intellexit. Nam & aliis aqualiculum idem fuisse, non est rationi neque sententiæ nostræ dissentaneum. Sed de hoc alibi etiam in hisce libris tractabitur.

De Rabie, siue Hydrophobia, & Elephantiasi, loci Aristotelis & Medicorum explicati. CAP. II.

APud Aristotelem 8. Hist. anim. cap. 22. scriptum inuenitur, hominem inter cetera animalia à rabido cane commorsum, neque rabie corripi, neque interire. Eius verba sunt: οἱ δὲ κύνες κάμνουσι νοσήμασι τρισίν. ὀνομάζεται δὲ ταῦτα, λύττα, κυνάγχη, ποδάγρα. τούτων ἡ λύττα ἐμποιεῖ μανίαν, καὶ ὅταν δάκῃ, λυττῶσιν ἅπαντα τὰ δηχθέντα, πλὴν ἀνθρώπου. ἀναιρεῖ δὲ νόσημα τοῦτο τάς τε κύνας, καὶ ὅτι ἂν δηχθῇ ὑπὸ λυττώσης, πλὴν ἀνθρώπου. Quum autem euentus quotidiani hominem non solùm à cane, verùm etiam ab aliis rabidis animalibus commorsum, male affici, atque iugulari (vt Cælius Aurelianus 3. Acutorum scripsit) manifesto declarẽt, multi, vt Aristotelem ab erroris suspicione vindicarẽt, in eo interpretando laborarunt. Iulius Pollux in 5. sententiam philosophi ita accipiendam voluit, ὅτι πᾶν τὸ ὑπὸ λύττῃ κυνὸς ἐχομένου δηχθὲν ἀναιρεῖται, ἄνθρωπος δὲ μόνος οὐκ ἄνευ κινδύνων περιγίνεται. Nicolaus Leonicenus vir doctissimus contextum potiùs deprauatum esse voluit, & loco πλὴν esse legẽdum πρὶν, quasi homo commorsus in rabiem & mortem deueniret vtique, sed posteriùs ceteris animalibus: quando Galenus aliquos post sextum & octauũ à morsu accepto mensem, vel etiam post annum, Auicena post septimum, Albertus post duodecimum eo morbo laborasse, & necatos

fuiſſe tradunt. Non defuerunt, qui πλὴν χηνὸς legendum maluerint, rudi quadam experientia ducti, quòd anſeres ſæpenumero mordeantur, & nullum ex iis interire conſpiciatur. Auguſtinus Sueſſanus in commentariis ſuper libros de Animalibus ſententiam Ariſtotelis iccirco veram putauit, quia vnus homo ratione præditus medicamẽtorum ope ſeruatur, quo minùs vel non rabie capiatur, vel captus euadat: quamuis non omnes illud obtineant. Hieronymus Fracaſtorius diuerſa à cunctis via incedens, cetera animalia rabire ob feritatis conſortium, quod illis cum cane eſt, hominem verò ob temperaturæ ab illis multùm diſcrepantis excellentiam minimè ei ægritudini ſubiici, ex Ariſtotelis mente credidit. Sed ego, cùm in vetuſtiſſimum codicem manuſcriptum inciderim, cui hæc verba deſunt, καὶ ὅτι ἂν δηχθῇ ὑπὸ λυττώσης, πλὴν ἀνθρώπου, & hanc lectionem vetus quoque Latinus interpres, quem manuſcriptum vidi in Bibliotheca, quam Io. Vincentius Pinellus, vir doctiſſimus, & omnium bonorum patronus, in vſum eruditorum magnis ſumptibus inſtruit, ſecutus ſit, putaui facilè contingere potuiſſe, vt etiam antiquis temporibus ea verba, quæ litigandi occaſionem dedere, ab aliquibus librariis ex marginibus interſerta ſint: eò præſertim quòd antiquus auctor Antigonus in ſynagoge Paradoxarum hiſtoriarum, vbi multa ex Ariſt. fideliſſimè recitat, id ſolum inquit voluiſſe Ariſtotelem ὑπὸ κυνὸς λυττώσης λυττᾶν πάντα τὰ δηχθέντα, πλὴν ἀνθρώπου. Verũtamen vt concedem Ariſtotelicum contextum nihil omnino immutandum, neminem adhuc eorum veritatem vſquam aſſecutum exiſtimo; propterea quòd tempeſtate Ariſtotelis morbum hũc in homine nondum cuiquam innotuiſſe inuenio: vn-

de iure ipse scriptis mādauit, solum hominem commorsum à rabido cane illæsum permanere. Vtrum verò eo tempore morbus ille nunquam fuerit, sed pòst ortum habuerit: an fuerit quidem, sed cognitus non sit, forsan dubitari possit. Attamen vtrunque fieri potuisse existimo. Plutarchus enim 8. Symposiacorum Problem. 9. hydrophobiam & elephantiasim morbos fuisse nouos Asclepiadis tempore, qui sub Pompeio Magno Romæ in arte medica claruit, ex sententia Athenodori medici testatum fecit; vbi similes morbos, atque etiam alios causis diuersis posse nouiter oriri disputat quemadmodum rigorem sine febre nouum & peregrinum Symptoma ob victus nouitatis rationem suo tempore fuisse perhibet Galenus cap. 7. lib. de Rig. trem. Nihilominùs haud rationi quoque dissonum mihi videtur, morbum antiquitus etiam extitisse, neque tunc innotuisse; propterea quòd homines eo morbo multis post acceptum morsum diebus occuparentur; & iccirco à medicis eius causa non aduerteretur. Vtcumque sit, Aristotelis certè tempore minimè cognitum fuit, hominem commorsum à rabido cane vllo morbi aut symptomatum prauorū genere, & præsertim aquę timore capi. Quod & alię, prętęr Plutarchi modò citatum testimonium, rationes mihi persuadent. Nam ex vetustioribus Asclepiade scriptoribus neminem adhuc inueni, qui huiusce mali mentionem vllam expressam fecerit. Quod si manifestum fuisset, æquum erat ab aliquibus, & saltē ab vno Hippocrate nominari, nempe qui in commentaris Epidemicis, & alibi, varia ac prope incredibilia morborum genera recensuit. Nicander item Colophonius, qui ante Pompeij tempora sub Attalo eius generis postremo

Pergami rege floruit, cùm omnia venena ac lethalia homini, siue ex potu ac cibo, siue ex morsu atque impressione, carminibus persecutus hydrophobiam tacuerit, par est arbitrari, nō aliūde eam silentio præteriisse, nisi quia ætate ipsius nondū apparuerat. Neque Cælij Aureliani auctoritas (siue ipse sit, siue Soranus ab eo Latinus reddit9, qui in 3. Acut. de hac passione latissimè differit) me quicquā mouet. quandoquidē ineptè satis ac indoctè ex vno vel altero Homeri. Menandri, Democriti itē & Hippocratis loco falso & extra rem inducto, Hydrophobiam veteres auctores nouisse, sese probare credit. Accedit quòd Ouidius, qui paullò post Asclepiadem vixit, Hydrophobiæ nullum esse remedium scribens hoc versu,

Soluere nodosam nescis medicina podagram,
Nec formidatis vlla medetur aquis.

indicare videtur, eum morbū nuperrime apparuisse, quippe cuius medicina nondum inuenta esset. Quin & hac in re Plinij alioquin auctoris grauissimi sententiam probare nequeo, qui vsque ad tempora sua, aquæ & aliarum rerum formidinē ex morsu canis ortam incurabilem extitisse, & casu quodā à milite Cynorhodi potionem à matre sibi per litteras ex insomnio indicatam huic malo inuentā esse medicinam scribit, quum cōstet, Corneliū Celsum, & Scribonium Largū, Plinio antiquiores, eius remedia plurima scriptis mandasse; vt silētio prætercam Dioscoridem, atq; Cælium Aurelianum, siue Arrianum, qui Themisonem medicum Asclepiadis sectatorem à cane morsum huiuscemodi timorē incurrisse, & medicamētorum ope incolumem euasisse scribunt. Nisi, Plinij auctoritatem tuentes, dicamus vulneratos à canis dente ante ipsius tēpora curatos esse, si in princi-

pio medicus accerſebatur; at ſi neglectus lõgiùs proceſſerat morbus,& timorẽ aquæ pepererat, minimè curari potuiſſe. Cui ſentẽtiæ nõ parum Celſus fauet, inquiẽs, Aquæ timore oppreſſis in anguſto ſpem eſſe. Simili pacto Galenũ à calumnia vindicare ſoleo, qui in 6. de Loc. affectis. ſolos canes rabie tentari ſcripſit: cui etiã Alexãder ille Probl. auctor aſſenſus eſt. Nam Ariſtoteles, Cælius Aurelianus, Theodorus Priſcianus, Vegetius, Porphyrius, Apſyrtus, Hierocles, Palladius, Auicẽna, qui huiuſmodi morbũ in equis & alijs animalib. obſeruarunt, Galeno poſteriores extiterũt: inde facilè contigit, vt illius tempeſtate nondum in quopiam alio, quàm in cane innotuerit, vel ſaltem id nomẽ tunc non obtinuerit, quod poſteriores in alijs animalibus vſurpauerunt. Niſi dicamus, Galenum haudquaquam Hippiatricem exercuiſſe, & propterea, ſi quicquam in ipſa errauit, excuſationem mereri, vel potiùs locutum eſſe de vera rabie, quæ à cane immediatè aut mediatè proficiſcitur. Etenim cetera animalia, niſi ſint à ſolo cane rabido cõmorſa, haudquaquam verè rabiunt: quamquam ſimili quopiam morbo affici poſſunt, qui per ſimilitudinem à ſcriptoribus ſit rabies vocatus. Sed de tota huius morbi natura copioſè egimus, dum publicè morbos capitis explicuimus. Quod verò Plutarchus ſcribit, Elephantiaſim ab Arabum medicis Lepram vocatam, ac morbum vni homini proprium, Aſclepiadis ſolùm ætate ſeſe manifeſtaſſe; id ita accipiendum puto, vt, quemadmodum ſcribit Plinius 26. lib. in Italia tunc apparere cœperit, quoniam eum morbum ſub nomine Satyriaſis Ariſtoteles in 4. de Gen. anim. cap. 3. intellexit, vt Michael Epheſius in commentario prudenter notauit. Adhuc in Ægypto anteà vulgatum

extitisse declarat etiam Lucretius in 6.

Est elephas morbus, qui Nili flumina propter
Gignitur Ægypto in media, neque præterea vsquam
Atthide tentantur gressus, oculíque in Achæis
— Finibus.

Elephantiasin autem licet in Italia statim restinctam narret Plinius; in Ægypto tamen frequens durauit vsque ad Galeni tempora, qui eum morbum Alexandriæ familiarem in Germania, Scythia, Mysia frigidis regionibus non grassatum, 2. libro ad Glauconem tradidit. Quod porrò scriptum est, Ægyptiorum reges ea lue captos sanguine humano in balinearum solijs fuso magna populi cæde curari solitos, vt non multùm vero simile, sic ferini remedij habuisse speciem opinor.

Restitutus Galeni & Plutarchi locus de Palmulis, & alter declaratus. Nonnulla de oliuis. Papauersici apud Tertullianum. CAP. III.

PAlmulas & vi quadam peculiari, & quòd magno labore coquantur, ac vaporibus superiora tentent, capitis dolorem generare, scriptum est à Galeno 2. de Comp. medic. s.l. vbi Apollonij ad dolores ex ebrietate scripta recitat; necnon 2. de Alim. fac. & in lib. de Facilè parabilibus ad Solonem: quod anteà Xenophon apud Athenæum in 14. Dipnos. & Dioscorides affirmant, necnon Plutarchus in Præceptis connubialibus, vbi cerebrum palmæ (Xylander malè Phœnicis transtulit, sed puto hæc ignorasse) dulce quidem esse, sed capiti dolorem inducere scribit. Quamquam cerebrum palmæ vocatum & fructum differre nemo ignorat, vt præter ceteros ex Xenophonte 2. de Cyri expedit. intelligere licet. Ceterùm in 2. de Comp. med. s.l. recensens medicamen-

ta pro curandis capitis doloribus ex ſtomacho ortis, hæc ait: ὅσοι δὲ οὐ δύνανται τὸν ἄρτον ἐσθίειν χωρὶς ὄψου, τούτοις ἢ ἐλαίων, ἢ φοινίκων, ἢ σταφυλῆς, ἢ τινὸς τοιούτου διδόναι. Ex quibus perſpicuum fit, Galenum contraria ſibi ſentire: niſi dicamus, hunc ipſum contextum deprauatum eſſe, & loco φοινίκων legēdum λευκῶν, vt iuncta dictioni ἐλαίων habeatur oratio in hunc modum, τούτοις ἢ ἐλαίων λευκῶν, ἢ. Quem locum ita reſtituendum ideo exiſtimo, quoniam Aëtius, qui vt infinita propè alia, ita eum contextum ad verbum in 6. lib. cap. 45. induxit. ſic & ipſe habet: ἄρτου προσφέρεσθαι βραχὺ, ἢ ἐλαίων λευκῶν, ἢ σταφυλῆς, ἢ τινὸς τοιούτου διδόναι. Nam de oliuis albis mentionem inuenio apud Celſum lib. 4. cap. 20. apud eundem Galenum 5. de Comp. med. s. l. necnon apud Oribaſiū lib. 7. qui omnes ijs in ſtomacho atque in alijs partibus adſtringendis vtuntur. ne quis miretur, cur potiùs oliuas albas, quàm alias, ibi legendum voluerim. Porrò Oliuæ albæ illæ dicuntur, quæ mediæ ſunt inter virides & maturas. Virides enim, acerbæ nimis ſunt, & cruditate ſua minimè conueniunt; maturæ, quæ & nigræ ſunt, ſua pinguitudine ſtomachum relaxant. Albæ autem vtroque exceſſu carent, cùm neque incoctæ prorſus ſint, & adſtrictoria facultate non priuentur. Quò etiam Plinij accedit auctoritas, qui libri 23 cap. 3. oliuas albas ſtomacho vtiliores, ventri minùs, ſcriptū reliquit. Quomodo albæ oliuæ cōdirentur, non eſt mihi admodū cōpertū: inuenio tamen apud veteres, plures eas cōdiēdi modos extitiſſe. Nā muria primò condiebātur, ipſiſq. fœniculū admiſcebatur, κολυμβάδες à Græcis vocatę, à Romanis Drupę. Cęlius Aurelian' 4. Chron. paſſ. cap. 3. natantes vocauit. Has aliquando albas vocatas putaui, quòd Diphilus apud Athenæū 2. Dipnoſ.

cas à nigris, quas στεμφυλίδας vocabant, distinguat, & ad firmandum ventriculum commendet his verbis: τὰς δὲ μελαίνας, καὶ κακοστομαχωτέρας, καὶ βαρύνειν τὴν κεφαλὴν· τὰς δὲ κολυμβάδας καλουμένας εὐστομαχωτέρας εἶναι, καὶ κοιλίας σταλτικάς, id est, nigras quidem & stomacho minùs
" aptas, & caput grauare: Colymbadas verò & gra-
" tiores stomacho, & ventrem retinere. Condiri etiam
" oleo consueuisse inquit Aristoteles 2. Rhetor. vbi
" στέμφυλα ἐλαίας δεῖσθαι refert. Erant verò στέμφυλα apud Athenienses oliuæ illæ, quas aliter πεπειμμένας nominabant, Aristophanes θλαστὰς vocauit, Cælius Aurelianus ibidem fractas nuncupauit. Quæ verò sint oliuæ Premadiæ apud Nicandrū in Alexipharmacis aduersus Cerussæ venenum commendatæ, nondum mihi quicquam certi compertum est, nisi sit oliua Pausia, quam vt Virgilius simul cum Orchade iungit hoc carmine:

Orchades, & radij, & amara Pausia bacca:

sic & Nicander:

Τῷ καὶ πρημαδίης, ἢ ὀρχάδος εἶαρ ἐλαίης.

Est enim Pausiæ apud Columellam bacca iucundissima, ex qua oleum fit saporis egregij dum viride est: vetustum autem corrumpitur. Vnde Seruium laudare non possum, qui apud Virgilium pro amara bacca viridem exponit: cùm amaror Pausiæ sit iucunditati cuidam iunctus, vt Plinius ait, cerasa laurea non ingratæ amaritudinis esse. Cogitent quæso eruditi, num aliquid lucis ei loco afferre valeant. Auctor est Celsus lib. 2. cap. 19. oliuas etiam ex defruto & passo condiri solitas. Quoniam autem de palmulis sermonē habui, locum alium Galeni in medium proferre placet; in quo interpretando omnes penè interpretes vel hallucinatos, vel obscuriores quàm

par erat extitisse video. Is est libro de Locis affectis 6. vbi disputans, num vterus animal sit (quemadmodum Plato scripsit) ait, quòd si esset, quando rebus desideratis frustratur, vtique tristitia afficeretur, & forsan emaciaretur. Exemplum deinde proponens, subiũgit: καθάπερ ἔνιοι φασὶν τοὺς ἐρῶντας φοίνικας πάσχειν. quæ verba ad Phœnices populos referre omnes videntur interpretes; cùm minùs distet cælum à terra, quàm vt id Galenus doctissimus significare voluerit. Nam de vtero secundum ipsum sensibus orbato loquens, ineptus planè fuisset, si animali & non plantæ eum æquiparasset. Ad hæc palmę plãtę historia adeò quadrat Galeni menti & instituto, vt nemo vel mediocri iudicio prẹditus de alia re locutum Galenum credere possit. Auctor enim est Philostratus in Iconibus, palmam marem atque fœminam ita se amare, vt nisi propè ferantur, ac se contingant, emacientur, exsiccenturque. Quod Plinius quoque lib. 13. cap. 4. non solùm affirmauit, sed etiam addidit, ipsas sterilescere. Cui sententiæ non parum conueniunt, quæ ante hos à Theophrasto scriptis mandata sunt 3. de Causis plantarum cap. 20. palmam fœmellam fructus non retinere, nisi supra eam flores maris palmæ cum puluere iaciantur: quod nonnulli voluere idem operari, ac semen masculorum piscium ouis fœmellarum inspersum. Id vt faciat, luculentissimè à D. Basilio in Hexameri Homilia V. expositum est his verbis: »
Frugiferarum verò stirpium tanta est in edendis fru »
ctibus differentia, vt eam oratione posset cõsequi ne- »
mo. Non solùm enim differentia fructuum in diuer- »
sis genere stirpibus, sed in eadem etiam arboris specie »
non mediocre discrimen esse videtur: vbi forma fru »
ctus à peritis in stirpium cultu distincta est, etiam se- »

„ xu, vt alia marium ſit, alia fœminarum, qui palmas & „ in marem fœminámque diffindũt: & viderint etiam „ interdum quę ab ipſis fœmina dicitur in marem pro- „ nam blandioribus ramis nutare, quaſi geſtientem, „ atque amplexum maris percupientem: ſtirpium verò „ cultores inter ramos tunc, quaſi ſemina quædam, „ maris florem ſeu fructum immittere, atque ita illam „ quaſi voluptatem inde percipere, ſeſéque demum „ rurſus erigere, ad formámque propriam ſuas re- ſtituere comas. Hæc eadem de ficis eſſe aſſerunt. Quamobrem alij iuxta ficeta caprificos ſerunt: alij caprifici groſſos inter ſe colligatos iniiciunt ficis, atque hoc pacto ficorum imbecillitati medentur, defluentem delabentémque fructum ipſarum groſſis iſtis fulcientes. Hactenus Baſilius. qui cùm in ſuo illo Hexamero multa ex Plutarcho poſuerit, fit vt exiſtimem, poſſe hinc lucem afferri eiuſdem Plutarchi obſcuro & corrupto loco. Nam in lib. qui ἐρωτικὸς eſt inſcriptus, eos damnans, qui iuniores viros fœminis ſenioribus connubio iungunt, quaſi contra Heſiodi præcepta agant, hæc ſubnectit Protogenes, apud Plutarchũ quidem corrupta, ſed noſtra ſententia ſic reſtituenda: σχεδὸν ἡμεῖς ἔτι τοσούτοις γυναικὶ πρεσβυτέρᾳ, καθάπερ οἱ φοίνικας ἢ σῦκα θεραπεύοντες, νέον καὶ ἄωρον περιάψωμεν; i. nos ipſi totidẽ maiori natu mulieri, inſtar eorum, qui palmarum vel ficuum culturæ operam nauant, iuuenem & immaturum virum copulabimus? Etenim qui palmas & ficus vt fructificent curant, id ſtudent, vt ſemper fœmellæ palmæ vetuſtiori adiungatur mas iunior, atque ficui vrbanæ caprifici groſſus, vt idem ſcribit Plutarchus vij. Symp. ij. appendatur, nempe quia iunior ſeniori iunctus minimè fructus illius defluere patia-

tur, ſed cohibeat, & perficiat. quanquam Herodotus libro primo ſcribit iccirco maſculæ palmæ fructus alligari fœmellæ, quia ex illis, vt ex caprifici groſſis, oriantur culices, qui palmulas fœmellæ penetrantes matureſcere cogant alioquin occaſuras; & quia caprifici mentio ſuborta eſt, addam & illud Tertullianum in lib. aduerſus hæreticos, granum fici, ex quo fit caprificus, ſicut ex oleæ nucleo oleaſter, quemadmodum teſtatur Theophraſtus 2. hiſt. Plant. cap. 3. & 4. de cauſis cap. decimo, papauerob ſimilitudinem formæ appellaſſe.

Galeni locus emendatus in 12. Meth. & alter in 13. meliùs quàm à Linacro interpretatus. CAP. IIII.

GAlenus in medicos nonnullos inuectus, qui generoſa remedia importunè adhibentes ægrotos iugulabant, quendam narrat dyſentericos valido quodam præſidio interdum curaſſe, interdum necaſſe: modum verò illius curationis ita fuiſſe tradit. κρόμμυα τὰ καρτὰ καλούμενα μετ᾽ ἄρτου ἐδίδου ἐσθίειν, καὶ πίνειν ὀλίγον ἡμέρᾳ μιᾷ. Quo in loco interpretes, Græcos codices vulgatos ſequuti, Cepas cartas vocatas tranſferunt. Harum cùm apud nullos auctores genus vllum ita vocatum inuenerim, textum deprauatum eſſe, & pro καρτὰ vel κνίδια, vel κρητικὰ legi debere putaui. Quòd cepas huiuſcemodi vocatas veteres habuerint, teſtatus eſt abundè Theophraſtus, & poſt ipſum Plinius; qui etiã cepas coctas dyſentericis veſcendas dare medicos conſueuiſſe, cap. 5. 20. libri tradit. Creticas in honore habitas dulciuſculas fuiſſe, ex Theophraſti & Plinij verbis coniicitur vt ea ratione fieri potuerit, quòd medici illas tãquam palato gratiores elegerint. Vel certè κρόμμυα τὰ κοκτὰ καλούμενα legen-

dum omnino reor, vt Galenus vulgatum Romæ nomen literis exarare voluerit, quod alibi identidem fecisse nemini ignotum arbitror. Quæ loci huius facilè emendandi coniectura in memoriam mihi adducta est à iuuene cum primis & erudito & docto, Samuele Darderio, Byzantio, philosophiæ ac medicinæ doctore & nostri studiosissimo auditore. Sed quoniam Methodi locum explicui; alterum lubet subnectere in fine decimi tertij libri, quem interpretes forsan ob Romanæ vrbis ignorantiam malè transtulerunt. Vbi enim Gal. arteriarum incisionem instituit, quæ vincula in id opus eligenda sint, edocẽs, Gaitana ex Gallia Romam aduecta ceteris præfert: ac diligentia sibi solita vsus, vbi quoque in vrbe illa venderentur indicans, ait: πιπρασκομένων δὲ μάλιστα κατὰ τὴν ἱερὰν ὁδὸν, ἥτις ἐκ τοῦ τῆς Ῥώμης ἱεροῦ κατάγει πρὸς τὰς
« ἀγοράς. quem locum transferens Linacer, dixit, Ven-
« dita verò maximè in Sacra via, quæ à templo descen-
« dit ad fora. cùm transferre debuerit: Quæ à templo
« Romæ ad fora descendit: ita enim mira Galeni dili-
« gentia in describendo appositissimè loco non occultatur. Erat enim via Sacra non longè à templo Pacis, necnon à foro templum Romæ, & Augusto (vt in quibusdam antiquis numismatibus conspicitur) dicatum, quod & pulchritudine & sacrificiorum magnificentia Veneris tẽplo inferius nequaquam fuisse his versibus monstrat Aurelius Prudentius:

Iámque domo egrediens, vt publica festa, diésque
Et ludos stupuit, celsa & Capitolia vidit,
Ac Sacram resonare viam mugitibus, ante
Delubrum Romæ (colitur nam sanguine & ipsa
More Deæ, nomémque loci ceu numen habetur.

Atque

Atque Vrbis Venerísque pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura Deabus.)

Eius Templi facies ferè tota seruatur adhuc, Cosmæque ac Damiano hodie dicatum est; ibi erant variæ officinæ, inter quas erant, qui vincula huiuscemodi venderent. Illud quoque ex eodem loco colligendum est, Galeni tempore sericum rarissimum fuisse, quando id ipse refert, sub ditione Romana, & in magnis ciuitatibus penes solas mulieres opulentas inueniri potuisse.

Archigenis locus emendatus apud Galenum: ac de Bulbis nonnulla non respuenda contexuntur. CAP. V.

ARchigenes medicus clarissimus, qui Hadriano imperatori inseruiuit, & eius morti loco sub mamma lethali demonstrato occasionem dedit, (vt Dion Cassius scribit: apud quem pro Hermogene Archigenem legendum esse reor, etsi etiam Hermogenis cuiusdam medici apud Galenum mentio habeatur 1. de Simpl. med. cap. 27.) multa in re medica præclarissima cõmentaria edidit, quæ à Galeno passim ceteris aliorum sui temporis medicorum scriptis non sine honore præferuntur. Is cùm illorum curationem institueret, qui præ fame in animi deliquia incidunt (vt scribit Galenus) præcepit quàm primùm viribus reficiendis incumbendum esse, & ideo iam soluto deliquio ea illicò exhibenda, quæ bellè nutrirent, & statim ac confertim corroborarent: qualia sunt oua sorbilia, panis cum vino, cochleæ, & bulbi. Quo in loco vehementer suspicor mendum aliquod latere: quoniam illa, quæ ἀϑρόως siue accruatim nutrire possunt, omnia multùm & citò in parua mole

nutriunt. Cochleæ verò & bulbi tametsi nutrimenti multum corporibus præstare valeant, nihilominùs tardissimè & sensim alimentum suum membris impertiunt: vt hac ratione Galenus 2. Aphor. 18. apertissimè neget ea aceruatim nutrire. Accedit his, quòd Aëtius hæc omnia ad verbum transferens, cochleas & bulbos non habet: sed loco eorum halicam cum vino posuit. Quemadmodum etiam apud Galenum ipse legendum puto. Nec obstat, quòd paullò suprà Archigenes pro stomachicis cochleas & bulbos (sicut & Diphilus apud Athenæum) probarit: quoniam vt illi ad corroborandum ventriculum, pro quo ibi laudantur, valent: sic ad reparandas statim vires minimè cōgruunt. Neque dicat quis, Galenum in loco suprà citato halicam inter tardè nutrientia recensere: propterea quòd ibi de halica sola ab ipso sermo habetur: cui si vinum misceatur, aufertur sanè ipsi visciditas, atque crassities, & ideò efficitur, vt multum nutrimētum, quod secum habet, paruo tempore distribuatur. Qua ratione Galenus in primo ad Glauconem huiuscemodi mixtionem probauit in illis, in quibus syncope timetur in accessionibus: quemadmodū & Aëtius in cardiacis, aliísque plurimis. Quod porrò de bulbis scripsit Arist. 20. Probl. eos repositos germinare, quoniam interna ac nutrititia humiditate abūdant: id ita accipiendum est, quemadmodum 5. de Causis plantarum Theophrastus prodidit: videlicet omnia bulbacea lento, quodam humore prædita esse, cuius ope tam diu natiuus calor conseruatur, quousque is ab externo adiutus humiditatem illam explicat, præparat, & noua forma induit. Eos venerem excitare ostendit versiculus apud Athenæum citatus:

Οὐδέν σ' ὀνήσει βολβός, ἂν μὴ νεῦρ' ἔχῃς.

Quod etiam Martialis venuſtiſſimè ſic expreſſit:

Cùm ſit anus coniux, cùm ſit tibi mortua membra,
Quid bulbis aliud quàm ſatur eſſe potes?

Locus Galeni de Fœcundis correctus: & nonnulla ad id ex Lucretio & Paullo. CAP. VIII.

HAnc iuxta omnes impreſſos codices ſentētiam habet Galenus 5. Apho. 63. quòd tam mulieres, quàm viri, ſi temperie quattuor qualitatum potiantur generant, quamuis temperie illa priuatis commiſceantur; intemperati verò numquam generant, niſi contraria intemperie præditis iungantur, vtpote calidi frigidis, humidi ſiccis, & ita de ſingulis. Sic enim ſua lingua ſcribit: *περὶ μὲν τῶν εὐκράτως ἐχόντων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὡς ἀεὶ γεννῶσι, κἂν καὶ δυσκράτοις μίγνυνται. περὶ δὲ τῶν δυσκράτων, ὡς μετὰ τῶν ἐναντίων μόνον.* Sed hæc minimè cohærere poſſe rem intimiùs conſiderantibus videbuntur. Quoniam ſi intemperati ſolis intemperiei eorum contrariis naturis copulati gignunt, quî poterunt temperatis iuncti generare? Neque dicendum eſt temperatas naturas intemperatis quibuſuis contrarias exiſtere, aut eas vt non planè contrarias poſſe generationi ſufficere: quoniam Galenus infrà ſatis manifeſtum facit, ſe de ea loqui contrarietate, quæ inter vtraque extrema, non inter alterum extremorum & medium poſita eſt. Ad hæc ſi intemperies ſolùm gignendo aptæ ſunt, quando contrariis copulantur: igitur temperatis quomodocumque iunctæ, erunt infœcundæ. Itaque textum corruptum eſſe potiùs, atque hoc pacto legi debere puto: *ὡς ἀεὶ γεννῶσι, ἐὰν καὶ εὐκράτοις μίγνυνται.* namque ſententia vt vera

ſibi conſtabit, quòd temperatis ſi temperati miſceantur ſemper gignunt: intemperati verò tunc ſolùm, quando contrariis ſuæ intemperiei copulantur. Hæc omnia videtur Lucretius in 4. de Natura libro quaſi ſomniaſſe, vbi fœcunditatis varias cauſas exponens, inter alias vnam ſic ponit:

Vſque adeò id magni refert, vt ſemina poßint
Seminibus commiſceri genitaliter apta,
Craſſáque conueniant liquidis, & liquida craßis.

Quod verò paulò pòſt ſcribit, ad concipiendum quoquè magnopere conferre, ſi à tergò, beluarum more, vir cum muliere vtatur venere:

Et quibus ipſa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoque permagni refert. Nam more ferarum
Quadrupedúmque magis ritu plerunque putantur
Concipere vxores, quoniam loca ſumere poſſunt
Pectoribus poſitis ſublatis ſemina lumbis.

non eſt ita explodendum, vt rationem magnam ſecum non habeat, potiúſque dictu turpe quàm factu videatur. Nam & Paullus Ægineta non contemnendus auctor, quicquid Lucretius ad hanc rem pluribus carminibus ſcriptum reliquit, hiſce verbis lib. 3. cap. 74. complexus eſt: μίξις δὲ ἡ ἐξόπισθεν δοκεῖ πρὸς κύησιν· συμφέρειν, id eſt, A tergo coitus iuuare conceptum videtur. Loca verò Lucretij citata Q. Serenus Gordiani Imperatoris præceptor indicare voluit, quando ſcripſit:

Irrita coniugij ſterilis ſi munera languent,
Nec ſobolis ſpes eſt, multos iam vana per annos
Fœmineo fiat vitio res, nécne, ſilebo.
Hoc poterit magni quartus monſtrare Lucreti.

Quid sit Recentatum apud Alexandrum Trallianum, & quæ antiquorum Propomata. CAP. VII.

LEgitur apud Trallianum 11. lib. fuiſſe penes Romanos propomatis genus, quod Romani Recentatum nuncupabant, quódque, vt in eo bibendo magis delectarentur, peculiari quadam arte refrigerabant. Id nomen quid ſignificaret, quódve potionis genus eſſet, multos diu ambiguos tenuit: nec defuerunt, qui Alexandri codicem corruptum eſſe crediderint. Ego verò, ſi coniectari mihi liceat, textum nullo errore ibi eſſe infectum, Recentatúmque Romanos vocaſſe puto vinum antiquum, muſto vel lixiuio vel tortiuo commixtum, quaſique renouatum, quomodo pleroſque hodie factitare conſpicimus. Recentare enim apud veteres in vſu fuiſſe pro renouare, auctor eſt Nonius. Quod etiam ex Gn. Matio teſtatus eſt Gellius lib. 15. cap. 25. Vnde etiam quod à Varrone in libris de lingua Latina vinum Vetuſnouum nuncupatum inuenitur, hoc ipſum Recẽtatum fuiſſe arbitror, quod caupones pro vetere interdum vendere ſolitos memorat Galenus lib. de Cibis boni & mali ſucci. Quo pacto hoc Romani refrigerarent, cùm nihil compertum habeam, id tamen diuinare audebo, eos hanc potionem, vtpote valetudinarijs optatam, aliquo diuerſo modo, ita vt egelida potiùs, aut ſaltem modicè frigida, quàm verè gelida, fieret, non autem vel lamina, vel glarea, vel glacie, vel niue, vel alio ex iis, quos alibi exponam, modis refrigerare conſueuiſſe: tot namque modos vina & aquam inſigniter refrigerandi veteres habuiſſe comperio. Niſi potiùs velimus, Recẽtatum fuiſſe, quod Græci ἀειγλεῦκες, Latini ſemper muſtum & ſemper dulce vocarunt,

ac refrigerandi consuetudinem non ad bibendi tempus, sed ad recentati conficiendi modum esse referendam. Sic enim de hoc loquitur Columella lib.12. cap. 29. Mustum vt semper dulce tamquam recens
„ permaneat, sic facito. Antequàm prælo vinacea subiiciantur, de lacu quàm recentissimum addito mustum
„ in amphoram nouam, eamque oblinito & impicato
„ diligenter, ne quicquam aquæ introire possit. Tunc
„ in piscinam frigidæ & dulcis aquæ totam amphoram
„ mergito, ita ne qua pars extet. Deinde post dies xl.
„ eximito. Sic vsque in annum dulce permanebit. Columellæ adstipulatur Plinius lib.14. cap. 9. necnon Florentinus inter Geoponicos lib.6. cap. 16. Et quoniam Propomatum mentio incidit, quænam illa forent non erit absurdum significare. Scribit Paullus Aegineta cap. 15. lib. 7. propomata mixtiones quasdã extitisse factas ex mellis despumati sextario vno & vini quaternis; vt verò Alexander Trallianus lib. 1. cap. 10. & 11. & alibi sæpe meminit, propomata nulla alia erant, quàm vina factitia diuersorum generum: de quibus plura leges apud Columellam & Plinium magnos Latinæ linguæ auctores, & quę Aëtius interdum προπόματα vocauit. Hæc autem sic appellata ea ratione credendũ est, quòd ante reliquos potus atq; cibos sumerentur. Quam huiuscemodi vina bibendi consuetudinem sub Tiberio Claudio principe inuectam, medicorum placitis nouitate aliqua sese commendantium, scribit Plinius 14. libro cap. 20. Post quem Plutarchus 8. Symposiacorum, problemate 9. dum queritur, tempore suo propomatum vsum, qui nouis morbis occasionem præstaret, inductum, nil aliud intellexit, quàm quòd Plinius antea detestatus erat, hæc scilicet factitia vina bibẽdi morem. Quam-

uis προπόματος, vti antiquæ consuetudinis, apud Athenæum est mentio. Cur verò ita à medicis commendatum sit, opinor, quòd vt principibus ac nobilibus viris largiorem bibendi copiam facerent, ea vina excogitarint, quæ variè affectos stomachos curarent, confirmarent, & ad bibendum impunè magis excitarent: quando etiam non deerant, qui vt copiosiùs potare atque edere possent, vina praua, quæ ipsis incitarent vomitum, præpotabant. De qua re sic Iuuenalis Satyra 7.

— tandem illa venit rubicundula totum
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur vrna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum rabidam facturus orexin,
Dum redit, & terram luteo ferit intestino.

De variis antiquorum refrigerandi vina & aquam modis. De Decocta, & quæ fuerit Calda. quid apud Plautum thermopolium & thermopotatio. CAP. VIII.

VAriis modis aquam refrigeratã veteres potare censuisse inuenio. Eos enim niuibus antiquissimis vsque temporibus illud egisse, quam Niuatam vocat Theodorus Priscianus lib. 2. cap. 13. satis Athenæus ex Alexi, Dexicrate, Eutycle, & Xenophonte in 3 Dipnos. probauit: vbi etiam niues potasse, easque in fossis magnis, quibus quernos ramos superinijciebant, conseruare consueuisse, memoriæ mandauit. Etsi Martialis dixerit:

Non potare niuem, sed aquam potare rigentem
De niue commenta est ingeniosa sitis.

Quod Plutarchus in 6. Sympos. fieri quoque solitũ scribit cum paleis & rudibus pannis niuibus circunductis, easque ab aëre tuentibus, & frigiditate ac-

quiſita conſeruantibus. Protagorides libro Comicarum hiſtoriarum ſecundo, quoddam militum Antiochi regis refrigerandæ aquæ artificium memorat, quòd ſcilicet aquam die in aprico loco ponebant, & quod craſſum erat, nocte incipiente excolantes, reliquam noctis partem in hydriis fictilibus ſub dio in editioribus domus partibus exponebant: per totam deinde noctē duo pueri ipſa vaſa exteriùs irrigabant, & diluculo incipiente purgantes rurſus, fæcémque ſubtrahentes, & tenuem ipſam aquam, maximéque ſanitati idoneam facientes, inter paleas hydrias ipſas collocabant: ſicque demum illa vtebantur, nullam niuis inopiam cognoſcentes. Non admodum ab hoc diuerſus erat ille refrigerandi aquam modus, quem Galenus in Alexandria atque vniuerſa Ægypto ſeruatum ſe vidiſſe teſtatur 4. commen. 6. Epid. vbi occidente ſole prius calefactam aquam teſtaceis vaſis iniiciebant, eáque vaſa feneſtris ad ventos expoſitis, vt tota nocte refrigerarentur ſuſpenſa, deinde ante ſolis exortum humi depoſita, frigida aqua conſpergebant, ac interdum ipſis folia frigida vitium, lactucæ, & ſimilium circumponebant, vt frigus aquæ noctu acquiſitum interdiu conſeruaretur. Semus Delius libro Neſiadis ſecundo, in inſula Cimolia loca refrigeratoria excauata ſcribit, in quibus æſtatis tempore vaſa fictilia tepida aqua plena deponebant; poſteà aquam nulla re niuibus differētem exportabāt. Alium refrigerādi aquam modū fuiſſe diſputat Plutarchus ex Ariſtot. 6. Symp. vbi cotibus & ſilicibus, necnon plumbeis laminis aquæ iniectis, eam refrigerari demonſtrat. In puteis quoque vinum refrigerandi morem habuiſſe veteres, teſtantur Strattis in Refrigeratoriis, & Lyſippus in Bacchis. Ce-

terùm Neronis poſtremum aquæ refrigerandæ inuentum nullo prædictorum ignobilius extitit, qui vt frigoris voluptate abſque niuis vitiis frueretur, aquã decoqui ſibi, vitroque demiſſam in niues refrigerari curabat. Quem morem ita inſecuta ætas Romæ obſeruauit, vt Neronis decocta ferè in omnium ore verſaretur. De qua ſermonem habens Iuuenalis Satyra 5. ſic ait:

Cùm ſtomachus domini feruet potuque ciboque,
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

& Martialis:

Spoletina bibis, vel Marſis condita cellis.
Quo tibi decoctæ nobile frigus aquæ?

De hac Galenus intellexit, quando 7. Methodi memorat, ſe interdum ſtomachi ac membrorum intemperiem aqua niuibus refrigerata curaſſe: ὡς ἐν Ῥώμῃ (ait ille) σκευάζειν ἔθος ἔχουσι, προθερμαίνοντες τὴν κατασκευήν, ἣν αὐτοὶ προσαγορεύουσι δεκόκταν. Ne in medium adducam Athenæum, qui libro Dipnoſ. 3. clariſſimè demonſtrat, quàm frequens apud Romanos eſſet decoctæ vſus. Vbi notare licet, eos conuiuas erraſſe, qui penes eum auctorem probare nitebantur, antiquiores Nerone decocta fuiſſe vſos. An verò calda vnquam in conuiuiis ſanorum vterentur antiqui in potu, dubitatum fuit à multis. Certè ex Philemone & ex Polluce lib. 9 cap. vj. conſtare poteſt, aliquando eiuſmodi potum vſurpatum eſſe: quando ſcribit, caldam chalco, quę ferè eſt quadrantis noſtri vel paulo plus menſura, vendi ſolitam: quæ puſillitas non lotioni, ſed potui inſeruire poterat & quando ſcribit apud Homerum non facilè inueniri aquę calidę potum, ſed apud veteres medicos, cùm Hippocrates damnans frigidã in neruis, oſſibus, dentibus, cerebro, calidam vtilem

esse innuere videatur. Posterioribus sæculis frequentior calidæ potus fuisse inuenitur, ita vt in conuiuiis æquè caldæ atque frigidæ minister haberetur: quemadmodum scribit Iuuenalis Satyra 7.

Quando vocatus adest caldæ gelidæque minister.

Num autem calda, quam medici frequenter sub vocabulo θερμὸν nominant, quamque antiqui potabãt, aqua esset igne soléve calefacta, an aliter, disputata quæstio est. Ego sanè ita semper existimaui, nunquam inter conuiuia veteres aquam calefactam bibisse, quòd ea potiùs concitet vomitum, quàm aut voluptatem, aut commodum afferat. cùm item Plinius potum calidum esse contra naturam probet, argumento brutorum, quæ frigidum prosequuntur; & neque ipse, neque Galenus vllam huiusce potionis, nisi in ægrotis, mentionem fecerint. Caldam autem fuisse aquam illam, quam nulla arte refrigerabant, sed quæ, qualis suapte natura erat, potaturis porrigebatur, ideò opinor, quoniam Martialis, vbi dicit,

Iam defecisset portantes calda ministros,
si non potares Cæciliane merum.
Frigida non desit, non deerit calda petenti.
Sed tu morosa ludere parce siti.

manifestè indicat, se de ea aqua sermonem facere, quæ passim in conuiuiis admiscebatur vino, & eius magna copia habebatur: cuiusmodi profectò extitit aqua nulla arte calefacta, aut refrigerata. Nec aliter sensit Philemon, qui vtilitatem & copiam caldæ demonstrauit, scribens eam quadrante vendi: cùm verisimile sit, aquam frigefactam aut calefactam non ita vili precio venditam fuisse. Nec obstat Platonis sententia nimirum, qui eo loco sitim in exemplum

adducat cupiditatis, & non de ea seriò agat, quæ frigidi atque humidi appetitus ab omnibus definitur. Cur posteà sic appellarint communem potando aquam, eam causam fuisse puto, vt eam à frigefacta niuibus, vel alio ingenio, conuiuis inter petendum, & ministris inter seruiendum distinguere liceret. Quòd si hæc opinio aliquibus minùs placeat, cùm Martialis contrarium manifestè videatur indicare hisce versibus:

Caldam poscis aquam, sed nondum frigida venit, „
Alget adhuc nudo clausa culina foco. „

id saltem necessariò obtinebo, vel tantùm aliqua valetudine affectos toto conuiuio, vel illos, qui vomere cupiebant, vt copiosius & maiori fame ingurgitarent, ante cœnam calefactæ aquæ potu visos esse. Quod & Antiphanes in Omphale indicauit his versibus:

ἐν χύτρᾳ δέ μοι
Ὅπως ὕδωρ ἕψοντα μηδὲν ὄψομαι;
Οὐ γὰρ κακὸν ἔχω, μηδ' ἔχοιμ'. ἐὰν δὲ ἄρα
Στρέφῃ με περὶ τὴν γαστέρ' ἢ τὸν ὀμφαλόν.
Παρὰ φέρτατος δακτύλιος ἔστι μοι δραχμῆς.

& Strabonicus apud Athenæum viij. Dipnos. is enim Rhodios appellauit albos Cyrenæos, quòd vt his colore dissimiles, sic lasciuia simillimi forent: colligens autem illud, ex consueto ipsis calidæ potu perspicuum fecit, Rhodios non ob aliud calidam potasse, quàm vt eius ope acceptos cibos reuomerent, sicque iterum impleri possent. Nisi pro sanis, ad remittendam cùm vinorum tum aquarum vehementiorem frigiditatem, vsurpatam calidam quoque fateamur: quando rationi consentanũ est, inter multos conuiuas fuisse, qui frigidissimo potu, alios qui subfrigido,

egelidóve delectarentur, rursum aliquos qui ab omnibus frigidis læsi calidum amarent: & iccirco adhiberi in conuiuiis solitum fuisse calefactam atque refrigeratam aquam, vt cuicumque quam magis optasset potus temperaturam efficere liceret. Quid verò apud Plautum Thermopolij, & thermopotarionis nomine intelligendum sit, ita statuo, thermopolium fuisse locum vbi dulces venderentur potiones, quas calidas sumebant, ita vt interdum guttures incenderentur; non quòd vinum aut aquam calidam quis sanus in quotidianum vsum adhiberet. Erant autem dulces potiones quæ in thermopolio vænibant, vt in Plauti Pseudolo habetur, murrhina, passum defrutum melina mel. Ad hoc pertinere quoque videtur ea disputatio alibi discutienda, quæ in eodem Athenæi libro tractatur, An post ficus calida, an frigida bibenda sit: & medicorum Græcorum præceptum, qui ad reprimendum renum feruorem caldæ potum ante alios cibos summopere commendant.

Loci Aristotelis emendati ex Theophrasto, & locus Platonis examinatus. CAP. IX.

ARistoteles in 5. Probl. primo, caussam inquirens, qua ambulationes longæ per æquales vias factæ maiorem lassitudinem, quàm per æquales, inducant, id contingere scribit, quia multus ac vehemens motus lassitudinem parit. Subiungit deinde, τοιαύτη ἡ ασπερματώδης: quæ vox antiquo interpreti, atque etiam Gazæ occasio fuit, vt non modò ipsi errarent, sed & illi, qui in Lexico componendo eos secuti, scripserũt, ασπερματώδης vocem, motum per viam inæqualem significare: cùm nec huiuscemodi signi-

ficatio Ariſtotelis loco quadret, nec vox alibi vſurpata reperiatur. Itaque reſtituendum locum eſſe puto, quemadmodum penes Theophraſtum in libro περὶ κόπων inuenitur, quem librum ferè totum ex Ariſtotelis Problematibus conflatum eſſe quiuis iudicare poteſt: ibi enim ſic legitur: ἢ ὅτι ἥτε πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον, καὶ ἰσχυρά; τοιαύτη δὲ ἡ σπασματώδης. Quam vocem perbellè intentioni auctoris, & aliis verbis conuenire, vnicuique perſpectum eſſe poteſt: eò magis, quòd ſimili voce vſus eſt Ariſt. in eadem Probl. particula, Probl. 8. ſicuti quoque Hippocrates in 2. de Diæta, vbi concuſſionum, quæ inter magnos motus collocantur, mentionem fecit, non diſſimiliter locutus reperitur, vbi dixit: τὰ παρασείσματα ἐμποιέειν σπάσματα. Quod porrò partic. 4. Probl. 22. habetur, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ στέατος, multos torſit, quidnam ſibi vellet. Siquidem Ariſtot. æquiparans ibi ſanguini id quod paucum ex multo nutrimento efficitur, ſicuti ſemen, exemplum afferens, ea verba ſubnectit: quæ certè parum cõuenire nemo non videt. Vnde opinor ego ſic reſtitui oportere, οἷον ὁ μυελὸς ἐκ τοῦ στέατος. Nam iis animalibus, quibus ſanguis fit ſeuoſus, etiam medullam στεατώδη effici, tradit Ariſtot. 2. de Partibus animalium, cap. 6. vt ſenſus eſſe poſſit, Id valde præcipuum haberi, quod paucum ex multo fit nutrimento, veluti medulla ex ſeuo, nempe quæ ſemper exigua ex plurimo ſeuo ſuccreſcit. Quamquam etiam ſi loco στέατος legamus σταιτὸς, apprimè quadrabit, eò quòd vt amylũ tritici ſuccus eſt ex magna mole exiguus confectus, ita ſemen hominis ex multo nutrimento exigua, ſed præſtantiſſima pars relicta eſt. Vt non abſque ratione dixerit Auicen. 3. de Natur. animal. cap. 3. ſeminis exeuntis quantitatem eſſe, ac ſi

quadragies tantundem ſanguinis exiret. Illud obiter hoc in loco adnotare volo, Platonem, dum in Timæo ſcriptum reliquit, medullæ morbum omnium periculoſiſſimum eſſe: ſub medullæ nomine cerebrum intellexiſſe, nempe quod ex genere medullarum exiſtere ſcripſerit Galenus ſecundo de Temper. & 2. de Vſupartium. Si enim medullæ nomine vel ſpinalem (vt dicunt aliqui) vel alias medullas comprehendere voluiſſet, parum vera ſanè fuiſſet illius ſententia, quando non medullæ ſpinali, aut alteri, ſed vni cerebro hæc Platonis verba adaptari poſſunt: τὸ δ᾽ ἔσχατον πάντων, ὅταν ἡ τοῦ μυελοῦ φύσις ἀπ᾽ ἐνδείας ἢ τινὸς ὑπερβολῆς νοσήσῃ, τὰ μέγιστα καὶ κυριώτατα πρὸς θάνατον τῶν νοσημάτων ἀποτελεῖ.

Loca Galeni & Cælij Aureliani expoſita, de Angina, & Somno ſorbili. CAP. X.

GAlenus in 2. eius, quam ad Glauconem ſcripſit, epiſtolæ parte, inflammationis curandæ rationem ex ſitus partium indicatione captam demonſtrans, multorum affectuum exempla proponit; inter cetera de angina ſecundum Latinorum interpretationem ſcribit, tunc in ipſa venas ſub lingua eſſe pertundendas, quando & vniuerſum corpus iam exinanitum, & paſſio diuturna ſit. Ex quibus verbis nonnulli traxerunt, anginam morbum alioquin acutiſſimum à Galeno inter diuturnos aliquando reponi. Quod tamen falſum eſſe quiſque intelligat, modò Græca verba malè ab omnibus fere interpretata videre velit. οὕτως οὖν καὶ τῆν συναγχικῶν τὰς ὑπὸ τὴν γλῶσσαν φλέβας τέμνομεν, ὅταν ἡμῖν τὸ μὲν ὅλον ἤδη σῶμα κενὸν ᾖ, καὶ χρονίζῃ τὸ πάθος. quæ ſic vertenda ſunt; Ita igitur & in ſy-

nanchicis venas ſub lingua pertundimus, quando iam vniuerſum corpus ſit exinanitum, paſſioque perſeueret. Eſſe enim χρονίζειν hoc in loco, ſicut alibi ſæpius, perſeuerare, facile eſt æquo lectori concedere. Ceterùm id prę ſidij genus ab Hippocrate primò omnium propoſitum Cęlius Aurelianus, ſiue potiùs Soranus à Cælio Latinus redditus, in 3. Acut. quattuor rationib. improbat. Primò quòd ex inciſione earum venarum materia copioſior in affectum locum tracta, grauius malum reddat. Secundò quòd ad hoc, vt huiuſcemodi adminiſtratio belle fiat, laqueum collo, qui venas ſubleuet, circundare oporteat, vnde ſuffocationem augeri periculum eſt. Tertiò, quòd ſanguis fluens eo in loco reprimi, diuiſa colligari, ſine manifeſto periculo nequeant. Quartò, quòd etiam ſi ſanguinis fluxus inhibeatur, ſolent tamen loca tumida ſemel aperta leui qualibet de cauſſa reſerari. Sed hæc argumenta parum valent, quando corpus iam ſit ita inanitum, vt aliunde materia confluere nequeat, miniſtroſque optimos habeamus, qui incidere, colligare, & fluoris periculum omne vitare ſciant. Et quoniam Cælij mentionem feci, locum eius alterum ſignare libet, qui cùm libro Acut. 2. cap. 4. altercum bibẽtes opprimi grauatione ſorbili, ſopori ſimili ſcribat: aliqui non ſorbili, ſed terribili legẽdum, aut eam vocem abradẽdam voluerũt. Ego verò neque tollẽdam eam, neque mutãdam puto: ſiquidem ſoporem eum elegantiſſimè ſorbilem nuncupauit, in quo maximus ſtertor efficitur: qui quòd ſorbitionis clariſſimã imaginem præbeat, præter ſenſus fidem, etiam Plautinus ille Lucrio in Militis fabula manifeſtum fecit, qui interrogatus à Palæſtrione, quid Sceledrus ageret, ſic cũ eo ſermonem habet: *Luc.* Sorbet dormiens *Pal.* Quid

ſorbet. *Luc.* Illud ſtertit volui dicere: ſed quia conſimile eſt, quod ſtertas, quaſi ſorbeas.

De Iſiciis, Itriis, & Libis, variæ obſeruationes & explicationes. CAP. XI.

AVctoris, qui Problemata ſub Aphrodiſienſis Alexandri nomine vulgata edidit, libro eorum primo, quærens, διὰ τί ὁ ἰσικὸς δύσπεπτος; iccirco euenire tradit, quoniam in terendis carnibus multus ſpiritus immiſcetur, qui eum cibum ita leuē facit, vt non in ventriculi fundo ſubſiſtere valeat, ſed in altum efferatur ſemper, ſicque minùs coquatur. Hoc in loco dubitatū eſt, an ἰσικὸς, an ἰσίκιον legēdum ſit: quemadmodum penes Athenæum in 9. Dipnoſ. ſcriptum inuenitur. Ego certè textum Alexandri mendoſum, & ἰσίκιον legendum eſſe crederem, cùm Latini quoque noſtri Iſicia dixerint. Sed dum cogito, Alexandrum Trallianum lib. 7. cap. primo, & lib. vndecimo, cap. 1. pluribúſque aliis in locis eadem voce vſum: fit vt facilè putem vocem, ἰσικὸς, in Problematis mutari non debere. Quæ ratio vna, cum multis aliis, poterit quoque perſuadere, Problemata illa auctorem habuiſſe Alexandrum Trallianum, & non Aphrodiſienſem, à quo omnia ea mutuauit Macrobius, quæ 7. Satur. c. 8. de Iſicis diſputauit. Inſicia porro ſiue Iſicia, de quib. copioſe egit Apicius lib. 12. duplici modo fiebant: vel ex variis carnib. tritis & pipere commixtis, vt Athenæus quoque ſcribit: vel ex piſcibus diuerſis, ſicuti Alexander docet. Ex illorum generib. ſunt Salciciæ noſtræ non multùm nomine differentes. Erat quoque iis ſimile Tetrapharmacum, adeò imperatori Hadriano carum: quod ex faſiano, ſumine, perna, & cruſtulo

cruſtulo compoſitum fuiſſe, narrat Spartianus. Horum verò ſimilitudinem quandam referunt Botargę, quorum inuentorem extitiſſe Heliogabalum meminit Lampridius. Habuerunt quoque veteres aliud edulij genus, ἴτριον vocatum, cuius ſæpenumero mentionem fecit Galenus, & alij. Id quomodo fieret, docuit Athenæus: apud quem in 14. Dipn. hæc leguntus: ἴτριον πέμμάτιον λεπτὸν διὰ σησάμου καὶ μέλιτος γινόμενον. quod genus hodie etiam paſſim in Sicilia, & in Calabria, præſertim apud Thurios populos conficitur, vbi olim Herodotus hiſtoriam ſuam condidit, & vbi magna Seſami, quam incolæ Giorgiolenam vocant, copia naſcitur; ita vt eo multis in cõdimentis, amygdalarum, quibus carent, loco vtantur: quo pacto Romę loco ſeſami amygdalæ in vſu habentur ad cõficienda itria, quæ & ibi, & in Calabria, Siciliáque Coppettæ nuncupantur. Quæ verò à Galeno Itria ſæpius nominantur, hoc prorſus modo facta non credo, cùm ab ipſo duplex genus tradatur, vnum ῥύημα, alterum λάγανον vocatum: quibus iam compactis papauer inſpergi ſolitum ſcribit in lib. de Simpl. med. puto tamen haud multùm diſſimilia extitiſſe, illa præcipuè; quæ ῥυήματα vocata memorat. Ex quibus & ex lacte cùm placentas alias fieri conſueſſe ſcribat, ea omnino intelligit; quæ Liba à Romanis nominata tradit Athenæus. Vnde qui in primo de Semine Galeni lib. ἴτρια tranſtulit Liba, Felicianus, hanc rem ignorauit. Quanquam & Liba diuerſimodè ab antiquis compoſita fuiſſe coniicere licet ex Catonis de Re ruſtica lib. quorum venditores Libarios Senecam (apud quem pro Libariis perperam Librarij legebantur) vocaſſe cum Cælio puto.

C

De Pane furnaceo error in Galeni interpretatione explicatus: & alter de Myrtidano Plinij detectus. Quid sit Tracta Plinio, & Athenæo. CAP. XII.

QVicunque Latinis auctorum interpretationibus contenti, Græcos eorum contextus intelligere non curant, quàm grauiter sæpenumero errẽt, ex multis cognoscere licet. Sed hoc quod nunc de Pane furnaceo propositurus sum, nequaquam minimum est, tum quia panis, (vt Alexander in primo Probl. ex Homeri, ἄλφιτα μυελὸν ἀνδρῶν sepius vocantis, sententia scribit) inter ea, quæ nos nutriunt, primum locum tenet: tum quia non parum ad valetudinis & vitę conseruationem eius coctura refert. Galenus itaque in primo de Alimentis varias panis cocturas referens, hæc ait; κάλλιστοι μὲν αὐτῶν εἰσὶν οἱ κλιβανῖται, καθ' ὃν εἴρηται τρόπον ὠπτημένοι τε, καὶ παρεσκευασμένοι πρὸς τὴν ὄπτησιν. ἐφεξῆς δὲ αὐτῶν οἱ ἰπνῖται, τὴν αὐτὴν ἐσχηκότες δηλονότι παρασκευήν. ἐπεὶ δὲ οὐχ ὁμοίως ὀπτῶνται τὰ διὰ βάθος τοῖς κλιβανίταις, διὰ τοῦτ' αὐτῶν ἀπολείπονται. Quæ verba ita omnes, quos mihi videre contigit, interpretes, conuertunt, vt censuisse videantur panes Clibanitas Galeni esse Furnaceos nostros; ἰπνίτας verò eos, qui in paruis coquuntur furnis. Quam etiam sententiam multi deinceps nec infimi ordinis auctores disertè tenuerunt. Verumenimverò rem contrario modo sese habere, videlicet ἰπνίτας in furnis magnis, κλιβανίτας sub testis aut furnis portatilibus coctos panes fuisse, Galeni verba demõstrant: quando is panes ipnitas (sic mihi liceat loqui) iccirco inferiores clibanitis iudicat, quia illi non æquè extrinsecus, atque intrinsecus coquuntur, vt pani nostris furnis assato euenire ob immoderatum laterum fer-

uorem quotidie obſeruatur: hi verò non minùs intimas quàm extimas partes afflatas habent, cùm parui furni blandiorem quendam calorem ob eorum tenuitatem acquirant, cuius meritò exactior coctura panis perficitur. Quam item ſententiam expreſſit Hippocrates, quando ſecundo de Diæta ſcripſit, panes clibanitas ſicciſſimos eſſe ob teſtæ humiditatem vniuerſam exugentis, calorem: ipnitas autem, quos rectè furnaceos tranſtulit Cornarius, magis nutrire, quàm verubus aut craticulis coctos, quòd minùs ab igne, quàm illi, vrantur. Quòd porro κλιβανίτης ſiue κριβανίτης panis à furnaceo differens fuerit, Plinius lib. 18. & Atheneus lib. 3. adeò clarè indicarũt, vt amplius quicquã de hoc dicere minime opus habeam. Illud addam, non eſſe medicis ignorandũ, panes noſtros, quos vere ἰπνίτας Hippocratis & Galeni facimus, non eſſe prorſus innoxios: eſſe autẽ innocẽtiores illos, qui ſub paruis teſtis coquuntur eo pacto, quo apud nonnullos homines Biſcocti parantur: quos ſi clibanitas panes appellemus, neque à veritate, neque à veterum appellationibus fortaſſe recedemus. Inter panum genera fuerũt, qui Tractam ab Athenæo & Plinio, voce (vt credo) Romana appellatã, adnumerarint. Sed ego iis aſſentire nequeo: licet putem fuiſſe quandam paſtæ farinaceæ ſpeciem, quæ pani adſimilabatur. Quòd ſi etiã noſtra antiquis cõferre par eſt, Tracta erat quædã mixtura ex fermento & farina conflata, quam manibus ſæpius in formam lõgam & planam trahebãt, vnde nomen tractæ emanauit. quod etiam hodie apud aliquos Italiæ populos durat, qui huiuſcemodi placentas ex fermento & farina cõpactas, ac deinde furnis coctas, Tiratas à trahẽdo populari vocabulo nominant. Plinij verba loco ſuprà citato hæc

ſunt: Durat ſua Piceno in panis inuentione gratia ex alicæ materia. eum nouem diebus macerant, decimo ad ſpeciem tractæ ſubigunt vuæ paſſæ ſucco. Athenæus autem ſic in 3. εἰς δὲ τὰ καπύρια, (καπείδια) καλούμενα τράκτα μίξεις, ὥσπερ καὶ εἰς ἄρτον. Tracta in genere neutro pluralis numeri, vt Athenæus profert, etiam apud Catonem ſæpius nominata inueniuntur, & (& vt reor) ea ſunt, quæ hodie tortis ſubtus & ſupra coci ponunt, foliáque ſiue ſpolia vocant. Et quoniam Plinij facta eſt mentio, eius (ni fallor) errorem ſubiiciam: is enim libro 15. cap. 31. ſcribit, Veteres, antequàm piperis vſum haberent, loco eius baccas myrti vſurpaſſe. Quod cùm neque apud alios auctores hactenus mihi eam rem diligentiſſimè perſcrutanti legere contigerit, neque admodum rationi conſentaneum videatur: inde potuit faciliter Plinius errandi occaſionem cepiſſe, quòd (vt auctor eſt Galenus in Expoſ. voc. ant.) myrtidanum plurimi πέπερι nominarent: quemadmodum Hippocrates fructum myrti myrtidanum & ipſe vocauit, ſicque piper ab aliis vocatum ſcripſit.

De aquis Veſicariis & Cæretanis. Galeni locus de templo Pacis malè à Giraldo intellectus. CAP. XIII.

MVltas habuerunt maiores noſtri balnearum aquas mirificas pro variis morborum generibus curandis: quarum nomina etſi hodie quoque apud auctores conſeruentur, ipſæ tamen à paucis cognitæ ſunt: ſicuti aquæ Nepeſinæ à Cælio Aureliano inter Italiæ nobiliores adnumeratæ: atque etiam Auguriæ: & præter has Veſicariæ ac Ferratæ à Scribonio Largo & Marcello Burdegalenſi nomi-

natæ: quæ postremæ cùm vbi fuerint à nemine adhuc notatũ viderim, me operæ precium factur ũ spero, si, quid sentiam, manifestum fecero. Scriptum itaque apud prædictos inuenitur auctores, in Thuscia aquas extitisse Ferratas, quę mirificè vesicę vitia emẽdabant, vnde Vesicariæ vocabantur. Locus verò Milonis Brochi, siue Gracchi, prętoris, hominis optimi, ad quinquagesimum ab vrbe lapidem erat. Has balneas olim Viterbienses esse putaui, quòd illæ sint in Thuscia, vesicæ morbis adhibeantur, & paulò minùs plúsve quinquagesimo lapide ab vrbe distent. Sed cùm anno superiore Centũ cellas, siue Ciuitatem veterem, Alexandrũ Farnesiũ Cardinalem maximum secutus, petiissem; locùm conspicatus ab eo oppido duobus miliaribus distantẽ, vbi vestigia antiquarum balnearum, & amplissimi ædificij apparebant, volui diligentiùs omnia intueri: tandémq; reperi, vbi egregias aliquas balneas fuisse extructas, ad quas ex propinquis montibus per subterraneos cuniculos aqua ducebatur: vnde in eam cõiecturam veni, posse fieri, vt illæ essent aquæ Ferratæ à Scribonio & Marcello nominatæ. Ad quod credendũ plurib. rationib. inductus fui. Primò quòd locus ille sit in Thuscia. Secũdò, quòd ab vrbe quinquagesimo lapide, si via Cassia eò perueniamus, distet. Tertiò, quòd mõtes illi, à quibus deriuabatur, Ferrati etiam hisce tẽporibus vocentur, nempe quia ferrum ibi nascatur: vt aquas similiter vi ferrea præditas esse conueniat. Quartò, quòd incolæ morbos vesicæ interdum earum, aquarum beneficio curẽt: quãquam vsque adeò deturpatæ & imminutæ sunt, vt pauci illis vti velint. Postremò quòd nullus alius locus vrbi hodie propinquus cognoscatur, cui magis balnearum illarum cõditiones adaptari queãt.

Iam verò quales fuerint huiusmodi balineæ, ex iconographia cognoscetur, quam Pyrrhus Ligorius, totius antiquitatis omnium nostri temporis hominum vir peritissimus, ex situ acceptam apud se habet. Porrò Senanæ & Pantherinæ aquæ apud Cęlium Aurelianum, vt ego sentio, nullæ sunt aliæ, nisi quæ in Patauino & Senensi agris hodie celebrantur: quasi non Pantherinæ, sed Patauinæ legendum sit. De Cæretanis balneis, Strabonis tempestate ad curandas ægritudines varias maximè æstimatis, iam dubitaui. Nunc certior factus, Cære nobilissimam olim vrbem prope eas aquas fuisse sitam, quæ Sitilianæ hodie vocantur, ad credēdum permotus sum, huiuscemodi aquas antiquas quidē, immò ipsa Cęretana balnea à Strabone nominata esse: & quāquam multis temporibus latuerint, ac ferè nihil de illis ab auctoribus scriptū inueniatur; hisce tamen temporibus non parum celebrantur, ob mirificam opem quam in curādis omnigenis fere cutaneis affectibus quotidie pręstant. His de templo Pacis Romę errorem Gregorij Gyraldi subectam, qui auctoritate quadā Galeni falsò intellecta permotus, id ab ęgrotis frequentari consuesse primo de Diis gentium libro scriptum reliquit: cùm nullibi legatur, in illo, aut in alio templo eos vnquam versatos, pręter quàm in insula Tyberina, vbi Aesculapij ædes sitæ erāt, & quodam alio loco in id exstructo, vt qui ad ludos Circenses venirent, si forte fortuna ægrotassent, haberāt vbi commodè curari possent. Sed ne videar sine caussa Gyraldum improbare, Galeni sentētiam in medium ponam, qui in principio libri primi de Differentiis pulsuum, medicos sui temporis coarguens, quòd de nominibus pulsuum futiliter contenderent, ait, sę-

penumero inter eos excitatas esse contentiones similes illis, quæ inter medicos in templo Pacis, vel super ægrotos disputantes oriri solebant. Etenim in templo Pacis conuenire consueuisse omnium rationalium artium professores ad disputandum, ipsemet Galenus in sermone de Libris propriis manifestum fecit: medicos etiam Romæ non rarò super ægrotos digladiatos esse, videre est in pluribus eiusdem commentarijs. Verba Galeni citata à Gyraldo clara sunt. De medicis enim eum, quem dixi, sermonem habens, sic ait: τηλίκην οἴει μάχην ἔσεσθαι, ἢ δηλονότι τοιαύτην, οἵαν πολλάκις ὁρῶμεν ἔντε τῷ τῆς εἰρήνης τεμένει, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀῤῥώστων; id est, Qualem censes pugnā fore?an talem, qualem sæpe videmus inter ipsos ortam in templo Pacis, atque etiam coram ipsis ægrotis? Attamen id ignorari nolo, alibi, quàm Romæ, languentes in templis quādoque detineri solitos fuisse, vt curarentur. Quod locupletissimè testatus est Strabo in 8. Geograph. lib. vbi memorat, in Epidauro, Coa insula, & Trica, Aesculapij fuisse ędes, in quibus magna ægrotorum copia nutriebatur, tabellæque cum curationum inscriptionibus pēdebant. An verò idem, vel quid simile fuerit Valetudinariū, cuius loci habetur mentio apud Senecam lib.1.de Ira, & apud Columellam lib. 11. cap. 1. 16. & lib. 12. cap. 3. 7. certè affirmare non audeo. Puto autem fuisse peculiarem locum in vnaquaque priuata domo, vbi serui tantùm infirmi curabantur, & detinebantur, eo pacto, quo hodie in monachorum cœnobiis simili muneri peculiaris locus dicatus conspicitur. Hisce adiiciam & illud, tempore Hippocratis consueuisse medicos in domibus propriis languentes alere, vt maiori sedulitate eos curarent: de chirurgis loquor: quales

fuisse omnes priscos medicos, satis compertum habent, qui in auctoribus antiquioribus & præsertim Hippocratis monumentis legendis sunt diligenter versati: immò vsque ad tempora Galeni etiam sibiipsis medicamenta parare solitos fuisse, multis ex eius commentariis colligitur, præcipuè verò ex vj. de Localib. med. cap. 1.

Error in Aëtio correctus de Ficubus, & alia de ipsis. Columellæ de Embammate locus emẽdatus. CAP. XIIII.

VBi remedia exstinguendę siti demonstrat Aëtius lib. 9. inter cetera, pro tollẽda eorũ, qui ab imbecillitate vires recuperãt, siti, ficus siccas secũdũ Cornarij translationẽ in cibo acceptas cõmendat. Quæ sentẽtia cùm semper mihi suspecta fuisset, quòd Hipp. in 2. de Diæta scribat, τὰ ξηρὰ σῦκα καυσώδεα: tandem antiquissimo vltra sexcẽtesimũ annũ codice mihi Messanæ, dũ ibi cum Alexandro Farnesio patrono meo essem, cõparato, inueni loco Siccarum, legi debere, Viridium. Sic enim cõtextus meus habet: *δίψαν παύει σῦκα χλωρὰ ἐσθιόμενα.* Ex quo loco, quemadmodum etiam ex multis aliis, perspectum esse potest, Cornarium habuisse codices valde deprauatos. id quod, si valetudo mihi concedet, intra paucos annos, magna eruditorum vtilitate, in Hippocrate, & Aëtio, ostensurum me polliceor. Ficus igitur virides sitim auferre non solùm medici dixerunt, & præsertim Hipp. loco citato, vbi σῦκα χλωρὰ ὑγραίνειν tradit: necnon Plinius l. 23. c. 7. vbi siccas ficus sitim excitare, virides sedare, scribit: verùm etiam Martialis cognouit, scribens:

Chia seni similis Baccho, quam Setia misit,
Ipsa merum secum portat, & ipsa salem.

Post ficus, vt meminit Aristoteles 22. probl. 8. alij

vinum alij aquam potãdam esse arbitrati sunt: & laudantium aquam, vt Heraclides Tarẽtinus apud Athenæum disserit, alij calidam aquam, alij frigidam esse potandam voluerunt. Qui calidam prætulerunt, his rationibus inducti sunt, quòd calida manus magis abstergit, quàm frigida. Vnde rationi consentaneum est, in ventriculo statim calotis beneficio ficus dissolui. Addebant, calidam aquam ficus extra corpus magis dissoluere, frigidam magis compingere: quasi è ficubus intrò acceptis idem eueniat. Qui verò frigidã superbibendam putabant, frigido dicebant poculo stomacho insidentes ficus grauitate deorsum ferri, & iccirco cùm illæ ob calorem stomachum malè afficiant, ac imbecillum reddant, eiusmodi noxas vitari. Qua ratione alij super potabant merum, persuasi nẽpe, quòd promptè, quæ essent in vẽtre, deorsum propelleret. Oportere enim aiebãt post ficus multo densóque vti poculo, ne illæ in ventre commorarentur, sed in inferiores intestinorũ partes celeriter deferrentur. Arist. quoque in Probl. ficubus superpotandũ vinũ credidit, quòd vt ignis paruus à magno extinguitur, sic exiguus ficuũ calor à vini maiore vincatur, Idẽ commendatũ fuit ab Hipp. 3. de Diĕta lib. in iis, quib. ob frigiditatẽ infirmus est stomachus. Non fuit absque vtilitate rusticorum institutum, quos tradis Galenus cõsueuisse ficus macerare aceto, quod earũ viscīditatem magnopere corrigeret. Non inconuenit, vt hoc loco detegam errorem, qui hactenus in Columella à nemine, quem sciam animaduersus & emendatus fuit, præterquàm à Latino Latinio Viterbiensi, acris iudicij & singularis doctrinæ ac probitatis viro. In lib. enim 12. cap. 34. sic legitur; Qui scilliticum acetum facere volunt, decem bambatæ in tres am-

phoras musti mitis &c. Vbi quid significent eæ duæ dictiones, Decem bambatæ, nec Apollo sanè intelligeret. Quare illa verba, Qui scilliticum acetum facere volunt, extremis antecedentis capitis iungenda sunt; deinde titulus subsequentis capitis apponendus separatim, De Embammate: postremò incipiendum sequens caput, In tres amphoras musti. Hunc in modum clarissima erit Columellæ oratio. Qui eodem lib. cap. 55. Sinapim faciendi rationes plurimas docens, cuiusdam Sinapis ad Embāmata idonei mentionem fecit. Quod porro scripsit Vlpianus Embamma fuisse loco aceti, valde descriptioni Embammatis Columellę quadrat, cui magna aceti portio admiscetur. Sic etiam Latino intinctus nomine vsum Plinium reperio. Itaque Turnebum alioquin doctissimum probare nequeo, dum in 17. Aduers. l. c. 13. Bambatæ vocem non mutandam, leuibus quibusdam rationibus contendit.

Locus Plutarchi de Pithœgiis emandatus, & de Festo primæ Augusti diei. CAP. XV.

ROmanos vina, quæ annum saltem præteriissent, vt plurimùm bibere consueuisse, ita clarè scriptum habetur apud Galenum, aliosque auctores, vt superuacaneum iudicem, illud amplius demonstrare. Nam Vinalia festa degustandis vinis instituta xiij. Kal. Septemb. fiebant, vt Plinius scribit. Quæ autem idem ix. Kal. Maij fieri solita tradit, ab Ænea fuisse instituta, meminit Ouidius 6. Fastorum. Græci verò quòd eadem noua, necdum sextum mensem adepta, frequenter potarent, Galenus quoque testatus est, qui in com. supra primum de Nat. hum. rationes

varias exponens, quibus hieme pituita adeò copiosa in hominum stomachis gignitur: inter multas, quas recenset, eam ponit, quòd plurimi tunc noua vina bibant, quæ aptissima sunt in pituitam conuerti. Quare Plutarchi codicem in 8. Sympos. 10. deprauatum esse puto, vbi hæc in vulgatis leguntur: καὶ μὴν οἶνόν τε τὸν νέον οἱ περιαίτατα πίνοντες, ἀνθεστηριῶνι πίνουσι μηνὶ, μετὰ χειμῶνα, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμεῖς μὲν Ἀγαθοῦ δαίμονος, ἀθηναῖοι δὲ Πιθοίγια προσαγορεύουσι. Loco enim, μετὰ χειμῶνα, περὶ χειμῶνος, restituendum ob id iudico, quoniam Gaza, cui in hac re fidem maximam adhibeo, contra nonnullorum opiniones ἀνθεστηριῶνα Nouembrem mensem fuisse contendit: πιθοίγια verò quòd mense Nouenbri celebrarentur, sicuti nostris temporibus in omni fere Europa vndecima Nouembris, quæ D. Martino dicata est, die, multi auctores testati sunt: & si Io. Grammaticus Ianuarij mense illud factitatum scribit. Quæ suprà dixi Vinalia xiij. Kal. Septembris Romæ fieri solita, ea puto, quæ passim hodie in Italia Kal. Augusti celebrantur. Vt enim festa illa in die, qua Fidicula sidus oriri incipit, Autumnúsque inchoat, ad tempestates leniendas (quemadmodum scribit Plinius libro 18. cap. 29.) instituta erant: sic nostris temporibus prima Augusti ad excantandam & auerruncādam mensis prauitatem fieri videntur.

De Oleo, & Butyro, Aphrogala, varia Galeni & aliorum explicata. Plinij locus correctus. CAP. XVI.

COquos, antequàm vel pisces vel carnes assarent, oleo inungere solitos, refert Galen⁹ 2. de Simpl. medic. Quod ideo ab ipsis factitactum credidit, ne exteriores partes vi ignis exustæ consumerentur,

interiorumq́ue coctionem impedirent. Ego verò potiùs ob id factum existimo, ne carnium & piscium intestinus atque proprius humor extra flueret; sed intus cohibitus & coctus, iucundiorem cibum palato redderet. Oleum enim occludere extimos corporum meatus, quo minùs quicquam effluere queat, & Galenus fassus est, & Alexander, qui in Probl. ea ratione animalia insecta ab oleo enecari disputat, prohibita ex olei obstipatione natiua eorum spiratione. Hoc autem pacto assata intellexisse Aristotelem verisimile est, quando in 4. de Mixtorum affectibus libro, ea elixatis humidiora facit. Quamquam assata etiam fiunt intus humidiora, quando multo igne statim extimis crusta quasíque lorica inducitur: vt idem Aristoteles. 2. Probl. corporibus humanis sub sole & ad ignem vsu venire pluribus differit. Quòd deinceps oleo cocta non ita vtantur, vt Archidamus censebat, in hoc iure à Diocle damnatus, Auerroes Arabum omnium doctissimus in 5. Collectaneorum lib. monstrauit; vbi conterraneos suos oleo carnes omnes coquendi morem habuisse, quia sic delicatiores & meliores euaderent, pluribus docet. Olei mentionem non incongruè Butyri tractatio sequitur, nimirum, quòd apud gentes, quibus oleum deerat, butyrum etiam in vngēdis post balnea corporibus pro ipso suppleret, vt notauit Galenus, nósque in libris nostris Gymnasticæ monstrauimus. Habuerunt quidem veteres varia butyri genera: sed pharmaci potiùs loco, præsertim apud nobiles, quàm cibi, illis in vsu erat: vt non immeritò Plinius butyrum gentium barbararum laudatissimum cibum, quíque diuites à plebe discerneret, appellarit. Hac námque ratione factum puto, vt Athenæus, qui in suo conuiuio

nullum cibi genus præteriit, butyri nunquam mentionem fecerit. Non poſſum certè mirari ſatis, cur Galenus Dioſcoridi vitio verterit, quòd butyrum ex ouillo tantùm & caprino lacte trahi ſcribat; cùm, ſi eius litteram conſiderare velimus, nunquam ipſum negaſſe, quin & ex bubulo fieret: ſed bonũ ex ouium atque etiam capratum lacte fieri cenſuiſſe reperiemus. Quæ ſententia vera putari debet, quemadmodum verum eſt, caſeum ouium & caprarum bonum eſſe. Dioſcoridis mẽtem de butyro fortaſſe explicans Plinius, dixit, Plurimùm è bubulo, & inde nomen: pinguiſſimum ex ouibus fit, & ex caprino. Quo in loco Plinij verba quædam mihi ſuſpecta redduntur, quoniam de butyri effectibus ſermonem habens, hęc ſcribit: Natura eius aſtingere, mollire, replere, purgare. Nam præterquàm quòd duo iſta ſibi aduerſantur, mollire & aſtringere, à nullo quoque auctore butyro aſtringendi facultatem atributam legi: neque id rationi & eius temperaturæ conſonum videtur. Quocirca pro Aſtringere, Digerere, reſtituendum duco: cùm præcipua, quam butyro Galenus aſcribit, facultas ſit digerendi vis. Butyrum item ex equino lacte Scythas factitaſſe memoriæ mandauit Hippocrates, ſiue Polybus quarto de Morbis. Quod verò ſcribit Plinius libro vndecimo, cap. 41. Barbaras gentes conſueſſe lac in iucundum acorem condenſare, & butyrum pingue, quod ſpuma lactis eſſet: nil aliud intelligit, quàm oxygala, & aphrogala apud Romanos plurimi æſtimatum, & niue refrigerari ſolitum, vt Galenus ſeptimo Methodi narrat: quorum poſtremum, Aphrogala ſcilicet, hodie apud multos inter ſuauiſſima edulia ſub nomine Capitis lactis reputatur.

De Vino dulci, & de Coitu, Aristotelis, Plinij, & medicorum aliquot explicati loci. CAP. XVII.

VInum dulce neque inebriare, neque à frigore densari, scriptũ reliquit Arist. 4. Meteorol. quod etiam confirmauit 3. Probl. sect. Hæc tamen sententia ab omnibus fere improbatur, quòd certa experientia constet, innumera propè vinorum dulcium genera reperiri, quæ insignem potoribus ebrietatem inducant. Vnde meliùs censuisse iudicant Hippocratem, hæc in 2. ad Sententias Gnidias libro scribentem: *ὁ μὲν γλυκὺς ἧσσον ἐστὶ καὶ καρηβαρικώτερος τοῦ οἰνώδεος, καὶ ἧσσον φρενῶν ἁπτόμενος.* Sed neque Aristotelem male dixisse intelligemus, si, de quo dulci vino ab eo sermo habeatur, sciemus. Inuenio apud Plinium & Galenum, Protropum vinum, siue prodromum, quod ex Gnido & Lesbo Romam deuehebatur, maximo in precio habitum esse: non modò pro variis medicamentorum compositionibus, verùm etiam pro diuitum & nobilium mensis. Cuius etiam meminit Vitruuius lib. 8. cap. 3. vbi loco Protyri Protropi legendum, prudenter monstrauit Philander. Hoc autem erat mustum sponte defluens, antequàm vuæ calcarentur: quod protinus diffusum lagænis suis deferuere passi, postea in sole quadraginta diebus torrebant æstatis secutæ, ipso Canis ortu. Similiter factum inuenio olei genus quoddam gleucinum, & Lixiuiũ à Latinis vocatum. Erat id vinum maximè dulce, vt videatur quandoque inter dulcia primum locum tenuisse; quemadmodum Athenæus libro hisce testatur: *Μιτυληναῖοι τὸν παρ' αὐτοῖς γλυκὺν οἶνον πρόδρομον καλοῦσι, ἄλλοι δὲ πρότροπον.* An verò mustum lixiuium Columellæ, siue vinum lixiuium, fuerit hoc protropum,

conſiderent alij. Ipſe enim puto vinum quod Amos propheta cap. vj. in phialis vocauit, & quod Tertullianus lib. iiij. in Marcionem liquatum dixit, hoc ipſum protropum fuiſſe. Itaque cùm in Græcia protropum vinum dulce nuncuparetur, ibique præſtantius, quàm alibi, naſceretur, atque tale minimè inebriare perſpectum ſit: ad credendum adducor, Ariſtotelem ſub nomine vini dulcis, non quodlibet vinum dulcedine præditum, ſed hoc vnum genus, Græcis quaſi proprium, duntaxat comprehendiſſe. Quid enim ea verba ſibi volunt, ἔστι δὲ ὀνόματι οἶνος, ἔργῳ δὲ οὐκ ἔστι, niſi quòd vinum dulce, cuius mentionem facit ibi Ariſt. erat naturę cuiuſdam inter vinum verum & muſtum mediæ, cuiuſmodi protropum fuiſſe innuit Plinius? vt quemadmodum muſtũ haudquaquam ebrietatem parere in Probl. monſtrauit Ariſt. & poſt ipſum luculenter comprobauit Plut. in Symp. quem Macrobius Sat. 7. Latinè loquentem fecit: pariter in 4. Meteorol. de vino dulci ſiue protropo idem enunciarit, nempe quòd vt temperatura à muſto parum recedebat, ſic etiam viribus ei ſimile exiſteret, Niſi potiùs libeat, pro Dulci ab Ariſtotele Paſſum acceptum eſſe, non tantùm quia Plinius illud inter dulcia collocat, ſed quoniam Polybius in 6. auctor eſt, necnon Varro, & Gellius, Romanas mulieres vino interdictas huiuſcemodi paſſum bibiſſe, quaſi ab eo nullum ipſis periculum ebrietatis immineret. Ex Prob. Ariſtotelis aliud item mihi in mentem venit adnotare, apud quem 1. & 4. ſect. coitum morbos quoſdam ex pituita ortos curare legitur in hunc modum: Διὰ τί ἡ λαγνεία πρὸς νοσήματα ἔνια τῶν ἀπὸ φλέγματος συμφέρει. quæ verba transferens Gaza, ſemper λαγνείαν (neſcio quo ſpiritu) immoderatum coitum eſt interpretatus.

Etsi namque ea vox, λαγνεία, interdum Hippocrati semen significet, vt Galenus in Expo. voc. ant. scriptum reliquit: nunquã tamen ab ea coitus immoderantiã designari certum est: tantominùs 6. Epid. com. 5. dum ait, λαγνείη τῶν ἀπὸ φλέγματος νούσων ὠφέλιμον. & 1. de Diæta, scribens. λαγνεύειν δὲ ὕδατος ἐφόδων γινομένων πλείονα. Vnde Aristoteles problematis sui occasionem accepisse videri potest, & vnde quoque Dioclem, ab Atheniensib. (vt scribit Theodorus Priscianus) Iuniorem Hippocratem vocatum, sua mutuasse puto, cùm in epist. Ad Antigonum Regem scripsit, solstitio hiemali, quando plurimùm exuberat pituita, concumbendum esse. Hæc etenim sententia non solùm pro vera accipitur à Galeno & Auicenna, modò vires sint firmæ: sed etiam ab eodem Hippocrate duobus exemplis valde confirmatur. Quorum alterum est Timocharis, quem in 5. Epid. refert, hieme à catarrho in nares maximè defluente solicitatum, coitu omnem humorem exicasse. Alterum est Hicippi, quem refert in 4. Epid. nocturnam pollutionem, dum febricitaret, sæpenumero passum, nullum nocumentum subiisse, imò leuatum esse. Vt malè censuisse videatur Petrus Apponensis, quando problema Aristotelis exponens, coitum quemcunque in febribus semper obesse scribit. Sicuti quoque damnari meretur Clinias ille Pythagoricus, quem refert Plutarchus 3. Sympos. interrogatum, Quando mulieribus commisceri expediret? Tunc præsertim, respondisse, quando quis damnum aliquod pati velit. Quãquam idem Plutarch. lib. de Tuenda val. apud Stobæum ser. 99. sic ait, ὅθεν ἄρισα λέγε), τὸ τροφῆς ἀκορέστω, καὶ πόνων ἀοκνίλω, καὶ σπέρματος ὅσιης τήρησιν, ὑγιεινότατα εἶναι· illud autem planè absurdum videtur, quod in fine vij. Epid.

vij. Epid. scriptum est hisce verbis ἡ πορνείη ἄχρωμος δυσεντερίης, ἄκος nisi dicamus pluribus affectionibus nomen dysenteriæ esse impositum, atque inter alios sic sanguinis per aluum à iocinore præ copia expulsi fluorem vocari, in quo forsan copiosus coitus contulerit, nimirum quo sanguinis copia insigniter minuatur. Aut potiùs dicamus locũ eũ mendosum esse.

De variis Vini antiquorum temperaturis pulchra quædam. Locus Hippocratis illustratus, & ali is Athenæi correctus, Hesiodique sententia interpretata.

CAP. XVIII.

VInum aquæ primùm miscere cœpit Staphylus Sitheni filius, vt scribit Plinius: vt verò Athenæus ex Staphylo, Melampus. Sed huiuscemodi mixtio longis temporum interuallis non paruam varietatem accepit, tum à natura vini, tum à natura bibentium, tum etiam à tempore quo potabatur. A natura vini primùm variata est mixtio, quando Maroneum vicies tanto aquæ addito ob eius vim miscendum esse voluit Homerus; cuius generis vini facultas vigorque indomitus etiam Mutiani ter Consulis tempore durabat, qui eius sextarios singulos octonis aquæ misceri comperit. Sic enim Falernum Indomitum vocauit Iuuenalis, quod vix & ipsum multa aqua domaretur; vt Galenus aliud ὀλιγοφόρον, quod pauca aqua vincebatur. Atqui communes vini temperaturas tres extitisse, ex prouerbio antiquo, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ τέτταρα, monstrat tertio Sympos. Plutarchus, vbi ait; Qui Dionysij harmonias callebant, eos tres vini cùm aqua consonantias aspexisse, sesquialteram, diapason, & diatessaron.

πέντε namque hemioliam denotasse, quæ efficiebatur tribus aquæ partibus duas vini addendo. τρία indicasse diapason quæ fiebat, vni vini parti duas aquæ immiscendo. τέτταρα diatessaron significasse, quæ nascebatur ex tribus aquæ partibus, & vna vini simul temperatis. Addit idem Plutarchus, postremam & sesquitertiam portionem tanquam remissam & sobriam iis in vsu fuisse, qui in Prytaneo dominabantur, & qui Philosophiæ aut contemplationibus incumbebant: nempe quos mente præditos atque sobrios esse conueniebat. De qua etiam temperatura Ion poëta apud Athenæum sermonem faciens. dicebat.

Εὑρὼν ὁ μάντις Παλαμήδης ἐμαντεύσατο
Πλοῦν ἔσεσθαι τοῖς Ἕλλησι πίνουσι τρεῖς
Πρὸς ἕνα κυάθους·

Alios verò à prædictis eam mixtionem effugisse: vnde Menander apud Athenæum,

—— οὐ γὰρ ἄν ποτε
Ἔπινον τρεῖς ὕδατος, οἴνου δ᾽ ἓν μόνον.

Temperaturam porrò, quæ ex duabus aque partibus & vna vini mixtis conficiebatur, mentem turbare, & leuem quandam ebrietatem inducere creditum; eam autem, que ex duabus vini partibus aque tribus mixtis sub πέντε complexa contemperabatur, somnum inducere, curarum obliuionē parere, passiones sedare, dictum. Sed illud, πέντε πίνειν, secus intelligi debere, Athenæus censuit, qui hanc mixtionem ex duabus vini partibus & quinque aquæ factam fuisse scripsit, atque id comprobandum nonnullorum poëtarum testimonio vsus est, sub his verbis: οἱ δ᾽ ἐπιτεταμένως χρώμενοι τῷ ποτῷ, δύο οἴνου ἔπινον πρὸς πέντε ὕδατος. Νικοχάρης γοῦν ἐν Ἀμυμώνῃ πρὸς τοὔνομα παίζων ἔφη. Οἰνόμαος οὗτος χαῖρε, πέντε καὶ δύο κἀγώ τε καὶ συμπόται γενοίμεθα. τὰ παραπλήσια

εἴρηκε καὶ ἐν ζημίαις. Ἀμειψίας δὲ ἐν Ἀποκοτταβίζουσι· ἐγὼ δὲ Διόνυσος πᾶσιν ὑμῖν εἰμὶ, πέντε καὶ δύο. Εὔπολις ἐν αἰξί· Διόνυσε χαῖρε μή τι πέντε καὶ δύο. Ἕρμιππος θεοῖς, Ἐπειδὰν ὅταν πεινώμεθ' ἢ διψώμεθα εὐχόμεθα. πρὸς τοῦτ' ὁ οἶνος ὥσπερ ἄκρας ἦλθε, Οὐκ αὐτοῦ καὶ πολλοῦ γῶ φέρω παίζων ἅμα κ' αὖθις γεγένηται τοῦτο πέντε καὶ δύο. Qui meraciùs bibere volebant, præter dictas mixtiones ex aduerso quinque vini partes duabus aquæ miſcebant. Id quod Athenæus idem Anacreontis auctoritate ſic comprobat: παρὰ δὲ Ἀνακρέοντος, (ita enim ſcribendum, & non εἰς, vt in vulgatis legitur, neque, vt legunt, qui Anacreontē reſtituere ſunt profeſſi) οἴνου πρὸς δύ' ὕδατος. ἄγε δὴ φέρ' ἡμῖν, ὦ παῖ, κελέβην ὅκως ἄμυστιν προπίω, τὰ μὲν δέκ' ἐγχέας ὕδατος, τὰ πέντε δ' οἴνου κυάθους, ὡς ἂν ὑβριστῶσαν ἀνὰ δεῦτε βασσαρήσω. Euſtathius in κ. com. Odyſſeæ paullò diuerſius prouerbium illud eſt interpretatus, vbi ait, τρία ſignificaſſe vnius vini cyathi cum duobus aquæ confuſionem; πέντε duorum vini cum tribus aquæ; τέτταρα totidem vini quot aquæ: quod dicitur & ab Hippocrate, & apud Athenæum, ἴσον ἴσῳ. Ab his verò extitiſſe & quartam bibendi rationem, vt ſi quis merum bibere maluiſſet; quam παράλυσιν afferre, ſicuti ſuperiorum trium mixtionum duas priores hominum ſanorum eſſe, & tamen hilarorum, poſtremam inſanorum, ſcripſit. Poteſt alia fortaſſe non inepta prouerbij, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα, explicatio afferri; quòd illo vetaretur quartum cyathum, ſiue vltra quintum potari, ſed vel tertium duntaxat, vel vſque ad quintum. Scribit Plinius à Democrito conditum eſſe volumen; quare cyathi quaterni & ſextarij non eſſent potandi. Eubulus quoque apud Athenæum quartum cyathum ὕβρεως, ſextum κώμων, & poſt hunc alios aliorum vitiorum eſſe maiorum

fecit; vt intelligere poſſimus, quartum cyathum nunquam laudatum. A natura bibentium quoque variata fuit vini temperatura: quoniam ſani & natura calidi ac deſides maiorem aquæ menſuram adhibebant: ex aduerſo frigidi, debiles, & exercitati minorem. Et propterea ſenes (vt diſputat Plutarchus) qui magis mero gaudent, meraciorem mixtionem ſemper ſicuti inueniuntur: idque Achilles apud Homerum animaduertens, cùm Phœnicem & Vlyſſem ſenes eſſe, ac in armis tota die occupatos, ob idque non aquoſo, ſed meraciore vino, quemadmodum ceteros ſenes, gaudere ſciret, vino paucum aquæ miſceri iubet, ſub hiſce verbis, ζωρότερον δὲ κέραιρε. qua voce vſus eſt quoque Hippoc. lib. de Exectione, item de Nat. mulieb. & alibi. Etſi non defuerint, quibus apud Plutarchum hanc Homericam ſententiam in diuerſos trahere ſenſus placuerit. In anxietudine, oſcitatione, & horrore, dicebat Hippocrates, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος λύει τὴν νοῦσον; videlicet vinum pari aquæ portione epotum ſoluit morbum. quam mixtionem appellans meraciorem Galenus ſub his verbis, ἕκαστον οὖν τῶν εἰρημένων οἴνου πόσις θεραπεύει ἀκρατεστέρου, demonſtrat ſimilem vini temperiem magis mero ceteris acceſſiſſe. Quòd ferè ſemper in ceteris mixtionibus aquæ menſuram vinum ſuperaret [ἀκρατέστερον] merum, vel mixtionem mero magis accedentem deſignaret, etiam ex his apud Athenæum verbis liquet: καὶ προελθὼν, τὴν ἀκρατοποσίαν σκυθικὴν καλεῖ πόσιν. ἄγε δὲ ὅτε μηκέθ' οὕτω πατάγῳ τε κἀλαλητῷ σκυθικὴν πόσιν. παρ' οἴνῳ μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις. καὶ λακεδαιμόνιοι δὲ ὥς φησιν Ἡρόδοτος ἐν τῇ ἕκτῃ, Κλεομένη, τὸν βασιλέα Σκύθαις ὁμιλήσαντα, καὶ ἀκρατοπότην γενόμενον, ἐκ τῆς μέθης φησὶ μανῆναι. καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ λάκωνες ὅταν βούλωνται ἀκρατέστερον πίνειν, ἐπισκυθίσαι λέγουσι. De-

nique ſecundum tempus vini mixtiones diuerſas fuiſſe conſtat, cùm præter medicorum præcepta, qui dilutius æſtate, meracius hieme bibendum voluerunt, etiam veterum mores atteſtentur. De liberis & ingenuis loquor: quoniam me non latet, Catonem præcepiſſe, vt mancipia, & vniuerſa ruris familia hieme aquoſius & parcius, vere & æſtate, quando magis laborarent, largius ac meracius potarent; quo modo Heſiodi ſententiam interpretandam puto, qui meracis potionibus per viginti dies ante Canis ortum, totidemque poſteà vti ſuadet.

De Infibulatione: & quid ſit apud Galenum, *Dicere pedem.* CAP. XIX.

QVòd veteres fabulas tam tragicas, quàm comicas, non ſermone, vt hodie fit, ſed altis vocibus cantibúſque recitarent, præter Ariſtot. in Prob. atque aliorum auctorum teſtimonia, Galenus quoque noſter affirmauit; vbi comœdos ac tragœdos ad conſeruandam vocem frequentibus balneis & laxantibus eduliis vſos narrat. Quo in loco mirari ſoleo, cur illud artificij genus prȩterierit, quod antiqui ad tuendas hiſtrionum voces in vſu habebant, Infibulationémque nuncupabant; quæ tametſi valetudini quoque inſeruiret (vt Celſus ſcribit) virginéſque apud leones à ſeruis defenderet (quemadmodum hoc tempore eunuchorum euiratio penes aliquas nationes, & equarum infibulatio apud veterinarios) præcipuus tamen eius finis extitit, ne coitum exercere poſſent, quem in mutandis atque corrumpendis vocibus quantum momenti habeat, nemo ignorat. Neque verò adoleſcentes tantùm (vt ait Celſus) infibu-

latos, verùm etiam adultos, & quod maiori admiratione dignum, verpos ac recutitos credo; cùm à Iuuenale sic scriptum legatur Satyra sexta:

Soluitur his magno comœdi fibula. &,
Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis prætoribus.

Nec non à Martiale libro 7. Epigrammatum:

Menophili penem tam grandis fibula vestit,
Vt sit comœdis omnibus vna satis. & iterum,
Dum ludit media populo spectante palæstra,
Heu cecidit misero fibula, verpus erat.

His omnibus admoneor, vt locum Galeni à paucis intellectum in medium proponam, qui in fine secundi libri de Motu musculorum, de exsufflatione sermonem habens, hæc ait: δέονται δὴ αὐτῆς μάλιστα μὲν αὐληταὶ, καὶ σαλπισταὶ, καὶ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα μέλλουσιν ἐρεῖν. Quod etiam confirmauit vj. Epid. com. 4. tex. 24. his verbis: ἐὰν δὲ καὶ ὁ θώραξ ὅλος ᾖ μέγας, οὐ μόνον μεγαλοφώνους ἐργάζεται τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ πλεῖστον φωνεῖν δυναμένοις ὥσπερ οἱ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα λέγωσιν. Huic enim haud multum dissimilem esse vocis aut sonitus eleuationem, quem interdum iidem tibicines agunt, ex hoc Gal. viij. Anatom. admin. cap. v. apertè satis colligitur: ὡς οὖν οἱ κήρυκες, ὅταν μέλλωσιν αἴρειν τὸ φθέγμα, πλεῖστον εἰσπνέουσι. Vt verò οἱ καλούμενοι πόδες instituti essent, & ad quid inseruirent, explicuit Iullius Pollux lib. 4. cap. 12. quamquam paullò diuersa à nobis sentire videtur: aut potius is locus ita est corruptus, vt intelligi rectè nequeat, qui sic habet: εἰς δὲ φιλοτιμίαν τῶν ἐπ' αὐτὸ προσελθόντων οἱ καλούμενοι πόδες ἐνομοθετήθησαν, οἳ ἔλεγχον ἔχοντες εἰς μῆκος πνεύματος, καὶ πολλῶν τῶν περὶ τοὺς νέους οἰκοδομημένων ἔκδοσιν συμφωνείας τινὸς δεομένων. Iam verò quid esset, Vocatum pedem dicere, quem decantabant tibici-

nes, tubicines, ac præcones, nondum rectè à quoquam explicatum obseruaui. Coniicio tamen fuisse quoddam concitatissimi sonitus cantusque genus, haud absimile illi, quo nostri ad excitandas pugnas vtuntur: perinde ac Dicere pedem, aliud nil foret, quàm sono vel cantu vehementissimo ad pedes vel in pugna vel in cursu agendo mouendos inflammare. Qua in re non exigua exsufflatione opus esse animaduerterunt illi, qui horum buccas distentas, inflatas, ac rubentes quotidie inspiciunt hoc forsan etiam voluisse significare Hippocratem verò simile est, cùm in lib. de flatibus dixit cytharœdos vdi vocem intendere oportet attrahentes spiritum externum foras eum propellere, & magnam vocem edere, prout spiritus durat.

Ramex quid sit apud Plautum. Historia Domnini. Nonnulla de Varicibus & Hirudinibus. Locus Plinij emendatus. CAP. XX.

RAmices apud medicos propriè venas tumidiores atque crassiores, alio vocabulo Varices nuncupatas, quæ vel tunicis testiculos vestientibus, vel ipsi scroto innascuntur, significare, neminem latere puto. Quid autem Ramex apud Plautum significet, paucis adhuc cognitū vidi. In Mercatore namque Acanthio seruus post cursum ab se factum, sic Charinum alloquitur, Placidè volo acquiescere, „
Tua caussa rupi ramices, iam dudum sputo san- „
guinem. In Pænulo quoque Agorastocli tar- „
ditatem exprobranti respondent aduocati. Tua „
caussa nemo nostrûm est suos rupturus ramices. „

Vbi si cui placeat pro ramicibus varices genitalium intelligere, quo modo sententiam suam tueri queat, nõ facilè video. Quis quæso nescit, sputum sanguinis minimè ramices scroti consequi? quis item, resinam ex melle Ægyptiam deuorare, quod Charinus ludens consuluit Acanthioni, earundem remedium esse fateatur? nempe quas sola chirurgica operatione curari magni medicinæ auctores docent. Nonius Marcellus credidit, ramices Plauto esse pulmonum venas. Ego verò aliter sentio: esse scilicet ramices apud Plautum venas pectoris latas: quas fortasse sic nominat, quòd populari ac rustico vocabulo quæque venæ amplæ, vt varices nuncupatæ, etiam ramices vocarentur. Quòd verò in pectore, ac etiam in pulmone varices fiant, atque interdum magno hominum periculo rumpantur, ita clarè explicatum habetur ab Hippocrate siue Polybo in lib. 1. de Morbis, vbi de empyemate tractatur, & lib. de Internis passionibus, vt nemini ea de re dubitare liceat. Hoc in loco Domnini philosophi Platonici Syri historiam à Suda relatam subnectere placet, cui sæpe sanguinem expuenti, cùm Æsculapij Atheniense oraculum respondisset, vt ob valetudinem recuperandam carnibus suillis vesceretur frequenter: ille etsi patria lege prohiberetur, semper tamen vsus est, & nunquam amplius expuit, nisi quando vel vno die ab earum carnium esu abstinuit. Varices ab Hippocrate ἰξίας appellari auctor est Galenus in Antiq. voc. exp. quam vocem non semel deinceps ab Aristotele vsurpatam esse inuenitur, vt 4. par. Probl. 22. & 10. partic. Prob. 30. necnon 3. de Hist. animal. cap. 19. & 11. vbi dum à varicibus occupatos minùs caluitio tentari, caluósque à varicibus captos interdum capil-

los resumere scribit, eam Hippocratis sententiam interpretari, aut potiùs moderari videtur, qua Galenus 6. Aphor. 34. vt falsam iure merito damnat. An porrò βδέλλα Hippocrati aliquando venam varicosam significarit, quemadmodum Dioscoridem censuisse, Galenus affirmat, nondum animaduerti. Certè locus ille Prorrheticorum, in quo Hippocrates τὴν βδέλλαν memorat, multùm abest, vt vel Dioscoridi, vel alicui alteri ipsum sequenti faueat, cùm hirudinem ibi significari nullo modo dedeceat. Herodotus, cuius dialectos Hippocraticis omnino adsimilari omnes eruditi sciunt, de Crocodilo in Euterpe sermonem habens, eiusdem vocis in simili propè casu mentionem facit his verbis: ἅτε δὴ οἷον ἐν ὕδατι δίαιταν ποιεύμενος, τὸ στόμα ἔνδοθεν φορέει πᾶν μεστὸν βδελλέων. τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρεῖα φεύγει μιν, ὁ δὲ τροχίλος εἰρηναῖον οἱ ἐστὶ, ἅτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐτοῦ. ἐπεὰν γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κροκόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ (εἴωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ποιέειν πρὸς τὸν ζέφυρον) ἐνταῦθα ὁ τροχίλος ἐσδυνώων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ καταπίνει τὰς βδέλλας. ὁ δὲ ὠφελεόμενος ἥδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τροχίλον. Quam historiam paullò diuersius referri ab Aristotele 9. de Histor. animal. cap. 6. haudquaquam me latet. Veruntamen βδέλλαν Herodoto non venam varicosam faucibus inexistentem, sed hirudinem ipsis infixam designare, nemo non dixerit.

Locus Athenæi correctus ex Aristotele: & nonnulla de Canitie, & de capitibus Ægyptiorum, ex Herodoto.

CAP. XXI.

Athenæus lib. 15. Dipnos. vbi de vnguentis tractationem instituit, Aristotelem citat, in Quæst.

naturæ ſcribentem, perfuſos vnguentis citiùs caneſcere, quoniam aromata exciccant, ſiccitate autem canities gignitur; vnde etiam efficiatur, vt polia celerem canitiem inducant. ſic enim in fragmento legitur, quod à Gulielmo Cantero ex Farneſiana bibliotheca acceptum typis excuſum eſt: διὸ καὶ τὰ πόλια θᾶττον πολιὺς ποιεῖ. Idem etiam à Clemente Alex. lib. 2. Pædag. cap. 8. relatum inuenitur. Quo in loco duo mihi non parua animaduerſione digna cenſentur. Vnum eſt, ea quæ ex Quæſt. natur. Ariſtotelis apud Athenæum citantur nec in Probl. eiuſdem, nec alibi, neque in libro Theophraſti περὶ ὀσμῶν inueniri; ex quo coniicio, perperam locum illum citari, eo magis, quòd Diogenes Laërtius, in catalogo operum Ariſtotelis, Quæſtionum naturalium mentionem nullam facit; & quod ibi ex eius ſententia aſſerit Athenæus, canitiem à ſiccitate gigni, tantum abeſt, vt illius placitis conſentiat, vt 5. de Gener. animal. cap. 5. ex profeſſo aduerſus eos diſputet, qui à ſiccitate canitiem ortum ducere putabant, quam non ab ea, ſed à putredine ſola produci, pluribus argumentis monſtrat; vt facilè ſic iudicatu, quæ in Athenæo Ariſtoteli adſcribuntur, minimè ipſi conuenire. Alterum, quod animaduerti volo, eſt, an Polia canitiem inducant. Nam aliquando credidi poſſe eam ſententiam defendi, tum quia polio canities, quæ in ſummo huiuſcemodi plantæ cacuminæ pendet, nomen fecit; tum quia polium non pauca ſiccandi vi pollet, quam canitiei cauſſam exiſtere ibi diſputatur. Verũ enim verò Fuluius Vrſinus, vir doctiſſimus, oſtenſo mihi antiquiſſimo manuſcripto Athenæi codice, in quo pro τὰ πόλια, τὰ πίλια, reſtitutum erat, perſuaſit vt crederem, fortè ſic legendum eſſe: quan-

do præſertim Ariſtoteles 3. de Hiſtor. animal. cap. 11. necnon 5. de Gen. animal. cap. 5. pileos citiùs canitiem producere aſſeuerat, hac oratione: ὅτι δὲ γίγνεται ἡ πολιὰ σήψει τινί, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν, ὥσπερ οἴονταί τινες, αὔανσις, σημεῖον τοῦ προτέρου ῥηθέντος, τὸ τὰς σκεπαζομένας τρίχας πίλοις ἢ καλύμμασι, πολιοῦσθαι θᾶττον. τὰ γὰρ πνεύματα κωλύει τὴν σῆψιν, ἡ δὲ σκέπη ἄπνοιαν ποιεῖ. Quanquam nec huiuſcemodi correctio mihi plenè ſatisfacit: ſi quidem Athenęi mens eſt monſtrare, à ſiccitate canitiem gigni: quomodo verò id argumento pileorum probare queat, non cognoſco nimirum quos nón ſiccando, ſed prohibita tranſpiratione corrũmpendo canitiem facere conſtat. Niſi hac quoque in re dicamus, vt multa, ſic & ea in Athenęo probabiliter diſputari. Pileorum effectus ad memoriam reuocant, quę ab Herodoto de Aegyptiorum capitibus in Thalia referuntur hoc modo: θῶμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ τῶν ἐπιχωρίων. τῶν γὰρ ὀστέων περικεχυμένων χωρὶς ἑκατέρων τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων, χωρὶς μὲν γὰρ τῶν Περσέων ἔκειτο τὰ ὀστέα, ὡς ἐχωρίσθη κατ' ἀρχάς, ἑτέρωθι δὲ τῶν Αἰγυπτίων. αἱ μὲν τῶν Περσέων κεφαλαὶ εἴσαν ἀσθενέες οὕτω, ὥστε εἰ θέλεις ψήφῳ μόνῃ βαλεῖν, διατετρανέεις· αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων οὕτω δή τι ἰσχυραί, ὡς μόγις ἂν λίθῳ παίσας διαρρήξειας. αἴτιον δὲ τούτου τόδε ἔλεγον, καὶ ἐμέ γε εὐπετέως ἔπειθον, ὅτι Αἰγύπτιοι μὲν αὐτίκα ἀπὸ παιδίων ἀρξάμενοι ξυρεῦνται τὰς κεφαλάς, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον παχύνεται τὸ ὀστέον· τὠυτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ μὴ φαλακροῦσθαι αἴτιον ἐστί. Αἰγυπτίων γὰρ ἄν τις ἐλαχίστους ἴδοιτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων. τούτοισι μὲν δὴ τοῦτο ἐστὶ αἴτιον ἰσχυρὰς φορέειν τὰς κεφαλάς. τοῖσι δὲ Πέρσῃσι, ὅτι ἀσθενέας φορέουσι, αἴτιον τόδε· σκιητροφέουσι, ἐξ ἀρχῆς πίλους τιάρας τε φορέοντες. Vt autem etiam qui litteras Græcas non callent, Herodoti ſententiam de pileis caluitiem parientibus, & de Aegyptiorum capitibus cognoſcere queant, Latina verba ſubiungam. Ibi ego „

„ rem mirandam vidi ab indigenis edoctus, Ossa eo-„ rum, qui in acie ceciderunt, quum iacerēt fusa, vt ab „ initio distincta fuerant, seorsum erāt Persarum, alior-„ sum Ægyptiorum: sed Persarum capita adeò fragilia „ sunt, vt si velis ferire, vel solo calculo perforare possis: „ Aegyptiorum autem ita firma, vt ea vix ictu lapidis „ elidas. Cuius rei caussam, hanc illi reddebant (facilè „ mihi persuadentes) quòd Aegyptij statim à pueris „ capita radere incipiunt; & os capitis ad solem reddi-„ tur compactum: quæ eadem caussa est nō caluescen-„ di; nam ex omnibus hominibus paucissimos quis „ Aegyptios caluos videat. His igitur hoc causæ est, cur „ robusta capita gestent. At Persis cur fragilia sint capita, id in caussa est, quòd à principio in vmbra nutriti assuefiunt operire capita, gestantes pilea, & tiaras.

De Mensuris potus antiquorum & ordine earundem. CAP. XXII.

VAriis mensuris antiquos potasse, non me latet, sed ex eis tres potissimùm obseruare soleo, Sextātem, Deuncem, & Trientem, quarum duas rariùs, tertiam frequentiùs, & à pluribus, in quotidiano victu vsurpatam puto. Sextante temperatos ac valetudinarios, Deunce intemperatos & bibaces potasse, valde vero simile est. Nam Suetonius auctor est, Augustum Cæsarem sextante bibisse, eumque sexies tantùm in conuiuiis publicis ori admouisse. Martialis item de seipso & Cinna:

Sextantem poto, tu potas Cinna deuncem,
Et quereris quòd non Cinna bibamus idem.

Item de Lusco bibone, ad Aulum:

Potor nobilis, Aule, lumine vno

Luscus Phryx erat, alteróque lippus.
Huic dicit medicus, Bibas caueto:
Vinum si biberis, nihil videbis.
Ridens Phryx, oculo, Valebis, inquit.
Misceri sibi protinus deunces,
Sed crebros iubet. Exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

Ex quibus in eam facilè venire coniecturam possumus, Deuncem siue vnciarum vndecim calicem. ebriosorum potiùs & intemperatorum hominum, Sextantem verò temperatorum mensuram extitisse. Ceterùm quòd in communi omnium ferè vsu esset crater, quinque paullò plus minúsve vnciarum, appellatus Triens, ideo mihi pro comperto habendum videtur; quoniam Poëtæ, qui omnibus aliis auctoribus meliùs, veterum, in edẽdo præsertim & bibendo, mores expresserunt, cùm de huiuscemodi potus mensuris vasisque loquuntur, ferè semper trientes nominant.

Prop. li. 3. *Cùm fuerit multis exacta trientibus hora*
Pers. sat. 3. *Sed tremor inter vina subit, calidũque triẽtẽ.*

Martialis verò, quem ceteris copiosiùs de hisce rebus lusisse apparet, lib. 1.

Crebros ergo bibas licet trientes.

& lib. 4. *Sed nec post primũ legat hæc, summúmve triẽtẽ,*
Sed sua cùm medius prælia Bacchus amat.

& lib. 9. *Septem post calices Opimiani,*
Denso cùm iaceam triente blæsus.

& lib. 10. *Candida Setini rumpant crystalla trientes,*
Dormiat in pluma nec meliore Venus.

&, *Cùm potes amethystinos trientes.*

item lib. 11. *Misce dimidios puer trientes.*

&, *Et numerat nostros adstricta fronte trientes,*

Tamquam de cella sit cadus ille sua.

& lib. 14. *Setinos moneo nostra niue frange trientes,*
Pauperiore mero tingere lina potes.

&, *Setinum, dominæque niues, densique trientes,*
Quãdo ego vos medico nõ prohibẽte bibã.

Vnde coniicere quiuis potest, calices quotidianos, & à cunctis ferè pro potu vsitatos, trientes fuisse, quæ erat quarta sextarij pars. Ex quo etiam ad credendum inducor, sextarium forsan eam fuisse potus mensuram, quam in cœna quotidie sumebãt, quámque in quatuor partes, siue in trientes quatuor diuidebant. Quanquam non ignoro, interdum nullam esse in bibendo seruatam mensuræ rationem: quemadmodum inuitat Martialis Caium Poculum lib. 11.

Quincunces, & sex cyathos, bessemque bibamus,
Caius vt fiat Iulius & Proculus.

& quemadmodum in conuiuiis publicis factitatum, rationi consentaneum est: in quibus refert Alexander Trallianus libro Probl. 1. institutum esse, vt contrariis poculis vterentur; in principio scilicet minutis, in fine verò amplioribus. Vt enim epularum gratia, in quibus frequẽtiùs bibere decebat, veteres crèbriùs potarent, à paruis calicibus inchoabant, & in capaciores desinebant. quippe cùm parua implere satis, vbi potare liberalissimè liberet, nequirẽt. Quòd si ab amplioribus incepissent, ocyùs repleri necesse erat, & subinde minùs potare. Si quidem natura à largo protinus haustu accepto veluti expleta, copiam omnem subsequentem contemnit: ex aduerso, si paruus poculis assueta paullatim ampliora exhibeãtur, facilè copiam quamcunque sustinet. quod tamen ab Anacharsi Scytha esse damnatum signifi-

cat Laërtius, qui ſcribit eum mirari ſolitũ, cur Græci initio conuiuij paruis poculis vterentur, vbi verò ſaturi eſſent, maioribus. Quod porrò Nicandri ſcholiaſtes memoriæ mãdauit, vetuſtiores κέρασι, ſiue cornibus potare ſolitos (vt copioſiùs in lib. I. Gymnaſticæ declarauimus) atque inde natum κεράσαι, hoc eſt merum temperare: verſimile quidem videtur, tum ob rudes eorum mores, tum fortaſſe quòd putarent inde potandi maiorẽ ſecuritatem accedere. Sic enim tradit Aelianus, Indorum reges aſini Indici cornu bibere voluiſſe, ſperantes à morbo epileptico & venenis ſe inde tutos euaſuros.

Loca Hippocratis de Aqua & Bile explicata. Alexandri locus reſtitutus. De Bile Anaxagoræ & Ariſtotelis ſententia examinata. Galeni locus explicatus.

CAP. XXIII.

BIlioſis natura aquam in bilem verti, ſcriptum reliquit Hippocrates 3. de Acutis, hoc pacto: χολώδεις γὰρ φύσει χολώδη καὶ ὑποχονδρία κακόν. id quod etiam confirmauit 3. de Fracturis prope finẽ, quãdo bilioſis aquã dari prohibet. Vbi cùm Galenus nil ferè dicat, quod ad ſciendam dicti Hippocratis rationem pertineant: ego arbitror, hæc omnia intelligenda de pauca aquæ exhibitione: nam ſi multa detur, potiùs extinguitur bilis. Quomodo verò pauca aqua in bilẽ conuertatur, cùm ſit frigida & humida, bilis autem calida & ſicca, inter quas nulla eſt cõueniẽtia, ſi quæratur: exiſtimo ego ita fieri; quoniam pauca aqua in hypochondriis permanens, cùm nullam habeat cõtra bilis feruorem reactionem, facilè ab illa ſuperatur; vnde bilis feruorem veluti pabuli copiam adepta augetur. Quin & oleum roſaceum corpori feruenti

applicatum, licet aliquantiſper refrigerare videatur, tamen poſtmodum magis calefacit. Et hinc eſt quòd in eryſipelatibus & inflammationibus maximis iubet Galenus, vt ſæpiſſimè refrigerantia permutentur; alioquin magis ignirentur. Cur igitur Alexander Trallianus, vbi pleuriticorum victum inſtituit, ridiculum eſſe dicat, ſi aqua bilem augeri credatur: quomodóve ipſe Hippocratis ſententiam interpretandam voluerit, dum Hippocratem ab aliquibus hac in re falsò accuſari ſcribit, ignoro ſanè. illud tamen aſſero, in ipſius Alexandri codice vulgato poſt ea verba, μὴ εἰδότες πῶς εἴρηται, hæc fermè reſtituenda: χολώδεις γὰρ φύσει χολώδη ἐστὶ ὑποχονδρίῳ κακόν. Quod porrò in lib. de Nat. hum. notatum habetur, οἱ πλεῖστοι τῶν πυρετῶν γίνονται ἀπὸ τῆς χολῆς, idem eſſe puto, atque illud, quod Anaxagoræ adſcripſit Ariſtoteles de Partib. animal. cap. 2. nimirũ bilem, ſiue bilis receptaculum, acutorum morborum cauſſam exiſtere. Quam ſententiam etſi damnaſſe videatur, attamen ſi quis morbos acutos ab humoribus feruidiſſimis, ſubtiliſſimis, ac mobilibus gigni conſideret, quales bilioſi omnes ſunt, animaduertátque hanc vel extra proprium folliculum per venas illabentem, vel aliquo pacto exuberantem, corpora magnopere vexare: inueniet profectò, rationi minimè repugnare, falláque & ſimplicis ingenij argumenta eſſe illa, quibus Anaxagoræ placitum deſtruere conatur. Quomodo enim id neget Ariſtoteles, qui eodem in loco veteres, fellis abſentiæ diuturnitatis vitæ in animalibus cauſſam tribuentes, commendarit: ſimilíque ratione iecoris bonam vel malam præ bile conſtitutionem, longitudinis aut breuitatis vitæ animalium atque etiam hominis cauſſam eſſe, confirmari? Ad bilis autem prouentum

uentum compeſcendũ mirificè conferre abſinthium ponticũ traditur, quo quę pecora in Ponto frequenter paſcuntur, ipſa carere, auctor eſt Theophraſtus in 9. de Hiſtor. plant. & Apollonius in Admir. hiſt. Fella alioquin amariſſima à Græcis γλυκέα ſiue dulcia contrariæ interpretationis vocabulo nominata annotauit Cælius Aurelianus Diuturnorum morbor. lib. 3. cap. 1. Quod itẽ Plinius obſeruauit cap. 10. lib. 2 . vbi herbam quandam duritiei penitùs expertem Holoſteon à Græcis vocatã, ſicut fel dulce, memorat. Huic autem diſſimile non eſt quod Galenus ſcribit 3 de Fract. com. aphoriſ. 5. vbi εὐήθης, γλυκεῖα, & & καλλεῖα voces interdum de rebus propè contrariis proferri monſtrat, ea ſeruata figura, quam Græci εὐφημίαν appellãt, quaque vtuntur, dum rem turpem, non proprio nomine, ſed pulchro deſignant: id quod ignorans Latinus interpres, ea verba, εὐφημίας ἕνεκεν, ſecus tranſtulit, quàm debebat.

De aëre Romano, & morbis eius. De Athenienſi, Lucretij locus. De Moris, Serico, aliqua notatu digna.

CAP. XXIIII.

ROmanum aërem craſſum atque humidum admodũ antiquitùs etiam fuiſſe, morbi, qui olim in ea vrbe frequenter vagabãtur, ſatis teſtari poſſunt. Aſclepiades apud Cælium Aurelianum lib. 2. Acut. cap. 10. refert, febres vnà cum mentis & corporis oppreſſione, nec non lethargicas, Romæ frequenter contingere ſolitas. Memorat Silimachus apud eundem lib. 1. Chron. cap. 3. Hippocratis ſectator, contagione quadã plurimos ex incubone veluti lue apud vrbem Romam confectos. Auctor eſt Galenus 1. de

Morbis vulgar.com.2.tex. 25. & lib.de Temp.morb. cap. 8. ſemitertianas febres prauas Romæ familiariſſimas atque frequentiſſimas extitiſſe. Hemitritæum, vt lib.1.cap. 24. Sereni, apud Latinos non habuiſſe nomen videtur, cùm ſcribat:

Mortiferum magis eſt, quod Græcis Hemitritæon
Vulgatur verbis: hoc noſtra dicere lingua
Non potuere vlli puto, nec voluere parentes.

Medici poſteriores Semitertianam vocarũt. De quo Hemitritæo crebra fit mentio à Martiale: ſicuti lib.2.
Vti Tongillus malè dicitur Hemitritæo. item,
Declamas æger, declamas Hemitritæos. Et lib.11.
Cui grauis & feruens Hemitritæos erat.
Idem Galen.lib. de Tem. mor. ſcripſit, Romæ & in aliis ſimiliter humidis locis phlegma à capite in ſtomachum decumbere: παμπόλλοις δὲ κατέρχεται ἐκ τῆς κεφαλῆς φλέγμα, καὶ μάλιστα ἐν Ῥώμῃ τε, καὶ τοῖς ὑγροῖς οὕτω χωρίοις. In 5. Methodi non rarò thoracis apoſtemata ibidem gigni tradidit. Aſclep. apud Cælium 2.Acut. cap. 22. Pleuriticos Athenis & Romæ plebotomatos peius habuiſſe, in Helleſponto & Pario releuatos eſſe ſcribit. Vt his omnibus iure merito ſcripſerit Plutar. in probl. Rom. Templum Aeſculapij iccirco extra vrbem ædificatum fuiſſe, quòd ibi maior ſalubritas, quàm in vrbe haberetur. Quòd verò inter cetera Rom. vrbis loca, Vaticanus ſitus peſtilẽtior & inſalubrior eſſet, Symmachus conſul in epiſtola quadam, & ante ipſum Cor.Tacit.memoriæ prodiderũt. Propterea Vaticana vina veluti omnium peſſima à Martiale & aliis infamata fuiſſe, nulli ſit mirum. Addam huic, quæ de peculiari Athenarum podagrico morbo ſcripſit Lucretius in 7.

Atthide tentantur gressus, oculique in Achæis
Finibus.—

Vti Nicephorus Callistus lib.15. cap.14. vrbem Constantinopolitanam continuè incolentes sæpe vexari podagra scribit. Hegesander certè ex Pythermo tradit apud Athenæum, illius temporibus per viginti annos fructum nullum moros protulisse, atque tantam podagræ contagionem omnes inuasisse, vt non homines solū, sed pueri, puellę, eunuchique & mulieres eo morbo tantarētur; quæ item caprarum greges ita grauis solicitauit, vt vix tertia earum pars libera extaret. An verò id euenerit, quia mororum fructus podagram arcere queant, in controuersiam venire potest. Ego sanè apud Hippocratem ac Galenum legi, mora, quæ satis maturuerint, ventrem subducere, stomacumque squalidum ac æstuosum cōsolari, præsertim si frigida, nec cum ceteris cibis, sed paullo ante sumantur, moxque per pauimentum deambuletur. Vnde Horatius poëta non immeritò cecinit:

—— *ille salubres*
Aestates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, antè grauem quæ legerit arbore solem.

Ea verò priuata vlla facultate podagricis auxiliari, quo minùs infestentur illi, apud neminem adhuc obseruaui: fieri tamen potuisse crederē, vt mora frequēter Pythermi ætate ab omnibus ferè esitata stomachis recreatis, aliúsque liquatis, eorum humorū prouentū interciperēt, qui in articulos decumbētes podagrā gignere cōsueuerunt: eo magis quòd Gal. scribit, aluos adstrictas habētes podagris esse obnoxios. Sed consideranti mihi capras, quę mororum fructus non attingunt, ab ea lue non fuisse immunes; potiùs aëris inclementiam, quæ moris inimica extitit,

etiam pedum morbos produxisse existimo; quando variis aëris constitutionibus varias ægritudines peruagasse, nō raro à maioribus nostris obseruatum fuit. Cùm enim morus, vt docet Theophrastus, iccirco sit prudentissima vocata, quòd nouissima omnium germinet: ea si quando pruina lædatur, quemadmodum lędi proditū est Psalmo lxxvij. & apud Plinium lib. 16. cap. 26. iam cæli intemperiem maximam esse constat, quam etiam ad pedes deducere defluxiones non est à ratione alienum. Dixi mora stomachos æstuātes reficere, cùm Diphilus medicus apud Atheneum, & Galenus post ipsum, eadem stomacho conferre scripserint: quanquam Dioscorides, & ipsum secutus Auicenna, mora non εὐστόμαχα (vtilli) sed κακοστόμαχα fecerint. Quare autem de moris albis à nullo ferè antiquorum mentio facta habeatur (excepto Ouidio in fabula Pyrami & Tisbes, vbi eorum sanguina mora alba rubrum colorē contraxisse canens, videtur potiùs vlla candida inueniri negasse) facilè est illis intelligere, qui sciunt, id arboris genus ex insitione super albam populū facta emanasse: quę cùm in Europa, ac sub Romani imperij ditione serò apparuerit, sicuti complures aliæ insitiones; non est mirum, si pauca de ipsis ab auctoribus memoriæ tradita leguntur. Quam etiam caussam extitisse puto, quòd sericum vsque ad Galeni tempora rarum esset, qui in 13. Methodi scribit, id in vrbibus Romanorum magnis tantùm, atque ibi penes opulentas mulieres extitisse. Ea enim animalcula, quæ sericea fila nobis diuina quadam arte fabricant, quòd potissimum foliis mori nutriantur, eísque penguefacta fœcundiora euadant, omnes sciunt: vt hac vna ratione conijcere valeamus, quo tempore huiuscemodi arbores co-

pioſæ non erant, eodem nullum; aut ſaltem pauciſſimum illorum animalculorum, & proinde quoque ſerici fuiſſe prouentum. Auctor enim eſt in vita Iuſtiniani Zonaras, eius imperatoris tẽpeſtate ſericam telam à Romanis texi cœptam, quæ priùs à Perſicis mercatoribus aduehebatur, & quomodo ex vermiũ filiis fieret ignorabatur. Nam duo monachi ex India Byzantium profecti originem illius declararunt, & vt ex perexiguis ouis per fotum vermes illi educerẽtur, educti foliis mori alerentur, deinde ipſis natura magiſtra filum reddentibus ſericum texeretur, non ſine multis muneribus edocuerunt.

Cur Piſces medici antiqui facilè concederent ægris. Piſces tintinnabulo vendi ſolitum fuiſſe. Quis fuerit Hœdus ex Ambracia, apud Gellium: & nonnulla alia de Hœdo. CAP. XXV.

CVr medici antiqui adeò in ægris fere quibuſuis curandis piſces concederent, minimè rationem puto, quòd ipſi ſuapte natura admodum cõueniant: ſed quia pauci erant, qui in ſanitate non potiùs piſcibus, quàm carnibus vterentur: quemadmodum & Sympoſiacis docet Plutarchus. Vnde conſuetudine, quam maximè reſpiciendam iubet Hippocrates, impulſi id potiùs, quàm valida aliqua ratione factitarunt. Iccirco neque hodie in ęgritudinibus facilè debent piſces medici concedere, alioquin corruptioni obnoxios, niſi quis huiuſmodi cibo frequenter veſci ſit ſolitus: quẽadmodũ de Venetis ſcripſit Martialis:

In Venetis ſint lauta licet conuiuia terris,
Principium cœnæ gobius eſſe ſolet.

Piſces tintinnabuli ſonitu vendi ſolitum, nõ tantùm

apud Ariſtophanem & Demoſthenem, ſed etiam apud Plutarchum auctorem grauiſſimum obſeruauit: qui in quarto Sympoſiac. problem. quarto, hunc ſermonem à nobis Latinæ linguæ donatum habet. Ad hæc opſophagos, ſiue obſoniorum amatores minimè eos, qui bubulis carnibus delectantur, eſſe dicimus, qualis fuit Hercules: neque ficuum amatorem vt Plato, quem virides ficus vnà cum carnibus ediſſe (ſic enim reſtituo Plutarchi locum) notatum eſt: neque vuarum cupidum, ſicuti fuit Arceſilaus: ſed eos, qui quotidie tabernas, vbi væneunt piſces, circumambulant, exquiſiteúe tintinnabulum audiunt. Quo ex loco tintinnabulum à piſcium venditoribus vſurpatum, vt emptores à longè inuitarentur, etiam colligo: quin & illos, qui magnis vocibus valerent ijs ſæpè pro tintinnabulis vſos credo. Vnde Iuuenalis in 4. Satyra:

Iam princeps equitum, magna qui voce ſolebat
Vendere municipes fracta de merce ſiluros.

Apud eundem Plutarchum obſeruatum eſt, caupones conſueuiſſe carnes atque piſces non ab ipſis emptos, ſed ab alijs ſibi traditos, inſtar coquorum, apparare. Scribit enim quendam, cùm piſces cauponi, vt coqueret, tradidiſſet, isque piper & alia quædam pro condiendis illis popoſciſſet, reſpondiſſe, Si hæc mihi eſſent, profectò piſces non emiſſem. Multa ad hæc apud Clementem Alex. ſecundo Pædag. cap. 1. & Gellium ex Varrone, ciborum genera referuntur, quæ ex longinquis regionib. Romam aduecta, maximo in precio erant. Inter cetera Hœdus ex Ambracia nominatur quem nonnulli doctiſſimi viri piſcem κάπρον Athenæo vocatum putarunt, hiſce Archeſtrati verſibus perſuaſi:

Αὐτὰρ ἐς Ἀμβρακίαν ἢν ἔλθῃς εὐδαίμονα χώραν,
Τὸν κάπρον γ' ἢν ἐσίδῃς ὠνοῦ, καὶ μὴ καταλείπε,
Κἂν ἰσόχρυσος ἔῃ, μή σοι νέμεσις καταπνεύσῃ
Δεινὴ ἀπ' ἀθανάτων. τὸ γάρ ἐστι νέκταρος ἄνθος,
Τοῦτο δὲ θέμις ἐστὶ φαγεῖν θνητοῖσιν ἅπασιν.

Ego verò non piſcem, ſed quadrupes animal extitiſſe potiùs exiſtimos, ea perſuaſione potiſſimùm adductus, quòd ſi pro hœdo piſcem intelligamus, ſequetur, veteres nulla Romam aliunde aduecta quadrupedia in pretio habuiſſe: quando à Gellio nullius alterius, ſed auium, piſcium, & pomorum tantummodò mentio fit. Quod tamen ex eo falſum probatur, quoniam Varro 2 de Re Ruſt. ſcribit, multos Romæ capras ex media inſula habuiſſe, quòd ibi maximos ac pulcherrimos hœdos fieri exiſtimaretur: à Clemēte quoque Alexandrino 2. Pædag. cap. 1. & à Polluce, hœdi melici omnibus aliis præferuntur. Vnde & in Varrone non ex Media, ſed ex Melica inſula legēdum cenſuiſſem: niſi Columella cap. 2. lib. 8. auctor eſſet, vulgares mutata littera, Medicos Melicos dixiſſe. Iam verò hœdi Melici, tanquam celebris, meminit & Clemens Alex. 2. Pædag. Hœdos etiam ex Tybure valde æſtimatos videtur Iuuenalis monſtraſſe ſatyra 11.

De Tyburtino veniet pinguiſsimus agro
Hœdulus, & toto grege mollior, inſcius herbæ.

Sed quem guloſi omnium maximè quærebant, erat hœdus lupi faucibus ereptus, dilaniatúſque: de quo Horatius in Epodis, & Martialis lib. 10. vitæ parſimoniam ſimúlque ſuauitatem ſignificantes, iſta loquuntur: ille quidem,

Vel agna feſtis cæſa terminalibus,
Vel hœdus ereptus lupo. hic verò,

Paruus onyx vna ponetur cœnula mensa
Hœdus inhumani raptus ab ore lupi.

Cur autem huiuſcemodi hœdorum caro ceteris iucunditate præcellere crederetur, aſſignat Plutarchus rationem 2. Sympoſiacorum ſcribens: belluam illam nimirum ſuo morſu carnem teneram, & proinde delicatiorẽ efficere. Nam lupi ſpiritus vſque adeò feruidus, ac pene igneus eſt, vt etiam duriſſima oſſa in eius ſtomacho emolliantur, atque conficiantur. Quam item ob cauſſam à lupis commorſa, celeriùs aliis, putredinem contrahunt. Ceterùm de lanis, pellibúſque lupinos dentes expertis, an pediculos gignant, dubitatum fuit antiquitus: an potiùs caliditatis impreſſæ vi aſperitatem quandam ac pruritum gignant. Certè lupi morſus in totum pecudis corpus, vſque ad pilos ac vngues vim quandam igneam mittere conſtat. Neque tantùm hoc verum eſt: immo quamplurimùm referre, an ea animalia, quorũ pellibus vti volumus, ferro iugulata, an ſponte mortua ſint, Homerus quoque intellexit, dicens, ἱμαὶ βοὸς ἶφι κταμένοιο, id eſt, lorũ bouis vi occiſi. Pelles nãque eorũ tenacior & fortior eſt animaliũ, quę non morbo, aut ſenectute, ſed ferro iugulata obierint. Ex aduerſo, quæ animaliũ morſu intereunt, illis vngues nigreſcunt, pili defluunt, & coria flaccida effecta corrugantur, rũpuntúrve. Et quoniam ſuprà Ambraciæ meminimus: hic adnotare placet, apud Athenæum cephalos & lupos omnium optimos ex Ambracia aduehi ſolitos. Apuleius in oratione pro ſe prima etiã pectunculos in Ambracia optimos naſci ſolitos ſcribit, etſi mendoſè legatur, Vmbraciæ finis, pro Ambraciæ, eos namque Ennij verſus (ſi tamen eius ſunt) ex Archeſtrato apud Atheneũ tertio Dipnoſ. aliquo

modo acceptos, vel ab Archestrato ex Ennio mutuatos, vnicuique cognoscere licet: quos versus, quoniam Turnebus restituere conatus est, nil de iis amplius dicam. Sunt verò Archestrati carmina:

Τὰς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια δ' Ἄβυδος,
Τὰς ἄρκτους Πάριον, τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη,
Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει.

Sed & hæc vitiata sunt.

FINIS LIBRI PRIMI.

HIERON. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ AVCTORIB. ET ALIIS LECTIONVM.

LIBER SECVNDVS.

Loca Galeni & Plinij emendata. Nonnulla de Mangonibus CAP. I.

GALENVS in primo de Articulis commentario, Aphor. xxx. duo extenuatorum corporum genera in medium ponit; alterum, quod seu fame, seu obsidione, seu luctu, seu mœrore, seu vehementi atque continenti ira, seu aliquo alio cibi fastidio, alimenti parum sumens, sponte consumitur; alterum quod arte tale efficitur. De secundo hæc verba, vt sunt in Basiliensi codice, habet: ὅταν δὲ ἰατρὸς ἐκὼν ἰσχνότερον ἐργάζηται τὸ σῶμα μὲν δυρη-

μένοις τε τοῦτο πράττῃ, καὶ μετὰ τοῦτο τρίβει ὅτι χρή. quæ cùm asterisco, quasi deprauara, notata essent, interpreti tamen sic conuertere placuit: Sed vbi medicus de industria corpus aliquod extenuat, per ea quæ excogitauit, moliri id contendit; deinceps frictione vtitur. Sed præterquàm quòd verbis interpretatio minimè respondet, etiam opus Medici in extenuendis corporibus nequaquam appositè exprimit. Itaque locum hunc mendosum esse, sicque restitui depere puto: ὅταν δὲ ἰατρὸς ἑκὼν ἰσχνότερον ἐργάζηται τὸ σῶμα, ἀραιουμένον μὲν τοῦτο πράττει, καὶ μετὰ τοῦτο τρίβει ὅτι χρή. id est, Quando medicus sponte aliquod corpus extenuare vult, hoc quidem dilatat, aperítve, deinceps tempore opportuno frictiones adhibet. Vocem enim, ἀραιούμενον, vsitatam esse Hippocrati & Galeno, vbi corpora caloris operare facienda ac aperienda sunt, in multis eorum commentariis & præsertim in 2.6. lib. Epid. animaduertere licet. Mangones deinde & Gymnastas, dum corpora nimis crassa extenuare intendebant, priùs necesse habuisse densata corpora calefactionibus vel aliis adiutoriis rarefacere ac dilatare, vt postmodum ita præparata, faciliùs frictionibus exiccarentur, nemini in Medicina versato obscurum est. Non omnes tamen intelligunt, qui præcipuè essent Mangones à Galeno pluribus in locis nominati. Nam vestutissimus vsque temporibus, cùm nulla religio homines perinde ac belluas seruitiis teneri atque permutari vetaret, inueniebantur, qui in nulla alia arte se exercebant, quàm in vendendis permutandísque infantibus, pueris, viris, virginibus, mulieribus, eunuchis, omnísque tandem generis hominibus. Sed inter hos aliquod discrimen obseruaui. Quoniam qui pueros, puellas, & mulieres in libidinis seruitium vẽditabant,

antiquo Romanorum vocabulo Leones vocabantur; qui verò infantes in canistris, seruos, eunuchos, aliósque homines alterius operis gratia venales habebant, ἀνδραποδοκάπηλοι, & interdum ἀνδροκάπηλοι, à Galeno, à Latinis Mangones vocati inueniuntur. Hi autem quò vendibilior merx foret, corporum pulchritudini totis viribus studebant. Vnde legitur apud Galenum, eos cõsueuisse facies puerorum succo ptissanæ, farina fabacea, nonnunquam nitro, quæ detergerent, & lucidiores redderent, abluere; nonnunquã emaciatorum nates virgis percutere, atque picare, quò habitiora & crassiora corpora euaderent: aliquãdo puellarum costas arctissimis fasciis constringere, vt pectoris amplitudo, simulque coxarum altitudo, latitudóve (qui solet esse mulierum decor) augerentur: quandoque variis modis pilos è genis, aliísque partibus vellere, quò iuniores & venustiores, qui erant vendendi, apparerent. Scriptum est à Vitruuio secundo libro cap. 8. corpora muliebria, dũ grauida essent, à venditoribus nunquam præstari sana in more positum fuisse; quòd à conceptu vsque ad partum integra valetudine non vterentur. Quam sententiam non modò Hippocrates vt veram sæpius protulit, verùm etiam Aristoteles, qui quarto de Generatione animalium cap. sexto scribit bruta plurimam temporis partem corpore valere, dum vterum gerunt: mulieres magna ex parte ægras degere, nempe quæ vitam ociosam & sellulariam agentes, plus recrementi sibi cõtraherent. Inuenio quoque apud Plinium, ob alopeciæ turpitudinem seruorũ precia fuisse diminuta; & iccirco ad eam corrigendam innumera propè remedia excogitata esse. Et quoniam mentio eius mentiti Plinij incidit, cuius libri de Re Medica circumfe-

runtur; ex eo monſtrabo, quomodo Plinij Maioris, ex cuius De natura opere toti ferè Minoris Plinij libri conflati ſunt, locum meliorem reddere poſſimus. Libro tertiodecimo, capite vigeſimoſecundo legitur, Neronem Cæſarem, dum nocturnis graſſationibus conuerberatam faciem gereret, thapſia, thure, & cera eam ſibi illeuiſſe, & ſecuto die contra famam cutem ſinceram oſtentaſſe. Sed in alterius citati Plinij libro de ReMed. 3. cap. 47. loco ceræ ceruſſa habetur: eam cùm ad ſugillationes verberationéſque miram operam quotidie præſtare, ceram verò nihil planè adiumenti afferre experiamur, fit vt à principio librarios aliquos loco ceruſſæ in Pliniano codice, ceram exſcripſiſſe, ſicque errorem paullatim in ceteris ſubinde irrepſiſſe arbitremur. quanquam non negamus, poſſe quoque ceram in eiuſmodi medicamentis locum habere ad ceratum formandum, & alia duo continenda.

Morem Thuſcorum, vrendi pueros, fuiſſe antiquum. Herodoti *locus notatus, & quædam de* Scythis *ex* Hippocrate. CAP. II.

IN Thuſcia, ac nonnullis aliis Italiæ regionibus, vetus conſuetudo eſt, vt pueros adhuc lactentes, vel paullo maiores, in occipite ferris ignitis vrant, ſperantes eo auxilio ipſos à pituitate malis, & præſertim à Puerili morbo, tutos futuros. Hunc morem antiquiſſimis vſque temporibus apud Libyæ populos fuiſſe teſtatur Herodotus in quarto, vbi hæc leguntur: τῶν παιδίων τῶν σφετέρων, ἐπὴν τετραέτεα γένηται, οἰσύπῃ προβάτων καίουσι τὰς ἐν τῇσι κορυφῇσι φλέβας, μετεξέτεροι δὲ αὐτέων τὰς ἐν τοῖσι κροτάφοισι, τοῦ δὲ εἵνεκα. ὡς μὴ σφέας ἐς τὸν πάντα

χρόνον καταρρέον φλέγμα ἐκ τῆς κεφαλῆς δηλῆται. καὶ διὰ τοῦτο σφέας λέγουσι εἶναι ὑγιηροτάτους. εἰσὶ γὰρ ὡς ἀληθέως οἱ Λίβυες ἀνθρώπων πάντων ὑγιηρότατοι, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, εἰ μὲν διὰ τοῦτο, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι, ὑγιηρότατοι δ' ὦν εἰσίν. ἢν δὲ καίουσι τὰ παιδία σπασμὸς ἐπιγένηται, ἐξεύρηταί σφιν ἄκος. τράγου γὰρ οὖρον ἀπείσαντες ῥύονται σφέας. id eſt, Puerorum ſuorum, cùm annum quartum attigerint, œſypo ouillo venas verticis adurunt; alij verò ipſorum temporales venas. Quod ideo agunt, ne vllo tempore à capite deſcendens pituita offendat: & propter hoc ſeipſos saniſſimos prædicant. Et certe Libyci omnium hominum, quos viderimus, ſaniſſimi exiſtunt, an propter hanc cauſſam, affirmare non audeo, ſunt tamen ſaniſſimi. Sed ſi inter vrendum ſuperueniat conuulſio, inuentum eſt ipſis remedium: hirci nempe vrina aſpergentes eos liberant. Quo in loco (vt Erotianus auctor eſt accepiſſe Hippocratem) pro œſypo ſtercus interpretandum puto, quòd ſanè vrendi aliqua vi pollet. Sed an ſufficere ſimili operationi illud potuerit, anceps ſum. At ſcio, Theophraſtum in libro de Igne, οἶσον, ſiue viticem, apud medicos in vſu fuiſſe ad vrendum, hiſce verbis, à Turnebo reſtitutis, teſtatum: διὸ καὶ οἱ ἰατροὶ τοὺς ἥλους καίουσι τῷ οἴσῳ. Niſi potiùs œſypo feruente id factitaſſe exiſtimemus: nam oleũ etiam feruens vrere nemo ignorat. Hipp. quoque ſæpe lino crudo vrendum mandat: quod niſi quis interpretetur de ignito, difficile comprehenditur, vt id agere queat. Non abſimile multum illud erat, quod factitaſſe Scythas memoriæ prodidit Hippocrates, in libro de Aëre, aquis, & locis: qui cùm ob frequentes equitationes coxis atque cruribus valde offenderentur, inciſione venarum poſt aures ſibi ipſis auxiliabantur, tanquam eo remedio capiti adhi-

bito pituitæ fluxum ad inferiora cohiberent; quo ſani quidem ſed infœcundi ſemper manebant. Hæc omnia præſidia interdum magnopere ex vſu eſſe, antiqui medici cognouerunt, quando & ipſi ad compeſcendos humores à capite in partes inferiores delabentes modò ſynciput, modò verticem, modò occiput, interdum omnia hæc, vel igne vel cauſticis medicamentis vrenda conſuluerunt. quanquam in hoc vulgares ſæpenumero errare conſpiciuntur, qui contra Galeni præceptum non rarò ceruici & aliis partibus cucurbitulas ignitas admouent, priuſquàm vniuerſum corpus exinanierint.

Sententia Galeni ex Herodoto comprobata. De Syrmea. De partitione anni, ſecundum Hippocratem. Error ſacerdotum Ammonis.

CAPVT III.

TAS μεταβολὰς τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτειν νόσους Mutationes tẽporum morbos potiſſimùm parere, dum ſcripſit Hippocrates, fuerunt, qui putarent, eum ſucceſſiones temporum, nempe Autumni, Hiemis, Veris, & Æſtatis, intellexiſſe. Quos Galenus etſi grauiſſimis rationibus refellat, deque peculiaribus temporis conſtitutionibus ipſum locutum eſſe moſtret, placet tamen eius ſententiam Herodoti teſtimonio confirmare; qui cùm eadem ætate vixerit, ſimilique dialecto, qua Hippocrates vſus ſit, haud ab re fuerit illius teſtimonio, ad augendam Galeni fidem, in eadem prorſus re vti. Itaque in Euterpe de Ægyptiorum moribus ſermonem habens, hæc ſcribit: ἔοντες δὲ ζωῆς τοιῇδε διαχρέονται. συρμαΐζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἑκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγιείην, καὶ κλύσμασι· νομίζοντες

ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νόσους τοῖσι ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύπτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιέστατοι πάντων ἀνθρώπων, τῶν ὡρέων (ἐμοὶ δοκεῖ) εἵνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσιν αἱ ὧραι· ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσιν ἀνθρώποισιν αἱ νοῦσοι μάλιστα γίνονται τῶν τε ἄλλων εἵνεκα πάντων, καὶ δὴ καὶ τῶν ὡρέων μάλιστα. Quæ verba quoniam non exactè in Latino codice vulgato exprimuntur, hîc à nobis, vt debent, conuersa subnectam. Hoc autem vitæ genere vtuntur. Singulis mensibus per tres dies continuos potione corpus purgant, clysteribúsque ac vomitibus sanitatem conseruant, putantes nimirum quoscunque morbos à nutrientibus cibis hominibus euenire. Nam Ægyptij alioquin sunt omnium, post Libyas, virorum sanissimi, ob temporum (vt ego puto) constitutiones, quæ ibi non variantur. Nam in mutationibus quarumcunque rerum, & præsertim temporis constitutionum, homines à morbis maximè tentari constat. Quid autem antiquis scriptoribus συρμαΐζειν significaret, videre est apud Erotianum, & Galenum in Antiq. ver. exposit. quorum ille purgationem factam ex raphanide cum muria, συρμαϊσμὸν hic verò moderatè factam ventris purgationem, συρμαίαν vocatam tradunt: præter quos Diocles in epist. ad Antigonum regem, vomitus ieiuno stomacho factos à nonnullis συρμαϊσμοὺς vocatos memorat. συρμαίαν tamen significare: scimus quoque potum ex aqua & hordeo, necnon opsonium, vt apud Diodorum Siculum: & apud nautas, Facere syrmaïam, est comparare opsonia. μελανοσυρμαῖος λεὼς apud Aristophanem in Thesmoph. teste Suida, Ægyptij sunt: nam auctor est Plinius, Ægyptios hoc genere potus vsos. His adiicere placet, quæ à Galeno de anni secundùm Hippocratem partitione scriptis tradita sunt in principio Epidem. commentariorum.

Quod ideò lubens ago, quoniam futurum spero, vt quampluribus Hesiodi ac Homeri locis ex Galeni verbis quandoque maior lux afferatur: quos cùm Hippocratem quadrigentis annis præcessisse ex Herodoto sciamus, ab illis veluti auctoribus maximis multa ipsum mutuasse, quamuis eos nunquam citet, vero simile videtur. Galeni oratio hæc est θαυμάζειν δ' οἶμαι δεῖ, καὶ ζητεῖν τὴν αἰτίαν, τοῦ παραλελεῖφθαι κατὰ τὸν λόγον ἐπιτολὴν ἀστέρος τοῦ ἐπισημοτάτου γινομένην ἐν θέρει τοῦ καλουμένου σειρίου, ὀνομάζουσι δ' αὐτὸν ἔνιοι καὶ κύνα, καταχρώμενοι τῇ τοῦ παντὸς ἄστρου προσηγορίᾳ. κύων μὲν γὰρ τὸ σύμπαν ἄστρον, ὁ δ' ἐπὶ τῆς γένυος αὐτοῦ σειρίας, ὃν ὀρθῶς ἄν τις ὀνομάζοι τὸν πρόκυνα, οὐ τὸν κύνα. καὶ ἀρχή γε τῆς καλουμένης ὀπώρας ἡ ἐπιτολὴ τούτου τοῦ ἀστέρος ἐστί. καὶ ὅσοι τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ζ. τέμνουσιν ὥρας, ἄχρι μὲν ἐπιτολῆς τοῦ κυνὸς ἐκτείνουσι τὸ θέρος, ἐντεῦθεν δὲ μέχρις ἀρκτούρου τὴν ὀπώραν. οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τὸν χειμῶνα τριχῆ τέμνουσι. μέσον μὲν αὐτοῦ ποιοῦντες τὸν περὶ τὰς τροπὰς χρόνον, τοὺς δὲ ἑκατέρωθεν, σπορητὸν μὲν τὸν πρόσθεν, φυταλιὰν δὲ τὸν ἕτερον, αὐτοὶ γὰρ οὕτως ὀνομάζουσι. καὶ μὲν δὴ κἂν τῷ περὶ ἑβδομάδων Ἱπποκράτους ἐπιγραφομένῳ βιβλίῳ διῃρημένον ἐστὶν εὑρεῖν τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ἑπτά· τοῦ μὲν φθινοπώρου καὶ τοῦ ἦρος ἀτμήτων πεφυλαγμένων, τετμημένων δὲ τοῦ μὲν χειμῶνος εἰς τρία μέρη, τοῦ δὲ θέρους εἰς δύο. Ex quo colligere licet, Hippocratem atque alios quosdam totum annum in septem partes diuisisse, Ver, Æstatem, Oporam, Autumnum, Sementarium, Hiemem, & Plantarium. Ver inchoabat ab Æquinoctio, vsque ad Pleiadum exortum: ab hoc Æstas erat ad Canis ortum: à Cane Opora vsque ad Arcturi exortum durabat: Autumnus verò ab Arcturo vsque ad Pleiadum occasum extendebatur: reliquum temporis tractum in tres partes partiebantur, quarum primam Autumno continuam Sementarium, quasi seminibus iaciendis aptam; mediam Hiemem, postremam & Veri adiacentem

centem Plantarium, quaſi tunc plantæ colerentur, vocarunt. Oporam, de qua Plutarchus etiam meminit 8. Sympoſ. probl. 10. maximè omnium calidam atque ſiccam, & proinde hominum virium conſumptricem fecerunt medici; & iccirco Galenus, qui in 4. de Acutorum victu com. ſcripſerat hiſce temporibus non eſſe è vena ſanguinem mittendum, licet æger in vigenti ætate & morbus magnus ſit: in primo ad Glauconem libro narrauit, quotquot inter Canis ortum & Arcturum phlebotomati fuerunt, planè interiiſſe. Non defuerunt tamen, qui probare conati ſint, hoc tempore (& inter eos fuit Theophraſtus primo de Cauſſis plantarum) corpora plantarum & hominum humeſcere, adducti his rationibus, quòd fructus plantarum tunc perficiantur, & homines febribus putridis, ventríſque ſolutionibus tententur. Quæ certè nihilo magis id monſtrant, quàm ſudores, qui copioſiſſimi in æſtate è corporibus feruntur. Sed aliàs refelli opportuniùs poterit tam grauis auctor; quem defendere æquiùs poſſumus, quando Autumnum calidum & humidum fecit. Quoniam ſi principium Autumni æſtimemus, & forſan etiam medium, argumenta maiora calidatis & humiditatis, quàm frigiditatis & ſiccitatis ſeſe offerent. Quòd ſacerdotes Ammonis (vt eſt apud Plutarchum in lib. de Defectu oraculorum) annorum inæqualitatem probarent, ex eo, quòd Lucerna eius templi inextinguibilis vnoquoque anno olei minus conſumeret, infirmum ſanè argumentum erat: quoniam poterat multis rationibus tum ex parte olei, tum ex parte aëris id euenire: quanquam etiam erat potiùs conſentaneum, ab eiuſmodi euentu annorum imminutionem, & mundi corruptionem, quàm inæqualitatem colligere.

Theophrasti loca ex Athenæo & Plutarcho correcta de Sida, de Leguminibus, de Pediculis. Theoprasti & Galeni contradictio de Scorpionibus.

CAPVT. IIII.

QVarto lib. de Hist. plant. cap. II. Theophrastus narrans in Orchomenio lacu multas arbores nasci, veluti oleagnum, sidam, & similia, de sida in hunc modum loquitur: ἡ δὲ σίδη τὴν μὲν μορφὴν ἐστὶν ὁμοία τῇ μήκωνι. καὶ γὰρ τὸ ἄνω κυτινῶδες ποιόν τι ἔχει. quæ verba transferens Gaza, vt similitudinem papaueris seruaret, vocem illam κυτινῶδες omisit, sícque errorem errori addidit. Quis autem non videat, sidam arborem cum papauere nullam similitudinem habere posse? Itaque textum Theophrasti corruptum esse faciliter quiuis intelliget: eo magis quòd Athenæus 14. lib Dipnos. citans hunc Theophrasti locum, sidam ex ipsius sententia non papaueri, sed Punicæ malo similem facit: vt rationi magnopere consentiat, ita fuisse appellatam ob similitudinem Punicæ, quam veteres sidam nominasse, præter Athenæum Plutarchus quoque 5. Sympós. probl. 8. testatus est: vbi Empedoclis versum exponens,

οὕνεκεν ὀψίγονοί τε σίδαι καὶ ὑπέρφλοια μῆλα,

epitheton illud Punicorum iccirco à philosopho excogitatum scribit, quoniam illæ, autumno deficiente, æstuque iam extincto, fructum perficiunt; siquidem æstiuo tempore debilem ipsarum, ac minimè viscidam humiditatem haud quaquam concrescere sinit, nisi aër frigidior euaserit propter quod Theophrastus 2. lib. de Causis plant. cap. 9. scribit, hanc solam arborem in vmbra melius atquæ citius fructum conquo-

quere. Subiugam his, à Ruellio male Dioſcoridis ea verba de arido Punico, ἄστομος, καὶ δηκτική. interpretari, Ora, gingiuáſque ledunt: nempe quæ à Marcello Seraptionem imitante melius ſic vertantur, Eadémque ori ingrata, adſtringunt. Quis ignorat, quæſo, acida Punica multum abeſſe, vt lædant, cùm gingiuas laxas, & ora inflammata mirifice confirment, & iuuent, quæ tamen ori auſteritate ſua & aciditate diſplicent? Eſt & alter Theophraſti locus quarto de Cauſis plantarum, cap. 14. qui in Græco codice corruptus, nec à Gaza cognitus eſt. De fabis namque Philipporum ſermonem habens ita inquit: ἐὰν δ᾽ ἐν ἀχύροις ἀπηθαλωμένοις ἐν τῇ ἅλῳ καὶ καθαροῖς ὦσιν, οὐ μεταβάλλουσιν. Sed Plutarchus 7. Sympo. problem. 2. vbi multa ad verbum ex Theophraſto adducit, pro ἀπηθαλομένοις, ἀποκειμένοις legit, quemadmodum verè legendum puto; non tantùm enim fabas in area cum paleis ſuis ſepoſitas, verùm etiam triticum omniáque fere legumina conſeruari inoffenſa, in iiſdem libris palam monſtrauit Theophraſtus. Vnde quid torrefactæ paleę (vt conuertit Gaza) ibi aptè deſignare valeant, non ſatis intelligo. Addam his Theophraſtū 2. de Cauſſis plantarum cap. 22. voluiſſe ex ſanguine corrupto pediculos gigni, quos ipſi⁹ præceptor Ariſtoteles ex carne corrupta naſci, quinto de Hiſtor. animal. cap. 31. maluit. Sed neutrum fefelliſſe, omnibus illis putare licet, qui vtroque modo animalcula illa produci, & carnem ipſiſſimū ſanguinem eſſe cogitarint. Illud non prætereundū, ſcriptum eſſe ab Apollonio in Hiſtor. mirab. Ariſtotelē voluiſſe pediculos in morituris capita deſerere, atque in puluinaribus inueniri. Cuius euentus eam Alexander in 2. probl. lib. 30. aſſignauit cauſſam, quòd pediculi nutrimento atque tēpore ex

ſanguine opus habeant: quorum vtroque in morientibus deficiente, eos deſerunt, meliorem locum ſibijpſis quærentes.

De variis antiquorum eduliis. Ariſtotelis locus examinatus de Carne Camelina. De Sumine. De Turtæ nomine.

CAP. V.

Catulorum lactentium carnes pro cibo veteribus aliquando fuiſſe, præter Plinij teſtimonium (hæc lib. 29. cap. 4. ſcribentis, Catulos lactentes adeò puros exiſtimabant ad cibum, vt etiam placandis numinibus hoſtiarum vice vterentur) Hippocrates quoque grauiſſimus auctor pluribus in locis monſtrauit, vbi eas in variis ægritudinibus ab ipſo non parum commendari clarum eſt: quemadmodum etiam Oribaſius in primo Collect. ex ſententia Mneſithei Athenienſis laudauit. Sed & Sex. Empiricus lib. iij. hypot. Pyrrhonic. memoriæ mandauit, ſuis in regionibus nepharium fuiſſe veſci carnibus caninis, at eas edere conſueuiſſe Thracas, & fortaſſe Græcos, quando Diocles quibuſdam ægrotis dare præcepit. At Camelinæ quomodo vſque in vſu eſſe potuerint, vehementer dubito, Galeno præſertim in lib. 1. de Alimentis ita dicente: ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῶν ὄνων κρέα ἐσθίουσι, εἰσὶ δὲ οἱ καὶ τὰ τῶν καμήλων. quaſi innuat, rem extra hominum mores fuiſſe, vt quis camelorum carnib. veſceretur, nempe quas in 3. lib. vt malas valde damnat. Vnde quæ Ariſtoteles 6. de Hiſt. animalium ſcripta reliquit, carnes ſcilicet & lac camelarum, vſquequo conceperint, omnium ſuauiſſima eſſe, mihi ſemper ſuſpecta fuerunt; credidíque τὰ κρέα ab aliquo ex marginibus interſerta; quando Plinius lib. 28. ſolum lac,

& non carnes camelarum, ab hominum lacte dulcissimum facit. Quòd si vulgatis philosophi codicibus fidem placeat adhibere, necesse est fateamur, illa ex aliorum relationibus ipsum dixisse; ex quibus maiorem librorum de Animalibus partem conflatam putant eruditi omnes. Id quoque à me sæpius notatum est, Ranarum carnes in mensas recepisse maiores, à neminie fuisse proditum: eas tamen hac tempestate veluti delicatissimas degustant multæ nationes, & præsertim Itali, quos hac ratione à Græcis aliquando βατραχοφάγους vocari animaduerti. Quòd enim ranæ ventrem Archestratus apud Athenæum laudet, illud de rana pisce intelligendum est. Tempore Plutarchi Cerebra animalium manducari cœperunt, quæ antiquos vti abominatos proiecisse affirmat 8. Symp. probl. 9 quo in loco Vuluas quoque, quas Horatius & Plinius mirum in modum prædicarunt, pro iucundissimo edulio tunc habitas scribit: at eas qui nostra tempestate in suas mensas recipiant, nulli, aut sanè pauci inueniuntur. Sicuti nullus ferè est, cuius palato Grues hodie admodum arrideant, cùm & Galenus fibrosam ac duram carnem habere dicat, quas tamen tanti fecerunt interdum maiores, vt ex Melo insula eas (quod refert Gellius ex Varrone) maximis impensis Romam vehendas curarent; quin immò eis pinguibus reddendis in tenebroso loco, sicut & vitulis, magnum studium adhibuisse ostendit idem Plutarchus in Erotico, atque in II. de Carnium esu declamatione. vbi quem describit ventrem porcę nuper fœtæ vnà cum mammis baculo percutiendi morem, vt sanguis, lac, & caro simul mixta iucundiora gulę euaderent, is est, quo nostra tempestate Sumatas populari vocabulo

appellatas faciunt, haud multum ab antiquo ſuminis nomine deflectentes. Quod etenim vetuſtiores Abdomen vocabant, vt ſcribit Plinius lib. xj. cap. 37. miror cur idem lib. 8. cap. 51. dixerit, Publium Mimorum poëtam omnium primum appellaſſe Sumen, cùm ſæpius Suminis vox apud Plautum legatur, Plautóque multo poſterior fuerit Publius Mimographus: niſi fortè Plinium ita loquentem faciamus, quaſi Publius cœnam ſuam appellaret Sumen, ob eius frequentiſſimum vſum, non autem quòd ipſe primus huiuſce nominis inuentor fuerit. Quemadmodum vbi lib. xj. perhibet, antiquos non conſueuiſſe ſcientes occidere, priuſquàm abdomen calleret, id innuit, quod damnatum eſt à Plutarcho, videlicet ſuo tempore homines iam partui vicinas ſues occidere ſolitos, atque ventres percutere, quò mortuo fœtu lac ſimul & ſanguis in carne commixta edi poſſent: vt Turnebi correctionem non contemnendam omnino putem, qui lib. 23. Aduer. cap. 20. loco, Id ſcientes, Incientes reſtituendum voluit: quamquam Hermolaum Barbarum & Geſnerum aliter ſentire non me lateat. Iam verò Sumen inter delicatiores cibos non infimum locum tenuiſſe, omnes Latini poëtæ atteſtantur: ſicut etiam hodie pleriſque in locis, & præſertim Romæ, pauci ſunt, qui magnopere huiuſmodi ſalſamento non delectentur. Auctor eſt in Onomaſtico Erotianus, ἄρτον ἐγκρυφίαν, ab Atticis appellatum eſſe panem, ex pinguibus palmulis, farina, & aqua confectum, necnon in calido cinere coctum, quem etiam πύρτον vocatum dicit. Quo in loco facilè aſſentirem doctiſſimo & de medicinæ ſtudiis optimè merito Bartholomeo Euſtachio, noſtrum Tor-

tæ populare nomen veteres Romanos habuisse, si quemquam alium eorum temporum scriptorem monstrasset, qui id nomen vsurpasset: vt verisimile videtur, alios etiam, & præsertim Plinium, Athenæum, Pollucem, debuisse illius mentionem facere, si nomen simile habuissent. Quocirca fortasse vox ea apud Erotianum deprauata est, aut ab aliquo recentiore in margine hæc clausula notata, ὃν πύρταν καλοῦσιν, deinceps à librario ignaro aliis verbis antecedentibus adnexa fuit. Neque me latet, sacræ Bibliæ interpretes, ἄρτον ἐγκρυφίαν, Tortam panis transtulisse. At horum posteriorum auctoritas multum abest, vt Eustachio faueat quicquam.

Qui sint apud Platonem Ficus & Vuæ generosæ, ex Galeno De Pane fabaceo, & Faba Ægyptia. Locus Mnesithei de Ficubus.

CAPVT VI.

PLato 8. de Legib. fructuum τῆς ὀπώρας leges condens, vuarum & ficuum γενναίων mentionem facit: vbi mitiùs eos puniri iubet, qui huiusmodi fructus prædantur, quàm qui alios. Propterea quæsitum est apud Athenæum in 14. quænam à Platone generosæ vuæ & ficus appellatæ sint. Masurius respondet, γενναῖα λέγει δὲ εὐγενῆ ὁ φιλόσοφος, ὡς καὶ Ἀρχίλοχος. πάρελθε, γεννᾶιος γὰρ εἶ. ἢ ἐπὶ γεννήμασι. id est, Generosos ficus dicit philosophus vel nobiles, quemadmodum & Archilochus, Accede, es enim nobilis: vel post genitos. Sed qui sint nobiliores ficus, ac vuæ, quas

multis aliis postponere videtur Plato, nondum ex his Masurij verbis certè constat; attamen rationi cōsentaneum videtur, sic esse appellatos ficus, qui post primos & præcoces, siue in iisdem, siue in diuersis arboribus nascuntur, ceterósque plerumque suauitate antecedunt. Quæ verò dicerentur vuæ generosæ, siue nobiles, omnium clarissimè explicuit Gal. 2. de Alim. fac. vbi sic ait: *ὀνομάζουσι δὲ εὐγενεῖς τὰς τοιαύτας σταφυλὰς ἐν αἷς αἱ ῥάγες ὀλίγην μὲν ἔχουσι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, οὐκ ὀλίγην δὲ τὴν στερεωτέραν, ἣν ὥσπερ σάρκα τῆς ῥαγὸς ἔφην εἶναι. καὶ χρῶνταί γε κατὰ τὸν τῆς ὀπώρας καιρὸν, ἀποτιθέμενοι πολυειδῶς.* id est, Vocant autem vuas eiusmodi generosas, in quibus acini humidam quidem substantiam habent exiguam, solidiorem autem non paucam, quámve carnem acini esse diximus. Atque ijs vtuntur, eas variis modis in fine æstatis reponentes. Quo in loco interpres, qui pro, *κατὰ τὸν τῆς ὀπώρας καιρὸν*, Autumnum vertit, ignorasse videtur, quæ propriè fuerit apud veteres Opora, cuius Plato meminit, & quam nos aliàs ex Hippocrate monstrauimus esse dies illos, qui inter Canis ortum & Arcturum numerantur. Itaque ficus vocauit Plato generosos, qui nobiles, & post alios orti sunt: at vuas generosas appellauit nobiles quidem, sed quæ parum humidæ substantiæ, durioris plusculum habent, quæ've edendo sunt, neque vinis faciendis idoneæ habentur, sed vt ceteri fructus autumnales longo tempore conseruari possunt; vt non iniquè egerit, si mitiùs in eos animaduertendum statuerit, qui vuas, faciendis vinis minùs idoneas, licet conseruationi aptas, furarentur. De vuis generosis loquitur Ouid. 2. de Remedio amoris:

Est tibi rure bono generosæ fertilis vuæ
Vinea, ne nascens vua sit vsta time,

Iuraſſem in Pandectis in cap. Qui fundum, vbi Paulus de ficubus & vuis, ex quibus non fit vinum, ſermonem habet, loco vocis Græcæ, quæ deſiderabatur ibi, & pro quo Politian. ac Budęus ſubſtituerunt τρωξίμους, potiùs γωναίους eſſe ſubſtituendum: quaſi Paulus diceret, vuas quas nõ vini cauſſa habemus, quas Gręci γωναίους appellant. niſi mox antiquus Pandectarum codex excuſus eam vocem ſubſtituẽdam comprobaſſet: vt Cornarius in com. Medicis temerè conatus ſit voces alias ſibi ipſi fingere. Quod porrò de ficubus ſcribitur à Plutarcho, eſt ſanè cognitu dignũ, qui in Cauſſis naturalibus tradit Mneſitheum medicum à Galeno in procemio lib. ad Glauconem commendatum narraſſe, eos qui in principio pulmonariæ morbi cepas appetunt ſeruati, qui verò ficus, interire; eò quia appetitus temperaturas, temperaturæ autem morbos conſequuntur. Galenus inter legumina & frumenta illud diſcrimen ponit, quòd ex his panes conficiantur, ex illis non. Fabam deinde cùm inter legumina recenſeat, manifeſtò videtur indicaſſe, antiquos eo pane fabaceo minùs victitaſſe, quo hodie apud varios populos magnam ruſticorũ partem veſci conſpicimus. Sed forſan id de Græcis dumtaxat eum intelligere dixerit, aliquis, quandoquidem Plinius lib. 18. cap. 12. ſcribit etiam ex fabis panem eſſe tentatum; vbi mõſtrat quoque ſua tempeſtate pleraſque gentes frumento fabam miſcuiſſe in panis vſum, quèmadmodum hodie fit. Quod porrò eſſet fabæ Ægyptiæ pondus, cuius frequentiſſima mentio à Galeno atque aliis Græcorum medicis habetur, docuit Soranus Epheſius 24. cap. ſuæ Iſagoges; vbi eam continuiſſe ſcrupulos duos tradit. Quod ideò verſimile puto, quoniam ex Plinij loco nuper citato gra-

num Ægyptiæ fabæ ceteris valde maius fuiſſe manifeſtò colligitur: vt his rationibus nullam fidem habeam lib. de Pond. & menſ. Galeno falsò adſcripto, in quo legitur, fabam Ægyptiam pependiſſe obulum & ſemis.

De Pulmonis carne Galeni contradictio ex Aëtio ſublata. De carne Leporina, Caprina & Vulpina. Item de Tenera carne locus Galeni reſtitutus. CAP. VII.

PVlmonem iecore faciliorem eſſe coctu, minùs nutrire, magíſque pituitoſum ſuccum facere, ait Galenus 3. de Alim. fac. cap. 12. At idem lib. 6. de Vſu partium cap. 10. tradit, pulmonem tenui, leui, ac vaporoſo ſanguine nutriri, iecur autem limoſo, & craſſo. Vnde ſi tale eſt nutrimentum, qualis eſt ſubſtantia nutrientis, videtur ſubſtantia pulmonis vt eſt tenuior iecore, ſic ſuccum tenuiorem, & non pituitoſiorem parere. Atqui Aëtius lib. 2. cap. 127. hanc dubitationem tollit, dicens, pulmonis nutrimentum eſſe magis pituitoſum, διὰ τὸ ἐν αὐτῷ χονδρῶδες σῶμα τῆς τραχείας ἀρτηρίας, hoc eſt, ob cartilagineum aſperæ arteriæ pulmoni inexiſtenti corpus. Quæ verba fortaſſe codici Galeni eſſent addenda, cùm Aëtius omnia illa ad verbum ex Galeno ſumat, potiúſque minuat, quàm addat. Mirantur porrò multi, cur Martialis inter quadrupedes lepori primas dederit: qui ſanè mirari deſinēt, modò cōſiderare velint, quę à Galeno de ſanguine leporino in 3. de Alim. facultatibus, ſcriptis tradita ſunt: eum nimirum tanquā omnium ſuauiſſimū in magno pretio habitum: carnem enim talem eſſe, qualis ſanguis, ex quo tota conſtat, non modò omnes medicinę auctores, verùm etiā ipſa ratio de-

clarat. vnde sanguine leporis suauissimo existente, quomodo eius caro magnã suauitatẽ non cõtineat, viro erudito creditu difficilè erit. sicuti rationi minimè cõsentaneum est, caprarũ carnem (quod Homerũ dixisse idẽ Gal. meminit) esu iucundã esse, quando earum sanguinẽ bibitũ conciliare pallorem exemplo Drusi tribuni indicat Plinius lib. 28. cap. 9. Maiori fortasse admiratione dignũ videatur, quod Galenus in 4. de Victu acut. commentario, & 3. de Alim. fac. scribit, autumno carnes vulpiũ, quãdo vuis nutriuntur, palato gratissimas haberi; & iccirco venatores apud Græcos tunc ipsas esitare cõsueuisse. Hîc admoneor, vt errorem quorũdam detegam, qui carnes quomodolibet teneras recentibus semper præferunt: haud quaquam cogitantes, teneritudinem eam veluti putredinem quandam, aut saltem ad putredinẽ præparationem esse, quę cibum dentibus quidẽ faciliorem & gratiorem reddat, sed qui posteà in venis deteriores succos, & longo tẽpore prauas affectiones progignere queat. Vnde Hippocratem aut Polybũ laudare soleo, quòd dixerit in 2. de Dięta, τὰ πρόσφατα πάντα ἰσχὺν πλείονα παρέχεται τῶν ἄλλων, διὰ τὸ δὲ, ὅτι ἔγγιον τοῦ ζῶντος ἐστί. τὰ δὲ ἕωλα καὶ σαπρὰ διαχωρέει μᾶλλον τῶν προσφάτων, διότι ἔγγιον τῆς σηπεδόνος ἐστί. id est, Recentia omnia plus vi- „
rium aliis præbent, eò quòd viuenti sint proximiora. „
vieta verò & marcida recentibus excernũtur magis, „
quòd ad putredinem propiùs accedant. Nam recen- „
tes carnes plus roboris afferre corporib⁹, præter Hippocratis rationem bruta quoq; omnia carniuora demonstrant, quę carnes recentissimas, immò calentes, & quasi viuentes comedentia, omnium aliorum robustissima sunt. Haud inficior tamen aliquam hac in re esse rationẽ habendam tum hominũ edẽtium,

tum carnium edẽdarum. De hominibus dixit Hipp. in lib. περὶ τροφῆς, Σιτίον νέοισιν ἀκροσαπὲς, γέροισι δ' ἐς τέλος μεταβεβλημένον, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητον. quæ verba cùm à Galeno diuerſo modo citentur in lib. de Optima ſecta ad Thraſybulum, ſic videlicet: σῖτος νέοισι μὲν ἄκρως, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητος, γέροισι δ' ἐς τέλος μεταβεβλημένος: fit vt credam, in altero eorum contextuum errorem aliquem latere: potiúſque Hippocratis codici quàm Galeni fidem adhibendam, immò eo modo Galeni textum reſtituendum, ſicut in Hippocrate legitur; vt hæc ſit ſententia, Cibos iuuenum debere eſſe parum mutatos. (in Expoſ. enim vocum antiquat. lego, ἀκροσαπὲς τὸ ἐπὶ βραχὺ, & non, ἐπιπολῆς, μεταβεβλημένος) ſenum perfectè mutatos, ætate vigentium prorſus immutatos; quod idem eſt quoque ac ſi dicamus (vt Antonius Fracantianus præceptor meus, & nemini ſuorum temporum in medicina facienda ac docenda ſecundus, luculentiſſimè explicuit) carnes quas ſenes ſunt eſitaturi, debere teneras eſſe: quas ætate vigentes, recentiſſimas: quas verò adoleſcentes, medias quodammodo inter has & illas. Provt namque calor, qui concoquere debet, maior vel minor eſt, ſic etiam edulia paratiora, vel minùs parata concoctioni eſſe decet. Alioquin vt dicebat Gal. primo de Alim. ſi facilia concoctu calidiſſimis ventriculis offerãtur, ſtatim corrumpuntur; quemadmodum difficilia tepidioribus oblata, debitam cõcoctionem nunquam aſſequuntur. Non eſt tamen ignorãdum, Rabi Moyſem i 9. aphor. Galenũ ex 4. com. in lib. de Alim. citare, vbi cùm hæc verba barbaro ſuo more ex Galeno deſcribat (Singula animalia, ex quibus cibandi ſunt ſenex & domini corporum defectorum,
» per diem & noctem ea dimitte, & poſt modum co-

quina carnes ipſorum, & fac, ex eis cibaria benè co- „
cta, & miniſtra eis. Et iuuenibus & dominis corpo- „
rum fortium, & operantibus fortia opera, coquina „
carnes recentes, coquens eas benè, vel aſſatas, vel eli- „
xatas.) videtur Galenus Hippocratem de duabus ſo- „
lùm & non de tribus ætatibus interpretatus, vt eſt in lib. de Opt. ſecta. De carnibus animalium edendis præcepit Oribaſius 4. Collect. ex ſententia Ruffi, carnes omnium agreſtium ſtatim eſſe coquendas, & proinde recentes manducandas: cicurum verò ouillas & caprinas recentes bubulas autem vetuſtas: ſimiliter ex auibus magnas, atque paluſtres, item gallinas, palumbos, perdices, pauones, atque attagenes non eſſe recentes coquendas: ſed turtures, columbas, & turdos: piſces verò omnes quamprimùm coquendos. Ex quo Oribaſij delectu poteſt ſubinde quilibet iudicare, non eſſe ſemper nec à quibuſuis recentes, neque ſemper teneros quoſlibet edendos cibos.

Locus Hippocratis emendatus, Galeni alter defenſus de de Opio. Plinij loci emendati: vnus Herodoti de medicis Aegyptiorum examinatus & correctus.

CAP. VIII.

IN libro Hippocratis de Locis in homine, vbi de oculis ſermo habetur, hæc leguntur: *ἢν δ' εὐθέως φλεγμαίνωσιν, μὴ ἔγχριε μηδὲν, ἀλλ' ἢ καῦσαι κατωτάτω ἰσχυροτάτῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ ἀπισχνῶσαι ὑποχωρητικῷ φαρμάκῳ, φυλασσόμενος μὴ ἔμετον ποιήσης.* id eſt. Si ſtatim inflammationem contrahant, nihil illinias, ſed quàm infimè fortiſſimo vras, aut alio copiam aluum ſubducente medicamēto attenues, cauēs ne vomitum facias. Quoniam verò vſtio in inflammationibus, præſertim in

initio, periculoſa eſt: ea propter locum corruptum ſic reſtituēdū (vt eſt in manuſcripto) puto: μὴ ἔσχειν μηδὲν, ἀλλ' ἢ καθαίρειν κάτω τῷ ἰσχυροτάτῳ, ἢ ἄνω. Quòd enim inflammationibus oculorum purgationes per inferiora magnopere proſint, teſtatum fecerunt Hippocrates & Galenus eo in Aph. τὸν ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαρροίας ληφθῆναι ἀγαθόν. Galenus in lib. de Optima ſecta ad Thraſybulum, contra Methodicos diſputans, eiſque indicationes conferētium non ſemper ab effectibus accipi demonſtrans, hæc ſcripta reliquit: ὀφθαλμῷ δὲ φλεγμαίνοντι δεῖ κατάπλασμα, στομάχῳ δὲ καὶ ἥπατι ὀπόν. Quo in loco fuerunt, qui non ὀπὸν, ſed μαλάθρου ὀπὸν legendum maluerunt, ea ratione ducti, quòd Galenus 3. Methodi aduerſus Empiricos dicat, medicamenta opiata magnam oculorum perniciem exiſtere: vt etiam ante ipſum Plinius lib. 20. cap. 18. ex Eraſiſtrati & Diagoræ ſententia ſtatuerat. Sed ipſos falli, nec mutari debere contextū, ex eo faciliter probatur, quoniam nullū ferè ex tot relatis à Galeno in 3. de Comp. med. s.l. præclariſſimorum medicorum ad oculos cōpoſitis medicamētis inuenies, in quod opiū iuſto modo non ingrediatur. Id tamen veriſſimum puto, opium vehemēter obeſſe, niſi rectè caſtigetur, & debita mēſura adhibeatur; quemadmodū quoſdam ophthalmicos medicos egiſſe videtur, quos ibi damnat Galenus, quaſi nullo adhibito delectu, in omnib⁹ paſſim, opiatis quibuſuis vterentur. Hanc ſententiam eo libentiùs amplector, quòd Raſarius, acerrimi iudicij ac ſummæ doctrinæ vir, in ſua tranſlatione ita legēdum cenſuerit. Legitur apud Plinium lib. 24. cap. 5. glandis fagineæ cinerem calculis illiniri. Quod quomodo fieri queat, & vt prodeſſe poſſit, non video: quando præſertim Galenus fagum vehementius robore ad-

ſtringere ſcribit 6. de Simpl.med. & fructus eiuſdem ſemper acerbos eſſe dicit 4. eiuſdē tractationis volumine, vt his facultatibꝰ nullo modo calculis illitu mederi valeat. Ideo legendũ puto, nõ Calculis, ſed Oculis. Guillandino eruditiſſimo videtur poſſe legi Callis: cuius iudiciũ non improbo. Quod autem apud eundem Plinium lib. 27. cap. 7. ſcriptũ eſt, in regio morbo crudũ abſinthiũ bibicum opio, aut Adiãto: reſtituendũ eſt, cum Apio. Opium enim multũ abeſt, vt in hoc morbo vllã opem ferat. Hebebant Romani & Gręci medicos, qui nudis quibuſdã experimentis peculiares corporũ humanorum partes curare profitebantur, veluti aures, teſtes, dentes: ſed maior illorum copia atque auctoritas erat, qui oculis medẽdis operam nauabãt, quíque cœca experientia tantùm confiſi, non rarò magnum detrimẽtum afferebant: vt de quodam medico notauit Martialis, qui oculos eruebat ita frequenter hominibus, vt eam profeſſionem relinquere coactus, ad hoplomachiam exercendam ſe contulerit, in qua etiam paria damna inferebat:

Hoplomachus nunc es, fueras ophthalmicus antè,
Feciſti medicus, quod facis hoplomachus.

Quomodo verò ea à variis medicis varias corporum partes curandi conſuetudo inuecta fuerit, ſi quæratur: ego ſanè exiſtimo Ægyptios, vt multa alia, ſic & hos mores in Græcos inuexiſſe: ab his deinde emanaſſe ad Romanos, quos vniuersã medicinã ex Græcia recepiſſe Cato & Plinius teſtati ſunt. Quòd autẽ Aegyptij medicos eiuſmodi haberent, affirmat Herototus ſub hiſce verbis in 2. lib. ἡ δὲ ἰητρικὴ κατὰ τάδε σφι δέδασται. μιῆς νούσου ἕκαστος ἰητρός ἐστι, καὶ οὐ πλεόνων· πάντα δὲ ἰητρῶν ἐστὶ πλέα· οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ἰητροὶ κατεστέασι, οἱ δὲ κεφαλῆς, οἱ δὲ ὀδόντων, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδύν, οἱ δὲ τῶν ἀφανέων

νόσων. id est, Medicina apud ipsos sic distributa est: vnius morbi, & non plurium, vnusquisque medicus est, omnia verò plena medicis sunt. alij enim medendis oculis, alij capiti, alij dentibus, alij ventri, alij occultis morbis curãdis sunt destinati. Vbi vltima illa verba mihi suspecta semper fuerunt: quandoquidem Hippocrates, qui ea voce, νηδὺς, sæpius pro ventre & cauitate vtitur, (quemadmodum scribit Erotianus) & quemadmodum non rarò vsus inuenitur Herodotus, eosdem pene facit in lib. de Arte morbos occultos, & morbos ventris aut cauitatis; cùm de occultis loquens dicat, ἔστι δὲ ταῦτα, ἃ πρός τε τὰ ὀστέα τέτραπται, καὶ τὴν νηδύν. Vnde si in Herodoto legeremus, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδὺν ἢ ἀφανέων νόσων, vt particula ἢ expositiua sit, poterit is videri fortasse Hippocratem coætaneum suum, eademque lingua vsum imitatus, dicens nimirum alios fuisse medicos ventris morborum, qui occulti sunt: neque ampliùs dubitandi occãsio dabitur, qui essent occultorum morborum medici, & quarum ægritudinum: neque item vlla apparebit in verbis Herodoti contradictio; quæ ægrè profectò vitari potest, si cùm paullò suprà dixerit, vnius partis morbi & non plurium medicum vnum fuisse; statìm dicat vniuersim, medicum vnum quosque occultos morbos, & non ventris, quæ occultæ sunt ægritudines, curare solitum. Hæc dico: etsi non me lateat, etiam ita, vt legitur, Herodoti orationem sanam esse.

De Aquarum per plumbum ductarum prauitate, & quòd Romæ ex fontibus potarent. Locus Paterculi emẽdatus.

CAPVT VIIII.

QVantum ad salubritatem conferat, per quos ductus aqua potui esuíve deseruiens feratur, Vitruuius

Vitruuius auctor non contemnendus in 8. lib. cap. 7. luculentissimè monstrauit. cuius verba tanquam medicis omnibus magno vsui futura hîc subscribere placet: Habent autem tubulorum ductiones ea commoda. Primum in opere, quòd si quod vitium factum fuerit, quilibet id potest reficere; etiamque multò salubrior est ex tubulis aqua, quàm per fistulas: quòd per plumbum videtur esse ideò vitiosa, quòd ex eo cerussa nascitur, hæc autem dicitur esse nocens corporibus humanis. Ita si, quod ex eo procreatur, id est vitiosum, non est dubium, quin ipsum quoque non sit salubre. Exemplar autem ab artificibus plumbariis possumus accipere, quòd palloribus occupatos habent corporis colores. Namque cùm fundendo plumbum flatur, vapor ex eo insidens corporis artus, & indies exurens, eripit ex membris eorum sanguinis virtutes. Itaque minimè fistulis plumbeis aqua duci videtur, si volumus eam habere salubrem. Saporem quoque meliorem ex tubulis esse, quotidianus potest indicare victus, quòd omnes extructas cùm habeant vasorum argenteorum mensas, tamen propter saporis integritatem fictilibus vtuntur. Columella quoque rei medicæ non inexpers, dum pro gallinarum potu & cibo vasorum fabricandorum rationem tradit, lignea aut fictilia plumbeis præfert, quòd vtiliora esse compertum sit. Post hos verò Galenus in 7. de Med. comp. S. l. cùm in componendo ex papauerum capitibus medicamento aquam pluuiam puram, & omni mixtione carentem commendasset, hæc subiunxit: ὥστε διὰ τοῦτο καὶ τὸ διὰ τῶν μολυβδίνων σωλήνων ὀχετευόμενον φυλακτέον. ἰλύματα γὰρ ἔνια τοῦ μολύβδου κατ' αὐτὸ περιέχεται. διὸ καὶ οἱ πίνοντες ὑποστάθμην τοῦ τοιούτου ὕδατος, δυσεντερικοὶ γίνονται. id est, Propter hoc igitur aqua per

plumbeos canales ducta fugienda est, quoniam recrementa quædam plumbi huic immittuntur, vnde postmodum huiusce aquæ sedimentum potantes dysenteriis tentantur. Ex quibus omnibus perspectum fieri potest, aquas per plumbum ductas non immeritò semper tanquam perniciosas esse damnatas: & ideò medicos quoque illos perperam facere, qui aquas, succos & olea vi ignis per plumbum extracta, medicamentis per os assumendis immiscere non verentur. Si enim Galenus in primo de Antidotis libro pro medicamentorũ conseruatione vasa stannea fugiebat, quòd sciret stannum plumbo adulterari, ab eoque vim aliquam perniciosam immitti formidaret: cur etiam medici non valde timeant plumbum in vllum eorum vsum vocare, quæ ab ipsis pro sanitatis conseruatione aut reparatione ægrotis exhibenda sunt? Ex iis etenim quæ supersunt Romæ vetustorum aquæductuum vestigiis apparet, maiores, quantum fieri poterat, fistulas plumbeas effugisse, in illis præsertim ducendis aquis, quæ non tantùm lotionibus, sed potibus, cibísque inseruire debebant. Quamquam haud facilè credo eas, quæ ex Tyburtinis montibus Romam ducebantur, multùm pro cibo potúve in vsu fuisse; propterea quòd Galenus omnium Romæ conditionum diligentissimus obseruator, in 4. 6. Epid. commentario illas omnes crudas, & coquendis eduliis ineptas extitisse asseuerat: addens, eam vrbem, vt alias excellentissimas dotes, sic & plurimos & pulcherrimos habuisse fontes, ex quibus ægri nedum sani potarent. Vt enim alios plurimos omittam, auctor est in historia Romana Velleius Paterculus, Syllam aquas salubritatè medendísque corporibus nobiles ad agros omnes duxisse. Sed quoniam Paterculi

verba in vulgatis codicibus vitiata ſunt, non abſurdum erit ea à Claudio Puteano Pariſienſi iuuene doctiſſimo reſtituta proponere: ſunt verò hæc: Grates Dianæ, cuius numini regio illa ſacrata eſt, ſoluit: aquas ſalubritate medendíſque corporibus nobiles agros omnes adduxit: deque huius gratæ religionis memoria & inſcriptio templi adfixa poſti, hodiéque & tabula teſtatur ærea intra ædem. Verùm nec ſpernenda eſt Latini Latinij optimi & doctiſſimi viri ad hunc locum coniectura, qui Syllam aquas & agros circa Capuam vrbem, vbi adhuc Sinueſſanæ aquæ ſuperſunt, Deæ addixiſſe, cùm legiſſet, ſic putauit reſtituendum: Agróſque omnes addixit Deæ. Huius gratæ &c.

De Cicuta locus Lucretij explicatus. Ariſtotelis & Varronis de Capris loca examinata. Nonnulla de Anatome.

CAPVT X.

Cicuta ſturnos nutriri, apud auctores, & præſertim apud Galen. ſæpius notatum obſeruaui; cuius euentus cauſſam illam, is 3. de Simp. med. attulit, quòd aues huiuſcemodi anguſtos corporis meatus habentes, haud ſinunt cicutę ſuccum ad cor penetrare, ſed eum in ventriculo tàmdiu retinent, quoad natiuo calore ſuperatus in nutrimentum conuertatur: cùm hominibus ſecus eueniat, quibus nimirum ob venarum amplitudinem, cicuta in cor celerrimè perducta, natiuum calorem extinguat. Itaque illud admiror, quomodo Lucretius hunc effectum non in ſturnis, ſed in capris apparere atteſtetur in 5. libro.

Quippe videre licet pingueſcere ſæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ eſt acre venenum.

Quod quando verum esse experientia constaret, caussam hanc assignarem, quòd capræ, quas mirum in modum siccas esse, & perpetuò febrire Varro atque Plinius tradiderunt, cicutis feruorem ac squallorem temperent: quo postmodum temperato nutrimentum melius conficitur, & in pinguedinem concrescit. Hoc enim pacto lactucã quoque sanguinem augere putant medici, quando scilicet bilioso corpori exhibita, sua frigiditate efficit, vt iecinoris calor remissus sanguinem & non bilem faciat. De capris scripsit Aristoteles primo de Hist. animalium cap. 11. Alcmæonem falsò prodidisse eas non naribus, vt cetera animalia, sed auribus spiritum ducere. Quam sententiam deinceps Varro in 2. de re Rust. & Plin. lib. 8. retulerunt: sed ambo hi Archelao, & non Alcmæoni attribuerunt. Vnde fit, vt vel Aristotelis, vel Varronis, à quo Plinius sua accepit, mendosum esse contextum existimem. Fuerunt quidem Alcmæon & Archelaus auctores vetustissimi, alter philosophus, alter medicus & philosophus, vt eorum vterque sententiam huiuscemodi scripsisse potuerit, & maximè Archelaus, qui etiam homines & animalia ex limo nata prodidit. Alcmęonẽ primùm anatomen monstrasse, Chalcidius in com. super Platonis Timæum affirmat: quã deinceps eius posteri per manus accipientes, pueros non solùm qui medici, sed & qui philosophi erant futuri, edocebant. ita enim Democritum, aliósque plurimos in anatomica disciplina eruditos fuisse legitur: quam etsi à nullo veterum vsque ad Dioclis ætatem scriptis mãdatam referat Galen. in 2. de Anat. admin. melius tamen sic conseruatam & amplificatam inde intelligere possumus, quòd tunc homines à primis annis anatomen (vt ceteras artes) non ex scriptis,

ſed ex parentum ſermonibus ipſaque exercitatione addiſcebant; ſicque meliùs eam comparantes, non modò tenaciùs in animis ſeruabant, verùm etiam aſſiduis ſtudiis augebant. Herophilum certè excellentiſſimum fuiſſe exiſtimandum eſt, nempe quem narrat Tertullianus in lib. de anima ſeptingentos exſecuiſſe, vt naturam ſcrutaretur, hominémque odiſſe vt eum noſſet. At Ariſtotelem neque ſic Anatomen didiciſſe, ſed ſolùm quæ ſcripſit ad eam pertinentia ex aliorum relationibus tradidiſſe, ſemper putaui: quando quidem non ſemel id libris de Animalibus annuat, & præſertim in primo de Hiſt. animalium, dum ſic loquitur: περὶ γὰρ λυγγίων τῶν καλουμένων ἐπιπλεύρων οὐθενός πω ἀξιοπίστου ἀκηκόαμεν.

Hippocratis locus emendatus. Locus Diogen. Laertij ex Galeno mutatus. Galeni, de vrinæ ſedimentorum nigredine, & de Lapidæ veſicæ, error. CAP. XI.

MAgnus Hippocrates in lib. de Fœtatione & ſuperfœtatione (ſic enim, & non de Superfœtatione ſolùm, inſcribendum puto, cùm ibi de vtraque copioſè tractetur) docens quid ad generandum marem obſeruandum ſit, hæc ſcribit: ὅταν βούληται φυτεύειν ἄρσεν, τῶν ἐπιμηνίων ἀπολληγόντων ἢ ἐκλελοιπότων μίγνυσθαι, καὶ ὠθέειν ὡς μάλιστα, ἕως ἂν ἐκμαίνηται. Quo in loco, ἐκμυήνηται omnino legendum arbitror, quod Galenus in Linguarũ expoſit. hanc vocem ſeminis emiſſionem ſignificare ſcribit. (etſi Marius Nizolius eius libri interpres malè ea verba Galeni, ἀποκρίνῃ τὸ σπέρμα, tranſtulerit, Emundat ſemen: niſi librarius fefellerit, loco Amandat Emundat ſcribens. Quantum autem rationi congruentius ſit dicere, impellendum quàm

maximè, Quousque semen emittatur, quàm, Quousque sæuiat, vt interpretes transferunt, cuiuis perspectum esse potest. Diogenes Laërtius in vita Xenocratis auctor est, eum philosophum ad quendam, qui neque musica, neque geometria, neque astronomia instructus, ludum suum frequentare cupiebat, respondisse, παρ' ἐμοὶ οὐ πόκος κνάπτεται quæ verba alioquin ab interprete Latino malè trãslata, etsi rectè accommodari possent, mihi tamen placere magis, si non κνάπτεται, sed γναφεύεται legeretur; atque ad id opinandum ea ratio me impellit, quòd Xenocrates eo responso innuere voluisse videtur, disciplinas ordine quodam esse apprehendendas, neque adeundam philosophiam, nisi mathematicæ disciplinæ teneantur: sicut nemo lanam nondum vellicatam ac politam ad fullonis officinam, vt tingatur, ferat. Sic etenim Arcesilai dictum illud, οὐδεὶς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει, quòd forsan à Xenocrate in prouerbium emanauit, intelligendum esse, longa hac atque eleganti oratione significat Galenus in 2. de Differentiis pulsuum. τὸ γὰρ τοῦ Ἀρκεσιλάου καλὸν, ὡς οὐδεὶς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει. τάξις γάρ ἐστι, ὥσπερ ἐρίων ἐργασίας, οὕτω καὶ μαθημάτων διδασκαλίας καὶ οὐδεὶς οὔτ' ἀναγινώσκειν διδάσκεται, πρὶν πάσας ἐκμαθεῖν τὰς συλλαβάς· οὔτ' αὐτὰς, πρὶν ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς φωνῆς. οὔτε τὰ συνόντα παλαίσματα πρὸ τῶν ἁπλῶν καὶ ῥᾳδίων. οὐδὲ ταῦτα, πρὶν τρῖψαι καλῶς· οὐδὲ τοῦτο, πρὶν διεῖψασθαι γυμναστικῶς. ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἐστὶν ἐν ἁπάσαις ταῖς τέχναις. οὕτω δὴ καὶ τοῖς κατὰ τὴν διαλεκτικὴν οὐκ ἐνδέχεται τινὰ, πρὶν ἐν τοῖς πρώτοις καὶ οἷον στοιχείοις γυμνάσασθαι, ταῖς τῶν ἑξῆς ἀποδείξεσιν ἕπεσθαι. id est, Etenim Arcesilai illud pulchrè dictum celebratur, quòd nemo lanam nondum carminatam ad fullonis officinam portat. Nam vt lanificij, sic & disciplinarum addiscendarum ordo habe-

tur. Atque nullus legere diſcit, niſi priùs ſyllabas teneat, neque has, niſi priùs omnia vocis elementa. Neque validas palæſtræ exercitationes, ante ſimplices & faciles obeunt: neque hæc, priuſquàm rectè fricentur: neque hoc, priuſquàm vngantur gymnaſtico modo. Sed ſingulorum hoc quidem primum, hoc ſecundum; illud tertium in cunctis artibus reperitur. Pariter quoque in dialectica minimè contingit, vt quis demonſtrationes conſequentes comparet, niſi in primis & veluti elementis exerceatur. In omnibus quidem Galeni vndequaque admirabilis auctoritatē magnifacere ſoleo: at in ipſius quoque commentariis interdum inuenio, quod iure reprehendi queat. Sicuti eſt, quando in primo περὶ κρίσεων libro, nigras vrinarum ſubſidentias ex mortificatione à vehementi frigore inductas proficiſci ſcribit. Quòd enim in corpore viuo tanta poſſit conſiſtere frigiditas, quanta ſedimentis vrinæ nigris reddendis ſufficiat, captu difficile admodum eſt. Siquidem habitus hydropicorum frigidiſſimus, multum abeſt vt huiuſcemodi quicquam producat. Accedit, quòd quæcunque ob externum frigus nigreſcunt partes extimæ, licet non ſint multùm calidæ, nihilominùs vehementiſſimo ſolo frigore nigrorem contrahunt. Itaque ſi in internis partibus talis nigredo progignenda eſſet, cùm illæ extimis ſuapte natura calidiores ſint, valde maiori frigore opus haberent. Quòd an in corpore vllo viuo adhuc calente inueniri queat, iudicent qui rerum naturas non leuiter perſcrutari delectantur. Immò verò Gal. ipſe v. in vj. Epid. exponens oraculum illud Hippocratis, ψύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρυσμούς, eóſque improbans, qui in corpore perinde atque extra corpus res à frigore durari

dicebant: inter cetera eos hoc argumento conuincit, quòd res in ventre exiſtentes nequaquam ad eum frigiditatis gradum peruenire poſſunt, vt congelatæ durentur, quemadmodum in hieme externa corpora. Huic ſimile eſt, quod quidam ſcriptum reliquit, in ſenibus veſicæ calculos ob frigiditatem gigni, quódque etiam in pueris confirmare videtur Galenus 6. Epid. com. 3. apor. 15. Quæ ſententia non minus à veritate remota eſt, quàm lateres ſub ſole denſatos non tepore humiditatem exſuggẽte, ſed gelu durari. Tepore nanque à lutulentis ſuccis, inſtar ſolis, humiditatem extrahẽte, tam in ſenibus quàm in pueris lapides veſicæ concreſcere, apud me certò conſtat. Eò magis, quòd Hippocratem in lib. de Aëre, aqua & loc & 2. de Nat. hum. lapidem veſicæ ab eius calore ſiue potiùs feruore gigni, aſſerẽtem inueniam: cuius ſententiam Ariſtoteles ſecutus videtur Probl. ſect. 10. vbi nullum animal ab ipſo homine calculoſum euadere, ob meatuum amplitudinem probat: & Alex. primo Probl. 108. Iam verò pueros non ita frequenter huiuſcemodi malo, quemadmodum ex ſententia Hippocratis ſcribit Galenus, tentari conſpicitur; quòd fortaſſe vel in eorum regionibus, vel eo tempore verum fuiſſe probari poſſet, niſi voracitas, ac luxus, vnde potiſſimùm lapides ortum ducunt, Hippocratis ętate minime viguiſſe, ſæpius dixiſſet ipſemet Galenus.

Celſi locus ex Hipp. *notatus, & emendatus. Locus Galeni contrarius examinatur.* N*onnulla de Pulſu: item de* He*rophilo, & Aſclepiade.* CAP. XII.

CORnelius Celſus in procœmio lib. 3. hæc ſcribit: In nullo quidem morbo minùs fortuna ſibiven-

dicare quàm ars poteſt, vtpote cùm repugnante natura nihil medicina proficiat. Vbi in aliquibus manuſcriptis non Natura, ſed Fortuna legitur. Ego verò puto vtrobique, Natura, legendum eſſe: tum quia videtur Celſus Hippocratem in hoc, vt ſæpè in aliis, æmulatus, qui in Lege ſcribit: πρῶτον μὲν οὖν πάντων δεῖ φύσιος. φύσιος γὰρ ἀντιπρασσούσης, κενεὰ πάντα. tum quia in morbis curandis verè natura nihil minùs arte poteſt. Fortunam verò apud vulgares tantùm valere creditur, non apud eos qui prudentia exercent artem, qualis fuit Hippocrates, qui Naturas ipſiſſimos medicos vocauit, fortunæ autem parum ſemper tribuiſſe viſus eſt. Scribit Galenus primo de Differentijs pulſuum, veteres ante Hippocratis ætatem pulſus nomen ignoraſſe, ipſum autem omniũ primum illud exſcripſiſſe: quanquam non is quemlibet arteriarum motum pulſus appellatione nominauerit, ſed poſt ipſum Praxagoras & Herophilus ſic ſenſibilem quamcunq. arteriarum motionẽ vocarint. Ceterùm in lib. quòd Ani. mot. ſeq. cor. tem. prorſus contraria his tradere videtur, vbi antiquos nõ omnem arteriarum motum, ſed ſenſibilẽ homini duntaxat, pulſum nuncupaſſe: Hippocratem verò primum illud nomen in omni arteriarum, qualiſcunque fuerit, motione vſurpaſſe affirmat. Quæ dicta cùm ſimul minimè cohærere queant, difficiléque ſit auctorem Hippocrate antiquiorem inuenire, apud quem σφυγμὸς in venis arteriiſve legatur: fit vt ſoli dictioni, quæ in libris de Pulſibus habetur, tanquam Galeni legitimæ fidem habendam putem. In altero nãque citato libro multa inueniuntur, quę mihi illum valdè ſuſpectum reddant; inter alia ibi plurima ex Ariſtotele referuntur, quæ in ipſius philoſophi codicibus planè diuerſa le-

guntur. Quamquam etiám ſcio, Galenum impium ſanè & irreligioſum in ea hæreſi fuiſſe, vt crederet animam noſtram mortalem eſſe, ac temperaturam corporis ſequi; quemadmodum alij vetuſtiſſimi philoſophi cenſuerunt, ex quorum numero Parmenides & Empedocles extiterunt: quorum alterum hæc,

Πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἐναύξεται κ' ἀνθρώποισιν,
Ὅσσον ἀλλοίης μετέφρω, τόσσον ἄρ' σφίσιν αἰεὶ
Καὶ τὸ φρονεῖν ἀλλοῖα παρίστατο. alterum verò iſta,
Ὡς γὰρ ἕκαστος ἔχει κρᾶσιν μελέων πολυκάμπτων,
Τὼς νόος ἀνθρώποισι, παρίσταται.

ſcripſiſſe narrat Ariſtoteles in 3. Metaphyſ. Quæ tamen omnia grauiſſimis & plurimis argumẽtis à Nemeſio ſeu Gregorio Theologo lib. de Nat. hum. refutata ſunt. Ad arteriarũ pulſus redeo, quos Hippocratem nouiſſe, nemo ſanus inficiaretur, etſi neque vllã eorum curam geſſiſſe, neque ad artem, vt alia multa, redegiſſe conſtet. Nam & Ariſtoteles, qui annis ſexaginta tantùm poſt ipſum floruit, quòd de pulſib. nihil pene reliquerit, indicium clarè eſt, eius tempore vix notum tale nomen fuiſſe. Neque quis libellum de Spiritu Ariſtoteli falsò adſcriptũ inducat, vbi cùm pulſuum multa fiat mentio, id ſolùm, pręter alia Ariſtotelis genuinum nõ eſſe librum apud eruditos probaret. Qui primus omniũ, quos viderimus, pulſuum exactam tractationem poſteris reliquit, fuit Herophilus, Archigeni in hac re à Galeno prælatus. Hunc ſcribit Plinius lib. 10. cap 37. medicinæ artem miranda arte pulſus deſcripſiſſe, ſed ob nimiam ſubtilitatem fuiſſe deſertum; quòd fortaſſe in Galenum ardentiùs exclamaſſet, ſi libros ipſius ad eam tractationem ſpectantes non minùs profuſa oratione, quàm incõprehenſibili fere arte cõpoſitos intueri potuiſſet.

Haud tamen de Herophilo credēda esse omnia Plinio arbitror: quoniam Strabo, qui sub Augusto vixit, in fine lib. 12. scribit, ętate sua inter Laodiceā & Caruram fuisse scholam percelebrem medicorum, qui Herophilū sectabantur, qualis erat tēpore patrū suorum Smyrnę medicorum Erasistrati sectatorum sequacium. Sed eius verba nec Gręco in codice rectè notata, nec ab interprete fideliter conuersa, subscribere meliùs erit: μεταξὺ δὲ τῆς Λαοδικείας καὶ τῶν Καρούρων ἱερὸν ἐστὶ μηνὸς Κάρου καλούμενον, τιμώμενον ἀξιολόγως. συνέστηκε δὲ καθ' ἡμᾶς διδασκαλεῖον Ηροφιλείων ἰατρῶν μέγα ὑπὸ Ζεύξιδος, καὶ μετὰ ταῦτα Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλαλήθους, καθάπερ ἐπὶ τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων ἐν Σμύρνῃ τὸ τῶν Ἐρασιστρατείων ὑπὸ Ἱκεσίου. id est, Inter Laodiceam atque Caruram templum est Caro mensi magna veneratione dicatū, vbi etiam ętate nostra schola Herophiliorum medicorum magna. à Zeuxide, & pòst ab Alexādro Philalethe constructa perdurat: quemadmodum tempore patrum nostrorum Erisistratiorum medicorū schola Smyrnę ab Icesio. Pulsuum artem, vt superuacaneam & difficilem, damnauit Asclepiades Prusiensis, ætate Pompeij, ex oratore medicus effectus, quem Plinius cùm ceteros medicos improbasse dicat, non sine ratione Galenus in 3. de Crisibus ipsum ἕξιν αἰτιολογικὴν exercuisse confirmauit. Sed in disputationibus illud forsan ipsi condonari potuisset; nisi Cęlius Aurelianus, vel potiùs Soranus à Cælio Latinitate donatus, in lib. de Acut. passionibus scriberet, ipsum semper in curādis ægris ambitione quadam aliorum medicorum præsidia, quæcunque fuissent, siue bona, siue mala, reiicere consueuisse. Quæ deterrima consuetudo vtinā tēpestate quoque nostra inter fastuosos quosdā & humano generi infensissimos medicos non vigeret.

De Conditura vinorum. De vino Picante: De vino Massiliensi. Locus Galeni emendatus. CAP. XIII.

ANtiquos vina variis modis condijsse (factitia ab hoc genere separo) ita clarum est ex auctorum scriptis, vt id demonstrandi vanus sit futurus omnis labor. Caussas verò, quibus illud agerent, tres præcipuas inuenio. Vnam ad leniendam ipsorum asperitatem; alteram ad augēdam paruitatem, vetustatémque accelerandam; postremam, vt ipsa ab omni corruptionis genere conseruarent. Africam, scribit Plinius, suis vinis gypso, & in aliquibus regionibus calce, asperitatem dempsisse; Græciam autem suis argilla, aut marmore, aut sale, aut marina aqua lenitatem excitasse: quo pacto etiam hodie à Cretensibus vinū maluaticum nuncupatum parari audio. Refert Plutarchus 5. Sympos. probl. 3. ex Græcis Euboios, & ex Italis eos qui circa Padum incolebant, consueuisse vasa pice oblinire, resinamque ipsam vino cōmiscere, quòd talia vasa nō modò gratum quendam odorem impertirent, verùm etiam vinum generosum redderent, celeritérque ab eo aquositatem nouitatémve caloris ope remouerent; de quibus loquebatur Plinius, cùm scripsit, in Italiæ prouinciis nonnullis vulgare fuisse, musta pice rabulana atque resina condiri. Et ne quis miretur, quomodo à pice ac resina graueolentibus potuerit vinis odor gratus donari: sciri velim eas, lotionibus aliísque modis (vt docet Columella) à graui odore spoliari cōsueuisse: & propterea, resinata vina ac picata apud aliquos in precio extitisse. An verò quod hodie Picans & Racens vinum populari vocabulo dicitur, veteribus notum fuerit, qui de huiusmodi sapore nihil meminisse vidētur, multi

dubitarũt. Ego autem puto primùm à Plauto ipſum fuiſſe ſignificatum, quando in Penulo dixit, Vetuſtate vino edentulo ætatem irriges. quaſi edẽtulum vocarit vinum, ad illius differentiam, quod dentatum atque mordax erat. Plinius ſimiliter lib. 14. cap. 20. ſcribens, picis aſperſu odorem vino contingere, & ſaporis quædam acumina; duo me commonefacit: vnum, quòd vinũ picans cognouerit; alterum, quòd facilè potuerit picans Italorum à picato veterum eſſe deductum. Quamquam ſcio non deeſſe, qui velint, picans vocem ex media Gallia fuiſſe productam, atque idem quod mordens ſignificare. Auerroes quoque 7. Collect. cap. 16. eum ſaporem mihi videtur his verbis indicaſſe: Et vinum, quod meliùs reperitur, eſt aromaticum: cuius caliditas penetrare poteſt per totũ corpus, quod ſit ſine amaritudine, & ſtipticitate: & eſt illud vinum, quod eſt vinoſum, pungitiuum in principio, & pòſt delectabile, ſine aliqua amaritudine, & ponticitate. Cur autem maiores nihil de hoc ſapore explicatius nobis reliquerint, puto eam fuiſſe cauſſam, qua etiam plurimas alias res tunc temporis vulgatiſſimas nobis relinquere deſtiterũt: aut potiùs quia ſimplicium duntaxat ſaporum meminerunt, mixtos autem cuiuſmodi eſt picans, ex dulci & acri compoſitus, tamquam infinitos præterierunt. Ad inducendam vinis vetuſtatem erant qui vaſa in locis calidis aut fumo exponerent, vt is cõtinuò quodam & blando calore penetrãs, aqueas partes abſumeret: quod parentem ſuum factitaſſe affirmat Galenus primo de Antid. & de quo locutus eſt Horatius 3. lib. Carm. ode 8.

Hic dies anno redeunte feſtus.
Corticem aſtrictum pice dimouebit

Amphoræ, fumum bibere institutæ
Consule Tullo.

Narbonenses ac Massilienses passim vina fumo maturasse, præter Plinij testimonium, Martialis abundè demonstrat libro 3.

Vel cocta fumis musta Massilianis. & lib. 10.
Imbropa Massiliæ quicquid fumaria cogunt,
Accipit ætatem quisquis ab igne cadus. & lib. 13.
Cùm tua centenos expugnes sportula ciues.
Fumea Massiliæ ponere vina potes. & lib. 14.
Massiliæ fumos miscere niualibus vndis
Parce puer, pluris ne tibi constet aqua.

Ex quibus nõ solùm vina Massiliensium parum ęstimata, verùm etiam insaluberrima (quod Plinius libro 23 capit. 1. tribuit omnib⁹ vinis fumo inueteratis, quę Galenus capitis dolorem inducere primo de Antidotis inquit) extitisse, facilè colligi potest. Et iccirco Galeni locum in 2. ad Glauconem mẽdosum esse suspicor, vbi pro eliquandis ad herpetas medicamentis accommodata vina recensens, inter tenuia, alba, & subadstringentia Massiliense adnumerat: quod tamen Athenæus ex ipsius sententia crassum & carnosum fuisse, quemadmodum est verisimilè, asserit. Cũ igitur Athenæus atq; etiã Galenus ipse vinum μάρσον, siue μαρσικὸν, & nõ μασσαλιώτην, inter adstingentia collocent, loco dictionis, ὁ μασσαλιώτης, dictionem ὁ μαρσικὸς, restituere præstat. Cui sententiæ eò libentiùs adhæreo, quoniàm Galenus nunquam alibi, aut rarissimè saltem, vini Massiliensis mentionem facit. in 4. autem de Comp med per genera Marsico tanquam albo & adstringenti, in componendis vlcera exiccantibus sine mordicatione medicamentis, vnà cum Falerno, sicut in 2. ad Glauc. vtitur. Ad tuẽda verò ab

omni corruptione vni, in primis ea nonnullas nationes igne coxisse inuenio; quemadmodum de Spartanis Athenæus, & de aliis Plinius atque Columella referunt. Alij defrutum immiscebant; quod hodie aliqui populi Romæ vicini faciũt. Non deerant, præsertim apud Græcos (vt scribit Columella) qui salsa aqua, aut sale ipso componerent, tũ gratia cuiusdam suauitatis maioris, tùm quia mare, vt cetera multa, sic vinum incorruptum seruare cõpertum erat. Atque huiuscemodi vina ab Asclepiade Tethalassomena vocata esse prodidit Cælius Aurelianus Acut. lib. 2. Quanquam puto sic etiam nũcupata interdum fuisse omnia ea, quæ ex aliis in alias regiones per mare transferebantur; quæue simili transuectione non parum in bonitate ac suauitate proficere experimur omnes. Quibus verò marina aqua non miscebatur, οἴνους ἀθαλάττους à Lesbiis vocates, scribit Galenus 12. Meth.

Defenditur Plinius in tractatione Argẽti viui, & Hydrargyri Locus Theophrasti restitutus. CAP. XIIII.

SI, qui Plinium auctorẽ inter Latinos grauissimum passim reprehẽdere delectãtur, ij æquiori animo ipsius scripta lectitarent, forsan intelligerent ea, quæ damnat, sæpè laudari potiùs debere: vt euenit de Hydrargyro, quod quia ab Argento viuo separat, statim in ipsum tanquam linguæ Græcæ ignarum debacchantur: cùm potiùs hac in re non exigua cõmendatione dignus sit, quoniã Græci Dioscoride posteriores, vt vno nomine tam natiuum quàm factitiũ hydrargyrum appellant, sic Plinius Latinæ linguæ locupletandæ gratia (quemadmodum non raro facit) natiuum Argentũ viuum, factitiũ vero Hydrargyrum

vocare maluit. Neque puto vllum vſque adeò cœcum inueniri atque hebetē, qui non videat, Plinium hydrargyri ſiue factitij argenti viui naturam deſcribentem, eadem prorſus Dioſcoridis verba tranſtuliſſe, in quibus & is de factitio ſermonem habet: ſiue is ab hoc ſua acceperit, ſiue (quod malunt nonnulli grauiſſimi viri) vterque ab vno atque eodem. Ex quo capite cùm etiam Plinius illa, quæ auctor tribuit hydrargyro natiuo, deſumpſerit, atque argēto viuo ſuo clariſſimè adſcripſerit, quis niſi Plinianæ gloriæ nimiùm infenſus non cognoſcit, eam mentem habuiſſe, vt genera vtraq; duobus nominibus deſcriberet, non autē quòd linguæ Græcæ imperitus eſſet? quando ſermonem Dioſcoridis, vel ſaltem eius auctoris, à quo etiam Dioſcorides deſumpſit, non minùs accuratè quàm eloquenter in Latinum conuertit. Immò rationi valde conſentaneum mihi videtur, priſcos Græcos, qui factitium argentum viuum non cognouerunt (nempe quod minio, ex quo fiebat, ccxlix. vrbis conditæ anno reperto, poſteriùs factitari cœptum ſit) natiuum alio nomine vocaſſe, quàm ὑδράργυρον; ſiquidem Ariſtoteles 4. Meteorol. illud ἄργυρον χυτὸν, quemadmodum etiam Philippus comicus apud eundem libro de Anima 1. & non ὑδράργυρον nuncupauit: neque fortaſſe apud quemquam Græcum Ariſtotele ſeniorem, aut Latinum Plinio vetuſtiorem, ὑδράργυρον argētum viuum natiuum vocatum, obſerues: ſed apud Dioſcoridem; quem linguę Gręcæ politioris rudem admodum, atque imperitum, poſteriores tam Gręcos quàm Latinos ſecutos eſſe, & in eundem errorem impegiſſe, exceptis Plinio & Galeno, forſan aliquis non abſque ratione tueatur. Atque hoc tunc magis pro certo habere cogor, quando

quando Nicandrum poëtam vetustissimũ in suis Alexipharmacis lithargyri, & non hydargyri (de quo potiùs, si cognouisset, aliquid edocere debebat (mentionem fecisse considero. Nam Galenus, qui tantùm modò factitium nouit in 9. de Simpl. med. non est mirum, si hydargyrum, sicut Plinius, vocauit. Quinimmò cùm dixerit, hydrargyrum non esse ex sponte nascentibus, videtur Plinij studium imitatus, qui soli factitio id nomen tribuendum voluit. Nec ex eo loco cogimur putare, Galenum natiuum argentum viuum siue ἄργυρον χυτὸν ignorasse: quando illud apud Philippum comicũ, & Aristotelem, in quo maximè versatus erat, legisse potuerat; sed fortasse nõ viderat oculis & proinde nihil de ipso scriptum reliquit. Vitruuius quoque Dioscoride & Plinio antiquior, in 7. lib. vbi argenti viui mentionem facit, hydrargyrum nũquam nominat, solius natiui tractationem habet: quasi Augusti etiam ætate argẽtum viuum natiuum solummodò diceretur. In qua re Gab. Fallopium virum doctissimũ & alios hallucinatos esse, cuicunque Vitruuium non oscitanter legenti perspectum esse potest. Quomodo autem verba Theophrasti, ex quibus multa accepit Plinius, & ex quibus factitiũ etiam ἄργυρον χυτὸν ab ipso vocatũ videtur, sint interpretanda, dicã, vbi priùs ipsissima verba restituta in medium adduxero, quæ in lib. περὶ λίθων sic habentur: γίνεται δὲ τὸ μὲν ὑφιστάμενον κάτω κιννάβαρι, τὸ δ᾽ ἐπάνω καὶ πλεῖον, πλύσμα. καταδεῖξαι δὲ φασὶ καὶ εὑρεῖν τὴν ἐργασίαν Καλλίαν τινὰ Ἀθηναῖον ἐκ τῶν ἀργυρείων, ὃς οἰόμενος ἕξειν τὴν ἄμμον χρυσίον διὰ τὸ λαμπυρίζειν, ἐπραγματεύετο, καὶ συνέλεγεν. ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο, ὅτι οὐκ ἔχει, τὸ δὲ τῆς ἄμμου κάλλος ἐθαύμαζε διὰ τὴν χρόαν, οὕτως ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἦλθε ταύτην. οὐ παλαιὸν δὲ ἐστὶν, ἀλλὰ περὶ ἔτη μάλιστ᾽ ἐνενήκοντα εἰς ἄρχοντα Πραξίβουλον Ἀθήνησι. φανερὸν δὲ ἐκ τούτων,

ὅτι τὰ μὲν μιμεῖται τὴν φύσιν ἡ τέχνη, τὰ δ' ἴδια ποιεῖ· καὶ τούτων τὰ μὲν χρήσεως χάριν, τὰ δὲ μόνον φαντασίας, ὥσπερ τὰς Ἄλπεις, ἔνια δ' ἴσως ἀμφοῖν, ὥσπερ χυτὸν ἄργυρον. ἔστι γάρ τις χρεία καὶ τούτου. ποιεῖται δ', ὅταν τὸ κιννάβαρι τριφθῇ μετ' ὄξους ἐν ἀγγείῳ χαλκῷ, καὶ δοίδυκι χαλκείῳ. id est, Fit verò quod infrà subsidet cinnabari, quod autem suprà natat lotura est Huius opificium, aiunt Calliam quendam Atheniensem ex argenti fodinis inuenisse, atque monstrasse: qui cùm putasset arenam auream ob splendorem se tenere, multa sollicitudine collegit: sed postquàm se eam non habere intellexit, arenæque pulchritudinem ob colorem admiratus fuit, ad huiuscemodi operam conuersus est. Neque hoc admodum antiquum est; sed circa nonaginta annos tantùm, imperante Athenis Praxibulo. Atque ex his perspicuum fit, quòd ars in aliquibus naturã imitatur, in aliquibus verò propria facit: & horum alia vsus, alia apparentiæ gratia, quemadmodum Alpes; alia forsan ob vtraque, sicut fusile argentum, est enim & huius aliquis vsus. Efficitur autem, quando cinnabari in æneo vase, æneo pistillo cum aceto tritum sit. Itaque ex his facilè constare arbitror, à Theophrasto ἀργύρου χυτοῦ nomẽ vsurpatum planè inueniri etiã in factitio. Quod ita euenisse conicio, quoniã nonagesimo anno ante ipsum minio demõstrato, factitium argentum viuum ætate ipsius componi cœperat, & propterea nondum aliud nomen illi indiderant, sed eodemmet, quo natiuum, tunc appellabant. Posterius verò, dum factitium magis innotesceret, hydrargyrum nominarunt: vsquequo Dioscorides, parum sermonis puri obseruator, vocem eam ἄργυρον χυτὸν dimittens, ὑδραργύρου vocabulo in ambobus generibus vsus est. Hoc locò admoneor, vt quod apud medicos hactenus nõ obseruaui, apud

Ausonium poëtã (sed Ausonij filium medici) obseruatum, in medium proponam: nimirùm argentum viuum toxici venenum debellare, si post ipsum bibatur: quam rem exemplo vxoris, maritum veneno tollere cupientis, hoc epigrammate monstrat poëta ille:

Toxica Zelotypo dedit vxor mœcha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum,
Miscuit argenti lethalia pondera viui,
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidat hæc si quis, faciunt discreta venenum,
Antidotum sumet qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit lethalis noxa salutiferæ:
Protinus & vacuos alui petiere recessus,
Lubrica deiectis qua via nota cibis.
Quàm pia cura Deûm? prodest crudelior vxor,
Et cùm fata volunt, bina venena iuuant.

De tempore coïtus. Plutarchi locus restitutus. Hippocrates & Aristoteles collatus. Error Gazæ detectus. De situ corporis in somno. Error Alexandri contra Hippocr.

CAP. XV.

COïtum exerceri debere post somnum, secundum Galeni interpretationẽ mandauit Hipp. 6. Epid. sub hisce verbis: Labor, cibus, somnus, venus, omnia moderata. Quam tamen sententiam haud omnes posteriores medici prorsus secuti sunt. Aëtius quidẽ lib. 1. serm. 3. c. 8. voluit à prãdio coëundũ esse, vbi cibus descẽderit: à cœna autem, vbi paululùm dormieris. At Paulus lib. 1. cap. 35. maluit concũbendum esse secũdum cibũ, antequam somnus irrepat. Qua in re cõceptioni potiùs, quàm valetudini studuisse videtur;

& si neque hoc à veteribus admodum probatum inuenitur, cùm in lib. de Fœtatione & superfœtatione (sic enim inscribi debet) Hippocrati adscripto, legatur, mulierem concepturã, coitu ieiunam, & virũ sobrium modicè pastum vti debere. Ex quo loco sententiam illam in Probl. mutuasse Aristoteles videtur, quando scripsit, antiquorum nonnullos præcepisse, vt concubituri parcè cœnarent: quòd sic, meatibus magis patẽtibus, faciliùs & longiùs semen propelleretur. Hæc quæstio apud Plutarchum in 3. Sympos. 6 probl. latissimè disputata est, vbi post multas rationes hinc inde deductas, tandẽ decernitur, venere in nocte post cœnam modicè acceptam vtendum esse, quòd somnus deinde succedens, lassitudines omnes tollat, ac purgatiora corpora efficiat. Vbi etiam duo hac in re veluti præcepta tradũtur: vnum, post coitũ balneum calidum ne quis ingrediatur; (ita namque corruptum Græcum codicem restituendum censeo: ἡμῖν δὲ τῷ νόμῳ πόλεως οὐ ἐπιμελοῖς ἐξευλαβητέον ἐστὶν εἰς θέρμην ἐμβαλεῖν, καὶ κατάρχεσθαι θυσιῶν. ὀλίγον ἔμπροσθεν διαπεπραγμένοις τι τοιοῦτον.) alterum, ne sacrificium hostiáve offeratur: quod etiã Tibull⁹ hoc carmine docuit in 2.

Vos quoque abesse procul iubeo: discedat ab aris,
Cui tulit hesterna gaudia nocte Venus.

Hipp 2 de Acut tex. 16 6. Epid. com 5. aphor. 15. scribit coitũ in iis morbis prodesse, qui à pituita oriũtur. & 5 Epid. Timocharem à destillatione per coïtum esse liberatum narrat. Quam Hipp. sententiam Aristoteles eius æmulatur 1. sect. prob. 51. & 4. sect. prob. 17. explicans, docuit id fieri, quia pituitæ multum vnà cum semine eiicitur. Sed cauendum est à Gaza, qui λαγνείαν Hipp. vocem pro immodica libidine non absq; summo periculo interpretatus fuit: cùm ea ipsi

vel coïtum, vel ſemen ſignificet, vt in Linguis monſtrat Galenus. Hanc eãdem ſententiam habuit Hipp. in 1. de Diæta, ſed ænigmatico hoc modo: λαγνεύειν δὲ ὕδατος ἐφόδων γιγνομένων πλείονα, ἐν δὲ τοῖσι τοῦ πυρὸς ἐπιφορήσεσι μείονα. id eſt, Vtendum eſſe pluri coïtu in aquæ acceſſibus, pauciore in ignis impreſſionibus Iam verò ſomnus admonet, vt communem omnium ferè errorem detegam, qui ſi altiore capite dormiãt, à deſtillationibus minùs tentatum iri ſperant; cùm cõtrarium potiùs euenire, præter ruſticorum omnium experiẽtiam (qui vt plurimùm capite toti corpori ęquo ſitu poſito dormiẽtes, vrbanis minùs catarrhis vexari clarè cõſpiciuntur) ratio etiam atque auctoritas Ariſtotel. in 10. prob. euidentiſſimè demonſtrant. Ibi enim quærens Philoſophus, cur vnus homo ceterorum animalium maximè & ſternuat, & conſequẽter deſtillationibus laboret: inde euenire determinat, quoniam in aliis brutis neque calor, neque ipſum cõſequentes humores rectà (vt eſt eius naturalis promptitudo) ferri ad caput queũt, ſed in armos, ceruicem, atque alia mẽbra per refractionem diſiecti diſſipantur, quo minùs caput pertentent. Sed in homine, erectę figurę ratione, calor & ſubinde humores faciliter in caput efferuntur, vbi is rarefaciens meatus, calefaciensq;, hi verò ſubeũtes, & poſtmodũ craſſefacti, varias deſtillationes gignunt. Quod itẽ contingere iis, qui altiore capite dormiunt, nemo ſanus non videt, quemadmodũ perſpicuũ eſt, ſi humilior & toti corpori ęquali capitis ſitu dormiatur, idẽ euenire, quod in brutis, calorẽ ſcilicet & humores nõ poſſe rectà ſecũdùm naturalem inclinationẽ in caput attolli, ſed in cetera mẽbra partitos neceſſariò difflari, interrumpique. Atque hanc dormiendi conſuetudinem fortaſſe

approbari ab Aëtio quis putet, quando ſublimiorem capitis ſitum in ijs ſolùm commendauit, qui ventriculi imbecillitate laborant: quòd iis opus ſit huiuſcemodi erectiore figura cibum in vẽtriculi fundo continere. Addã his magnum medicinæ auctorẽ Hipp. non abſque ſumma ratione 1. Aphor. 15. ſcripſiſſe, Somnos fieri longiſſimo hieme, tum ob noctium longitudinem, tum ob pituitæ copiam: & iccirco Alexandrum Aphrodiſienſem errasse, qui 2. Quæſt. nat. cap. 20. nos ęſtate quàm hieme fieri ſomnolentiores, tribus de cauſſis putauit. vna, quòd à deſtillationibu hieme natiuus calor minùs vincatur, citiúſque ob magnitudinem ſuam vapores diſſoluat: altera, quòd æſtate plus dormire videamur ob noctium breuitatem, nempe cùm aliquam diei partem ſomno tranſigamus: poſtrema, quòd tunc ob calorem extrinſecum ſenſoria ſint debiliora, & iccirco operari nequeuntia; ſomnum faciliorem & maiorem efficiant.

De Vua Taminia, & Labruſca. Plinij & Scribonij locus examinatus & emendatus. CAP. XVI.

VVam Taminiam apud Cornelium Celſum Staphiſagriam vocatam eſſe, puto dubitare neminem: ſicuti apud Apuleium Vua Taminia Italiæ, eſt Bryonia Græcorum. Quę verò illa ſit penes Plinium, nonnulli in cõtrouerſiam vertunt. Nam qui ſub nomine Taminiæ vuæ Pliniũ lib. 23. vitem ſilueſtrem, & non labruſcã, explicaſſe exiſtimant, id neceſſariò ſentire videntur, quòd Plinius duplicis agreſtis vitis ſermonẽ habeat, eo fermè pacto, quo à Dioſcoride duobus diuerſis capitibus περὶ ἀμπέλου ἀγρίας mentio facta

fuit, ita vt vbi dicit, Labrusca quoq; œnãthen fert satis dictã. de vite lib. 5. cap. 2. à Diosc. explicata loquatur. vbi verò subiungit, Quæ à Græcis ampelos agria, &c eam vitẽ planè ad verbũ explanet, quã in 4. lib. fusiùs Diosc. declarauit. Hãc sententiam tribus potissimis rationibus confirmare nituntur; quarum prima est quòd quãdo Plinius inquit, Labrusca quoque œnanthẽ fert satis dictã, de œnanthe fructu siue flore labruscæ nil se ampliùs dicturũ insinuat, nempè cùm in proœmio eiusdem libri, & in 16. capit. lib. 15. ac vltimo 12 de illa abundè tractauerit, & ob id sequentia verba, in quib. Taminiã memorat, de labrusca nullo modo esse intelligenda. Secunda ratio est, œnanthen florem esse, & nõ vuam: quemadmodũ testatur ipsemet Plinius c. vltim. 12. libri: vnde verba hęc post labruscã prodita, Fert vuas rubẽtes cocci modo, ei cõuenire minimè posse. Tertia ratio est, quòd ea verba, Quæ à Gręcis ampelos, vsq. ad eũ locũ, Est huius similis, omnia ex Dioscoridis capite, vel saltẽ ab auctore eodẽ, vnde sua illa sumpsit, deprõpta sunt; in quo is auctor de vite siluestri, & nõ de labrusca Latinorũ, sermonẽ fecit. Ego verò, qui Pliniũ sub Taminia vua labruscã edocuisse potiùs credo, primæ illi rationi respondere soleo, verba illa, Satis dictã, alio fine ab ipso prolata fuisse: nimirum qui alios auctorum sermones in suum volumen transferre assuetus, in hac quoque re Dioscoridis, seu alterius scriptoris verba aucta, diminuta, & transformata pro more suo transtulerit. Dioscorides etenim de labrusca Latinorum loquẽs, ait: ἄμπελος ἀγρία διττή· ἡ μὲν γὰρ αὐτῆς οὐ περκάζει τὴν σταφυλήν, ἄχρι δὲ ἀνθήσεως ἄγει τὴν λεγομένην οἰνάνθην: quẽ locũ Plinius cùm absq, dubio ęmulatus sit, facilè eruditus lector cognoscere potest, Plinianum nostri temporis

codicem mendoſum, & particulam illam, Satis, vel abundare, vel eius vice particulam, Sic, legi debere: vt hæc ſit genuina lectio, Oenanthen ſic dictam, quæ Græcas voces, τὴν λεγομένην οἰνάνθην, feliciùs ſine dubio exprimere videatur. quando & Scribonius Largus c.249. ita loquitur: Ad impetigines vua Aminea, quę ſic dicitur, bene facit. Quo in loco & c. 64. nemo eſt qui non videat legendum eſſe non Amineæ, ſed Taminiæ: ſiquidem vua Aminea faciendo vino præſtantiſſima, alias vires habebat, quàm vt poſſet in iis medicamentis vſuuenire. Secundum rationem proptereà nihil valere aſſero, quoniam niſi Plinij verba extorqueamus, tantùm abeſt ipſum œnanthen vuam eſſe negare, vt potiùs ore pleno affirmet hiſce verbis, Eodem & œnanthe pertinet. Eſt autẽ vitis labruſcæ vua, colligitur cum flore, cùm optime olet. Idem aſſeuerat Columella, qui lib.8.c.5. labruſcã ipſam vuam nuncupauit. Quod porrò tertio loco ſubiungitur, vltima illa verba, Qua à Gręcis ampelos, vſque ad illud, Eſt huius ſimilis, labruſcæ non eſſe attribuẽda; proptereà quòd tota illa ſeries ex Dioſcoridis cap. de Silueſtri vite tranſlata fuerit (ſicut & ego fateor) opinioni eorum nequaquam fauere opinor. Quandoquidem ſi Plinius & illis & antecedentib. verbis non de labruſca ſola, ſed primò de labruſca, deinceps de ſilueſtre vite ſermonẽ faceret, dũ ait, Quæ à Græcis ampelos agria: demõſtraret vtiq; labruſcam etiã à Græcis ampelon agriam nõ fuiſſe vocitatam. quod tamẽ falſiſſimum eſt, cùm labruſca non minùs, quàm vitis ſilueſtris, illud nomen obtinuerit. Relinquitur ergo, Pliniũ loco citato de labruſca, quam vulgo Taminiã dictam arbitratur, mentionem facere, atque penes ipſum, quãdo nullo alio loco (quod recorder) de ſil-

uestri alia vite locutus est, vtramque Dioscoridis ἄμπελον ἀγρίαν labruscæ nomine appellantam esse: immò fortasse pro vna atque eadem habitam, quemadmodum censuisse quoque ab aliquib creditur Galenum, Paullum, & Auicennam, diligentissimos Dioscoridis obseruatores, & interpretes, qui vnum dumtaxat de Siluestri vite caput condiderunt; sicut pariter euenisse potest, vt ex vno Dioscoridis capite vel inerudit librarij, vel scioli aliqui, duo fecerint; eo magis, quòd in labruscæ cap. paucissima habentur, quæ ferè viti siluestri non conueniant. Taminiam hanc vuam Verrio apellatam esse tradit Festus, quæ tam mira sit, quàm minium.

De Vua Theriacæ: de Mulso quadam. Plutarchi error de Vino Maßico, & cur Vinum percolaretur. Plinij locus restitutus. Theodori error. CAP. XVII.

Lib. 23. cap. 1. nominatur à Plinio Vua Theriacæ; qua & vino eius contra serpentium ictus Thasios pro remedio vsos memoriæ mandauit in 18. c. lib. 14. Vini huius potionem Theriacam appellatam non insulsè aliquis existimarit; atque eam fortasse M. Varronem intellexisse apud Nonium, quando ait, Vel maximè illic didici, & sitienti Theriacam mulsum, esurienti panem cibarium siligineum, & exercitato suaue somnum. Quòd autem vinum vitis Theriacę biberetur, atque in varios hominum vsus veniret, locupletissima testimonia habentur apud Plinium medicum libro primo cap. xxij. & apud Palladium in Februario cap. 28. & apud Geoponicos scriptores lib. 2. cap. 46. & lib 4. cap. 8. vbi, & quomodo fieret, & in quem vsum, tam ipsum vinum, quàm acetum, vua,

cinísque adhiberentur, satis vnicuique clarum efficitur. Ceterùm quòd Petrus Victorius doctissimus in primo Variarum, arrepta inde occasione dubitat, an Theriaca olim biberetur, nempe quæ tempestate nostra crassior ac durior, quàm vt potui idonea sit, temperetur: haud quaquam sanè quæstione dignum mihi videtur. quoniam nullus est in antiquorum medicorum, & præsertim Galeni lectione versatus; qui nesciat, Theriacam, quamuis crassam, modò vino modò non aliis liquoribus dissolutam propinari solitam; quam siue mulso hac ratione Varro compararit, siue theriacæ vuæ (vt dixi) vinum, non multùm laboro. Quod magis mirum est, M. Antonium Muretum, multæ lectionis atque egregij iudicij virum, aduersus Victorium ita egisse, quasi theriacam potari inauditum fuerit: quando apud medicos antiquos, quorum doctrinam scio ipsi non esse ignotam, id intelligere poterat. At nec illud facilè Mureto concedo, theriacam nostram eandem esse, quam tempore Varronis & anteà habuerunt veteres. Vt enim non inficior, ea tempestate fuisse in vsu medicamenta, θηριακὰ, quòd aduersus ferarum venena valerent, appellata, de quibus copiosè scripsit Nicander: certè Theriaca nostra minimè excogitata fuerat, sed Andromachus primus Neronis principatu eam composuit, vt monet Galen. in principio lib. de Antidotis. Quas verò antiquiores habuerunt theriacas, etiam ipsos potasse docet Plinius, qui lib. 20. cap. vltimo scribit, theriacam illam incisam lapide versibus in limine ædis Æsculapij, qua magnus Antiochus rex vtebatur, vino mixto dissolutam bibi solitam: ne quamplures alias à Galeno nominatas adducam. M. Varro apud Nonium

sic ait: Quid medico mihi est opus? nempe tuo, absinthium vti bibam, grauem & castoreum, leuémque robur. Iam verò Castoreum quale sit, solidiusculum quàm vt sit potando, omnes norunt: & tamen Varro bibi solitum monstrat. Quod idem de theriaca cogitandum. Id prætermittere nolo, Mulsum hodie ab omnibus fere neglectum, antiquitùs in maximo honore fuisse, quod Varro præter citatum locum etiam in 2. de Re rust. Virgilius in Georgicis, Celsus, qui quendam toto anno à vino, mulso, venere, sibi temperantem, à podagra tota vita incolumem vixisse scribit, & alij multi scriptum reliquerunt. Vnde mirari soleo, cur Plutarchus auctor grauissimus, 8. Sympos. prob. in 9. scripserit: πολλὰ γὰρ τῶν ἀνύστων καὶ ἀδρώτων πρότερον, ἥδιστα νῦν γέγονεν, ὥσπερ οἰνόμελι, καὶ μήτρα. nisi fortè ipsum tempora ante Varronem intellexisse credamus. Sed Plautus, qui sæpius mulsi mentionem facit, nos hac in re facilè conuincet; ne Hippocratem vetustissimum scriptorem in medium proferam: quem si quis in libris ad Gnidias sententias, & alibi lectitare voluerit, certus fiet, Plutarchum vel errasse, vel eius codicem deprauatum haberi, vbi legitur, veteres mulsum non gustasse: ne præteream Plinium, qui Aristæum Thracium huiusmodi potionem primùm inuenisse tradit. Idem quoque de Vuluà suspicandum est in Plutarcho: quam veteres in deliciis habuisse, hoc versu,

Quid melius turdo, quid vulua pulchrius ampla.

constare potest, & Plinius fusè monstrat lib. 11. cap. 37. Sed Plutarchi mentio admonet me, vt nonnulla de mulso ex ipsomet proferam, quæ in 4. Prob. Sympos. prob. 5. sic Latinè sonant; Prætereà in sacrificiis Iudæi mel non adhibent, eò quòd vino contem-

peratum illud corrumpere videatur: quamuis antequàm vites essent inuectæ, melle libarent, ac inebriarentur: sicuti etiam hac tempestate Barbarorum quàm plures, qui vino carent, mulsum bibunt, dulcedinem mellis vinosis quibusdam & austeris radicibus temperantes. Ex aduerso Græci abstemij ob hæc mulsum in libationibus sacrificiorum offerunt, quasi mel natura vino opposita donatum sit. Quòd autem vinum Hebræi magna in existimatione teneant, illud nō paruum argumentum est, apud ipsos cùm multæ pœnæ sint, vnam omnium maximè ignominiosam haberi, quando illi, qui puniuntur, tanto tempore, quantum ille, cui est puniendi potestas, statuerit, à vini potu inhibentur. Fiebat optimum mulsum, vt docet Dioscorides, ex vino austero, & melle: propterea-que ex Massico vino & melle Attico factum cōmendabatur. sicuti Martialis attestatur hisce versibus:

Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo,
Maßica Thesæis tam bene vina fauis.

Ob quod iure damnatur ab Horatio Aufidius, qui mulsum ex Falerno & melle factitabat:

Aufidius forti miscebat vina Falerno,
Mendosè: quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet: leni præcordia mulsò
Pròlueris meliùs, si dura morabitur aluus.

Massicum autem vinum, siue Marsicum (vt Galenus & Athenæus dicunt) nascebatur in monte Gaurano, in Puteolorum Baiarúmque prospectu. Quod licet apud ferè omnes Latinos poëtas maximè celebratum extet, crassum tamen ac turbidum aliquanto fuisse, ex his Horatij verbis colligitur:

Maßica si cælo supponas vina sereno,
Nocturna si quid craßi est tenuabitur aura,

Et decedet odor neruis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.

Nam vina crassiuscula sacco lineo percolare consueuisse maiores, præter Lucretij, Horatij, Martialis, & aliorum testimonia, Plutarchus problemate in id instituto abundè monstrauit. Cur verò id agerent, explanasse videtur Plinius cap. vltimo, libri 14. vbi dixit, vinorum vires sacco frangi solitas, vt potores plus bibere possent. Vina etenim diffusa, perfrigerata, & excolata, tenuiora fieri, atque debiliora, etiam in libello περὶ παθῶν, sub Hippocratis nomine vulgato, notatum inuenitur: vt iure Plinius, vina inueterari, saccísque castrari dixerit lib. 19. cap. 4. Apud quem etiam saccis anisum & amaras nuces ad commendanda vina addi solitum, legitur. Sic enim lib. 20. cap. 17. vulgatos contextus restituendos puto: Saccis quoque additum cum amaris nucibus vina commendat. Cùm autem Scribonius cap. 122. Falerni non saccati mentionem faciat: id intelligendum est valentius extitisse, & cuius vires saccis non erant castigatæ. Huius vini percolati mentio quoque est apud Theophrastum 6. de Caussis plant. cap. 24. vbi Theodorus mirè hallucinatus est; τοὺς ἠθικοὺς τῶν οἴνων, non Percolatum, vt debebat, sed Morale vinum, ineptè transferens.

Medicinam eiúsque regulas ab Ægypto manasse: & locus Hippocratis, Herodoti, Aristotelis, Plutarchi, & Celsi in id de purgatione. Æliani improbatio de lingua Hippocratis. De Acrone medico. CAP. XVIII.

MEdicinam, sicut & omnes ferè artes, apud Ægyptios ortum habuisse, probatissimi auctores

ſcribunt propterea regulas medendi præcipuas ab iis quoque manaſſe, rationi conſentit. qualis eſt illa à maximo Hippocrate omnium primò monſtrata: Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. Et: Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι, τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν. Etenim Ægyptiorum medicos purgantia medicamenta in principiis morborum vitaſſe, abundè teſtatur Ariſtoteles: qui, vbi hæc in 3. Polit. cap. 11. ſcribit, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ τὴν τετρήμερον κινεῖν ἔξεστι τοῖς ἰατροῖς, ἐὰν δὲ πρότερον, ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κινδύνῳ, de tribus nos commonefacit. Vnum eſt, quòd apud Ægyptios vetabantur in principio purgationes: alterum, vocem illam κινεῖν, antiquitùs pro purgare (vt Hippocrates) vſurpari conſueuiſſe: poſtremùm, quòd in morbis quarta dies tanquam iudicialis ferè ſemper & vbique obſeruata inuenitur. Hoc idem elegantiſſimum Celſum intellexiſſe puto, quando lib. 3. cap. 4. ait, antiquos medicamentis quibuſdam datis concoctionem moliri ſolitos, eò quòd cruditatem maximè horrerent; deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo, ſæpius aluum ſubtrahere; Aſclepiadem verò medicamenta ſuſtuliſſe, aluum non toties, ſed ferè tamen in omni morbo ſubducendo. Aduerſari tamen hiſce videntur, quæ de Ægyptijs ab Herodoto in ſecundo libro memoriæ mandata ſunt, eos ſanitati tuendæ ſtuduiſſe, tum quibuſdam purgationibus, quas ſingulo menſe per triduum faciebant, tum vomitibus atque clyſterijs; quaſi nullam quattridui antè dicti rationem habendam vellent. ſed illud in morbis curandis, hoc verò in valetudine conſeruanda lenioribus medicinis ab ipſis commendatum, non inconuenit. Vt pariter non abſurdè

factum appareat, dum Ægyptios omnes medicos esse prouerbio dicebatur: nam ciborum abstinentiam, succorum herbarúmque non incuriosam cognitionem, clysterij frequentem vsum ab Ibide aue commonstratum, cùm passim omnes in Ægypto affectarent, quid aliud nisi medicinam profitebatur? Veluti significatum ab Isocrate puto in Busiride, dum hunc in modum scripsit: μὴ ἂν ἐκεῖνοι βιοτεύοντες, τοῖς μὲν σώμασιν ἰατρικὴν ἐξεῦρον ἐπικουρίαν, οὐ διακεκινδυνευμένοις φαρμάκοις χρωμένην, ἀλλὰ τοιούτοις, ἃ τὴν μὲν ἀσφάλειαν ἔχει ὁμοίαν τῇ τροφῇ τῇ καθ' ἡμέραν, τὰς δ' ὠφελείας τηλικαύτας, ὥστ' ἐκείνους ὁμολογουμένως ὑγιεινοτάτους καὶ μακροβιωτάτους εἶναι. Nesileam quæ ad hanc rem pertinentia sic à Plutarcho de Ægyptiis in lib. περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος referuntur, nostra lingua: Hoc primùm consideres, quòd maxima cura prosequantur isti homines ea instituta, quæ ad sanitatem pertinent. Et est sanè in sacrificiis, lustrationibus, & victu non inferior sanctitate sanitas. Neque enim rectum putabant, vt corporibus subputidis & morbosis colerent id, quod purum, sincerum, & immaculatum est. Quoniam itaque aër, quo plurimùm vtimur, & in quo maximè versamur, non eandem semper temperiem habet, sed noctu condensatur, & offendit caput, & animum contrahit in anxietates & curas, dum quasi nubilosus redditur, ac grauis surgunt statim, & resina suffitum faciunt, & sanant, purgantque dissipationibus aërem, & innatum corpori spiritum iam marcidũ refocillant, cùm hic odor vehemens quiddam, & incitatiuum habeat. Iterum cùm circa meridiem sentiunt à sole copiosas ac graues exhalationes vi ex terra subtrahi, myrrham incendunt, quam aëri immiscent;

resoluit enim calor, & dissipat id, quod concretum in aëre, & turbulentum, & limosum est. Siquidem & medici aduersus pestilentes morbos ita succurrere videntur, & flammam ingentem accendunt, quæ aërem attenuet: attenuant autē rectiùs, si odorata ligna vrant, qualia sunt cyparissi, iuniperi, & piceæ. Acronem itaque medicum Athenis ex eo fuisse celebrem memorant, quòd magnæ pestis tempore ignem accendere iuxta ægrotos iusserit, vnde non paucos iuuit. An Hippocrates, qui discendæ medicinæ gratia Delum, Libyā atque Scythiam (vt is in Prognosticis, & in lib. de Aëre aqua & in locis innuit) peragrauit, Ægyptum quoque inuiserit, non liquido mihi constat. Attamen ab Ægyptiis eum multa mutuasse facilè credo. Quemadmodum ex altera parte nullam Æliano fidem habeo dicenti 4. De varia hist. Hippocratem Dorica lingua natum Democriti persuasionibus inductum Ionicè scripsisse. Neque verò inficias eo, Doricam linguam Hippocrati (quod Pætus etiam in epist. ad Artaxerxem fatetur) natiuam extitisse, quam Siculos, Calabros, Anconitanos, aliósque innumeros populos ob lasciuam quandam eius dulcedinem amplexos fuisse scimus; at Ionica potiùs monumenta sua posteris relinquere voluit, quòd ipsa post Atticam alias elegantia & facilitate superaret, ipsáque Attica hoc maius commodum haberet, vt cum facilitate iunctam quandam gratiam in explicandis reb⁹ maiorem seruare posset. At quoniam in citatis Plutarchi verbis Acronis medici fit mentio, sciri volo eum Acronem fuisse Agrigentinum, Empiricę sectæ, vt ait Plinius, auctorem, ab Empedocle commendatum, atque Hippocrate antiquiorem: cuius facti Aëtius quoque Tetrabl. 2. lib. 1. cap. 94. & Paulus

lib. 2. cap.

lib. 2. cap. 35. meminerunt. Quod igitur fecisse Hippocratem constat, cùm Græciam propè vniuersam peste vexatam crebris ignibus accensis liberauit, ab Acrone didicisse facilè credi potest.

De Vnguentis: & quid Hippocrati significet Vnguentum Ægyptium. De Metopio locus Hippocratis emendatus. Quædam ex Plutarcho de Vnguentis, & Myrrha.

CAPVT. XIX.

VEteres tam potibus quàm cibis vnguenta admiscuisse, Plinius, Plutarchus, & Athenæus memoriæ mandarunt. Ratio autem erat, quòd vt musicis sonis cantibúsque aures, spectaculis visum, edulijs palatum, sic & varijs vnguentorum atque florum odoribus nares in conuiuijs delectare studebant. Quem tamen vsum non primis illis sæculis, quando nondum increuerat luxus, inuectum credimus, sed multò post Hippocratis tempora; apud quem de vnguentis varijs sępius quidem facta mentio inuenitur, at medicinæ potius, quàm vllius libidinis loco. Ægyptij quippe omnium primi ob mirrhæ copiam inter alia medicamentorum genera vnguentorum mixtiones excogitarunt, & tamdiu ceteræ nationes ab illis per vniuersum orbem transportare durarunt, quamdiu in diuersis regionibus illa parare viri & mulieres edocti sunt. Quocirca mirari debet nemo, si penes celebriores veterum auctores maior vnguentorum atque oleorum pars Ægyptiorum cognomina sibi vendicauit. Hippocrates enim, vt Galenus in eius Vocum expos. scribit, quattuor eorum genera memorat: vnum oleum Ægyptium, alterum oleum Ægyptium album, tertium vnguen-

tum Ægyptium album, quartum vnguentum Ægyptium. hoc postremum quod esset, explicans Galenus, ait: Αἰγύπτιον μῦρον. τὸ διὰ τῆς Αἰγυπτίας μῦρον ἀκάνθης τοῦ ἄνθους, ὅπερ καὶ μετώπιον ὠνόμασαι. Veruntamen fuerunt, qui Hermolaum & Ruellium secuti, hac in re Galenum damnare ausi sint, propterea quòd Didymus apud Athenæum vnguentum Ægyptium stactem faciat, metopiumque & à Dioscoride & à Paulo valde ad Agyptio diuersum ponatur. Ceterùm facilè ij redarguentur, si quæ à Theophrasto ac Athenæo memoriæ prodita leguntur, in medium afferamus. Ille enim in libello, περὶ ὀσμῶν hunc in modum ait: τὸ δὲ Αἰγύπτιον μῦρον ἐκ πλειόνων, ἔκτε τοῦ κινναμώμου, καὶ ἐκ τῆς σμύρνης, καὶ ἐξ ἄλλων· ἔτι δὲ ἐκ πλειόνων τούτων τὸ μεγαλεῖον. id est, Ægyptium autem vnguentum ex pluribus, ex cinnamomo scilicet, myrrha, atque aliis. Adhuc ex pluribus quàm istud componitur Megaleum. Et pauló pòst: στάκτη δὲ καλεῖται, διὰ τὸ κατὰ μικρὸν στάζειν, ὃ δὴ μόνον τινὲς φασὶν ἁπλοῦν εἶναι καὶ ἀσύνθετον τῶν μύρων. Iterum: πολυχρονιώτατον δέ ἐστι τό τ' Αἰγύπτιον, καὶ τὸ ἴρινον, καὶ τὸ ἀμαράκινον, καὶ τὸ νάρδινον, πάντων δὲ μάλιστα ἡ στάκτη. Adhuc, ταῖς δὲ γυναιξὶν ἡ στάκτη, καὶ τὸ μεγαλεῖον, καὶ τὸ Αἰγύπτιον. Ampliùs: τῶν δὲ μύρων τὸ Αἰγύπτιον, καὶ ἡ στάκτη. id est, Gutta vocatur à guttim decidendo, quod vnguentum solum simplex esse, & alicui minimè commixtum quidam aiunt. Diutius autem manet Ægyptium, & irinum, & amaracinum, & nardinum, omnium autem maximè gutta. Mulieribus gutta, Megaleum, & Ægyptium. Vnguentorum verò Ægyptium & gutta. Ex quibus omnibus luce clarius apparet, aliud Ægyptium vnguentum ex pluribus pharmacis commixtum, aliud Stacten extitisse: nempe quam vnguenti genus simplicissimum fuisse omnium, Theoprastus; ex sola myr-

rha conſtitiſſe, Athenæus cap. 15. lib. 15. ipſius mirrhæ pinguitudinem fuiſſe, Dioſcorides ſcribit. Sed heic obiiciant fortaſſe, vnguentum Ægyptium Theophraſti id eſſe, quod ab Hippocrate Ægyptium album nuncupatur, & propterea ex verbis à nobis propoſitis nil aliud colligi, quàm Ægyptium vnguentum album, & Stacten, non autem Ægyptium ſimpliciter differre. Quam obiectionem minimè arduum eſt refellere Siquidem Galenus id σούσινον ϗ κρινόμυρον vocatum ſcribit; Theophraſtus verò manifeſtè Suſinum vnguentum ab Ægyptio ſeparauit, vbi ait, Vnguentorum alia à floribus nomen mutuaſſe, vt roſaceum, liliacenum, & ſuſinum (ϗ γὰρ τοῦτο, ait, ἐκ τῶν κρίνων) alia à foliis, vt myrrhinum, & œnanthinum: alia à radicibus, vt nardinum: alia à ligno, vt phœnex: alia à fructu, vt melinum, myrteum & laurinum: Ægyptium verò ex pluribus, ex cinnamomo, ex myrrha, atque aliis. Neque illud verùm puto, quod Theophraſto adſcribunt, nimirum in Ægyptio vnguento albedinem commendatam: quoniam is, dum myroplaſtas alia vnguenta vtpote viliora certis coloribus inficere, alia vt precioſiora nullis, refert, propterea Ægyptium tanquam precioſum album, hoc eſt, nullo colore extraneo ſaturatum, ſed ἀχρωμάτιστον eos voluiſſe innuit. quamquam ſcio Pollucem nigri quoque Ægyptij, & alterius quod Sagdas ab ipſo, & ab Heſychio etiam ψάγδας, vel, vt in Galeno & Athenæo, pſagdas vocatur, mentionem feciſſe, forſan quòd alterum colore nigro infectum componeretur, cuius ab alio nullã mẽtionem factam adhuc obſeruarim. His omnibus addo, quòd ſi Theophraſtus diuerſum agnoſcit Megaleum ab Ægyptio; Galenus verò ambo

hæc, & Mendeſium, vnum atque idem facit: quomodo Ægyptium album Hippocratis ſub nomine Mendeſij & Megalei ſignificatum pro Ægyptio Theophraſti, quod à Megaleo diſtinguitur, accipi queat, intelligere non poſſum; niſi forſan contendant, Megaleum Theophraſti aliud fuiſſe à Megaleo Galeni. Quam rem ſi ipſis conceſſero, illud tantùm conſequentur, verum Megaleum Galeni ætate fuiſſe deſideratum, noménque in aliud tranſiiſſe. Dioſcorides enim ſcribens, tempore ſuo Megalei mixturam fieri deſiiſſe, id ait, quòd Galeni tempeſtate extitiſſe verſimile eſt: quando Megaleum quidem illud vetuſtum non ampliùs conficiebatur, ſed eius nomen duntaxat in Ægyptio albo conſeruabatur. Vt non ſine ratione is dixerit, Ægyptium album ab aliquibus Megaleum & Mendeſium eſſe vocatum. Atque in hac ſententia ideò magis confirmor, quoniam Plinius Mendeſio colorem nigrum tribuere videtur. Vnde patere poteſt, Ægyptium album non fuiſſe verum Mẽdeſium, aut Megaleum, ſed ipſo deficiente ſolũ nomen obtinuiſſe; & iccirco ex Theophraſto Stacten ac vnguentum Ægyptium ſimpliciter ita dictum, non parum inter ſe diſtare. Nunc Athenæum videamus, cuius verba in xv. Dipnoſ. hæc ſunt, ex vetuſtiſſimo codice Alexandri Farneſij Cardinalis maximi excepta: τοῦ δὲ Αἰγυπτίου μύρου μνημονεύει Ἀχαιός. ἐν ἄθλοις φησὶν, εἰς ἀργυροῦν τις χεὶ κυπρίου λίθου δώσει κόσμον χειμάτων τ' Αἰγυπτίων; μήποτ' οὖν (φησὶν ὁ Δίδυμος) καλουμένην στακτὴν λέγει, διὰ τὴν σμύρναν; ἣν εἰς Αἴγυπτον καταγομένην κομίζεσθαι πρὸς τοὺς Ἕλληνας. id eſt, Ægyptij vnguenti mentionem facit Achæus. Inquit enim in certaminibus, in argenteum quis manu Cyprij lapidis vnguentorum Ægyptiorum dabit ornamentum? Nunquid

(ait Didymus) Guttam vocatam dicit ob myrrham, quam ſcimus in Æpyptum latam ad Græcos portari? Ex quibus nemini obſcurum eſt, Didymum aſſerere de Ægyptio vnguento ſimpliciter ſic appellato, quòd ab Achæo pro Stacte comprehenſum ſit. At potiùs intetrogantis inſtar de illo ambigere videtur. Quam dubitationem omnino leuem putare debemus, quoniam Achæus, cuius verba is interpretari ſtudet, de Ægyptiis vnguentis, non autem de vno ſolo mentionem facit. Metopij verò nomen cùm oleo amygdalino & aliis multis tributum reperiatur, nihil inconuenit, quinetiam vnguento Ægyptio, vt ſcribit Galenus, fuerit traditum. Propterea locum illum Hippocratis in lib. de Locis in homine, δίετα μετώπυ, tam in Græcis omnibus codicibus, quàm in Latinis, corruptum, & μετωπίῳ reſtituendum arbitror. vel enim pro oleo amygdalino, vel pro vnguento Ægyptio capiamus, meliùs ſanè ad explicandam Hippocratis mentem conſultum erit. His addam Plutarchum in lib. de Iſide & Oſiride, ex Ariſtotelis ſententia dicere, vnguentorum, florum, pratorum odoriferas reſpirationes non minùs ad ſanitatem, quàm ad voluptatem cõferre, cùm cerebrum natura frigidum & concretum ſenſim calore & leuitate reſoluant: Myrrham inſuper apud Ægyptios Bal vocari, quod trãſlatum Delirij expurgationem maximè ſignificat.

Morborum rara quædam genera ex Hippocrate. Agatharchide, Plutarcho, & Galeno. Locus Hippocratis reſtitutus, & alter Platonis indicatus. CAP. XX.

QVod Galenus in 1. & 6. de Locis affectis negauit ſe vidiſſe, vt etiam in inteſtinis hominum

perinde ac in veſicis lapides gignantur, id minimè mirandum putari debet: quando & nos & alij tophaceas materias ex inteſtinis atque aliis corporis partibus non ſine ſtupore extractas inſpeximus: immò vetutiſtiſſimus auctor Hippoc. in 5. Epidemiorum famulæ Dyſeridis in matrice lapidem enatum refert. Quod neque admiratione vlla dignum videbitur, ſi quibus cauſis renes & veſica humores in lapideam compagem vertunt, alunt, & augent, iiſdem alias quoque partes illud efficere poſſe conſideremus. Negauit quoque ibidem Galenus ſe animalia in cruribus humanis apud Arabas genita, Dracunculos appellata, conſpexiſſe: quæ tamen Auicenna 3. 4. t. 2. cap. 21. à ſe viſa innuit: etſi, quòd eſſent animalia, palam affirmare minùs videatur. Hæc eadem fuiſſe ſemper exiſtimaui, quæ Plutarchus ætate Galeno non multùm ſuperior in 8. Sympoſ. 9. hunc in modum deſcripſit: οἱ δὲ περὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν νοσήσαντες, ὡς Ἀγαθαρχίδας ἱστόρηκεν, ἄλλοις τε συμπτώμασιν ἐχρήσαντο καινοῖς, καὶ ἀνιστορήτοις, καὶ δρακόντια μικρὰ τὰς κνήμας διεσθίοντα, καὶ τοὺς βραχίονας ἐξέκοπτεν, ἀψαμένων δὲ αὖθις ἀνεδύετο, καὶ φλεγμονὰς ἀκαρτερήτους ἐνειλούμενα τοῖς μυώδεσι παρεῖχεν. καὶ τοῦτο τὸ πάθος οὔτε πρότερον οἶδεν οὐδεὶς οὔτε ὕστερον ἄλλοις, ἀλλὰ ἐκείνοις μόνον γενόμενον, ὡς ἕτερα πολλά. id eſt: Maris rubri incolæ, vt retulit Agatharchides, affectionibus nouis & nunquã auditis tentati ſunt. Nam dracunculi quidam parui, crura & brachia edentes, eruperunt: qui ſi tangebantur, ſtatim emergebant, atque muſculis infixi, minimè tolerabiles inflammationes pariebant. Hoc morbi genus priùs nemo vidit vnquam, neque poſteriùs aliis, niſi his ſolis, contigiſſe, vt alia multa. An is morbus ab aëre, an à regione, an à victu naſceretur, fortaſſe dubitandum eſſet. Sed me certum fa-

ciunt, victum potiùs simili morbo occasionem dedisse, quæ in 5. περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης idem Agatharchides & Diodorus Siculus lib. 3. cap. 5. scripta reliquit; nimirùm quosdam populos, vt aliàs quoque retuli, ob frequentem locustarum esum non modò breuiori ceteris vita esse, verùm etiam sæuissimo quodam pediculorum alatorum genere, nec admodum dracunculis prædictis dissimili morbo consumptos interire. Vnde vehementer mirari soleo, quomodo Parthi ac Iudæi potuerint (vt Leuitici 2. narratur) locustis victitare: nisi Dei immortalis beneficio id perinde factum est in ipsis, ac in Ioanne Baptista obseruatum legitur apud Mattheum: alioquin, vt Galenus 5. de Loc. aff. necnon Suidas tradunt, Seleucidas aues in Asia locustis vescentes, statim ipsas excernere, & proinde nil ferè nutriri, sic par erat homines eo vnico cibo haud quaquam diu superesse posse. Historiam ab Agatharchide relatam, quoniam medicos adiuturam ac delectaturam spero, eam Latino sermone expositam heic subiungam. A prædictis non multùm differunt locustarum esores, gens quidem staturæ aliis breuioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub æquinoctium vernum, quando apud ipsos Aphrici & Zephyri spirant, ex loco quodam incognito ineffabilis magnarum locustarum multitudo vnà cum illis ventis ad ipsos peruehitur, quæ ab auibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, iis salitis atque alio modo paratis vescentes; venantur autem ipsas fumo ex aëre in terram deiicientes. Atque hi agilitate quidem & pedum velocitate pollere dicuntur; sed cum valde siccum nutrimentum capiant, vltra quadragesi-

mum annum minimè vitam producunt; immò vita miſeriorem ſanè mortem obeunt. Si quidem appropinquante ſenectute eorum corporibus alata quædam pediculorum genera innaſcuntur, figura quidem caninis muſcis ſimilium, ſed alioquin minorum. Incipiunt à pectore, ac ventre, breuiq́ue vniuerſam faciei cutem depaſcuntur. Atque horum alij primùm ſcabioſorum inſtar afficiuntur, deinde ſeipſos grauiter dilacerant, tandemq́ue morbo conſiſtente, necnon beſtiolarum exortu tenuibus effuſis humoribus, intolerabiles cruciatus ſubire miſeri coguntur; ſicq́ue vel ob ſuccos, vel ob alimentum, vel ob aëris prauitatem intereunt. In lib. de Medico, Hippocrati adſcripto, hæc leguntur, ἔπειτα περὶ αὐτῶν καθαίρειν ὡς ἔχειν. Quæ cùm obſcura ſint, neque cohæreant, ſic reſtituenda puto: ἔπειτα δὲ περὶ αὐτὸν καθαρῶς ἔχειν ἐσθῆτι χρηστῇ. Qui enim dixerat antea de corpore medici, vt eſſe debeat, mox iure de iis, quæ ſunt circa corpus, loqui poteſt. Quod autem dixit ibi Hippoc. medicum carnoſum & optimi coloris eſſe debere, quoniam malè diſpoſiti aliis minùs auxiliari poſſe putantur, diuerſum eſt ab eo, quod in 3. de Rep. ſcriptum eſt apud Platonem, ſcilicet medicos fieri excellentiſſimos, ſi à pueritia artem diſcere auſpicati, cum plurimis ægris verſati ſint, ipſiq́ue omnes morbos experti, natura quoque valetudinarij ſint.

De iis qui ſemel in die cibos capiunt.

CAP. XXI.

MAiorem antiquorum partem ſemel tantùm in die cibis ſaturari ſolitam, multi variis rationibus atque auctoritatibus comprobarunt. Non defuiſſe

tamen, & præſertim ſeniores, qui valetudinis gratia bis térve mãducarent, & Ariſtoteles & Galenus memoriæ prodiderunt. Vtri meliùs ſibi ipſis conſulerẽt, huic loco non conuenit, vt diſputetur. Id ſolùm dicam, ab auctoribus varia in iis, qui ſemel mãducarẽt, vitia fuiſſe notata. Ariſtoteles in Phyſicis quęſt. quẽadmodum refert Apollonius in Mirab. hiſtoriis, ſcribit, τοὺς μονοσιτοῦντας πικρότερα τὰ ἤθη ἔχειν μᾶλλον, ἢ τοὺς δὶς τροφαῖς χρωμένους: Eos qui in die ſemel tantùm cibis veſcuntur, amarulentioribus eſſe moribus, quàm eos, qui bis. quoniam aucta in ipſis vtraque bilis, animum magnopere perturbat, eóſque iracundos & melancholicos facit. Vnde auctor ille in fine primi libri de Diæta, ijs qui calido temperamẽto ſunt, mandat, vt poſt ſumptos cibos actiones obeãt, quoniam ſic calor cibi temperatus eos ſtabiliores, ac agendis rebus aptiores facit. Plinius quoque lib. 28. cap. 5. ex ſententia Hippocratis tradit, non prandentium exta celeriùs ſeneſcere. Ante hunc dixerat Celſus, aſſuetis bis in die comedere, ſi ſemel ſolùm cibis impleantur, aluum adſtringi. Ambos verò ex 2. de Diæta Hippocratis libro accepiſſe arbitror, vbi hæc leguntur: μονοσιτίη ἰσχναίνει καὶ ξηραίνει, καὶ τὴν κοιλίην ἵστησι, διότι τῷ τῆς ψυχῆς θερμῷ τὸ ὑγρὸν ἐκ τῆς σαρκὸς καταναλίσκεται. ἄριστον δὲ τἀναντία διαπρήσσεται τῇ μονοσιτίῃ. Quo fit, vt non omnibus tutò à medicis τὸ μονοσιτεῖν præcipi credam: quemadmodum inutile omnibus puto, ſi cibis quotidie repleri (quod Plato in Syracuſanis notauit) bis velint. Certè alimentum in plures vices diſpertitum, faciliùs concoqui nemo negat. At ſi modus qualitatis ac menſuræ non habeatur, quanto copioſiùs quis alitur, tanto deteriora pericula eum ſubire conſtat. Atque de his locutum puto Hippocratem, quando

in lib. de Aëre aquis & locis, ἀριστῆτας edaces appellauit, quaſi illi ab ipſo vt intemperati damnentur, qui tam in prandio quàm in cena eſcis impleri volunt. Neque enim Cornelij Celſi ſententiã probare queo; vbi, modò concoquas, nullum in cibis diſcrimen haberi neceſſarium ducit: quod antè Lucretius dixerat, hiſce carminibus:

Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur,
Dum modò quod capias concoctum didere poßis
Artubus, & ſtomachi humectum ſeruare tenorem.

Siquidem athletæ peſſimis cibis & ἀναγκοφαγία illa, ab Ariſtotele in Politicis & Clemente Alexandrino decantata, vtentes, fortaſſe ob exercitationes & coctiones minùs offendebantur: ſed Galenus, qui illud probè nouit, in 2. de Aliment. facult. hæc ſcripſit: διὰ τοῦτο ἀπέχεσθαι συμβουλεύω τῶν πάντων κακοχύμων ἐδεσμάτων, κἂν εὔπεπτα ὦσιν ἤ. λανθάνει γὰρ ἐν ταῖς φλεψὶ χυμὸς ἐξ αὐτῶν ἠθροισμένος, ὃς ἐπειδὰν ὀλίγης εἰς τὴν σῆψιν ἀφορμῆς ἐπιλάβηται, πυρετοὺς κακοήθεις ἐργάζεται. id eſt, Quapropter, vt ab omnibus praui ſucci eduliis abſtineant, conſulo, & ſi illa coctu facilia ſint. Latet enim in venis prauus humor ex ipſis coaceruatus, qui cùm vel paruam ad putredinem concipiendam ſit nactus occaſionem, febres mali moris inducit. Hoc tamen obſeruandum, δεῖπνον, quod & Galeni & noſtra tempeſtate cœnam ſignificat, ἄριστον ſiue prandiũ vetuſtiſſimis temporibus deſignaſſe: vt Erotianus & Galenus meminerunt. quaſi id eſſet, μετὰ ὃ δεῖ πονεῖν, ſiue poſt quòd laborare oportet.

De Caryce, & Carycia. De Apro, & Lupo. CAP. XXII.

THν καρύκην, edulium ſiue intritum fuiſſe Lydium, ex ſanguine atque aromatibus eo pacto, quo in pluribus Italiæ locis conficiuntur, commixtum, & Suidas, & Philocrates Samius, Erotianus atque Gal. memoriæ mandarunt; cuius item mentionem fecit Plutarchus 4. Sympoſ. prob. 1. vbi dum hæc ſcribit, ὡς οὐκ ἐν ἀβυρτάκαις, καὶ κανδύλοις, καὶ καρύκαις ἐστὶ, demonſtrat, ea omnia eſcarum genera ex variis rebus apparata fuiſſe. Ad Caryces verò imitationem, aliud non illi diſſimile cōdimentum poſterioribus ſæculis componi ſolitum puto, quod à multis, & præſertim à Galeno in 4. de Sanitate tuenda, καρυκεία vocatum eſt; cuiúsve apparatum maximam artem requiſiuiſſe, ex hiſce ipſius Galeni verbis perſpicuum fit: ἐπιτήδειοι δὲ τοῖς οὕτω διακειμένοις ἐστὶ καὶ τὸ διὰ τριῶν πεπέρεων, ὅταν μὴ πάνυ φαρμακῶδές τε καὶ ποικίλως σκευασθῇ· καθάπερ οἱ πολλοὶ, τῶν ἰατρῶν συντιθέασιν αὐτὸ, δίκην καρυκείας τινὸς, ἢ συὸς ἀγρίου, πρὸς τι τούτων τῶν θαυμαστῶν ὀψοποιῶν ἐσκευασμένον. Vnde mirari ſubit, cur Suidas τὴν καρυκείαν ſignificare τῶν ζωμῶν ἡδύτητα ſcripſerit. Apri autem, quos etiam à coquis exquiſiſſimè apparari conſueuiſſe, in præcitatis, verbis meminit Galenus, vt à veteribus in conuiuiis ęſtimarentur, Iuuenalis hoc verſu teſtatur:

— quanta eſt gula, quæ ſibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum.

Ne Martialem proferam, qui vix vnquam cœnas aut nobiles eſcas memorat, quin inter ipſas apro nobiliorem propè locum tradat; quem ſicut hodie variis iuribus ac delicatis liquoribus condiunt coqui, vt eius ſilueſtrē odorem occultent, ita quoque maiores noſtros nō minùs gulę ſtudioſos factitaſſe intelligor,

quicunque Apicij illius opſodædali varias apri conditurás examinauerit. Apri lũbus omnibus aliis partibus eius præponebatur. Hunc Plautus & Cato Aprugnum vocauere, cuius tenera durities commendata ipſi etiam Calli nomen dedit: propter quod etiam Horatius longa oua extollens calloſa nuncupauit, tanquam compacta illa teneritudo in omnibus ciborum generibus & dentibus & palato valdè grata ſit. Quin & hodie in Italiæ nonnullis regionibus, ac Venetorum pręſertim, ſuum domeſticorum lumbos inter ſuauia æſtimari ſcimus.

Quid ſit ὠμήλυσις. De Farre factitio Aëtij locus emaculatus: & quod Far hordei. De Hordeo quædam, ex Ariſt. & Apollonio. CAP. XXIII.

QVicunque apud Abſyrtum lectitarunt, ὠμήλυσιν Gręcorum mixtionem quandam ex farinis fœnugræci, ſeminis lini, & hordei, ęquali pondere confarctis extitiſſe, iure dubitant, quomodo Cęlius Aurelianus Acutorum 2.cap.24.& 37.interdum ſimplicis pollinis cataplaſma, interdum pollines aqua ſolutos à Græcis ὠμήλυσιν vocari tradat. Sed omnem dubitandi occaſionem è medio tollit Galenus, qui in Expoſ.voc.antiq.eo nomine à veterib. appellari tam tenuiores quàm craſſiores & non torrefactas hordei farinas ſcribit: addens, ὠμήλυσιν quaſi crudam farinam propriè dici, abuſiuè autem omne aliud farinarum genus ita nuncupari. Et quoniam farinarũ mentionem feci, hic locus me admonet, vt errorem quorundam recentiorum detegam, qui apud antiquos Far etiam rem factitiam extitiſſe, duabus rationibus probare credunt: quarũ prima eſt, quòd Archigenes

apud Aëtium lib. 9. cap. 45. manifestè monstrat, Romanos far ex frumẽto madefacto, siccato, & in partes crassiores diffracto, parasse. Altera est, quòd Palladius farris hordei mentionem faciens, clarè innuit, far illud factitium fuisse. Ego verò, qui nec Plinium Archigeni ferè coætaneum, nec quemquam alium (quod recorder) far aliud pręter natiuum adoreum vocatum nominasse vidi, facilè puto eos in magno errore versatos esse. Et quod primò de Archigene in medium afferunt, sciant velim, ea omnia ex margine, ab aliquo inscio librario contextui fuisse perperam interposita. Nam prætetquàm quòd nemo mediocris iudicij inueniretur, qui verba illa in Latinis codicibus posita nec inter se, nec cum pręcedentibus subsequẽtibúsue, cohærere non aduerteret; accedit quoque codicis vetustissimi, qui apud me reperitur, testimonium, in quo tota illa pars sine farris factitij mentione hunc in modum legitur: πολλοὶ μὲν οὖν σκευαζέσθωσαν διὰ χόνδρου ἢ ἀλίκης, εὔτροφοι ὄντες, καὶ πως ἐμπλαστικοί. ἡδυνέσθωσαν δὲ ὀλίγοις ἅλασι καὶ βραχεῖ ἐλαίῳ, καὶ ἀνήθῳ, ἢ μᾶλλον ἀντὶ τοῦ ἐλαίου στέατι ὄρνιθος ἢ χηνὸς προσφάτῳ, οἱ δὲ διὰ ὀρύζης ὁμοίως σκευαζόμενοι ξηραντικώτεροι εἰσίν. ἔτι δὲ μᾶλλον οἱ ἀπὸ κέγχρου. οἱ δὲ ἐκ φαρὸς σκευαζόμενοι, στυπτικώτεροι. σκευάζω δὲ αὐτοὺς ἐγώ, φησὶν Ἀρχιγένης, τὸν τρόπον τοῦτον μαγειρικόν. ἀποβρέχω ὕδατι ὀμβρείῳ, ὥστ' ἐν τυχλὶ ῥεῦσαι· εἶτα ἐπιμελῶς ἀποπλύνων τὸν ῥοῦν, ἐμβάλλω τῷ ὕδατι φάρ τὸ καλούμενον κλοσόστινον, καὶ πάλιν ἐάσας αὐτὸν διαβρεχθῆναι, χερσὶν σπουδαίως διατρίβω, καὶ οὕτως διηθήσας, αὐτὸν τὸν χυλὸν ἕψω, κινῶν ἀνήθου κλοσίν. συνίσταται δὲ ταχέως, ὡς ἡ εἰς τὰ βιβλία κόλλα. id est, Pultes igitur ex chondro vel halica apparentur, vt qui valdè nutriãt, & aliquo pacto obducant: condiantur verò minimo salis, oleo, & anetho, vel potiùs olei loco recẽti galline aut anseris pinguedine. Quæ verò ex oryza eodẽ

modo parantur, magis exsiccant: & quæ ex milio adhuc magis: & quæ fiunt ex farre magis adstringunt. Ipsas autem paro (ait Archigenes) hoc coquorū modo. Aqua pluuia tota nocte rohem macero: deinde diligenter exprimens, aquæ iniicio far clusinum vocatum: rursúsque ipsum macerari sinens, manibus diligenter tero: sicque percolatum ipsum siccum coquo, anethi ramis agitans. Consistit autem celeriter instar glutini librorum. Quæ verba vti inter se mirificè consonant, sic Latinis Germani interpretis comparata, nō modò ea corrupta esse, verum etiam quicquid plus in ipsis legitur, superuacaneum fore monstrant. Cùm enim aliquis recētior in margine dictionis Far regionem adnotasset, Farris illius apparatum: fortè vel interpres ipse, vel librarius alter, id totum textui interserendum existimauit; vnde postmodum alia exemplaria trāscripta, simili errore innumera infecerunt. Multos etenim errores in antiquos libros simili ratione irrepsisse, apud omnes eruditos cōstat. De Palladio autem quod dicūt, ita sentio: far hordei apud ipsum idem esse, quod apud Columellā, à quo omnia illa accepit. Columellam porrò farris nomine sępissimè pro crassiore farina vti, scire possunt, qui octaui eius libri c. 4. 5. & 11. attentè legerūt. quo pacto Varro etiā vsus sæpius inuenitur, & pręsertim quando pro turdorū cibis offas modò ex crassiore, modo ex subtiliore farre componi mādat. nam & farinam à farre, quo tercentum annis veteres Romani victitarūt, dictam fuisse, testatus est ex Verrio Plinius lib. 18. post quem & Iuuenalis simili vocabulo, pro pane ex farina vsus inuenitur Satyra 5.

— cùm possis honestiùs illic
Et tremere & sordes farris mordere canini.

Addam his, in Hiſtoriis mirabilibus Apollonij notatum inueniri, Ariſtotelem in Phyſicis quęſtionib. docuiſſe, eos qui hordeo ſerendo incumbunt, pallidiorib. corporibus eſſe, quàm qui tritico; cùm tamen in 21. Prob. ſect. prob. 24. id paullò diuerſius legatur: eos ſcilicet, qui cibos ex hordeo factitant, decoloratiores, & deſtillationibus magis obnoxios eſſe: eos verò, qui ex tritico, meliorem habitum referre. quòd ſicut triticum hordeo faciliùs coquitur, pariter etiã effluxus ab illo in corpus illabentes meliùs conficiantur, & proptereà nec in crudos humores conuertantur, nec ſanguinem corrumpant, quemadmodum vapores ab hordeo effluentes efficere veriſimile eſt.

Locus Ariſtotelis de Melle correctus & expoſitus. Quòd mel conſeruet mortua corpora: & alia quædam.

CAP. XXIIII.

VVlgarium quorũdam iam diu fuit opinio, mellis prouentum maximè præmonſtrari, quando frequentiores arcus celeſtes apparent. quod probant nonnulli hiſce verbis Ariſtotelis in lib. 5. de Hiſtoria animalium, cap. 22. μέλι δὲ τὸ πίπτον ἐκ τοῦ ἀέρος, καὶ μάλιστα τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ἡ ἶρις. Sed ego hac ſententiam ſemper ſuſpectam habui: proptereà quòd Ariſtoteles eodẽ in loco ita ſcribens, ἀλλ' αὐχμοῦ μὲν ὄντος μέλι ἐργάζονται μᾶλλον, ἐπ' ὀμβρίας δὲ γόνον, id clarè affirmat, quod etiam cõmuni ferè omnium experimẽto conſtat; nimirum in ſummis ſiccitatibus maiorem mellis ſuper herbas, quas depaſcũtur apes, copiã abundare. Iccirco, quin in Ariſtotelis codicibus impreſſis error aliquis lateat, nemini dubitandum puto: eo magis, quòd in vetuſtiſſimo Scipionis Gatteromachi codice, quem mihi opera eruditiſſimi Fuluij

Vrſini videre contigit, in hunc modum ſcriptum inueni: καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιβολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ὁ Σείριος. Quam lectionem vt vehementer probem, in primis publica ferè experientia admonet: deinde Plinij ſcriptoris inter Latinos grauiſſimi auctoritas, qui cùm omnia ab Ariſtotele acceperit, ſenſiſſe videtur lib. 11. cap. 14. optimum mel Sirio exoriente produci, apparente verò arcu cæleſti, ſi imber non ſequatur, medicaméta oculis & nonnulla fieri. Quid porrò Aſtrorum exortus Ariſtoteli ſignificarent, ſcio alios diuerſa ſentire: mihi verò probatur magis, vt Canem & Procyonem interpretemur: quandoquidem Theophraſtus 1. de Cauſſis plantarum cap. 6. & alibi Canem τὸ ἄστρον per excellentiam vt plerique alij vocaſſe inuenitur. Cùm enim (vt Hipparchus ac Hyginus declarant) ſidus Canis plures ſtellas contineat, quarum vna Sirius vel Canicula nuncupatur: Ariſtotelem id ſignificaſſe arbitror, quòd mel tunc maximè ab aëre cadit, quando aſtra, videlicet Procyon, Canis, & pręſertim Sirius, qui Canis ſtella eſt, exoriuntur: eo namque tempore ardere terram, & ſiccitates maiores inſtare, vnde roris mellei vbertas naſcatur, nemo neſcit. Illud verò admiratione dignũ eſt, quod Eudoxus Cnidius apud Apollonium refert, in Aphrica quandam gentem eſſe, quæ ſupra Sirtes & Carthaginem incolat, Gyzanteres vocata, hancque exerceat artem, vt flores iſtis in locis colligat, melque ea copia & qualitate ex ijs conficiat, vt apum æquet mellificium. Multas autem atque omni ex parte homini vtiliſſimas vires à natura obtinuit mel: ſed illa reliquarum præſtãtiſſima putanda, quòd vitia coërceat, nec ſerpere ea patiatur. Qua ex cauſſa etiam exanimum (ſicut Columella lib. 12. tradit) cor-

pus

pus hominis per annos plurimos innoxium conseruat. Nam Plinius refert, principatu Claudij se vidisse Hippocentaurum in Thessalia natum, ex Ægypto ad Imperatorem in melle allatum. Ante Plinium verò Xenophon in 5. Græcarum rerum, morem quandoque sepeliendi mortuos in melle, vt conseruarentur, extitisse tradit: quod in 3. Lucretium intellexisse puto, cùm scripsit:

Aut in melle situm suffocari, atque rigere
Frigore, cùm in summo gelidi cubat æquore saxi.

Varro in Sciomachia. Quare Heraclides Ponticus plus sapit qui præcepit vt comburerent, quàm Democritus, qui vt in melle seruarent, quem si vulgus secutus esset, peream si cẽtum denariis calicem mulsi emere possimus. Æmilius etiam Probus, siue Cornelius Nepos, in Agesilai vita refert, ipsum inter Cyrenas & Ægyptũ ex morbo decessisse, ibique amicos, quo Spartã faciliùs perferre posset, inopia mellis cera circumfudisse, atque domum ita incorruptum retulisse. Vt hac ratione valeant medici in vsu mellis esse audaciores, vbi præsertim corruptionibus occurrere, atque putredinem compescere necessarium est. Alioqui si cum siccitate contendatur, detrimentũ potiùs quàm commodum mellis vsui succedere, meritò innuit Galenus, dum biliosis, vtpote siccis, magno studio eum cauendum præcepit.

Locus Theophrasti Apollonio collatus. De Helleboro quædam. Alter Theophrasti locus non integrè à Plinio expressus. CAP. XXV.

THeophrastus 18. c. lib. 9. de Hist. plant. quantũ assuetudo etiam in medicamentis valeat, declarans, aliquot hominũ exempla proponit, qui magna

hellebori copia assumpta, ob cõsuetudinẽ neq; superiùs neq; inferiùs purgabãtur: inter alia Eunomũ Chiũ refert viginti duas hellebori potiones in foro vna die hausisse, nec quicquã purgatũ esse: quãquam hoc ab ipso factũ subiũgit, cum post septimã potionẽ pumicis puluerem aceto subactũ ad comprimendum hellebori vim bibisset. Hæc historia ex ipsomet Theophra. Nõ parũ diuersa Apollonius in lib. de Mir. hist. refert, hoc pacto: Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ φυτῶν ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῆς πραγματείας, Εὔνομος (φησὶν) ὁ Χῖος ὁ φαρμακοπώλης ἐλλεβόρου πίνων πλείονας πόσεις οὐκ ἐκαθαίρετο, καὶ ποτὲ, ἔφη, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ συντεθειμένος τοῖς ὁμοτέχνοις περὶ τούτου, δύο καὶ εἴκοσι πόσεις ἔλαβεν ἐν τῇ ἀγορᾷ καθήμενος, καὶ οὐκ ἐξανέστη ἀπὸ τῶν σκευῶν, τότε δ᾽ ἀπῆλθεν λούσασθαι, καὶ δειπνῆσαι, ὥσπερ εἰώθει, καὶ οὐκ ἐξήμεσεν. τοῦτο δὲ ἔπραξεν ἐν πολυχρονίῳ συνηθείᾳ γεγονὼς, ἀρξάμενος ἀπὸ ὀλίγων ἕως τοσούτων. πάντων δὲ τῶν φαρμάκων αἱ δυνάμεις ἀσθενέστεραι τοῖς συνειθισμένοις, ἐνίοις δὲ καὶ ἄπρακτοι εἰσίν. id est, Theophrastus in lib. de Plantis, in postrema tractatione, Eunomus (ait) Chius pharmacopola multas hellebori potiones hauriens, non purgabatur: & nonnunquam vna die cũ eiusdem professoribus re cõposita, in foro sedẽs, vigintiduas potiones accepit, neque tamen à suis vasis surrexit: tũ verò abijt lotum atque cœnatum, vti consueuerat, neq; euomuit. Hoc autem fecit longa consuetudine ita paratus, à paucis scilicet principio accepto, sicq; ad tot potiones progrediẽs. Sunt enim omniũ medicamẽtorum vires in cõsuetis infirmiores, in aliquibus etiam prorsus inefficaces. Quę verba libẽter proposui, vt queant eruditi iudicare, Theophrasti ne vulgatis codicibus, an Apollonij scriptis potior fides haberi debeat. Cùm enim Theophrasti mẽs in eo capite existat, cõsuetudinis potẽtiam demonstrare: videtur potiùs, si suam

ſententiam tali exemplo confirmare quærit, voluiſſe, Eunomũ Chium tot hellebori potiones impune accepiſſe ob conſuetudinem (vt legitur apud Apollonium) quàm quòd pumicem aceto ſubactum potaſſet. Cur veteres helleboro, elaterio, ſimilibúſque vehementiſſimis medicamentis adeò frequenter atque audacter vterentur, inopiam leuiorum pharmacorum, qua laborabãt, in cauſſa extitiſſe, putarunt multi. Ego verò non tam eorum conſilium huic adſcribo, quàm quòd (vt Galenus in libris de Artic. memorat) huiuſcemodi pharmacorum præparationes varias ac tutas habebant, quas poſteros edocere neglexerunt: niſi potiùs eorum commentariis careamus: vt contigit de lib. Hellebori Hippoc. cuius principium dumtaxat habetur. Prætereà linimentis, balneis, aliíſque extrinſecis (vt notat Oribaſius) remediis admiſcebant, quę vt ſine noxa hominũ corpora purgabant, ſic quoque iucũditatem maiorem vel ſaltem moleſtiam minorem afferebant. His autem temporibus nihil penè huiuſce generis notum eſt: & iccirco non eſt mirum, ſi dum medicamenta leuiora ſectari ſtudemus, valentiora dimittentes, in curandis ægris ab antiquioribus tum in celeritate, tum etiam in ſecuritate nõ rarò ſuperamur. Ita ſanè interpretor Plinij ſententiam, qui helleborum ſcribit quõdam terribile, poſteà tam promiſcuum effectũ, vt plerique ſtudiorum gratia ad peruidẽda acriùs, quæ commentabantur, ſumptitarent. An venenis edẽdis ita quoque poſſint homines aſſuefieri, vt ab illis non lædãtur, dubium eſt. Multi grauiſſimi auctores id fieri poſſe exiſtimarunt: ſed Auerroës, auctor in perſcrutandis rerũ cauſſis acutiſſimus, in lib. ſuo de Theriaca, talem ſententiam acriter confutauit. Heic ſubiungendus alter

Theophrasti locus à Plinio non integrè expressus. Is enim libro de Lapid. in hũc modum scribit: διακεῖσθαι καὶ ἐν τῷ Διὸς ὀβελίσκῳ σμαράγδους τέτταρας, μῆκος μὲν τετταράκοντα πηχῶν, εὖρος δὲ τῇ μὲν τέτταρας, τῇ δὲ δύο. id est: In Iouis obelisco quatuor smaragdos fuisse positos, longitudinis quadraginta cubitorum, latitudinis verò in vna parte quatuor, in altera duorũ. hæc Theophrastus. At Plinius ipsum citans, sic ait 37. lib. c. 5. Et fuisse apud eos in Iouis delubro obeliscum è quatuor smaragdis, xl. cubitorum longitudine, latitudine verò in vna parte quatuor, in altera duorum. Mihi sanè rationabilius videtur, in obelisco fuisse smaragdos arte infixos, quàm totum obeliscum ex smaragdis constructum esse.

Locus Hippocratis de Hippace Herodoto collatus. De Lactis coagulatione. Ctesiæ locus de Radice vinum coagulante. Muria dura, & Marinæ vsus.

CAP. XXVI.

VEtustissimus auctor Hippocrates in lib. de Aëre aqu. & locis, Scytharum mores varios enarrans, inter cetera eos equino lacte Hippace vocato victitasse refert. Quomodo autem Hippacem eæ gẽtes conficerent, in 4. de Morbis hac oratione edocet: ἔοικε δὲ τοῦτο, ὥσπερ οἱ Σκύθαι ποιοῦσιν ἐκ τοῦ ἱππείου γάλακτος. ἐγχέοντες γὰρ τὸ γάλα ἐς ξύλα κοῖλα, σείουσι. τὸ δὲ ταρασσόμενον ἀφρεῖ, καὶ διακρίνεται, καὶ τὸ μὲν πῖον, ὃ βούτυρον καλέουσιν, ἐπιπολῆς διΐσταται, ἐλαφρὸν ἐόν· τὸ δὲ βαρὺ καὶ παχὺ κάτω ἵσταται, ὃ καὶ ἀποκρίναντες ξηραίνουσι· ἐπὴν δὲ παγῇ καὶ ξηρανθῇ, ἱππάκην καλέουσιν. id est: Assimilatur verò hoc illi, quod Scythæ ex equino lacte parant. Nam lac vasis ligneis iniicientes cõquassant: quassatum spumescit atque

diſſeparatur: & id quod ſuperficiei ſupernatat, Butyrũ appellãt, veluti leue quoddam: quod autẽ infrà ſubſidet graue, ſegregantes exiccant, & poſtquã concreuerit, Hippacem vocant. Hãc eandem rem quoniam Herodotus Hippocratis coætaneus in 4. diuerſo quodam & latiori modo exponit, eius quoq; verba ſubnectam: *αἱ γὰρ τῶν Σκυθέων γυναῖκες, ὡς σφὶ ἄνδρες ἀπῆσαν χρόνον πολλόν, ἐφοίτων παρὰ τοῖς δούλοις. τοῖς δὲ δούλοις οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι, τοῦ γάλακτος εἵνεκεν, τοῦ πίνουσι, ποιέοντες ὧδε. ἐπεὰν φυσητῆρας λάβωσι ὀστεΐνους, αὐλοῖσι προσφερεστάτους, τούτους ἐσθέντες ἐς τῶν θηλέων ἵππων τὰ ἄρθρα, φυσῶσι τοῖσι στόμασι, ἄλλοι δὲ ἄλλων φυσεόντων ἀμέλγουσι. φασὶ δὲ τοῦδε εἵνεκα τοῦτο ποιέειν, τὰς φλέβας τε πίμπλασθαι φυσεομένας τῆς ἵππου, καὶ τὸ οὖταρ κατίεσθαι. ἐπ' ἐὰν δὲ ἀμέλξωσι, τὸ γάλα ἐσχέαντες ἐς ξύλινα ἀγγήϊα κοῖλα, καὶ περιστήσαντες μετὰ τὰ ἀγγήϊα τοὺς τυφλοὺς, δονέουσι τὸ γάλα. καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ἐπιστάμενον ἀπαρύσαντες, ἡγέονται εἶναι τιμιώτερον, τὸ δὲ ὑπιστάμενον ἧσσον τοῦ ἑτέρου.* id eſt. Vxores namque eorum in diurna virorum abſentia ad ſeruos acceſſerant viſu orbatos. Orbant autem Scythæ ſeruos omnes lactis gratia, quod potant, ita id facientes. Sufflatoria oſſea fiſtulis ſimillima ſumuntur; eáque genitalibus equarum impoſita ore inflantur: hoc aliis facientibus, alij equas emulgent. Hoc ideò ſe facere aiunt, quòd venæ equarum ſufflatæ implentur, & mammæ deſcendunt. Poſteaquàm emulxere lac, in concaua vaſa linea diffundũt. His circumpoſiti cæci lac agitant, cuius, quod ſummum eſt, delibatur, precioſiusque habetur: vilius autem, quod ſubſidit. Ratio autem, qua ſeruos occæcarent Scythæ, nulla alia fuit, niſi ne fugam capere poſſent. Siquidem cùm in hunc vnum faciendi lactis vſum eos adhiberent, oculi ipſorum non erant neceſſariis, vt ideò poſſent ſine detrimẽto, ne fugita-

rent, ſeipſos exoculatione ſecuros reddere. Itaque ex prædictis perſpectum habetur, præter coagulum, & ſuccos diuerſos, nobis experientia notos, quendam alium condenſandi caſei modum antiquos cognouiſſe; medicos autem ſolos fuiſſe, vt 4. Meteorol. capit. 3. ſcribit Ariſt. qui coaguli opera lac in caſeum cõdenſarent, forſan quòd ſic purior caſeus & valetudini accommodatior euadat: cùm qui aliis rebus commixtis efficitur, earum qualitates imbibere neceſſe habeat. Nam & Hippocrates loco citato Ariſtotelis ſententiam ratam facere videtur, cùm ipſe medicus coaguli ſic mentionem faciat: ἔοικε δὲ οὕτω τὸ πάθος γάλακτι, ἐπὴν τὶς ὀπὸν ἐμβάλλῃ ἐς τὸ γάλα, ψῦξις γινομένη ἐπ᾽ αὐτῷ γάλακτι συνιστάχωσε τὸ γάλα, καὶ ὁμοῦ ἐποίησεν. id eſt: Similis eſt hæc affectio lacti: quando quis ſuccum lacti iniecerit, frigiditas ipſi lacti inducta id condenſat, atque vnit. Quamquam poſſet aliquis ſuſpicari, nomine ὀποῦ, intellexiſſe Hippocratem ſuccum ficulnum, vt ſæpè notatum eſt apud auctores, & præſertim poëtas Græcos. Hippicem quoque herbam deſcribit Plinius lib. 25. cap. 8. quam in ore habentes, famem ſitimque non ſentire, & ob id Scythas illa etiam in duodenos dies durare in fame ſitique. An verò ſit herba Hippice Plinij, cuius meminit Theophraſtus 9. de Hiſt. plãt. 13. his verbis, διὸ ζῶσι τῇ τε καὶ ἱππάκῃ διάγειν φασὶ τοὺς Σκύθας ἡμέρας καὶ ἕνδεκα, καὶ δώδεκα, vt credidiſſe vidẽtur Hermolaus & Gaza, qui ἱππάκη vocem tranſtulit Equeſtri: an verò caſeus equinus, ſicut Turnebus in annotationibus in lib. Theophr. de Odoribus, in hoc Plinium reprehendens, exiſtimauit: non ita facilè auſim affirmare. Certè Theophraſtus aliquid miri de Scythis dicere voluiſſe videtur. Atqui eos duodecim dies ea radice & caſeo equino viuere conſueuiſſe; nullam

admirationem habet: quando ferunt, Zoroastrem interdũ solo lacte sex mẽses trãsegisse, quod de quodam alio narrat Athenæus; immò ipsemet Hippocrates atque Herodotus videntur innuisse, plurimam tẽporis partem solo caseo equino Scythas victitasse. Igitur quin Turnebo discors sim, hactenus facere nequeo. An verò ope caloris an frigoris semper lacti coagulatio accedat, dubitari meritò posset: sed cùm à rebus diuersis facultatibus prędit is hãc operationem nasci constet, ab vtraque caussa proficisci autumo, calore serosum humorem exsuggẽte, frigore terrenũ cõdensante, atque ab aqueis partibus segregante. Sic namque cynara, gallinæ ingluuies, πυγολιξ ab Arist. vocata, Cnicus (quod tradit Alexãder Probl. auctor) coagulare conspiciuntur. Auenzoar quoque lib. 1. trac. xv. cap. v. myrobalanos ad lac coagulandum experientia inuẽtos esse optimos, etsi Galenus id ignorauerit, testatur. Illud mirũ, quod à Ctesiã scriptis mãdatũ est, radicẽ quandã apud Indos haberi, quę aquę aut vino parua mẽsura immissa, ita cõdensat, vt manu veluti cera teneri ac tractari queãt: quemadmodũ itẽ de aquifolię arboris flore aquã glaciãte, & coriacesia calliciaq; idem operãtibus, ex Pythagorę auctoritate tradit Plini⁹ li. 24. c. 13. & 17. Id autẽ efficere vim radicis mirificè exsiccatoriã ac frigidã, propterea existimo quoniã Aristoteles scriptor grauiss im⁹, in 4. Meteorol. lib. aquã, serũ, & vrinam solo frigido sicco cõcrescere prodit. vbi etiã scribit, Arcadici quoddã vini gen⁹ esse, quod à fumo in vtrib⁹ siccatũ adeò cõspissatur, vt gladiis abrasũ bibatur. Cur itaq; apud Scriboniũ Largũ aliósq; scriptores pro Muria dura non eã intelligam⁹, quę vi solis vsq; adeò crassefacta sit, vt alteri⁹ liquidioris respectu dura quodãmodo appareat? Certè Tur-

nebus, alioquin oculatiſſimus, ſ. Columellam in lib. 12. vbi muriæ duræ conficiendæ rationem edocet, attentè lectitaſſet, non ipſi neceſſe fuiſſet eius etymologiam nimis ſubtiliter inueſtigare: ſed ſtatim intellexiſſet, maiores noſtros plures murias habuiſſe, & inter alias vnam, quam & copia ſalis & calore ſolis conſpiſſatam, vt à reliquis ſepararent, duram nuncupare voluerunt, quáue etiam oliuas albas condiri conſueuiſſe innuit Celſus in 2. lib. Nam Columella idem lib. 7. c. 4. cæleſtis aquæ ſub dio ſolibus duratæ ad pecoris ſcabritiem curandam meminit. Mentionem quoque facit Celſus lib. 2. cap. 30. aquæ duræ, quam difficulter putreſcentem exponit. Ad hæc marinam aquam ad profligandos varios morbos tam intus quàm extra in vſum receptam ab antiquis inuenio; qua ſacerdotes Ægyptios Euripidē, illuc cum Platone appulſum, & morbo correptum, curaſſe memorat Laërtius: vnde is quaſi remedio gratiam redditurus, verſiculum decantatum omnibus fecit:

Θάλασσα κλύζει πάντα τ᾽ ἀνθρώπων κακά.

Sententia Plinij defenditur de Lino viuo, & ex aliis comprobatur. Quid ſit Scribonio Fœnicium.

CAP. XXVII.

EX Cyprio lapide, quem Amiantum alij nominant, telas & vela ſpectaculi gratia maiores texiſſe, quę ignibus iniecta arderent quidem, ſed flammis inuicta & ſplendidiora exirent, Dioſcorides ſcripſit. Hunc quòd Plinius crediderit ac appellarit Linum viuum & inextinguibile, non erat à quibuſdā recentioribus damnādus, quandoquidem Pauſanias ante ipſum Carpaſium linū, Strabo Caryſtium vocarant:

quem Solinus Carbaſum, Zoroaſter Boſtrychitem, quidam Corſoydem, alij Poliam, alij Spartopoliam, vulgares Pulueres ſalamandræ aut Alumen ſciſſile falſò dixere. Ex huiuſce generis lino mappas etiam factitatas, quæ igni immiſſæ, vt aliæ aqua lotæ, à ſordibus mundabantur, præter Plinium Apollonius quoque auctoritate Taci in libro Mirab. hiſt. hunc in modum teſtatur. Τάκος ἐν τῷ περὶ λίθων, ὁ καρύστιος (φασὶν) λεγόμενος λίθος ἐπιφύσεις ἔχει ἐριώδεις, καὶ χροώδεις, ἐξ ὧν νήθεται καὶ ὑφαίνεται χειρεκμαγεῖα· σχοίνια δὲ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐλλύχνια, καὶ ἐπὶ καιόμενα λαμπρά, καὶ ἀκατάκαυστα. τῶν δὲ ἐκμαγείων τῶν ῥυπαινομένων ἡ πλύσις γίγνεται οὐ δι' ὕδατος ἀλλὰ κληματὶς καίεται, καὶ τότε τὸ ἐκμαγεῖον ἐπιτίθεται, καὶ ὁ μὲν ῥύπος ἀπορρεῖ, αὐτὸ δὲ λευκὸν καὶ καθαρὸν γίνεται ὑπὸ τοῦ πυρός, καὶ πάλιν εἰς τὰς ἐξ ἀρχῆς χρείας. τὰ δὲ ἐλλύχνια μένει τὸν ἅπαντα χρόνον ἀκατάκαυστα καιόμενα μετ' ἐλαίου. δοκιμάζει δὲ καὶ τοὺς πτωματίζοντας ἡ ὀσμὴ τοῦ ἐλλυχνίου καιομένου. γίγνεται δὲ ὁ λίθος οὗτος καὶ ἐν Καρύστῳ μὲν, ἀφ' οὗ καὶ τοὔνομα ἔλαβεν, πολὺς δὲ ἐν Κύπρῳ, καταβαινόντων ἀπὸ τοῦ Γεράνδρου ὡς ἐπὶ Σόλους πορευομένοις ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Ἑρμαίου, ὑποκάτω πετρῶν, καὶ κατὰ πανσέληνον αὔξεται, καὶ πάλιν φθίνοντος τοῦ σεληνίου μειοῦται καὶ ὁ λίθος. id eſt: Tacus in lib. de Lapidibus, Lapis (ait) Caryſtius dictus habet adnata quædam lanuginoſa & colorata, ex qua materia nentur ac texuntur mantilia; ex eadem & fila pro lucernis torquentur, ſuntque dum vruntur ſplendida atque incremabilia. Porrò ſordes mantilium non aqua eluuntur, ſed clematis vritur, atque ei mappa imponitur, vnde ſordes omnis effluit, ipſaque mappa igne alba atque pura redditur, rurſumque in vſum adhibetur. Funiculi autem lucernarum ex ipſo facti, vſti cum oleo, nullo vnquam tempore conſumuntur. Atque harum lucernarum odore deprehenduntur, qui morbo caduco vexantur. Gignitur verò hu-

iuſcemodi lapis tum in Caryſto, à quo nomen ſumpſit; tum copioſiùs in Cypro, quâ à Perandro Solos verſus iter deorſum ducit, ad læuam Elmæi, infra rupes; augeſcit circa plenilunium, rurſumque luna decreſcente minuitur. Ex quibus manifeſtè colligitur, lapidem ſiue linum Cyprium non tantùm ſpectaculi gratia, verumetiam ad mappas ac mantilia conficienda, vt quoque Plinius meminit, vſurpatum eſſe; quem vſum Dioſcoridem ſanè latuiſſe, nemo dubitet: fortaſſe quòd illius tempeſtate, vel potiùs in regionibus ſuis minimè amiantum in id adhiberetur. Ad hunc locum faciunt & illa, quæ Plutarchus ſcripſit in lib. de Defectu oraculorum: vbi flumina, fontes, metalla, aliáſque plurimas terræ vires, aliquando deficere oſtendens, idem eueniſſe ſcribit lapidi Caryſtio, ſub hiſce verbis: καὶ μετάλλων ταὶ μὲν ἐξαμαυρώσεις γεγένηται κενάς, ὡς τῶν περὶ Ἀττικὴν ἀργυρείων, καὶ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ χαλκίτιδος, ἐξ ἧς ἐδημιουργεῖτο τὰ ψυχήλατα τῶν ξίφων, ὡς Αἴσχυλος εἴρηκε, λαβὼν γὰρ αὐτόθηκτον εὐβοϊκὸν ξίφος· τῆς δὲ ἐν Καρύστῳ πέτρας χρόνος οὐ πολὺς ἀφ' οὗ πέπαυται μηρύματα λίθων μαλακὰ νηματώδη συνεκφέρουσα. καὶ γὰρ ὑμῶν ἑωρακέναι τινὰς οἴομαι χειρομάκτρα, καὶ δίκτυα, καὶ κεκρυφάλους ἐκεῖθεν οὐ περικαομένους, ἀλλ' ὡς ἂν ῥυπανθῇ χρωμένων ἐμβάλλοντες εἰς φλόγα, λαμπρὰ καὶ διαφανῆ κομίζονται, νῦν δὲ ἠφάνισται, καὶ μόλις ὀλίγαι ἶνες ἢ τρίχες ἀραιαὶ διατρέχουσιν ἐν τοῖς μετάλλοις, id eſt: Metallorum quoque nouas haud mirum extinctiones factas, quémadmodum argenti apud Atticam regionem, atque chalcitidis, in Euboea, ex qua aquæ frigore tinctos enſes fieri ſolitum teſtatur Æſchylus his verbis: Capiens enim Euboicum enſem acie rigentem. Petræ autem in Caryſto iam diu eſt quòd vena deſiit glomos lapideos molles ferre, ex quibus fila nebantur. Nonnullos enim veſtrûm mantilia, plagulas, retia ex

illa materia contexta aſpexiſſe puto, quæ non comburuntur, ſed vſu ſordida effecta in flammam coniiciunt, atque inde lucida & ſplendida efferunt. nunc autem euanuit, vixque in metallis raræ veluti fibræ ac pili intercurrunt. Laborauit Turnebus, vt quid Scribonio Fœnicium ſignificaret, apertum faceret. Sed quis non videt, ea verba in 267. ſic legi debere: Secundum quæ adiicitur crocum tritum ex aceto, deinde myrrha trita per ſe aſpergitur, vltimum nitrum, & Aſius lapis phœnicio inducitur. Marcellus enim, qui Scribonium tranſcripſit, cap. 35. idem malagma deſcribens, ſic ea verba refert: Secundum quæ adiicitur crocum tritum ex aceto, deinde myrrha trita aſpergitur, vltimum nitrum, & Aſius lapis additur. Ea verò vltima duo verba, Phœnicio inducitur, arbitror ſic intelligendum, quòd malagma ſuper pannum vel corium purpureum, dum poſtulat vſus, duci debeat, atque ita loco patienti apponi corij phœnicij mentio eſt apud Plautum in Pſeudolo. Nam & Marcellus & Scribonius alia huiuſcemodi emplaſmata memorant, quæ pannis ſuperinducta ægrotantibus membris applicabantur, In 37. capite Marcelli: De lapide Sarcophago, Vnciam vnam tundes, & cribrabis, & ex aqua tepida permiſcebis, atque in pannum inductum impones pedibus, & alligabis.

FINIS SECVNDI LIBRI.

HIERON. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ AVCTORIB. ET ALIIS LECTIONVM.

LIBER TERTIVS.

Loca Oribaſij ex Stobæo reſtituta.

CAP. I.

ORIBASIVS, qui multa veterum medicorum ſcripta collegit, cuíque ob hanc cauſſam medici omnes plurimum debent, in 9. Collect. ſuorum libro, nonnulla ex Antyllo de aëre profert: quæ quoniam apud Stobæum diuerſo ſatis modo leguntur, hic lectoribus proponere volui. Ea igitur quæ in cap. 4. Oribaſij ſcripta habentur, ſic apud Stobæum ſer. 99. leguntur: *ἡμέραν λαμβανομένην σὺν τῇ νυκτί. ἀναλογίαν δὲ αὐτὴν ἔφαμεν ἔχειν τινὰ πρὸς τὸν ἐνιαυτόν, καθάπερ Ἱπποκράτης ἐν τῇ δευτέρῃ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπεσημήνατο. ἔστι δὲ ὁ μὲν ὄρθρος ὑγρὸς καὶ θερμός, ἔαρι ἐοικώς. διὰ τοῦτο οἵ τε ὕπνοι εὐκρινεῖς, καὶ τὰ σώματα ἀνεῖται καὶ τὰ τῶν ὑγιαινόντων, καὶ τὰ τῶν νοσούντων, ὥστε καὶ τοῖς πυρέσσουσιν εὐφορώτατον εἶναι τόνδε τὸν καιρόν. ἀναθυμιάσεις δὲ ἄνεισι περὶ τὸν ὄρθρον, καὶ αὖραι ποταμῶν ἀποπνέουσιν ὑγραί, καὶ δρόσος ἐπιπίπτει, ἂν δὴ ἀναβαίνῃ, καὶ πάντα τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα ἀνίησι, ἔαρι τῆς καταστάσεως τῆς ὀρθρινῆς ἐοικυίας. τὰ δὲ μέσα τῆς ἡμέρας θέρει παρείκασται. τὰ δὲ κατὰ τὴν δείλην φθινοπώρῳ· διὰ τοῦτο βαρῶν καὶ δυσαρεστημάτων οἰστικά, νοσερῆς οὔσης τῆς δείλης, ἀνάλογον φθινοπώρῳ. τῆς δὲ νυκτὸς τὰ μὲν προϊόντα, καὶ τὰ περὶ τὴν ἑσπέραν, ὅμοια τῇ δείλῃ. ἀπεῦθεν οὔτε*

ὕπνου ἐπιτρέπομεν τοῖς κάμνουσι περὶ τὴν δὲ τὴν ὥραν, οὔτε ποτὸν προσφέρομεν, οὔτε ἄλλο προσάγομεν βοήθημα, εἰ μή τι ἕτερον προκαλοῖτο, ὑποψόμενοι τὸν καιρὸν τοῦτον, ὥσπερ καὶ τὸν δειλινόν. τὰ δὲ μέσα τῆς νυκτὸς χειμῶνι ἐοίκασι· πλεῖστον γὰρ τότε ὁ ἥλιος, καθάπερ καὶ ἐν χειμῶνι, ἀφέστηκεν ἡμῶν. αἵ τε οὖν ὀδύναι τοῖς νοσοῦσιν ἰσχυρότεραι τῆς νυκτὸς εἰκότως, διὰ τὸ ψύχος πυκνουμένης τῆς ἐπιφανείας, καὶ ἀπολαμβανομένης τῆς κατὰ τὸ ἄδηλον διαπνοῆς. καὶ τὰ ῥεύματα δὲ καὶ τὰ τῶν ὀφθαλμιώντων, καὶ τὰ τῶν δυσεντερικῶν, καὶ κοιλιακῶν, καὶ τὰ αἱματικά, ἀπὸ τῆς αὐτῆς προφάσεως ἐπιγίνεται, παντὸς τοῦ εἰωθότος ἀπιέναι κατὰ τὸ ἀφανὲς εἰς ἕνα τόπον συνδιδομένου τὸν ῥευματιζόμενον. τὰ δὲ τελευταῖα τῆς νυκτὸς διὰ τὴν πρὸς τὸν ὄρθρον γειτνίασιν τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ κράσεως μεταλαμβάνει. Ea verò in Latinis codicibus hunc in modum restituenda erunt; Diem vnà cum nocte modo intelligimus, eumque anno similem esse pronunciamus, quemadmodum Hippocrates in 2. Epid. significauit. Matutinum enim tempus humidum calidúmque est verisimile; quamobrem somni puri, & corpora tam sanorum quàm ægrotantium recreantur. Ex quo fit, vt febricitantes hac hora placidissimè degant: nam exhalationes mane dissoluuntur, & humidæ fluminum auræ respirant, & ros cadit, flores exurgunt, omniáque è terra orientia attolluntur: nimirùm matutina constitutione veri simili existente. Meridies autem æstati comparatur. Pars verò quæ ad occasum pertinet, autumno: propter hoc grauitates ac fastidia infert, quippe cùm occasus morbosus sit. Noctis verò pars prima, & quæ circa vesperam est, occasui similis est, eo tempore neque somnum ægroto suademus, neque potum damus, neque vllum aliud auxilium adhibemus, nisi quid aliud admoneat: quod facimus, veluti illud tempus æquè ac tempus occasus vereamur. Mediæ noctis tempus hiemi

comparatum eſt, ſiquidem tum ſol plurimùm à nobis, vt hibernis diebus, diſtat. Ergo dolores nocturno tempore vehementiores ſunt, idque meritò, cùm nox ſuo frigore extremam cutim denſet, & perſpirationem, quæ clàm in corporibus fit, intercipiat: & defluxiones tum eorum qui lippitudine laborant, tum eorum, quos tormina inteſtinorum exercent, tum eorum qni Cœliaci nominantur, tum eorum quibus ſanguis fluit, ab hac eadem cauſſa promouentur, cùm ij, qui defluxionibus correpti ſunt, id totum, quod clàm ferri conſueuit, vnum in locum amandent. Vltima noctis pars, propterea quòd matutino tempori propinqua eſt, eiuſdem cum eo temperamenti eſt particeps. In eodem ſimiliter lib. cap. 11. quæ ſcribuntur, ita Stobæus refert: οἱ ὑψηλοὶ τῶν τόπων ὑγιεινότεροι, τοῦ ἀέρος ἐν αὐτοῖς μὴ μένοντος, ἀλλὰ περιχεομένου, καὶ ὑπὸ τῶν ἀνέμων συνεχῶς ἀπωθουμένου. εὔπνοοί τε δή, καὶ διαθέσεσι πάσαις ἐπιτήδειοι, τοῖς περὶ θώρακα καὶ κεφαλὴν πεπονθόσι, καὶ τοῖς αἰσθητηρίοις πᾶσιν. οἱ δὲ ταπεινοὶ τοῖς μὲν προειρημένοις ἀνάρμοστοι, διαφορουμένοις δὲ ἢ καὶ συγκοπτομένοις ἐπιτήδειοι, καὶ γέρουσι δὲ ἁρμόζουσι μᾶλλον τῶν ὑψηλῶν. οἱ δὲ παραθαλάττιοι τόποι τοῖς τε ὑδρωπικοῖς, καὶ τοῖς ὑπὸ ῥεύματος συνεχοῦς ἐνοχλουμένοις ἁρμόδιοι, καὶ ὅπου διαμύξαι, ἢ θάλψαι, ἢ ἀναστομῶσαι· ἀγαθοὶ δὲ καὶ νευρικοῖς ἢ ἀρθριτικοῖς πᾶσιν, ἐπιτήδειοι δὲ καὶ εἰς ὄρεξιν κεκακωμένοις. οἱ δὲ μεσόγειοι ψυχρότεροι τῶν παραθαλαττίων, καὶ πρὸς μὲν τὰ ὀξέα νοσήματα, ἐάν γε μὴ ἑλώδεις ὦσι, μηδὲ κοῖλοι, κρείττους τῶν παραθαλαττίων, πρὸς δὲ τὰ χρόνια χείρους. οἱ δὲ ἑλώδεις κακοὶ μὲν ἀεί, θέρους δὲ καὶ λοιμώδεις. πετρώδεις θέρους μὲν πνιγώδεις, χειμῶνος δὲ χαλεπῶς ψυχροί, οὐ φαῦλοι δὲ πρὸς ὑγίειαν. οἱ δὲ παραποτάμιοι, ψυχροὶ καὶ ἀνώμαλοι, ἀτροφίαις μόναις ἐπιτήδειοι τῶν διʼ ὑγρότητα συνισταμέναις. χείρους δὲ τούτων οἱ τελματώδεις. οὐ γὰρ μόνον φαῦλον τὸν ἀέρα κατασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς καρποὺς κακίους, στόμαχοί τε λυμαίνονται, καὶ τὰ σπλάγχνα σκληρύνουσι, καὶ

καχεξίας καὶ κακοχυμίας καὶ ὕδρωπας ἀποτελοῦσι. κακοὶ δὲ καὶ οἱ παρὰ τοῖς μετάλλοις κεῖσιν ὑφεστῶτες· ξηροὶ γὰρ, καὶ πνιγώδεις. οἱ δὲ βαθύγειοι εὐχυμώτεροι ὄντες, ταῖς ξηροτέραις ἁρμόζουσι διαθέσεσιν. οἱ δὲ ἀργιλλώδεις διαλυτικοὶ τοῦ στομάχου, ἔκλυτον ἔχοντες τὴν ἀναθυμίασιν. οἱ δὲ πυρόγειοι ξηραντικώτεροι τούτων. οἱ δὲ μεσόγειοι πάντες ἄριστοι. Sic verò Latinè interpretãda ſunt: Loca ſublimia ſaluberrima ſunt, cùm aër in eis non ſit permanens, ſed perfundatur, & à ventis continenter exagitetur; cumque rectè perſpirentur, omnibus thoracis affectionibus erunt accommodata, & capiti laboranti, & omnibus ſenſuum inſtrumentis conuenient. At loca humilia antè dictis non ſunt idonea: iis verò qui per halitum digeruntur, qui in ſyncopas cadunt, & ſenibus, magis quàm ſublimia apta ſunt. Loca verò maritima hydropicis, & quibus quæuis defluxio moleſta eſt, accommodata ſunt, itemque vbi detergendum, aut calefaciendum, aut aperiendum eſt, conueniunt; ſed proſunt etiam omnibus iis, qui neruorum & articulorum doloribus torquentur. Iam deprauatis quoque appetitibus proſunt. Mediterranea verò ſunt maritimis frigidiora: ceterùm ad morbos acutos, ſi neque paluſtria, neque caua fuerint, ſunt maritimis accommodatiora; ſed ad morbos diuturnos ineptiora. Stagnantia cùm ſemper ſunt in vitio, tum verò etiam æſtate ſunt peſtilentia Petræa æſtate quidem ſuffocant, hieme verò moleſta frigora faciunt, neque tamen ſanitati incommodant. Quæ verò ſunt prope flumina frigida ac inæqualia exiſtunt, ſolis atrophia ob humiditatem laborantibus accommodata. Hiſce peiora habentur lutulenta: quoniam non ſolùm aërem prauum, ſed &

fructus deteriores reddunt, stomachum corrumpunt, viscera indurant, malos habitus, cacochymias, & hydropas pariunt. Præterea quæ metallis propinqua sunt, mala itidem existimantur, siquidem sicca sunt, & suffocantia. Quæ verò sub terra sunt, si boni succi fuerint, siccioribus affectionibus apta censentur. Argillosa verò robur dissoluunt, cùm exhalationem habeant, in qua exsoluendi vis inest. Ruffa maiore exsiccandi vi, quàm quæ nunc diximus, sunt prædita: nigra verò omnibus bonitate longè præstant.

De Cyphoide, & Cyphi, Galeni, Plutarchi, & Herodoti loca collata, emendata, & explicata, De verbo ταριχεύειν, in condiendis corporibus mortuis vsurpato.

CAPVT II.

EX præclarissimis, quas ad varia morborum genera reliquit Andromachus, compositionibus, vna fuit pro hepaticis curandis, Cyphoides appellata, cuius Galenus 8. de Comp. med. secundùm loca, mentionem faciens, sic ab ipso vocatam scribit ob similitudinem illius Cypheos, quod Ægyptij omnium primi inuenere, ac in honorem Deorum quotidie accendere, eiúsque vapore templa suffumigare consueuerunt. Cypheos verò compositionem, etsi Damocrates ex Ruffo, in 2. Antidotorum Galeni libro, clarissime explicasse videatur: nihilominùs & à Plutarcho traditam descriptionem proponere gratum futurum putaui, vt vtrísque simul conlatis, Galeni historiæ splendor & grátia maior addatur. Plutarchus itaque in libello de Iside & Osiride, prope finem, sic lingua nostra loquitur: Cyphi autem temperamentum est ex decem & sex rebus composi-

tum

tum, cypero, melle, vino, & vua passa, & resina, & myrrha, & aspalatho, & seseli, & iunco odorato, & bitumine, & musco, & lacaphtho (nam vbi Græcè τρὺς legendum βρὺς, & λακάφθου) præter hæc vtraque iunipero, quarum alteram maiorem, alteram minorem vocant, & cardamomo, & arundine. Componunt autem non temerè, sed recitatis interim, dum seplasiarij temperant, scripturis sacris. Numerus verò tametsi maximè videtur quadratus ex quadrato, & solus habere æqualem æqualiter numerum, eò quòd loco æqualem ambitum decenter inducat, minimè est nominandus. In hoc autem cooperari oportet inter se simul plurima, quæ coniuncta sunt, cùm odoriferas habeant facultates. Dulcem enim spiritum & vtilem emittunt exhalationem, per quam & mutatur aër, & corpus etiam spiritu commotum constringit, vt & erga nos accomodetur, & temperamentum blandum habeat: & continuas grauésque curas diuturnas sine ebrietate relaxat, ac soluit: & vim imaginatiuam & insomniorum capacem veluti speculum læuigat, ac puriorem reddit, nihilo deteriùs quàm lyræ pulsus, quibus ante somnum vtebantur Pythagorici. Odorata enim sensum deficientem reuocant sæpe, rursus obtundunt & auferunt diffusis præ tenuitate per corpus humoribus; sicut & medici nonnulli somnum fieri dicunt, cùm cibi exhalatio leniter circa viscera serpens, & blandè attrectans, pruritum quendam facit. Cyphi autem tum potione tum massa vtũtur. Potum enim interiora purgare videtur: massa verò emollit. Et præter hæc resina Solis opus est, & myrrha, earum plantarum, quæ ad Lunam lacrymas emittunt. At inter ea, quæ Cyphi constituunt, sunt quæ nocte gaudent magis, vt sunt

quæcunque ventis frigidis, & vmbris, & rore, & humoribus nutriri solent: quando solis quidem lumen vnum est, ac simplex, & solem Pindarus nullo contradicente dicit per æthèrem cerni: sed nocturnus aër commixtio est ac temperamentum multorum luminum, multarúmque virtutum veluti seminum ex omnibus in vnum sidus confluentium. Meritò itaque illa, cùm simplicia sint, & ex sole originem trahant, interdiu, hæc verò cùm mixta sint, & varia qualitatibus, incipiente nocte sufficiunt. Quemadmodum autem Plutarchus Cypheos potionem interiora purgare scribit, similiter quoque dixit Damocrates: τινὲς δὲ καὶ τοῖς ἧπαρ, ἢ τὸν πνεύμονα, ἢ καὶ τί γε ἕτερον σπλάγχνον ἐξηλκωμένοις, πίνειν διδόασιν ὡς δραχμὴν τοῦ φαρμάκου. id est: Quidam autem iis, qui iecur, vel pulmonem, vel quodpiam aliud viscus vlceratum habent, drachmam pharmaci bibendam tradunt. Vt inter ipsos conueniat, non solùm suffitu, sed etiam potu pro medicamento in vsu extitisse id mixturæ genus. Quod porrò memoriæ mandauit Galenus 3. de Loc. affect. Cypheos odorem capitis dolorem inducere: id intelligendum est de quibusdam, qui leui qualibet de caussa eius partis dolore occupantur, quando præsertim caput calidum à natura habent. Alioquin scriptum est ab eodem Plutarcho in libro citato, Aristotelem voluisse cerebrum ab odoribus maximè recreari: quin ipsemet Galenus 2. de Comp. medic. s. l. vbi in febribus humores frigidi dolorem capitis faciunt, fronti illini Cyphi præsentaneum remedium putat. Quod cùm tradat Damocrates Ægyptios Diis quibusdam in sacrificio succendere consueuisse, fit vt credam, de illo Herodotum sermonem facere, quando in 2. libro

eius gentis in sacrificando ritus enarrans ait: His actis, reliquum bouis corpus stipant panibus puris, & melle, & vua passa, & ficis, & thure, & myrrha; atque aliis odoribus: vbi hæc infarcerunt, adolent, multum vini oleíque infundentes. Et quoniam de Ægyptiis sermonem hactenus habui, non omittam notare, apud Herodotum hoc verbum ταριχεύειν iccirco vsurpari sæpissimè, in corporum mortuorum condituris, quòd cùm plures gens illa haberet modos, quibus mortuos à putredine seruarent, primus omnium atque etiam frequentiùs à populo vsurpatus fuit, qui ex solo constabat sale. vnde iure condire corpora dicebatur Salire, & condita τεταριχευμένα. Nam simpliciora & cuiuis promptiora primò cognita & in vsu posita fuisse, rationi valde consentaneum est.

De turdis Horatij & Martialis defenditur iudicium, & Galeni sententia improbatur. Modus coquendi phasianos. Locus Varronis emendatus. CAP. III.

MVlti mirati sunt, quòd Horatius Flaccus scripserit:

Nil melius turdo, nil vulua dulcius ampla.

idque Martialis confirmarit, dicens:

Inter aues turdus (si quis me iudice certet)
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

in eamque venerunt sententiam, vt veteres tanquam gulæ indoctos damnarent. Sed si rem hanc exactiùs considerare velimus; profectò apparebit haud quaquam malè eos iudicasse. Nam quantam nutriendis pinguefaciendísque turdis maiores operam impenderent, M. Varro in 3. de Re rust. lib. & Columella

posteris testatum fecerunt: vbi præter alia innumera circa turdos studia, in cibum illis quotidianum offas & ficis & farina aliàs crassiore aliàs subtiliore confarctas, nec non milium cum aqua copiosa & clara præbitum fuisse, monstrat: vt hac ratione persuasum cuique esse possit, aues similibus cibis, aliísque curis enutritas, iucundissimas euasisse, adeò vt singuli turdi ternis denariis iure emptitari potuerint, quemadmodum interdnm tempore suo Varro, quotidie ætate sua factum scribit Columella. Atque temporibus nostris turdorum saginandorum cùm nullus curam gerat, sed quales capiuntur in coquinas mittantur, necesse est eam in ipsis manducandis suauitatem minùs percipi. Illud sanè de turdis non parua admiratione me afficit, quomodo Galenus eos & passerculos duriores esse concoctu perdicibus, attagenis, columbis, gallis, phasianis, & gallinis scripserit. 3. de Alim. fac. Quem locum aliquo mendo scatere posset quis suspicari, nisi eadem verba apud Oribasium & Aëtium notata haberentur. Cur autem hoc admirer, potissimùm in caussa est, quòd & 7. Methodi, & alibi ex Galeno colligitur, quæcunque magis nutriunt, debere difficiliùs (datis ceteris paribus) à colore naturali confici. Vnde si turdis & passeribus magis perdices, gallinæ, & phasiani nutriunt, suntque (vt loquitur Celsus) materiæ firmioris, par est quoque difficiliùs concoqui. Iam verò phasianos, quos, quantum ad coctionem ac nutriendi vim spectat, gallinis pares, edendi verò suauitate superiores facit Galenus, solis vaporibus à culinarum magistris ob maiorem gulæ iucunditatem coqui consueuisse, apud D. Hieronymum obseruaui. Is enim in Epistola ad Oceanum 83. sacerdotis munera typicè enarrans, sic eum

depingit: Debere esse domum suam bene regentem, non vt opes augeat, non vt regias paret epulas, non vt cælatas patinas struat, non vt phasidas aues lentis vaporibus coquat, qui ad ossa perueniant, & superficiem carnis non dissoluant artifici temperamento. Hoc etiam pacto solitum fructus coqui pro valetudinariis meminit Galenus 2. de Comp. med. vbi examinat scripta Apollonij ad capitis dolorem ex ebrietate, & Alexander Trallianus lib. 12. cap. de Tertiana. Æthiopas in arenis carnes coquere multorum testimonio comprobatum est, ob id apud Varronem περὶ αἱρέσεων ita legendum puto, neque in puluere libyco, non mythico, coquam carnes, quibus Satullem corpora ac famem ventris.

De Aconiti nomine, ex Antigono. De eodem Athenæi locus emendatus: item alter Theophrasti meliùs quàm à Gaza interpretatus. De Cicuta quædam. Error Macrobij.

CAPVT. IIII.

DIu inter auctores disputatum fuit, à quònam aconiti nomen acceptum esset; tandémque potior pars Theophrasto adhæsit, qui in 9. de Plantarum historia sic ipsum vocatum scribit ab Aconis Periandinorum siue Mariandinorum (vt quidam corrigendum volunt) pago ab Heracleam Ponti. Theophrasti sententiam ex Theopompo comprobauit primò Aëlius Promotus, cuius verba hæc sunt ex lib. περὶ ἰοβόλων καὶ δηλητηρίων φαρμάκων, qui in Vaticana bibliotheca seruatur: τὸ ἀκόνιτον φύεται μὲν ἐν Ἀκόναις, λόφος δὲ ἐστὶν ἐν Ἡρακλείᾳ οὕτω καλούμενος Ἀκόναι, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος, καὶ Εὐφορίων δὲ ἐν τῷ ξενίῳ. ἐστὶ δὲ τὸ ἀκόνιτον ῥίζιον ἀγχώστροφον διεμφερὲς, ἀπὸ τοῦ τόπου τοῦτο ὄνομα κέκληται, ὃ καὶ παρδαλιαγ-

χεῖς ἀκόνας ὀνομάζουσι, διὰ τὸ τὰς παρδάλεις ἀπογευομένας τούτου πνιγμὸν ὑπομένειν. id eſt: Aconitum in Aconis quidem naſcitur: mons autem eſt in Heraclea ſic vocatus, vt narrat Theopompus: vt verò Euphorion ſcribit in Xenio, Aconitum radicula eſt gramini ſimilis, à loco huiuſmodi nomen ſortita, quam nonnulli Pardaliachem vocant, propterea quòd pardali, ſi eam guſtauerint, ſuffocantur. Deinde Antigonus in Collectaneis paradoxis, vbi hæc ſcribit, Θεόπομπος δὲ φησὶν ὁ ἱστοριογράφος τὸ καλούμενον ἀκόνιτον γίνεσθαι μὲν περὶ Ἡράκλειαν τὴν ἐν ταῖς ὀνομαζομέναις Ἀκόναις, ὅθεν καὶ τῆς προσηγορίας τετυχηκέναι· δυναμικὸν δὲ ἐναργῶς ὄν, οὐκ ἐνεργεῖν οὐδὲν, ἂν πίνῃ τις πήγανον ταύτην ἡμέραν. ὡς Ἀγαθάρχου τοῦ τυράννου πολλοὺς ἀποκλείοντος φαρμάκῳ, καὶ πειρωμένου λανθάνειν, ὡς ἐγένετο συμφανές, τοὺς πλείστους Ἡρακλεωτῶν οὐ πρότερον ἐξιέναι, πρὸ τοῦ φαγεῖν πήγανον. id eſt: Theopompus verò hiſtoriarum ſcriptor aconitum vocatum circa Heracleam in Aconis vocatis naſci, atque inde nomen habuiſſe narrat: cùm autem magnas vires poſſideat, quicquam non operari, ſi quis eadem die rutam potet. Vnde Agatharcho tyranno multos eo pharmaco tollere atque latere cupiente: vt primùm res detecta eſt, plurimi Heracleotarum non exibant domo, priuſquàm rutam comediſſent. Quomodo verò Agatharchus Heracleotas aconito interficeret, Theopompus apud Antigonum clarè non expreſſit: coniici tamen poteſt, occultum aliquem modum habuiſſe, quando ipſe tāto tēpore latuit, atque Heracleotæ, vt illæſi euaderent, antequàm è domibus propriis exirent, rutam bibebant; quaſi nulla vi aut arte alia ſe ſe tueri valerent. Quo in caſu id venenum etiam extimarum partium contactu fortè iugulare po-

tuiſſe crederem, poſtquàm Heracleotæ ſtatim extra domos venenum formidabant: ac Teophraſtus & Plinius retulerunt, aconitum θυλήφονον, genitalibus quadrupedum fœminarum ſolummodò inditum, eo die enecare: aliique ſcripſerunt, aconitum, tam extrinſecùs quàm intrinſecùs homini nocere. niſi verſimilius eſſet, Agatharchum eo ſecreto componendi aconiti modo ad interimendos Heracleotas vſum, cuius Theophraſtus 6. de Hiſt. plant. cap. 16. meminit; vbi ſecundùm interpretationem noſtram ſic loquitur de aconito: Petroſis locis maximè gaudet; eo nec oues, nec aliud animalis genus paſcitur. Ad hoc autem vt operetur, quodam modo componi dicunt, nec cuiuſuis eſſe: & propterea cùm medici eam ignorent, pro putrefactorio vti; quinimmò nec in vino, nec in mulſo ad quæcunque alia propinatum vllatenus ſentiri. Ita verò componi, vt quibuſdam ſtatis temporibus veluti duorum, aut trium, ſexve menſium, aut vnius anni vel duorum ſpatio, ſuſtollat: atque eos infeliciſſimè mori, quibus longiori tempore corpus conſumitur; feliciùs autem, quibus citiùs. Nec vllam eius antidotum ſponte naſcentem (vt audimus) inueniri, ſed quædam auxilia illis, qui acceperunt, eſſe reperta: ſi quidem incolæ nõnullos melle, & vino, & ſimilibus, ſed raro, & cum labore, à morte reuocant. Hæc Theophraſtus. in quibus quot graues errores commiſerit Gaza, cognoſcet, quicunque eius verba & noſtra Græcis conferre voluerit. Id quod ex Antigono retuli, apud Athenæum quoque 3. Dipnoſ. paullò diuerſiùs legitur, hoc pacto: Εἴ τις τούτοις ἀπιστεῖ, μαθέτω καὶ παρὰ

Θεοπόμπου τοῦ χίου, ἀνδρὸς φιλαλήθους, καὶ πολλὰ χρήματα καταναλώσαντος εἰς τὴν περὶ τῆς ἱστορίας ἐξέτασιν ἀκριβῆ. φησὶ γὰρ οὗτος ἐν τῇ ὀγδόῃ καὶ τριακοστῇ τῶν ἱστοριῶν περὶ Κλεάρχου διηγούμενος, τοῦ ἡρακλεωτῶν τοῦ ἐν τῷ πόντῳ τυράννου, ὡς βιαίως ἀνῄρει πολλούς, καὶ ὡς τοῖς πλείστοις ἐδίδου κώνειον πιεῖν. ἐπειδὴ οὖν, φησί, πάντες ἔγνωσαν τὴν τοῦ φαρμάκου φιλοτησίαν, οὐ προήεσαν τῶν οἰκιῶν, πρὶν φαγεῖν πήγανον· τοῦτο γὰρ τοὺς προφαγόντας, μηδὲν πάσχειν πιόντας τὸ ἀκόνιτον· ὃ κληθῆναί φησι, διὰ τὸ φύεσθαι ἐν τόπῳ, Ἀκόναις καλουμένῳ, ὄντι περὶ τὴν Ἡράκλειαν. id est: Si quis fidem his adhibere non vult, apud Theopompum Chium discat, hominem veritatis amantissimum, quíque in exacta historiarum cognitione comparanda multum pecuniarum consumpsit. Hic enim in 38. Historiarum libro sermonem faciens de Clearcho Heracleotarum in Ponto tyranno, vt vi multos sustulit, & vt plurimis aconitum potu dedit: Postquàm, ait, omnes pharmaci in potu faciendam à rege inuitati onem cognouerunt, haud priùs domo exierunt, quàm rutam comederent: eò quòd nil ab aconito lædantur illi, qui priùs hanc potarint. Aconitum vocari scribit à loco circa Heracleam Aconis appellato. Sed vbi apud hunc habetur, ἐδίδου κώνειον πιεῖν, corrigendum esse puto, ἀκόνιτον: quoniam cùm Antigoni, nuper citati auctoritas id expostulat, tum maximè ipsiusmet Athenæi postrema verba requirunt. Vt interim quoque non omittam, cicutam valde aconito lenius esse venenum, & iccirco eam maiori mensura propinari, atque interdum fallere: Nisi malumus, Athenæo κώνειον & ἀκόνιτον idem extitisse: quemadmodum Stephanus in libro de Vrbibus, eum citans, in voce Ἀκόναι attestari videtur. Quo pacto Arabum errorem tegere quoque possemus, qui κώνειον

& ἀκόνιτον forſan idem putantes, turdos ſiue ſturnos aconito veſci tradiderunt: cùm non aconito, ſed cicuta eos nutriri, Galenus & alij veriùs tradant. Vt enim vulgò hodie Toxici nomine genus veneni quoduis ſignificamus, ſic fortè & cicutã & aconitum veteres indifferenter vſurparunt, quando ſcil. venenum, & non plantarum genus diuerſum erat ſignificandum. Ex ijs quoque Athenæi verbis clarum eſſe poteſt, apud Antigonum non Agatharchum, ſed Clearchum eſſe legendum, atque illum ea die, in qua olim reges pocula præguſtata porrigebant populo, vt hac propinatione ſuam erga ipſum beneuolẽtiam teſtarentur, ipſa pocula aconito inficere, atque hoc pacto illos interficere decreuiſſe. Porro cicutam vino hauſtam irremediabile malum inducere, & ſi poſt ipſam vinum bibatur, eius prauitatem atque vim caſtigare, Plinius intellexit, quando lib. xvj. cap. 5. ſcripſit, Sicut cicuta homini venenum eſt, ſic cicutæ vinum. Cuius euentus eam rationem afferre ſoleo, quòd cicuta pauco vino hauſta citiùs ad vitalia penetrat, nec ab illo ſui vis hebetatur: at ſi vinum largè bibatur, poſtquàm ipſi per aliquod tempus cum natiuo calore pugna fuit, vim eius in pugna iam retuſam ab illo vtpote calido penitùs extingui neceſſe eſt: & iccirco apud Platonem in Phædone voluerunt ſatellites, vt Socrates hauſta cicuta nõ moueretur, timentes ne calore motus veneficum cicutę frigus nimiùm retuſum foret, ſicque mors vel impedita vel ſaltem prorogata eſſet. Itaque Macrobium erraſſe facilè hinc patet, quando lib. 7. cap. 6. ſcripſit, aconito poto ſuperhauſtum vinum eſſe remedio: ſicut vinum cum aconito tritum, & potu hauſtum, irremediabile malum facit. Præterquàm enim quòd de aconito id

nullus probatæ fidei auctor tradidit, nisi vt suprà ipsum quoque tueamur: Plutarchus etiam, à quo omnia illa accepit, 3. Sympos. 5. monstrat, non de aconito, sed περὶ κωνείου, siue de cicuta ea vera esse; vt Macrobius hallucinatus sit, κώνειον, id est, cicutam, aconitum esse putans. Est apud eundem Plutarchum in lib περὶ ἀδολεσχίας, historia scitu digna de illis, qui templum depeculaturi, priùs cicutam potarant, secumque lagænam vino plenam attulerant, vt si capti fuissent, veneno interirent: sin minus, vini potu sese à veneno liberarent.

Macrobij error ob imperitiam medicinæ. Quòd potus ad pulmonem pertingat, non vnum Platonem dixisse. Plutarchi locus ex Macrobio emendatus: alter Theophrasti explicatus, & ab errore Gazæ vindicatus. CAP. V.

MAcrobius, qui totum Saturnalium suorum septimum librum ex Sympoſiacis Plutarchi verbotenus furatus, illius nunquam mentionem fecit, si à nobis interdum damnabitur, eum ingratitudinis suæ debitas luere pœnas æqui iudices clamabunt; quemadmodum hoc loco, vbi Plutarchi, quem Latinum eius nomine occultato faciebat, vestigia deserere, & medicorum arenas ingredi non veritus, calumniis locum satis amplum parauit. Dum enim eius lib. cap. 4. quattuor virtutes, quas medici naturæ in perficiendis nutrimentis subministrare sciunt, exprimere conatur, quasi in primo limine maximo errori impegit. Siquidem nullus est vel in medicinæ auctorum lectione minimùm versatus, qui ignoret, eas facultates appellari, ἑλκτικὴν siue attractricem, καθεκτικὴν, id est retentricem, ἀλλοιωτικὴν vel alteratricē, & ἀποκρι-

τικὴν siue expultricem: quam verò ipse falsó καθεκτικὴν vocat, ἑλκτικὴν esse: & quam καταδεκτικὴν, καθεκτικὴν, ex ipsiusmet verbis intelligere facilè licet. Neque etiam vllus adeò rudis grammaticus inueniatur, qui κατέχειν pro trahere, & καθεκτικὴν facultatem pro attractrice vsurpare velit. Sed hoc illius fortè non proprium at librariorum culpa erratum sit. Aliud autem cum multis illi commune, & forsan cum Plutarcho & Galeno, qui Platoni adscripserunt, tanquam primus & solus potum per asperam arteriam ad pulmones descendere senserit: cùm ante ipsum fuerint celebres medici idem sentientes; aduersus quos Hippocrates siue Polybus in 2. de Morbis disputauit, & quos potiùs quàm Platonem ab Aristotele in libris de Animalibus dãnari crediderim. Imò verò Plut. in Stoicorum repugnantiis hanc opinionem etiam Hippocrati tribuit, multísque aliis veteribus. Hippocrates verò in lib. de Corde (si tamen eius est) id planè sensisse videtur. Hisce adiiciam, aliquas quoque gratias Macrobio habendas esse, nempe qui plures in Plutarchi Problematib. lacunas explendi & errores corrigendi scriptis suis potestatem faciat; sicuti ex loco citato hos versus Eupolidis apud Plutarchum corruptos restituere poterit quiuis:

Βοσκόμεθα ὕλης ἄπο παντοδαπῆς, ἐλάτης,
Πρίνου, κομάρου τε πτόρθους ἁπαλοὺς ἀποτρώγουσαι,
Καὶ πρὸς τούτοισιν ἔτ' ἄλλην, ὅτι ἤν κύτισόν τε, ἠδὲ
Φάσκον εὐώδη, καὶ σμίλακα τὴν πολύφυλλον,
Κότινον σχῖνον, μελίαν, συκῆν, δρυῦ κίττον, μυρίκην,
Πρόμαλον, ῥάμνον, φλώμον, ἀνθερικὸν, κισθὸν,
Φηγὸν, θῦμα, θύμβραν.

Quos si Adrianus Iunius legisset, non traduxisset, φάσκον εὐώδη, Legumina odora, sed aut alio quodã mo-

do legiſſet, aut φάσκον intellexiſſet ſaltem apud Heſychium, ſi non apud alios, eſſe τὸ ἐπὶ τῶν δρυῶν γινόμενον: quæ omnia vnà cum cęteris enumeratis ab Eupolide, capras lubentiùs quàm legumina paſci, nunquam negarent paſtores. Quamquam illius poëtæ ſententiam nequaquam opinioni eorum fauere putem, qui multiplices cibos faciliùs concoqui ſimplicibus aſſerunt; propterea quòd ex Eupolide non conuincitur capras ſimul tot eduliorum genera manducare; ſed quòd, cùm maior pars aliarum pecudum duobus tribúsve tantùm cibis vtatur, ipſæ vno vel altero deficiente, adhuc multas habent, quibus veſci queant, plantas vel herbas. Quid porrò ſit φάσκος fuſiùs Heſychio indicarũt nobis Theophraſtus atque Plinius. Is enim 3. de Hiſt. plant. cap. 9. ſic ait: ἡ αἰγιλὼψ μόνη φέρει πόλιον καὶ βρύον. καὶ γὰρ πηχυαῖον καταχρημνᾶται καθάπερ τρύχος ὀθονίου μακρόν. φύεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ φλοιοῦ, καὶ οὐκ ἐκ τῆς κορύνης, ὅθεν ἡ βάλανος, οὐδ' ἐξ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλαγίου τῶν ἄνωθεν ὄζων ἔχει. Quæ verba dum transferret Theodorus, miror cur, (quod plerumque facere ſolet) Plinij verbis hac de re vſus non ſit, quæ ſic ſe habent lib. xvj. cap. viij. E glandiferis ſola, quæ vocatur ægilops, fert panos arentes, muſcoſo villo, canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependentes, cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta. Hactenus Plinius. qui licet in aliquibus à Theophraſto diuerſa ſcribere videatur, cùm (vt Dioſcorides & Eupolides) odoratum faciat huiuſcemodi muſcum, quod non indicat Theophraſtus: attamen omnia mirè ipſi plantæ accommodantur. Quemadmodum nec rei, nec Theophraſti verbis conuenit, quod Gaza, ἐκ τῆς κορύνης, tranſtulit, E ſurculo. Siquidem κορύνη apud Theophraſtum modò vo-

catur germinatio arborum, à claue similitudine, ſicut lib. 3. cap. vj. de Hiſt. modò geniculatũ incrementum, & cacuminum articulatio, quod ait Plinius lib. xvj. cap. 25. & quod in loco propoſito ſignificare exiſtimo: Surculus verò id germen, quod ramis enaſcitur. à quo non eſt dubitandum quin muſcus exeat.

Lucretij locus de Peſte Hippocrati collatus, & eius defenſio. CAP. VI.

MVlti fuere ex veteribus, qui peſtis rationem explicare, & poſteris tradere tentarunt: ſed vnum Hippocratem in eo genere omnes alios excelluiſſe inter medicos conſtat, non modò in ijs, quos Epidemicos inſcripſit, libris, verùm etiã alibi, & præſertim in illo volumine, vbi περὶ φυσῶν, ſiue de Spiritibus diſertiſſimè tractat: quod cùm ab Erotiano, Galeno, Gregorio Naziãzeno, Stobæo, & ab aliis fide dignis ſcriptoribus, vt Hippocraticum citetur, quin magnæ apud medicos exiſtimationis tamquam Hippocratis doctrina plenum eſſe debeat, neminem negaturum ſpero; quemadmodum etiã latiſſimè in noſtris, quas edituri aliquando ſumus ſuper Hippocratem, adnotationibus, probabitur. Itaque in lib. de Spiritibus ſapientiſſimus ſenex omnium morborum aliquam dari communem originem, nempe aërem, ante cetera oſtendens, ita ſcribit: Μετὰ τοῦτο τοίνυν ἀκολούθως ῥητέον, ὅτι οὐκ ἄλλοθεν ποθὲν εἰκός ἐστι γίνεσθαι τὰς ἀρρωστίας μάλιστα, ἢ ἐντεῦθεν, ὅταν τοῦτο ἢ πλέον ἢ ἔλασσον ἢ καὶ ἀθροώτερον ἢ μεμιασμένον νοσηροῖσι μιάσμασι τὸ σῶμα ἐσέλθῃ. id eſt: Poſt hoc igitur ſtatim dicendum, quòd non aliunde potiſſimùm morbos naſci conſentaneum eſt, quàm hinc: quando. ſ. hic (de aëre loquebatur ſiue ſpiritu) vel copioſior,

vel potior, vel cumulatior atque morbosis inquinamẽtis infectus corpus ingrediatur. Ex quibus liquet, eum sensisse, quòd licet aliunde quoque morbos nasci contingat, nihilominùs tunc maximè contingunt, quando aër morbosis contagiis affectus corpus intrat. Paullò pòst febres in duo genera partiens, alterum commune omnibus Pestem vocat; alterum ijs, qui mala viuendi consuetudine vtuntur, ob victũ proprium facit; vtrumque tamen ab aëre ortum capere scribit. De primo siue de peste hunc in modum loquitur: ὁ μὲν οὖν κοινὸς πυρετὸς διὰ τοῦτο τοιοῦτός ἐστιν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ αὐτὸ πάντες ἕλκουσιν· ὁμοίου δὲ ὁμοίως τοῦ πνεύματος τῷ σώματι μιχθέντος, ὅμοιοι καὶ οἱ πυρετοὶ γίνονται. ἀλλ' ἴσως φησί τις, διὰ τί οὖν οὐχ ἅπασι τοῖσι ζώοισι, ἀλλ' ἔθνει τινὶ αὐτέων προσπίπτουσιν αἱ τοιαῦται νοῦσοι; διότι (φαίην ἂν) διαφέρει σῶμα σώματος, καὶ φύσις φύσιος, καὶ τροφὴ τροφῆς· οὐ γὰρ πᾶσι τοῖσιν ἔθνεσι τῶν ζώων ταῦτα οὔτ' ἀνάρμοστα οὔτ' εὐάρμοστα ἐστὶν, ἀλλ' ἕτερα ἑτέροισι ξυμφορά. ὁκόταν μὲν οὖν ὁ ἀὴρ τοιούτοισι πληθῇ μιάσμασι, ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πολέμια ἐστὶν, ἄνθρωποι τότε νοσέουσιν· ὅταν δὲ ἑτέρῳ τινὶ ἔθνει ζώων ὁ ἀὴρ ἀνάρμοστος ᾖ, τὸ νούσημα κεῖνοι νοσέουσιν. id est: Communis itaque febris ideò talis est, quòd spiritum huiuscemodi omnes attrahant: simili verò spiritu similiter corpori commixto, similes quoque morbi efficiuntur. At fortasse dicet quispiam, Cur igitur non cunctis animalibus, sed alicui ipsorum generi contingunt tales morbi? Caussa est (inquam) propterea quòd corpus à corpore, natura à natura, nutrimentum à nutrimento differunt. Non enim omnibus animalium generibus incongrua eadem vel congrua sunt; sed alia aliis conueniunt. Quando itaque aër huiuscemodi contagiis, quę hominum aduersantur naturæ, repletus fuerit, tunc homines ægrotant; quando autem alicui alteri animalium ge-

neri aër incongruus extiterit, illa similiter ægrotant. Quam sententiam Lucretius in 6. de Natura adeò eloquenter ac appositè expressit; vt non aliunde, quàm ex hoc Hippocratis libro ea omnia excerpsisse, & quæ breuiter heic docentur, ibi fusiùs & luculentiùs declarasse videatur. Versus ipsius hisce subijcere placuit:

Nunc ratio quæ sit morbis, aut vnde repentè
Mortiferam possit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi pecudúmque cateruis,
Expediam. Primùm multarum semina rerum
Esse suprà docui, quæ sint vitalia nobis,
Et contrà quæ sint morbo mortíque necesse est
Multa volare. Ea cùm casu sunt fortè coorta,
Et perturbarunt cælum, fit morbidus aër,
Atque ea vis omnis morborum pestilitásque
Aut extrinsecùs, vt nubes nebulæque, supernè
Per cælum veniunt; aut ipsa sæpe coorta
De terra surgunt, vbi putorem humida nacta est,
Intempestiuis pluuiísque & solibus icta.
Nónne vides etiam cæli nouitate & aquarum
Tentari procul à patria quicunque domóque
Adueniunt? ideò, quia longè descrepitat res.
Nam quid Britannis cælum differre putamus,
Et quod in Ægypto est, quâ mundi claudicat axis?
Quídve quod in Ponto est differre à Gadibus, atque
Vsque ad nigra virûm percoctáque sæcla calore?
Quæ cùm quatuor inter se diuersa videmus
Quatuor à ventis & cæli partibus esse,
Tum calor & facies hominum distare videntur
Largiter, & morbi generatim sæcla tenere.
Est elephas morbus, qui propter flumina Nili

Gignitur Aegypto in media, neque præterea vſquam.
Atthide tentantur greſſus oculique in Achæis
Finibus; inde aliijs alius locus eſt inimicus
Partibus ac membris: varius concinnat id aër.
Proinde vbi ſe cælum, quod nobis fortè alienum
Commouet, atque aër inimicus ſerpere cœpit,
Vt nebula ad nubes paullatim repit, & omne
Quâ graditur conturbat, & immutare coactat:
Fit quoque vt in noſtrum cùm venit denique cælum,
Corrumpat, reddátque ſui ſimile, atque alienum.
Hæc igitur ſubitò clades noua peſtilitáſque
Aut in aquas cadit, aut fruges perſidit in ipſas,
Aut alios hominum paſtus, pecudúmque cibatus,
Aut etiam ſuſpenſa manet vis aere in ipſo,
Et cùm ſpirantes mixtas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter ſorbere neceſſe eſt.
Conſimili ratione venit bubus quoque ſæpe
Peſtilitas etiam pecubus balantibus ægror.
Nec refert vtrum nos in loca deueniamus
Nobis aduerſa, & cæli mutemus amictum:
An cælum nobis vltrò natura corruptum
Deferat, aut aliquid quod non conſueuimus vti,
Quod nos aduentus poßit tentare recenti.

Si igitur quis attento animo Lucretiana Hippocraticis conferat, ſanè cognoſcet Latinum ſcriptorem non modò ſententiam atque principia à Græco accepiſſe, immò & ſæpè verba verbis alterius reſpondere perſpicuò animaduertet. Quod eò magis miror, quoniam cùm Epicurus & Democritus, cuius diſcipulus fuit Hippocrates, eandem opinionem tenuerint, facilè dici poſſet, Lucretium potiùs illos, quàm Hippocratem ſecutum eſſe. Vt verò cumque ſit, manifeſtè

nifeſtè

nifestè patet, pestis originem apud illos omnes penè eandem haberi, atque in hoc dũtaxat varietatem aliquam apparere, quòd Democritus atomos, Hippocrates μιάσματα, Lucretius Epicurum imitatus semina appellare maluerit. Conferrem quoque Thucydidis de Atheniensium peste narrationem Lucretianæ, quãdo præsertim Galenus sæpenumerò Thucydidis mentionem facit: sed quia id à multis eleganter factum inuenio, quos Fuluius Vrsinus singularis probitatis & eruditionis vir in sua Virgilij collatione non parum antecessit, libentissimè abstinebo. itaque illud vnum admonebo, nonnullos iniquè profectò agere, qui Lucretio vertunt vitio, quòd interdum à Thucydidis oratione ac mente deflectat; quandoquidem non ipse Thucydidis verba ad vnguem exprimere instituerat, sed tantùm modò historiam Latinis carminibus complecti; quam vt felicissimè assecutus est, ita magnam laudem meretur, vbi preter sententias verba quoque Græca (id enim sæpissimè facit) Latino sermone reddit.

Hippocratis & Herodoti loca de morbo Scytharum fœmineo collata. De Amazonibus. CAP. VII.

HErodotus in Clio auctor est, Scythas prælio fusis Medis vniuersa Asia potitos, iámque vt in Ægyptum contenderent, Syriam & Palæstinam ingressos, à Psammitico rege precib⁹ & munerib⁹ fuisse persuasos, vt ea regione intacta relicta in loca sua reuerterẽtur: cúmq; in Ascalonẽ Palęstinę vrbẽ peruenissent, multos ipsorum vetustissimũ Vranię Veneris tẽplum depeculatos esse. ob quod facinus Deã illam tẽpli spoliatoribus, eorúmq; posteris omnibus morbum fœmineũ immisisse, quo quicũq; laborabant, à

reliquis Scythis ἀνάρεες siue ἀνάειες, hoc est, euirati vocabantur. Ceterùm quinam fuerit is morbus cùm Herodotus non docuerit, Hippocratem, qui & morbum, & originem veram, eiúsque nominis rationem explanat, in medium adducemus, cùm vt Herodoti historiæ maior claritas addatur, tum maximè vt per Herodotum Hippocratis verba ac sententias faciliùs intelligamus. Sic ergo in lib. de Aëre aquis & loc. scribit: ἔτι τε πρὸς τουτέοισιν εὐνουχίαι γίνονται πλεῖστοι ἐν Σκύθεσι, καὶ γυναικεῖα ἐργάζονται, καὶ ὡς αἱ γυναῖκες διαλέγονταί τε ὁμοίως, καλεῦνταί τε οἱ τοιοῦτοι ἀνανδριεῖς. οἱ μὲν ἐπιχώριοι τὴν αἰτίην προστιθέασι θεῷ, καὶ σέβονται τουτέους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ προσκυνέουσι, δεδοικότες περί τε αὐτέων ἕκαστοι. ἐμοὶ δὲ καὶ αὐτέῳ δοκεῖ ταῦτα τὰ πάθεα θεῖα εἶναι, καί τ' ἄλλα πάντα, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου θειότερον οὐδὲ ἀνθρωπινώτερον, ἀλλὰ πάντα θεῖα. ἕκαστον δὲ ἔχει φύσιν τῶν τοιουτέων, καὶ οὐδὲν ἄνευ φύσιος γίνεται. καὶ τοῦτο τὸ πάθος ὥς μοι δοκέει γίνεσθαι, φράσω. ὑπὸ τῆς ἱππασίης κέδματα λαμβάνει, ἅτε ἀεὶ κρεμαμένων ἀπὸ τῶν ἵππων τοῖς ποσίν. ἔπειτα ἀποχωλοῦνται, καὶ ἕλκονται τὰ ἴσχια, οἱ ἂν σφόδρα νοσήσωσιν. ἰῶνται δὲ σφᾶς αὐτοὺς τρόπῳ τοιῷδε. ὁκόταν ἄρχηται ἡ νοῦσος, ὄπισθεν τοῦ ὠτὸς ἑκατέρην φλέβα τάμνουσιν. ὅταν δὲ ἀπορρυῇ τὸ αἷμα, ὕπνος ὑπολαμβάνει ὑπὸ ἀσθενείας, καὶ καθεύδουσιν. ἔπειτα ἀναγείρονται, οἱ μέν τινες ὑγιέες ἐόντες οἱ δ' οὔ. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκέει ἐν ταύτῃ τῇ ἰήσει διαφθείρεσθαι. εἰσὶ γὰρ παρὰ τὰ ὦτα φλέβες, ἃς ἐάν τις ἐπιτάμῃ, ἄγονοι γίνονται οἱ ἐπιτμηθέντες. ταύτας τοίνυν μοι δοκέουσι τὰς φλέβας ἐπιτάμνειν. οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἐπειδὰν ἀφίκωνται παρὰ γυναῖκα, καὶ μὴ οἷοί τε ὦσι χρῆσθαι σφίσιν αὐτῇ, τὸ πρῶτον οὐκ ἐνθυμεύονται, ἀλλ' ἡσυχίην ἔχουσιν. ὁκόταν δὲ δὶς καὶ τρὶς καὶ πλεονάκις αὐτέοισι πειρωμένοισιν μηδὲν ἀλλοιότερον ἀποβαίνῃ, νομίσαντές τι ἡμαρτηκέναι τῷ θεῷ, ὃν ἐπαιτιῶνται, ἐνδύονται στολὴν γυναικείην, καταγνόντες ἑωυτέων ἀνανδρείην, γυναικίζουσί τε καὶ ἐργάζονται μετὰ τῶν γυναικῶν, ἃ καὶ ἐκεῖναι. τοῦτο δὲ πάσχουσι Σκυθέων οἱ πλούσιοι, οὐκ οἱ κάκιστοι, ἀλλ' οἱ εὐγενέστατοι, καὶ ἰσχὺν πλείστην κεκτημένοι διὰ τὴν ἱππασίην. οἱ δὲ πένητες ἧσσον· οὐ γὰρ ἱπ-

παίζονται. καὶ ὧδε ἔχει, ἐπεὶ θειότερον τοῦτο νόσευμα τῶν λοιπῶν ἐστὶν, οὐ τοῖς γενναιοτάτοις τῶν Σκυθέων, καὶ τοῖς πλουσιωτάτοις προσπίπτειν μούνοις, ἀλλὰ τοῖς ἅπασιν ὁμοίως, καὶ μᾶλλον τοῖσιν ὀλίγα κεκτημένοισιν, οὐ τιμωμένοισιν ἤδη, εἰ χαίρουσιν οἱ θεοὶ καὶ θαυμαζόμενοι ὑπ' ἀνθρώπων, καὶ ἀντὶ τούτων χάριτας ἀποδιδόασιν. εἰκὸς γὰρ τοὺς μὲν πλουσίους θύειν πολλὰ τοῖς θεοῖς, καὶ ἀνατιθέναι ἀναθήματα ὄντων χρημάτων, καὶ τιμᾶν· τοὺς δὲ πένητας ἧσσον, διὰ τὸ μὴ ἔχειν, ἔπειτα καὶ ἐπιμεμφομένους, ὅτι οὐ διδόασι χρήματα αὐτοῖσι. ὥστε τῶν τοιούτων ἁμαρτιῶν τὰς ζημίας τοὺς ὀλίγα κεκτημένους φέρειν μᾶλλον, ἢ τοὺς πλουσίους. ἀλλὰ γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον ἔλεξα, θεῖα μὲν καὶ ταῦτα ἐστὶν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις. γίνεται δὲ κατὰ φύσιν ἕκαστα. καὶ ἡ τοιαύτη νοῦσος ἀπὸ τοιαύτης προφάσιος τοῖς Σκύθαις γίνεται, οἵην εἴρηκα. Quibus, vt faciliùs à quocunque intelligi & conferri queant, etiam Latina adiungam: Ampliùs autem plurimi Scythæ eunuchi fiunt, & muliebria officia obeunt, instárque fœminarum omnia faciunt, & loquuntur, vocanturque hi Effœminati. Et regionis quidem incolæ causam ad Deum referunt, colúntque hos ipsos homines & adorant, sibi ipsis timentes, ne quid tale accidat. Mihi verò hi affectus diuini quidem esse videntur, sicut & reliqui omnes; neque vllum aliquem alio esse diuiniorem aut humaniorem, sed diuinos omnes: verùm vnusquisque eorum suam propriam habet naturam, neque aliquis citra naturam accidit. Qua re quomodo hic affectus contingat, vt mihi videtur, narrabo. Ab equitatione ipsa diuturni eos corripiunt articulorum dolores, nimirùm propendentibus semper ex equis eorum cruribus; deinde claudi fiunt, contrahunturque coxendices, cùm inualuerit morbus. Medicantur autem sibiipsis hoc modo. A principio morbi vtranque

venam retro aures incidunt: quo facto, ſanguine multo promanante, ſomnus eos corripit præ imbecillitate, ſicque obdormiſcunt: quorum quidem aliqui depulſo ſomno ſani exurgunt, aliqui verò minimè. Atque mihi ſanè videntur ea medicatione ſe ipſos perdere. Sunt enim venæ poſt aures, quas ſi quis ſecet, ſteriles fiant, ij quibus ſecantur. Quare id etiam ipſis ex earum inciſione, accidere certum eſt. Quando igitur poſteà vxores adeunt, impotentéſque ſe factos vident cum illis coïre, primùm quidem nihil moleſtius cogitantes quieſcunt: cùm autem bis, aut ter, aut ampliùs fruſtrà opus tentarunt, neque quicquam proficiunt, mox putant ſe Deum offendiſſe; in quem culpam reiiciunt, induuntque ſe veſte muliebri, palàm ſe euiratos eſſe confitentes, ad mulierúmque contubernia tranſeunt, earum opera tractantes. Hoc itaque malo ditiſſimi Scytharum afficiuntur, minimè verò infimi, immò qui maximè & genere & potentia, præualent, ex nulla alia quàm continuæ equitationis cauſa hoc perpetiuntur: pauperes verò minùs, quum non multùm equitent. Atqui oportebat, ſiquidem is morbus aliis diuinior eſt, vt non nobiliſſimis neque ditiſſimis Scytarum ferè ſolis accideret, ſed eſſet omnibus æqualiter peculiaris, immò magis inuaderet pauperes circa cultũ deorum negligentiores; ſi gaudent dij etiam in hominũ admiratione conſtitui, & pro hoc beneficia hominibus retribuũt. Diuites enim ſæpiùs dijs ſacra faciunt, victimas offerunt, ſtatuas erigunt coluntque, quum pecuniis abundent: pauperes autem minùs id faciunt, quum non habeant; quinetiam aliquando deos deteſtantur, qui eis opes non ſuppeditent; vt veriſimilius eſſet, pauperes ac parum abundantes

hoc malo propter crimina sua puniri, quàm diuites, & qui opibus abundant. Verùm (sicut & priùs dixi) diuinus quidem hic affectus est similiter atque alij omnes, singuli autem secundum naturam fiunt. Atque eiusmodi morbus ex ea, quam dixi, occasione Scythis contingit. Hactenus Hippocrates: à quo facilè vnusquisque comprehēdere potest, Scytharum morbum ab Herodoto nominatum eũdem esse, quē ipse refert: & quando hic eos ἀνανδριεῖς vocat, vel ἐνάρεες, vt apud Herodotum, corrigi debet, vel vtramque dictionem idem significare putandum: nimirùm euiratos seu effœminatos: sicuti quoque Scytharum vates, vtpote castratos, appellatos esse in Melpomene meminit. Quæ verò Hippocrates de morborum omnium diuinitate differit, quæúe de pauperum & nobilium moribus, vnde Aristoteles multa in 2. Rhet. scripta accepisse potuit; ita interpretari debent, tanquam à viro potiùs philosopho, quàm vllo veræ religionis lumine prædito proficiscantur. Id non est absque animaduersione prætereundũ, Amazonum genus, quod ab aliquibus fabulosum reputatum est, ab Hippocrate ante verba citata apertissimè confirmatum esse, sicut etiam confirmauit 3. de Artic. textu 85. quamquam ibi neget, eas consueuisse infantibus masculis articulos luxare, vt claudi imbecilliores fierent. Has etenim mulieres multis sæculis perdurasse, probaret aliquis, quòd Eradius in vita Pœmenis Abbatis narrat, Amazonas fœminarum crudele genus viuente eo Abbate in Scythiam descendisse, multósque patres sanctos interemisse, quod pluribus annis post natum Christum contigit. Hæc tamen historia haud parum verò dissimilis videtur, quoniam regio, in qua Amazones regno sunt potitę, plus dista-

bat ab Ægypto, quàm vt potuerint in ipsius regionem venire: præterquàm quòd nullus auctor fide dignus Amazonum imperium tanto tempore perdurasse tradidit; quod tamen aliquem scripturum fuisse, si verum fuisset, rationi consentaneum esset. Quanquam Dionysius Afer eas aliquando in Africa quoque regnasse scribat, ac Diodorus Siculus lib. 4. cap. 4. eos refellat, qui in Africa Amazonas regnasse negarunt.

Iecur anserinum in precio fuisse antiquitùs. De carne suilla locus Plutarchi. Caupones Italos solùm immeritò damnari à Plutarcho. CAP. VIII.

IEcur anseris apud Romanos in mensis fuisse celebre, probatum est ab Athenæo Dipnos. 9. vbi etiam anseres ipsos saginari solitum habetur: quod potissimùm gratia iecoris factum puto, nempe quòd sagina maximè omnium crescit: ideoque Martialis hoc significans ait:

Aspice quàm tumeat magno iecur ansere maius.
Miratus dices, Hoc rogo creuit vbi?

Quamobrem nullus mirari debet, si pariter suillam carnem qui summoperè commendent, ipsiúsque solam concoctionis difficultatem damnent, inueniantur multi: ex quorum numero antiquitùs fuit Plato Comicus, qui in comœdia, quæ inscibitur, Festa, vt recitat Clemens vij. Strom. solas quadrupedum sues occidendas esse dixit, quòd carnes habeant suauissimas, & à sue nil aliud proficiscatur, quàm setæ, clamor, & lutum. Post Platonem etiam Galenus eiúsque sectatorum maior pars hoc sensisse videntur. Ante hunc, qui vsqueadeò extulerint huiusmodi ci-

bum raros obſeruaui, excepto Celſo, qui ſuillam carnem inter domeſticas quadrupedes leuiſſimam malè putauit: immò complures rationes recenſere poſſumus, quibus antiquitùs, ſicut & hiſce temporibus, ſuem in cibum aſſumere religio erat: quod eos plerunque ob ſanitatem factitaſſe, potiùs quàm ob ſuperſtitionem credo. Et ne ſententia ſine fautore aliquo proferatur, Plutarchum adducam, qui in 4. Sympoſ. prob. 5. rationem reddens cur Iudæi carnibus ſuillis abſtinerent, ſic loquitur: τὸ δὲ ὕειον κρέας οἱ ἄνδρες ἀφοσιοῦσθαι διὰ τὴν ὑγίειαν δοκοῦσιν, ὅτι μάλιστα πάντων οἱ βάρβαροι τὰς ἐπιλευκίας καὶ λέπρας δυσχεραίνουσι, καὶ τῇ προσβολῇ τὰ τοιαῦτα καταβόσκεσθαι πάθη τοὺς ἀνθρώπους οἴονται. πᾶσαν δὲ ὗν ὑπὸ τὴν γαστέρα λέπρας ἀνάπλεων καὶ ψωρικῶν ἐξανθημάτων ὁρῶμεν, ἃ δὲ καχεξίας τινὸς ἐγγενομένης τῷ σώματι καὶ φθορᾶς ἐπιτρέχειν δοκεῖ τοῖς σώμασιν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ θολερὸν περὶ τὴν δίαιταν τοῦ θρέμματος ἔχει τινὰ πονηρίαν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο βορβόρῳ χαῖρον οὕτω καὶ τόποις ῥυπαροῖς καὶ ἀκαθάρτοις ὁρῶμεν, ἔξω λόγου τιθέμενοι τὰ τὴν γένεσιν καὶ τὴν φύσιν ἐν αὐτοῖς ἔχοντα τούτοις. λέγουσι δὲ καὶ τὰ ὄμματα τῶν ὑῶν οὕτως ἐκκεκλᾶσθαι καὶ κατεσπᾶσθαι ταῖς ὄψεσιν, ὥστε μηδενὸς ἀντιλαμβάνεσθαι μηδέποτε τῶν ἄνω, μηδὲ προσορᾶν τὸν οὐρανόν, ἂν μὴ φερομένων ὑπτίων ἀναστροφήν τινα παρὰ φύσιν αἱ κόραι λάβωσιν· διὸ καὶ μάλιστα κραυγῇ χρώμενον τὸ ζῷον ἡσυχάζειν, ὅταν οὕτω φέρηται, καὶ σιωπᾶν, καταπεπληγμένον ἀήθεια τὰ οὐράνια, καὶ κρείττονι φόβῳ βοᾶν συνεχόμενον. Quę verba quoniã aliqua ex parte nos reſtituimus, necdum à quoquam Latinè interpretata vidimus, vt à nemine deſiderentur, etiã lingua noſtra ponam: Carnem porrò ſuillam ob ſanitatem quoque reuereri iſti homines vidētur, propterea quòd Barbari maximè omnium gentium vitiligine ac lepra laborant, huiúſque carnis eſu à talibus morbis homines conſumi arbitrantur: omnem verò ſuem ſub ventre,

lepra ac efflореſcentiis refertam ferè ſemper intueamur: quæ nimirùm ob malum quendam habitũ atque corruptionem corpori ingenitam in corporibus ſummis efflореſcere videntur. Verumenimuerò huiuſcemet beſtiæ circa victum ſordities prauitate non caret; quandoquidem nullum aliud animal æquè fimo ac lutulentis immundíſque locis gaudere cernimus, exceptis ijs, quæ generationem in his ipſis naturamque ſimilem poſſident. Ferunt etiam oculos porcorum vſque adeò inter videndum hebetari, atque contrahi, vt nec vllam rem ſuperiorem apprehendere, neque cælum aſpicere valeant, niſi ipſis reſupinè collocatis pupillæ conuerſionem acquirant; & proinde animal illud, dũ vehementer ſtridet, tunc præſertim, ſi ita feratur, quieſcere, ac tacere, quaſi inſuetudine cæleſtia videns ſtupeat, & maiore metu à clamando deterreatur. Sed quoniam Plutarchi meminimus, non tacebo me ſummoperè illius iudicium mirari, qui 2. Sympoſ. probl. 10. Italos caupones prauitatis ac moleſtiæ incuſat, quaſi Græci non eſſent aliis deteriores, etiam Platonis æquiſſimi iudicis ſentẽtia: qui dum Græcis legem de cauponaria in 11. lib. de Legibus ferret, enumeratis pluribus cauponum maximis vitiis, eos ex viliori ciuitatis gente tanquam prauos omninò futuros creari mandat. At fortaſſe Plutarchus ab aliquo caupone deceptus, quòd vel vinum Falernum adulteratum, vel nouum aut recẽtatum pro vetere (vt ſæpè eos facere conſueuiſſe narrat Galenus) ei vẽdiderit, ea dicere non erubuit. Niſi malumus à Plutarcho tacitè laudatam Italorũ ſobrietatem, quòd ſcribat ideò fuiſſe moleſtos cõuiuatoribus, quoniam repeterent quãtum in cœnam hauſerant vini: vt qui Italorum moribus aſſueti, non facilè

Græcorum multos plus vini bibentium intemperantiam ferrent.

De Meliloto Cratinus expoſitus. De Coronis: de Lemniſcis. CAPVT IX.

QVæſitum eſt apud Athenæum in 15. Dipnoſ. qua de cauſſa Cratinus melilotum herbam ἀεὶ φρουρὸν, ſemper cuſtodem, vocarit. Cui quæſtioni cùm eo in loco nihil reſponſum habeatur, ne lectorum animi perpetuò ſuſpenſi maneant, ſciri velim, inter herbas coronarias apud veteres melilotum primas ferè ſemper tenuiſſe, ac ob id à Latinis modò ſertulam, modò campanicam ſertam vocatam eſſe. Cur verò id eſſet, puto, quoniam coronis ad ſedandum ebrietatis feruorem inſtitutis melilotum miram operam præſtabat: quando nimirum in 5. eiuſdem Athenæi libro legitur, ὅτι μελιλώτινοι στέφανοι πάνυ εὐώδεις, καὶ καύσωνος ὥρᾳ ψυχικώτατοι. Qui igitur apud Cratinum Sempercuſtodem melilotum dixit, nil aliud (mea quidem ſententia) ſignificare nobis voluit, niſi quòd eius herbæ poteſtate ſemper ab ebrietate cuſtodiretur. Coronas autem laneas antiquiſſimis temporibus, vt ait Feſtus, eſſe factitatas, nemo mirari debet, ſi Plutarchi, Athenæique de coronarum origine ſcripta attentè conſiderarint. Veteres enim potui magnoperè dediti ſæpenumerò ex ebrietate maximis capitis doloribus ſollicitabantur; nec vllum magis præſentaneum remedium experiebantur, quàm vt arctis vinculis tempora ligarent. Ligamina verò illa primò ex rudi & vili materia fuiſſe confecta, veriſimile eſt, vtpote lino lanáve, non tincta, coloria à Feſto appellata: quarum vtilitas quotidie maior

apparens, homines tandem excitauit, vt (quemadmodum in rebus luxus ſuccreſcere ſolet) primo vtilitatem illam ornamentis quibuſdam pararent, vnde coronas inuenerunt: deinde vt commoditati iucunditatem etiam annexam vellent; quo tempore laneis lineíſque inuolucris dimiſſis, coronas ex edera, myrto, roſis, meliloto, aliiſque fragrantibus herbis texere aggreſſi ſunt, quæ & odore coloréque ſenſus oblectarent, ac ſimul vi refrigeratoria incendium vini & ciborum leuarent. Quod remedij genus excogitaſſe medicos, valde rationi conſonat, ac Athenæus atteſtatur. Nam (vt ſcribit Plin. lib. 21. c. 3.) apud Græcos de coronis priuatim ſcripſere Mneſtheus atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc eſt aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præſertim. Nec his hominum vaſta cupiditas deliciis ſatiata eſt; immò referente Plinio, ex auro atque argento folia coronarum tegere, eáſque vnguentis precioſis perfundere, & capiti collóue circum ponere cœperunt; quaſi parum eſſet odoribus florum à natura elargitis perfrui, niſi & illam vincere, aut ſaltem dehoneſtare tentaſſent. Habuerunt coronæ faſciolas quaſdam intortas dependentes, vt illis poſſent ſubligari, ne capite laberentur, vel potiùs vt aliquid ornamenti iis adderantur; quas faſciolas à Græcis λημνίσκους, à Latinis Lemniſcos vocatos ſcio: quamquam apud Plinium lib. 21. c. 3. non Lemniſci, ſed Lemnici falſò legantur. Hi verò ex variis rebus fiebant, ſed celebres erant ex tenuiſſimis philyris earum tunicarum, quæ inter corticem & lignum tiliæ inueniuntur. Ad illarum porrò ſimilitudinem Celſus, Aëtius, Paulus, aliique medici Lemniſcorum nomen indiderunt inuolucris quibuſdam lineis

longis retortis, quibus in dilatandis vulnerum, nec non amplificandis aliquorum locorum angustis oris vtebantur. At Lemniscos angustas vittas vocasse Syracusios, auctor est Hesychius.

Plinij & Galeni loca de Doloribus. Plutarchus correctus. Pro oculis vstio venarum temporalium. De Colico. Lotio pedum. Origanum. Sordes aurium in morientibus quales. CAPVT X.

PLinius lib. 25. cap. 3. memoriæ mandauit, auos experimento iudicasse asperrimos omnium cruciatus esse calculorum à stillicidio vesicæ. Proximum stomachi, ob quem epoto gypso C. Proculeium Augusti Cæsaris familiarem sese enecasse prodit lib. 36. cap. 24. Tertium eorum quæ in capite doleant, non ob alios ferè morte conscita. Ad hæc Galenus in 2. de Comp. med. S. l. scribit neminem ob capitis dolorem vehementem vnquam animi deliquio comprehensum interiisse, neque seipsum occidisse, quemadmodum quidam coli dolore vexati fecerũt: quinimmò vtcumque quis capite doleat, semper eius minorem dolorem esse, quàm eorum, qui coli, aut auris, aut dentis, aut oculi vexantur dolore. Attamen quòd vllus dolor capitis id habeat, vt non sentiatur, à nullo vnquam præterquàm à Plutarcho in principio libri de Animi & corporis morbis, proditũ inueni: ex quo iure locum illum semper suspectum habui; tanto magis, quòd reliqui morbi ibi enumerat minimè sentiũtur, & à dolore capitis quòd ad hoc spectat, multũ diuersi sunt vt autẽ eum locum restituendũ putẽ, breuibus dicã. Verba Plutarchi hæc sunt, λύθαργοι κεφαλαλγίαι, ἐπιληψίαι, πυρετοί, αὐτοί τι. Sensus autẽ germanus erit,

ſi ita ſcribantur λήθαργοι, παραπληγίαι, ἐπιληψίαι πυρετοὶ ὀξεῖς, αὐτοὶ ἰπ. eſt enim. Παραπληγίη Paralyſis ſeu priuatio ſenſus & motus in toto, aut aliqua parte corporis apoplexiam vel epilepſiam ſequens. Inter alia verò quæ antiqui habuerunt pro vetere capitis dolore tollendo remedia, vnum erat, temporum venas inurere, ab Hippocrate in lib. de Locis in hom. ſummoperè commendatum: quo ſimiliter vſos ad compeſcēdas oculorum fluxiones ſcriptum reliquit Ariſt. 31. probl. ſect. 5. vbi ſic ait: διὸ οἱ τῶν ῥευματικῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τάς τε περὶ τοὺς κροτάφους φλέβας καίουσι, πυκνοῦντες τοὺς τῶν ὑγρῶν πόρους, καὶ ξύουσι, τὴν κεφαλὴν, διατέμνοντες τὸ ἐν αὐτῇ δέρμα, id eſt: Propter quod in illis, qui fluxionibus oculorum tentantur, venas circa tempora inurunt, humorum ductus occludentes, caputque obſcalpunt, eius cutem incidentes. Qui tamen hanc medicationis rationem damnarent, poſterioribus temporibus non defuerunt: quemadmodum Aëtius, qui ſolos barbaris legibus ſeruientes hoc factitaſſe memorans, non medicationem ipſam, ſed imprudentem potiùs eam adhidendi modum improbaſſe videtur. Cur autem in lib. 5. & 7. Epid. notatum habeatur, pedes aqua vel igne maximè calefacere oculis noxium eſſe, certè videre nequeo: niſi maximam calefactionem vapores plures, quàm par ſit, ad caput mittere dicamus. & propterea eos libros qui non approbarunt, aliqua ratione id effecerunt. At quod ibidem ſcribitur, Origani potum oculis obeſſe, non vſquequaque à veritate abhorret: quando Ariſtoteles 31. ſect. prob. 9. origanum oculis nocumentum afferre innuit, quoniam tantummodò deſiccando cutem indurat, neque lachrymas ciet. Et ne aures penitus ſilentio prætermittantur, de illis hoc in loco

adnotare placet, quod ex ſententia Ariſtotelis ſcriptum reliquit Apollonius in Hiſt.mir. & quod anteà memoriæ mandauerat Hipp. 6. Epi. com. 5. tex. 19. videlicet ſordes, quæ in auribus naſcuntur, cùm ſint alioquin amaræ, fieri dulces morituris, idque in multis eſſe obſeruatum. Cuius euentus cauſſam ab ipſo in. Quæſt. nat. explicatam tradit: qui liber cùm hodie deſideretur, atque à Gal. in com. ad citatum Hipp. locum ieiunè ſatis cauſſa explicetur: iccirco putamus nos, eam ibi rationem allatam, quòd morituris calor natiuus extinguitur, vnde humores in capite dilutiores ac frigidiores multiplicantur; vt etiam ex lacrymis conſtat, ac deſtillationibus, quæ tunc temporis maiores fiunt, Illi igitur humores ſordibus aurium permixti, dulceſcere faciunt, perinde ac lupinos aqua potabilis. Niſi potiùs dicamus, bilioſos ichoras, vtpote calidos, qui ſordibus commixti amarorem inducebant, morientibus vnà cùm calore expirare, & propterea quòd relinquitur pituitæ dulciùs videri.

De Carbonibus loca Galeni, Caßij, Lucretij & Theophraſti. De Lubricis & Grano Gnidio locus Plinij ex Theophraſto correctus. Error Gazæ. CAP. XI.

MVltos ex halitu Syrorum, ſpeluncarum, ex cubiculis recenter oblitis, atque etiam à carbonibus, tum antiquis tum noſtris temporibus interiiſſe, nemo ſanus inficias ibit; quorum euentuum cauſſam tenuitati ſpirituum attribuens Eraſiſtratus, iure à Galeno refellitur 7. de Vſu partium, necnon lib. de Vtil. reſpir. Sed neque ipſe omnibus placere potuit, dum ea omnia & præſertim carbonum effectus in occultas & nobis inimicas qualitates retulit. Caſſium ita-

que medicum (vt vocat Celsus) ingeniosissimum Tiberij ætate Romæ æstimatum magis laudare debemus, qui in Probl. suis carbones capitis dolorem parere, non arcana ratione, sed nimio calore caput exiccante condensanteque scripsit; esse namque maiorem vim in exusto carbone, iterúmque flagrante, Plinius quoque lib. 33. cap. 5. affirmauit. Cur autem Cassius ad euitandam carbonum noxam eos vino pauco extingui pręcipiat, eam rationem afferrem, quòd vinum maximè penetrans carbones non solùm prauis vaporibus priuat, qui si suffocatione extinguantur, in ipsis retinentur; verùm etiam eos rariores ac tenuiores efficit, vt cùm iterum accendantur, puriorem ac blandiorem calorem emittant. Huic rationi id non parum fauet, quod Theoprasto in libro de Igne scriptum est, ignem scilicet citiùs ab aceto & vino quàm ab aqua extingui, quoniam intimiùs penetrãs, poróśque latiores reddens, fomites, vbi ignis conseruatur, meliùs tollit. An verò quicquam ad hunc Cassij locum faciant Lucretiani illi versus in 6. sic ab Oberto Gifanio restituti:

Carbonumque grauis vis atque odor insinuatur
Quàm facilè in cerebrum, nisi aquàm præcepimus antè,
Aut nisi membra priùs pertexit frigida seruus,
Aut sit odos vini plagæ manabilis mora,

aliis cogitandum propono. Nunc postquàm Theophrasti mentio incidit, aliquid ex ipso memoria dignum interserere libet, id scilicet quod in fine ex lib. Histor. plant. notatum inuenitur, ἕλμινθας lumbricorum genus nonnullis nationibus connasci: ex aduerso alias ipsis omninò carere. Habere quidem Ægyptios, Arabas, Armenios trans Mediam, (sic enim corrigo, Αρμένιοι μετ' μήδους, quod & Plinius & Gaza omi-

ſerunt) Syros, Cilices, & inter Græcos Thebanos in gymnaſiis verſantes, ac Bœotios omnes: carere autem Athenienſes, Phrygas, atque Thracas. Vnde Plinij verba in fine 27. libri ex hoc loco ſumpta ſic corrigenda ſunt, quemadmodum in manuſcripto Pauli Manutij codice leguntur: Sicut accepimus de tineis lumbricíſque ineſſe Ægypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis; ediuerſo Thraciæ (non Græciæ, vt eſt in vulgatis omnibus (Phrygiæ omninò non innaſci. Minùs id mirum; quàm quòd in confinio Atticæ Bœotiæque Thebanis innaſcuntur, cùm abſint Athenienſibus. Hoc autem an peculiare illarum regionum donum ſit, an potiùs ex victus diuerſitate naſcatur (vt ego magis reor) aliis diſcutiendum relinquam: ſi tamen hiſce adiecero errorem in eodem cap. à Gaza commiſſum. Nam quod Theophraſtus de grano Gnidio loquens, ita ſcribit: διὸ καὶ ὅταν δίδωσι κατὰ ποτὸν (δίδοασι γὰρ πρὸς κοιλίας λύσιν) ἐν ἀρτῳ ἢ στέατι περιπλάττουσι. ipſe tranſtulit, Contra alui ſolutionem: cùm potiùs, Ad aluum ſoluendam, interpretari debuiſſet. Si quidem granum Gnidium apud medicos, & præſertim apud Hippoc. nunquam non pro maximo purgatorio vſurpatum eſt. Sed fortaſſe deceptus eſt Theodorus à Plinio, qui lib. 27. c. 9. ſcripſit, granum Gnidium aluum ſiſtere, contra rationem, cùm ſit adurens, & contra experientiam: quanquam etiam Dioſcorides eius vim purgatoriam maginam facit, qui ſemen Thymeleæ granum Gnidium eſſe, & à Syris Linum, vt quoque Plinius, vocari ſcriptum reliquit Niſi tamen vbi Plinius dicit, Siſtit aluum, reſtituamus, Ciet aluum. nam vix poſſum exiſtimare, Plinium adeò ignarum, vt quod de grano Gnidio in ore omnium erat, ipſum latuerit.

Thucydidis locus à Lucretio expreſſus, ac illuſtratus.

CAPVT. XII.

PEtrus Victorius, vir ætate noſtra cùm ob raram eruditionem tum ob incredibilem probitatem omnibus admirandus, in iis, quos poſtremò Variarum lectionum edidit, libris, cogitandum proponit, an ea Thucydidis verba, καὶ πολλοὶ στερισκόμενοι τούτων διέφευγον, à Lucretio exactè ſint interpretata his verſibus,

Et grauiter partim metuentes limina lethi
Viuebant ferro priuati parte virili.

De qua re cùm iam diu ipſi ſententiam meam per litteras Roma ſignificaſſem, humaniter ſanè nonnullis aliis rebus quæ in ipſis continebantur, reſponſum dedit, de hac verò nullum quidem verbum fecit: ob quod ratus opinionem meam ſaltem ab illo improbatam non eſſe, hîc ponere non timebo. Homines enim vitam membris dum periculum conſpiciunt, præponere, nemo eſt qui neget. Porrò medicis in peſtiferis morbis (qui facilè, niſi compeſcantur, & ſerpendo ſeſe in viſcera propagare, & inde citò iugulare ſolent) ferro atque igne, vt ſtatim virus de corpore tollant, crebrò vti, clarum eſſe cuique puto. Itaque veriſimilius fit, in ea ſæuiſſima peſte à Thucydide deſcripta homines, ne perirent, genitalia lue peſtifera iam corrupta ſibi amputanda ferro præbuiſſe, quàm permiſiſſe, vt emortua ſponte caderent. Rarum planè eſt, vt peſtis aliquod membrum depaſcens ſponte deſinat, niſi medicamentorum opera coërceatur: quod tanto minùs in partibus genitalibus euenire putandum eſt; nimirùm quæ malè affectæ, ob vici-

nam

niam & συμπάθειαν ceteris viſceribus affectiones ſuas facilè impertiunt. Quando igitur Thucydides illos genitalibus priuatos euaſiſſe narrat, ſecundum medicos neceſſarium propè eſt intelligere, quòd ferro illa abſcinderent, neque ſinerent morbum intimius penetrare, necaréque; vt eueniſſet, ſi partes à peſte infectæ atque corruptæ, vt ſponte ſua deciderent, expectaſſent, neque ſtatim à ſanis eas diſiunxiſſent. Accedit his luculentiſſimum Gal. teſtimonium, qui comm. 3. ad 3. Hippoc. Epid. tex. 26. exponens quomodo Hipp. ſcribat in ea peſtifera conſtitutione grauiſſimum malum fuiſſe, vbi vel inflammatio, vel ſacer ignis pubem & pudenda vrgebant, inquit: Hos morbos etiam citra peſtem ita interdum ea membra putrefacere, vt ipſa præcidere cogamur, atque vrere. Ergo Lucretium commendare potiùs debemus, qui breuitati ac obſcuritati Thucydidis claritatẽ afferre, necnon eam peſtẽ diligẽtiùs deſcribere voluit. Hanc noſtram ſententiam Lambinus quoque in ſuis poſtremò ad Lucretium editis commentariis nulla noſtri mentione facta ſecutus eſt. Num autem peſtis hæc illa fuerit, à qua Athenas Hippocratem lignorum & herbarum odoratarum incendiis liberaſſe, in ipſius vita, in Athenienſium decreto, & apud Galenum legitur, non multùm intereſt ſcire: attamen ipſiſſimam fuiſſe credere quoque poſſumus, eo præſertim quòd Thucydidem, Hippocrate iam ætate prouecto, hiſtoriam ſuam condidiſſe conſtat.

Locus Virgilij ſecus quàm à grammaticis ex Ariſtotele declaratus. Et cur ab ipſo Medicina ars muta vocata ſit.

CAPVT XIII.

Multi declarare conati ſunt, cur Virgilius mare Aquilonibus flantibus atrũ fieri ſcripſerit eo verſu Æneid.

— *Fluctúſque atros Aquilone ſecabat.*

Quorum omnium ſentẽtias & ſi improbare non intendam, nihilominùs quid & ego ſentiam hoc loco exponam: atque ante alia ſupponam, duo prima coloris genera eſſe, album nempe & nigrum, ex quibus vario modo ſimul commixtis, variæ ac penè innumeræ colorum ſpecies enaſcuntur. Niger color, nonnunquam obſcurus, interdum tenebroſus, aliquando ater (ſicut à Virgilio) nuncupatus inuenitur: atque hic quandoque verus & naturalis exiſtit, quandoque ſolummodò talis apparet. multos enim colores apparere, & non eſſe pluribus exemplis demonſtrari poſſet, niſi quòd de columbæ collo Septici diſputabant, atque in iride conſpicitur, totum hoc manifeſtum faceret. De verò atro colore quoniam Virgilius, mea ſententia non loquitur, de apparente duntaxat ſermonem habebo: qui, ceu in lib. de Coloribus (ſiue ſit Ariſt. ſiue Theophraſti) ſcriptum habetur, hiſce tribus modis apparet: ἢ γὰρ ὅλως τὸ μὴ ὁρώμενον ἐστὶ τῇ φύσει μέλαν, ἢ ἀφ᾽ ὧν μηδὲν ὅλως φέρεται φῶς πρὸς τὰς ὄψεις. τὸ γὰρ μὴ ὁρώμενον, ὅταν ὁ περιέχων τόπος ὁρᾶται, φαντασίαν ποιεῖ μέλανος. φαίνεται δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἡμῖν ἅπαντα μέλανα, ἀφ᾽ ὅσων ἀραιὸν καὶ ὀλίγον ἀνακλᾶται τὸ φῶς. id eſt, Vel enim omninò quod non videtur eſt natura nigrum, vel à quibus nullum prorſus lumen fertur ad oculos. Nam quod non videtur, quando ambiens locus videtur, nigri ſpeciem reddit. Apparent item omnia huiuſmodi nigra, quibus rarum & paucũ lumen reflectitur. His itaque tribus modis nigredine in rebus apparente, proculdubiò mare aquilonibus ventis agitatum vno ipſorum atrum atque obſcurum videri neceſſum eſt: ſed quoniam neque primo, neque ſecundo id fieri cuiuis mediocriter in philoſophia ver-

ſato perſpectum eſt, ſequitur vt tertio modo appareat. Mare ſanè & omnis aqua cùm ſuapte natura alba videatur, eo quia ſolares radij à læuore ac planitie ſuperficiei reflexi eam illuſtrando lucidam efficiunt, amiſſo læuore, radiiſque languentibus fractis atque imminutis; iure merito albedo deperditur contrariaque ipſi nigredo ſuccedit. Quamobrem (vt ad Vergiliana verba deſcendam) aquilones ſuis vehementibus motibus mare perturbantes, necnon illius planam læuemque ſuperficiem aſperam reddentes, ita vt altera pars depreſſa, altera eminens euadat, iuxta id quod Poëta 3. Æneidos expreſſit, dicens:

Et glacialis hiems aquilonibus aſperat vndas.

propter ſimilem aquę inæqualitatem paucis radiis, illiſque fractis & imminutis incidentibus, haud ſuperficies depreſſæ partis illuminatur, immò ab illa aſperitate diuulſum & diſſipatum lumen aboletur; & propterea ſuperficies aquæ vmbris quodammodo plena, lumineque priuata, nigra apparet. quam apparitionem inſinuaſſe Virgilium apud me certum eſt, ſicut etiam Ariſt. 23. part prob. 23. fieri auctoritate Homeri abundè demonſtrauit. Iam verò ſententiam hanc ex veris philoſophiæ fundamentis capi, quæ Poëtæ ignota minimè fuerunt, apertum erit, ſi libellum de Coloribus magna doctrina refertum eo in loco perlegamus, vbi hæc ſcribuntur: ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὕδωρ μέλαν φαίνεται, ὅταν τραχυνθῇ, καθάπερ ἡ τῆς θαλάττης φρίκη. διὰ γὰρ τὴν τῆς ἐπιφανείας τραχύτητα ὀλίγων τῶν αὐγῶν προσπιπτουσῶν καὶ διασπωμένου τοῦ φωτός, τὸ σκιερὸν μέλαν φαίνεται. id eſt: Similiter autem & aqua nigra apparet, quando aſperata fit, veluti in maris æſtu. Nam ob ſuperficiei aſperitatem cùm pauci radij incidant, ac lumen diuellatur, quod vmbroſum eſt, nigrum videtur:

Quo in loco atque in Problematis φρίκης nomine vtitur Aristoteles, ad signandam maris perturbationem: perinde ac medici idem vsurpant ad horrores & concussiones febrium significandas. Cur autem Virgilius 12. Æneidos medicinam Mutam artem vocarit carminibus his:

Ille vt depositi proferret fata parentis,
Scire potestates herbarum, vsumque medendi,
Maluit & mutas agitare inglorius artes.

non defuerunt, qui explicare conati sint, ita scilicet à Poëta vocatam dicentes, quoniam comparata musicæ, ignobilis ac parum celebris est. Sed eorum mendacia faciliter redarguuntur, quòd Homerus multis antea sæculis medicum magnis nominibus dignum fecerit. Itaque appositissimè Fuluius Vrsinus doctissimus, mihíque ob candidissimos suos mores, & miram eruditionem valde carus, atque arcta amicitia coniunctus, in suis collationibus Mutam à Vergilio artem medicam nuncupatam insinuauit, quòd tota eius vis in operationibus ac remediis potius, quàm in sermonibus atque eloquentia collocetur, vt non modò Cornelius Celsus, verùm etiam Galenus vbique prædicat. Vnde in medicos loquaces dicterium emanauit:

Ἰατρὸς ἀδόλεσχος νοσοῦντι πάλιν νόσος.

Loca Aristotelis & Strabonis de Generatione animalium in niue & igne collata atque examinata. Locus Aristotelis emendatus. CAPVT XIIII.

ARistoteles 5. de Hist. animal. cap. 19. animalia quædam ex niue atque igne oriri hunc in modum scribit: καὶ γὰρ ἐν τοῖς δοκοῦσιν ἀσηπτοτάτοις ἐγγίνεται

ζῶα, οἷον ἐν χιόνι τῇ παλαιᾷ σκώληκες. γίνεται δὲ ἡ παλαιὰ ἐρυθροτέρα, διὸ καὶ οἱ σκώληκες τοιοῦτοι καὶ δασεῖς· οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐν Μηδίῃ χιόνος μεγάλοι καὶ λευκοί· δυσκίνητοι δὲ πάντες. ἐν δὲ Κύπρῳ, οὗ χαλκῖτις καίεται, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐμβαλλόντων, ἐνταῦθα γίνεται θηρία ἐν τῷ πυρὶ τῶν μεγάλων μυῶν μικρόν τι μείζονα, ὑπόπτερα, ἃ κατὰ τοῦ πυρὸς βαδίζει, καὶ πηδᾷ. ἀποθνήσκουσι δὲ καὶ σκώληκες. καὶ ταῦτα χωριζόμενα τὰ μὲν τοῦ πυρὸς, οἱ δὲ τῆς χιόνος. Quinetiam in iis, quæ putredinem nullam poſſe recipere exiſtimantur, naſci animalia nouimus, vt vermes in niue vetuſtiore, qui hirti ſunt pilis, & rubidi: quoniam & ipſa nix vetuſtate rubeſcit. Sed in niue mediæ terræ candidi & grandiores inueniuntur. Torpent omnes, ac difficulter mouentur. In Cypri inſulæ ærariis fornacibus, vbi chalcites lapis ingeſtus compluribus diebus crematur, beſtiolæ in medio igne naſcuntur pennatæ, paulò muſcis grandioribus maiores, quæ per ignem ſaliant, atque ambulent. Emoritur & hoc genus, & aliud niuis alumnum, cùm alterum ab igne, alterum à niue demotum eſt. Quæ cùm referat etiam Antigonus in Paradoxis, non μυῶν, ſiue murium, vt in Græco & Latino codice legitur, ſed μυιῶν, id eſt, muſcarum legendum eſt. Animalia verò hæc, & præſertim ex niue generata, quoniam Strabo, vt in Armenia fiant, ex Apollonide monſtrat, eius verba haud Ariſtotelicis diſſimilia heic ex libro eius Geographiæ 12. ſubiungam: ἐν δὲ τῇ χιόνι βώλους πήγνυσθαι φασὶ κοίλας περιεχούσας χρηστὸν ὕδωρ, ὡς ἐν χιτῶνι, καὶ τὰ ζῶα δὲ ἐν αὐτῇ γεννᾶσθαι. καλεῖ δὲ σκώληκας Ἀπολλωνίδης· Θεοφάνης δὲ θρῖπας· καὶ τούτοις ἀπολαμβάνεσθαι χρηστὸν ὕδωρ, περιρραγέντων δὲ τῶν χιτώνων πίνεσθαι. τὴν δὲ γένεσιν τῶν ζώων τοιαύτην εἰκάζουσιν, οἵαν τὴν τῶν κωνώπων ἐκ τῆς ἐν τοῖς μετάλλοις φλογὸς, καὶ τοῦ πετάλου. In niue glebas quaſdam concauas congelaſcere prodiderunt, aquam optimam

tanquam in tunica continentes: in niue animalia quædam concreari, quæ Appollonides Vermes appellat, Theophanes verò Mōtanas Teredines: atque in illis aquam optimam contineri, & ruptis tunicis bibi. Horum animalium generationem talem putant, qualem culicum ex flamma & bractea metallorum. Quæ omnia ſanè creditu difficilia ſunt, quòd ad animalium generationem neceſſariò tum calor tùm humor requiruntur; quorum alter ab igne, alter à niue maximè abſunt: immò agricolæ, dum ſemina in terra adhuc latent, hieme niuium copiam exoptāt, quo inter cetera beneficia id conſequantur, ne beſtiolæ frugibus pernicioſæ alantur, ſed exiſtentes enecentur. Itaqne ſi in niuibus interdum vermiculi conſpiciuntur, ex terra emanaſſe, ipſiſque ſeſe inuoluiſſe putandum. Pariter animalia apparentia in fornacibus metallorum potiùs crediderim ex terra metallis commixta, in qua naſcuntur, erumpere, quàm in igne ipſo oriri; eo maximè quòd Ariſtoteles quaſi ſui immemor in 2. de Gener. animalium cap. 3. vbi maturiùs quàm in Hiſtorialum libris naturæ res examinauit, nec in igne ipſo, nec in ignitis vllis, ſiue humidis, ſiue ſiccis animal quodpiam gigni, hunc in modum ſcripſit: διὸ πῦρ μὲν οὐδὲν γεννᾷ ζῶον, οὐδὲ φαίνεται συνιστάμενον πυρουμένοις, οὔτ' ἐν ὑγροῖς, οὔτ' ἐν ξηροῖς οὐδέν. Hactenus de re ipſa ab Ariſtotele narrata. Nunc occaſio poſtulat, in eius v. de Hiſtor. anim. ſuprà citatis verbis Græcis maculam inſignem deleam: quoniam vbi legitur, οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐν ἐνδίᾳ χιόνος μεγάλοι, legendum monſtrat antiquiſſimus apud me manuſcriptus codex, οἱ δὲ ἐν τῇ ἐν Μηδίᾳ χιόνι μεγάλοι. Ita verò legi debere vt ſentiam, duæ rationes impellunt. Vna eſt, quòd nix ſereno tempore vel liquatur interdiu; vel noctu gelatur: &

propterea quomodo ex ipſa grădiores vermes naſci queant, non video. Altera ratio eſt, quòd Strabo, qui in Armenia huiuſcemodi animalium generationem fieri ſcribit, etiam regionem eam Mediæ finitimam, atque in producendis rebus ſimillimam facit. Itaque prudenter Gaza, vel coniectura ductus, vel optimo codice adiutus, verba in vulgatis deprauata ſic tranſtulit; quemadmodum ex manuſcripto noſtro transferendum cenſemus.

Inſaniæ genus ab Aretæo medico deſcriptum, & monſtratum. CAPVT XV.

ARetæus medicus in eo libro, quem περὶ χρονίων παθῶν inſcripſit, explicatis multis inſaniæ generibus, vnum in fine narrat his verbis: τέμνονται τινὲς τὰ μέλεα θεοῖς ἰδίοις ὡς ἀπαιτοῦσι χαριζόμενοι εὐσεβεῖ φαντασίῃ· καὶ ἔστι τῆς ὑπολήψιος ἡ μανίη μοῦνον, τὰ δὲ ἄλλα σωφρονέουσι. ἐγείρονται δὲ αὐλῷ, καὶ θυμηδίῃ, ἢ μέθῃ, ἢ τῶν παρεόντων προτροπῇ. ἔνθεος δὲ ἡ μανίη κἢν ἀπομανέωσι, εὔθυμοι, ἀκηδέες. ὡς τελεσθέντες τῷ θεῷ· ἄχροοι δὲ, καὶ ἰσχνοί, καὶ ἐς μακρὸν ἀσθενέες πόνοις τῶν τρωμάτων. id eſt, Sunt qui membra ſibi ipſis amputant, tanquam Diis propriis ea repetentibus, gratam rem pia cogitatione facturi. Atque inſania huiuſmodi in opinione duntaxat collocatur; cùm in reliquis temperatè ac prudenter degant. Excitantur verò tibia, animíue oblectatione, aut temulentia, aut adſtantium exhortationibus. Manat huiuſcemodi furor à Deorum afflatu. Quòd ſi incolumes deſiſtant, bono & pacato animo ſunt tanquam Diis initiati: at decolores, macilenti, & præ vulnerum doloribus infirmi longo tempore remanent. Hos verò fuiſſe Cybeles ſacerdotes, Gallos

vocatos, Corybātas, & omnes eos, qui matris Deum ſacris initiabantur, facile eſt illos intelligere, qui eorum ſacrorum ritus ac modos paſſim ab auctoribus deſcriptos in memoriam reuocarint. Nunc ſatis erit meminiſſe, ſacerdotes & miniſtros eius Deæ cymbalis atque tympanis curſitantes ſeſe furore correptos ſimulare, aut etiam opinari conſueuiſſe: ſicque inſanientes caput rotare, genitalia abſcindere, cultris faciem & muſculos corporis totius (ſicut Cartullus, Strabo Geog. x. & Apuleius in viij. Tranſformationum memorat) diſſecare, morſibúſque ſeipſos impetere, quaſi flagitiis ſimilibus eam Deam gaudere putarent. Nec aliquis mirari debet veteres, lumine Chriſtianæ veritatis orbatos, vſqueadeò ſpurciſſima ac immaniſſima facinora ſub religionis titulo peregiſſe; ſi quidem Plutarchus in libro περὶ δεισιδαιμονίας, drauam religionem & ſimilia & his peiora hominibus ſuggerere, exemplis Galatarum atque Scytharum humano ſanguine Diis ſacrificare ſolitorum copioſè ſatis oſtendit. Vnde non immeritò apud Herodotum in Melpomene Scythæ vitio veterunt Græcis agendi Bacchanalia conſuetudinem, negantes rationi conſentaneum eſſe excogitare Deum, qui homines ad inſaniam adigat. Porrò furorem hunc inter morbos à medico antiquiſſimo & Hippocratis doctrinæ ſtudioſiſſimo maximè recenſeri commendo: veluti Cælium Aurelianum nequaquam improbo, quòd & in 4. diuturnarũ effectionum Molliciei inter morbos locum fecerit: quæ licet ſolo animi vitio, & non corporis naſci videatur, ægritudinem tamen maximam ſi quis appellet, minimè errauerit, quemadmodum vocauit Iuuenalis in 11. Satyr. vbi ſic ipſam deteſtatur:

Magna inter molles concordia, non erit vllum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu:
Tædia non lambit Clautam, nec flora Catullam:
Hispo subit iuuenes, & morbo pallet vtroque.

Defenditur Galeni inscriptio περὶ πεπονθότων τόπων. *Loca Aretæi & Galeni collata de iis, qui corde patiuntur.* CAPVT. XVI.

IVlius Cæsar Scaliger, vir certè nostrorum temporum doctissimus ac subtilissimus fuit: sed dum in Galenum ingenij acumen exercere nimis studuit, plerunque maledicentiam suam atque imprudentiam detexit: vt ipsi tunc contigit, quando in primo commentariorum, siue potiùs accusationum, quas in libros de Plantis Aristoteli inscriptos edidit, eum damnare nititur, quòd libros inscripserit περὶ πεπονθότων τόπων: cùm potiùs περὶ παθόντων inscribere debuisset. Quòd πέπονθε (inquit) non ampliùs patitur non igitur eget opere medici. Pulchra sanè ratio, & subtili homine digna. Videamus itaque quomodo vir iste Galeni doctrinam parum gustauerit. Nam quicunque antiquorum de Locis affectis tractarunt, vt fecit Archigenes medicorum sui temporis princeps, inter τόπους παθόντας καὶ πεπονθότας id discrimen posuerunt, quòd παθόντας vocarunt eas partes, quæ extra se caussam passionis tantùm habent, atque ea abeunte incolumes & sanæ relinquuntur: πεπονθότας verò eas vocarunt partes, quarum non tantùm caussa externa est, quæ ipsis morbum faciat, verùm etiam quæ propriam in seipsis ac iam factam affectionem, licet aliquando insensibilem, retinent, ita vt etiam recedente caussa nihilominùs affectæ remaneant: &

ſic vocarunt, quaſi non modò patiantur, ſed etiam iam päſſæ ſint. Cùm itaque Galenus in libris de Locis affectis totam tractationem conſumat præcipuè in docendo, qua methodo partes iam paſſæ, & affectione propria à cauſſa ſibi externa & (vt dicunt) per conſenſum occupatæ dignoſci queant, περὶ πεπονθότων τόπων eos inſcripſit. Hæ namque proprio ac inteſtino affectu laborantes ſunt, quæ potiſſimùm curationem expoſtulant: non illæ, quæ nihil in propria eſſentia paſſæ, aliunde ſolummodò vexantur, & cauſſa extincta, nihil offenſæ aut parum admodum remanent; & propterea παθόντες τόποι nuncupantur. Patet igitur quàm iniuſtè Galenus reprehendatur, quem iam ætate prouectum, quando eos libros ſcribebat, in titulo ponendo fefelliſſe, apud me à ratione alienum omninò videtur. Cur autem Rabi Moſes in ſuis Aphoriſmis citans libros hos appellet Scientiarum libros, hactenus certè diuinare non potüi. Ex quinto eorum librorum id mihi obſeruatione dignum in primis videtur, quòd quicunque corde vulnerātur, vſquequo vitam trahant, ſemper mente conſtent, ac ſapiant; quaſi neceſſariō inde colligatur, animam rationalem minimè in corde collocari. At Galeno vetuſtior Aretæus in ij. de Acutis paſſionibus ſimile quid de corde in Syncopis tractatione ſcriptum reliquit: vbi differentiam oſtendens eorum, qui ore ventriculi infeſtantur, & eorum quos cordis labor aliquis exercet, de poſtremis ita loquitur: ἐπὶ δὲ τοῖσι καρδιώσσουσι, καὶ αἰσθήσεσι ὀξύτεροι, ὡς ἰδεῖν, καὶ ἀκοῦσαι μᾶλλον, ἢ πρόσθεν, καὶ γνώμῃ εὐσταθέστεροι, καὶ ψυχῇ καθαρώτεροι· καὶ τάδε οὐκ εἰς τὰ παρέοντα μοῦνον, καὶ ἐς τὰ μέλλοντα μάντιες ἀτρεκέες. Eſſe ſcilicet, qui corde laborant, ſenſibus acutioribus ita, vt magis quàm antea videant, audiantque, & præ-

tereà mente conſtare, animúmque puriorem habere ac nedum in præſentibus dignoſcendis, verumetiam in futuris exactos diuinatores exiſtere..

Quid ſit apud Galenum, Ellychnium Tarſicum: Error Cornarij de fungis & de Goſſypio. CAP. XVII.

GAlenus in libro Meth. 13. modum, quo ad cicatricem ducuntur vlcera, docens, ellychniorum Tarſenſium meminit: quemadmodum etiam in 12. eiuſdem tractationis libro, vbi œdematis curandi rationem tradens, ſpongiam poſca madidam probat, eaque deficiente ellychnium Tarſenſe ſubſtituendum monet. Quibus in locis quid ſub ellychniorum eiuſmodi nomine intelligi debeat, ab omnibus ferè hactenus ignoratum eſt. Ego verò quæ illa fuiſſe ex auctoribus coniecerim, in medium afferam, ſententiam mutaturus, quotieſcunque meliorem quis mihi monſtrauerit. Ex variis namque lignorum generibus pro lucernis accendendis ellychnia feciſſe veteres, apud omnes conſtat: iccirco & Tarſenſia à Galeno vocata, ex huiuſcemodi materia fuiſſe conflata, putare debemus. Inter alia autem cùm vnum extiterit Goſſypium à Latinis, à Græcis ξύλον nuncupatum, vt Plinius lib. 19. cap. 1. meminit: hoc ἐλλύχνιον ταρσικὸν Galeno ſignificaſſe, tribus rationibus, vti credam, impellor. Vna eſt, quòd Galenus nullibi goſſypij mentionem facit: vnde, niſi his locis illud deſignet, ipſi ignotum extitiſſe dicendum, quod tamen non admodum veriſimile videtur, quando Plinij tempore, Romæ præſertim, cuique abundè ſuppetebat, & ad varios medicinæ vſus inſeruire poterat.

Altera ratio, quòd Galenus ellychniis illis mollitiem præ ceteris attribuit. De goſſypio ſcribit Plinius, nulla ipſi in candore mollitiáve præferenda. Tertia eſt, quòd loco ſpongiarum (vt Galenus monet de Ellychnio Tarſico) xylinũ linum, ſiue goſſypium aptiſſimè in vſum medicum reuocatur. Sed duo huic opinioni obſtare fortaſſe alicui videantur. Alterum, eſt, Galenum ellychnio Tarſico carnem excreſcentem deprimendi poteſtatem tribuiſſe, quæ in goſſypio minimè reperitur. Alterum, quòd nullus ex Tarſo Ciliciæ vrbe xylinum linum inuectum ſcribit; ſed Plinius in ſuperiori Ægypti parte in Arabiam vergẽte oriri memorat. Attamẽ hæc dubia facilè diſſolui poſſunt, ſi dicamus, goſſypium in ſila redactum, quemadmodum pro ellychniis fiebat, atque etiam hodie paſſim fieri conſpicitur, eandem penè operam in cõpeſcenda carnis luxuriȩ præſtare, quam & fila linea. Præterea tempore Plinij in Ægypto illa fila fieri conſueſſe, tempore verò Galeni optima in Tarſo fieri cœpta; ſicuti temporibus noſtris in Cypro, in Italia, & in aliis regionibus. Nec ſanè mirum videbitur, ſi cogitemus, facilè ob tractus viciniam ab Ægyptiis Cilices, & ab his Cyprios, deinde alias nationes tale lini genus accipere potuiſſe neque verò ferre poſſum Cornarium, qui fungorum genus fuiſſe ellychnium Tarſicum leuibus coniecturis inducitur lib. iij. com. medic. cap. vltimo, vbi præ ceteris qui fuerint lucernarum fungi, ſimpliciter admodum ignoraſſe videtur. Non. n. Plinius, aut quiuis alius eo in loco intellexit fungorum genus ellychniis lucernarum conficiẽdis vſurpatum, ſed excrementum inſtar fungi circa lucernas, dum vruntur, concretum, vt Virgilius primo Georg. à quo accepit Plinius. Scintillare oleum, &

putres concrescere fungos. Quod porrò memoriæ Plinius mandauit, ex gossypio vestes sacerdotibus Ægyptij gratissimas fieri consueuisse, vsque etiam ad tempora nostra perdurare, nemo ignorat: quando vestes illas sacerdotum, quas Itali vocabulo populari Cottas, Rochettósve appellant, sæpenumerò xylinas, & præsertim ditiorum ac nobilium esse videamus.

Morbus Deliorum ab Æschine descriptus. Locus Celsi notatus, & alter Nonij emendatus. Contradictio Herodoti & Plinij. CAPVT XVIII.

AEschines rhetor nauigationem quandam Philocrati per epistolam suam describens, cuiusdam Deliorum pestiferi morbi meminit: qui quòd forsan ab aliquibus ignorari posset, hoc in loco (vt mea fert sententia) notum facere studebo. Sic itaque in lib. Græcarum Epist. legitur: λύσαντες ἐκ μουνιχίας ἑσπέρας, λαμπρῷ σφόδρα σκίρωνι, περὶ μέσην ἡμέραν κατήχθημεν εἰς τὴν νῆσον τὴν χίον· καθίσαντες δὲ ἡμέρας ἐννέα (σκαιὸς γὰρ ἦν ὁ ἄνεμος) εἶτα πάλιν λύσαντες, ἅμα τῇ ἕῳ εἰς δῆλον ἤλθομεν. δήλιοι δὲ ἐνόσουν λοιμώδη τινὰ νόσον· τὰ μὲν πρόσωπα ἐπίμπλαντο λεύκης, καὶ τὰς τρίχας λευκοὶ ἐγίνοντο. ὁ δὲ τράχηλος αὐτῶν καὶ τὰ στέρνα ὀιδώδη. πυρετοὶ δ' οὐκ ἐγίγνοντο, οὐδὲ ἀλγηδόνες μεγάλαι, οὐδὲ τὰ κάτω μέρη παρήλλαττεν οὐδέν. ταῦτα δὲ ἐπείθοντο κατὰ μῆνιν Ἀπόλλωνος αὐτοῖς συμβεβηκέναι, τεθαφότες ἐν τῇ νήσῳ τινὰς τῶν ἐπιφανῶν, οὐ πρότερον εἰωθός. ἐκ τούτου οὖν προσβάλλειν αὐτοῖς τὸν θεὸν τὴν νόσον ταύτην ὑπελάμβανον. ἡμεῖς δὲ ὥσπερ τι ἔθνος ἀλλόφυλοι ἢ νῆσον ἐν τῇ ἔξω θαλάττῃ ἀφιγμένοι, καὶ ἰδόντες ἐξαίφνης χρῶμα ποικίλον ἀνθρώπων, νυκτὸς ἀποφυγόντες ᾠχόμεθα, πυνθανόμενοι ἀλλήλων κατὰ τὸν πόρον, εἴ τι χρῶμα ἔχοι ἕκαστος οἷον ἐκόμιζεν ἐκεῖθεν καὶ τὰς τρίχας. Vespere ex Atticæ portu, Cauro valde claro perflante, soluentes, circa meridié

Chium peruenimus: ibíque dies nouem (erat enim aduersus ventus) morati, deinde rursum aurora soluentes, Delum iuimus. Laborabant Delij pestifero quodam morbo. Vultus quidem vitiligine plenos, capillos pariter albos habebant: ipsorum autem collum & pectus erant tumida: febres verò non aderant, neque dolores insignes, neque inferiores partes quicquam permutatæ fuerant. Atque hæc Apollinis ira sibi contigisse credebant, cùm præter veterem consuetudinem illustris quidam in insula sepultus fuisset. Ob hoc igitur Deum ipsis huiuscemodi morbum mittere suspicabantur. Nos autem tanquam externas gentes, vel tanquam insulam in externo mari accedentes, hominúmque diuersorum colorem inspicientes, nocte fuga capta discessimus, mutuò nos ipsos inter abeundum percunctantes, an quisque colorem & pilos, quos domo gestauerat, haberet. Fuerunt itaque quæ tale morbi genus conditiones comitabantur quinque. Primò pestilens erat; secundò leuce seu vitiligine ora replebantur; tertiò pili albescebant: quartò collum & pectus tumescebant; quintò doloribus exiguis ægrotantes exercebantur; aberant febres. Nunquid autem contagiosum malum foret, clarè non explicuit Æschines: attamen cùm Delo iam relicta eius socij timerent, ne colores atque pilos exigua mora ibi facta mutassent, non sine ratione quis colligeret etiam contagiosum extitisse. Quod verò maximè ambiguum in hac re videtur, est, an ille morbus fuerit leuce siue vitiligo, an alphi, an elephantiasis alba à Plinio lib. xv. cap. v. vocata. Mihi sanè cogitanti alphos atque vitiligenes neque pestiferos neque contagiosos fieri, prætereà sine tumore vllo

ac ſine dolore exiſtere, magis inclinat animus vt putem, elephantiaſim ſiue lepram albam fuiſſe, quàm peſtiferam, contagioſam, cum tumore & cum dolore fieri, confirmant Medici. Quòd ſi crurum lepræ huiuſcemodi propriarum nulla fit mentio, ob id non neceſſe videtur ab hac ſententia recedere: quoniam vel ſub leuces nomine, qũa replebantur facies, eas comprehendi non inconuenit. Ad id magis forſan repugnat de pilis albis dictum: quos tamen in elephantiaſi ſecundum humoris naturam mutari, valde rationi congruit. Videbunt doctiores, quæ potior ſententia haberi debeat. Interim obſeruati velim, Arnobium, qui ſub Diocletiano floruit, in primo Aduerſus gentes libro, voluiſſe eam lepram, quam Chriſtus curauit, nullam aliam fuiſſe, quàm vitiliginem albam. Etenim eius miracula recenſens, vitiliginis ſæpius, lepræ nunquam meminit: immò ſi lepræ ſigna, quæ in xiij. cap. Leuitici copioſè recenſentur, animo voluamus, perſpectum erit, lepram Iudæorum ipſammet vitiliginem extitiſſe. Addendum eſt hiſce, Celſum Gangrænam vocaſſe Cancrum, ſicut & gloſſæ antiquæ, nam veteres omne ferè mali, quod vt cancer ſerperet genus, Gangrænam dixerunt, vt ex Lucilio & Varrone docet Nonius: apud quem vbi legitur, Non vituperamus, cùm ſciamus dictum præcidi oportere, ſi ob eam rem gangræna non ſit ad brachium ventura loco dictionis, Dictum, reſtituendum eſt, Digitum, quemadmodum etiam Lypſius iuuenis ingenioſiſſimus iam corrigendum monſtrauit: quamquam is deceptus ſit, putans gangrænam eſſe morbum manus peculiarem, cùm potiùs nulla ſit corporis pars, quæ illi obnoxia non ſit. Ad inſulam Delum reuertor, quam

eo tempore commotam ſcribit Herodotus in Erato, quo Datis, vt Deliis ipſum fugientibus reditum patefaceret, aduerſus Eretriam claſſem, & ſimul Ionas atque Æolas ſecum egit; cùm nec priùs, nec poſteriùs (ſic enim legendum: & non, quemadmodum Latinus interpres) vſque ad ætatem ipſiùs Herodoti commotionem paſſa foret. Ceterùm Plinius lib. 4. cap. 12. eandem Delum diu fluctuatam vſque ad Varronis tempora, qui paullo minùs trecentis annis poſt Herodotum vixit, immotam perduraſſe teſtatur. Quam virorum diſcordiam aliis conſiderandam relinquo.

Heracliti morbus: eius & Aſclepiadis ſententia de Vrina. Galeni ad idem locus notatus. De Iberis dentes vrina lauantibus. CAPVT XIX.

AEgrotabat Heraclitus, vt ipſemet in epiſtola ad Amphidamantem narrat, cumque dum medici conueniſſent, nec alter alteri concordaret, vt philoſophus eorum inſcitiam atque petulantiam retunderet, obſcuris verbis (vt ſui moris erat) ab ipſis quæſiuit, quomodo ἐκ τῆς ἐπομβρείας ποιητικὸν αὐχμόν. Cui neſcientes ignari medici quicquam reſpondere, ab Heraclito iure expulſi fuerunt. Laborabat enim ille ventris hydrope, ἀσκίτην vocant Græci: qui vt facilè notis propriis manifeſtatur, ſic non arduum erat & ipſum cognoſcere, & curandi rationem ex iis verbis intelligere. Sed ante Heracliti atque Hippocratis tempora medici Empiricem tantùm profitebantur, & iccirco neque morborum naturas, neque veras curationum regulas noſcebant. vt iuremerito tum ipſe in huiuſcemodi medicos inuehatur, oſtendens nihilo

nihilo ſecius medicum humanos languores curare debere, atque Deus magna mundi corpora medicatur, dum eorum inæquabilitates adæquat, atque contraria contrariis adhibet: tum etiam ille apud Athenæum non inſulſè prorſus dixerit, εἰ μὴ ἰατροὶ ἦσαν, οὐδὲν ἂν ἦν τῶν γραμματικῶν γένος μωρότερον. quòd ſcilicet, niſi eſſent medici, nullum grammaticis ſtultius inueniretur genus. Neque ſolummodo aſſeuerabat Heraclitus perinde hominibus medicinam atque Deo exercendam eſſe; immò & omnia in corpore noſtro fieri, ſicut & in mundo magno opinabatur: ita namque vrinam in veſica gigni, quemadmodum in aëris ſecunda regione pluuiam: quòd vt heic ex vaporibus à terra elatis, ac in nubem condenſatis pluuia efficitur, ſic ab eſculentis poculentíſve halitus in veſicam emanantes vrinam producant. Heraclitum verò huncin modum ſenſiſſe auctor eſt in 13. ſect. prob. 6. Ariſtoteles; quam falſam ſententiam Aſclepiadem quoque medicum olim celeberrimum ſecutum eſſe docet Galenus in 1. de Fac. naturalibus libro in cuius fine diſputans aduerſus Lycum de vrinæ natura, ſentire videtur, id totum, quòd potatur, per vrinam excerni, præter pauca quædam per aluum, per ſudorem, aut per inſenſibilem vocatam expirationem interdum exeuntia. Quod dogma verum eſſe, vt ipſemet ex euidentibus atque Eraſiſtrati auctoritate probare nititur, in Lectionibus noſtris iam opera & ſtudio auditorum editis, latiſſimè probauimus, vbi clarè (ni fallor) & rationibus, & veterum medicorum ac philoſophorum auctoritatibus apparet, vrinæ materiam nullam aliam eſſe, niſi ſubſtantiam ipſammet potulentam. Heic illud addam, quod Catullus in Egnatium, & Strabo lib. 3. Geog. necnon Diodorus

in quinto ſcribunt, Celtiberos, Hiſpanóſque conſueuiſſe manè lotio proprio dentes atque gingiuas ad abſtergendum nocturnas ſordes colluere. Quod ſanè magis ferri poteſt, quàm vrina in cloacis inueterata ſeſe lauare, vt Iberos factitaſſe memoriæ prodidit Strabo.

Aëtius redarguitur, cur Caſtrati non fiant leproſi. Locus de Satyriaſi. De Manu Gregorij Nyſſeni ſententia noua.

CAPVT XX.

AEtius lib. 13. cap. 125. multa præclarè de Elephanticorum victu memoriæ mandauit: ſed in duobus inſigniter eum lapſum ſemper exiſtimaui. in vno, dum cauſſam, qua caſtrati eo morbo non tentantur, aſſignare ſtuduit: in altero, dum elephantiaſi correptos generandi gratia cum mulieribus aliquando conſuetùdinem habere conſuluit. Quòd in caſtratis larga fiat ſeminis generatio, atque non caſtrati vtilem ac bonum humorem in eo ita abſumant, vt illi à morbo ea ratione euadant, hi verò faciliùs capiantur, ridiculum ſanè eſt fateri: ſicuti abſonū eſt, quos elephantiaſis exercet multo abundare ſemine putare. In iis enim qui omne membrorum alimentum vitiatum & corruptum habent, quomodo ſemen, quod vltimi ac vtilis alimenti περίττωμα eſt, multiplicari poſſit, non video. Quare verior ſeſe offert ratio, cur eunuchi ab eo malo immunes reddantur; ſiquidem præcipua illius generationis occaſio à caliditate & ſiccitate cùm iecoris, tum vniuerſi corporis habitus dependet; & iccirco huiuſcemodi affectio Ægypto familiaris traditur. Eunuchi verò frigidi atque humidi citra omnium controuerſiam fiunt: vt nemini arduum ſit intellige-

re, hinc naſci, quòd caſtrati non ſolùm lepræ, verum etiam vlli alteri morbo à calido & ſicco naſcenti non facilè ſubiiciantur. Conſulere porrò, vt laborantes lepra generandi gratia concumbant, eſt non modò malè affectos iugulare, ſed etiam reliquos peſte inficere, morboſúmque genus humanum reddere velle. Cur autem Elephantici vſque adeò veneris appetitu ſtimulentur, non aliam cauſſam puto, niſi quia vaſa ipſorum omnia multo & craſſo flatu humoréve incocto replentur, qui tam genitalia ipſorum quàm ora ſatyris ſimilia efficit: ob quod etiam σατυείασις & σατυείας à veteribus medicis tale mali genus nuncupatum inuenitur: quemadmodum apud Ariſtotelem in 4. de Gen. animal. cap. 3. vbi hęc leguntur: παραπλήσιον δὲ τούτω καὶ τὸ νόσημα τὸ καλούμενον σατυείας. καὶ γὰρ ἐν τούτω διὰ ῥεύματος ἢ πνεύματος ἀπέπτου πλῆθος εἰς τὰ μόρια τοῦ προσώπου παρεμπεσόντος, ἄλλου ζώου καὶ σατύρου φαίνεται τὸ πρόσωπον. id eſt: Similis huic eſt morbus Satyriaſis vocatus. Etenim in hôc ob fluxionis & crudi flatus copiam vultus partes ingredientis, alterius animalis, & ſatyri facies apparet. Niſi igitur Plutarchus eo modo exponatur, quo in 1. lib. harum obſeruationum notauimus, excuſari non merebitur, cùm Ariſtoteles elephantiaſis mentionem faciat, quam is tempore Aſclepiadis tantùm, qui tercentum annis plus minúsve poſt ariſtotelem vixit, apparuiſſe, in Sympoſ. tradidit. Manus à natura homini tributas fuiſſe duabus rationibus auctor eſt Ariſtot. 4. de Part. animal. cap. 10. Vna quòd ſit erectus, atque ob id non cruribus, vt bruta terrã prona ſpectẽtia, ſed brachiis & manibus egeat. Altera, quòd ſit omnium prudentiſſimus, ſicque ad exercenda prudentiæ munera magna inſtrumẽtorum copia exigatur, pro qua vnæ manus ſufficere poſſunt: nempe quę non vnum,

ſed multa inſtrumenta ac veluti inſtrumentorum inſtrumentum ſint. Ariſtotelis ſententiæ addidit acutiſſimus Gal.1. de Vſu partium, hominem à natura manibus ornatum fuiſſe, quoniam ſicuti ratio ipſiùs animo tributa eſt veluti quædam artium ars, ipſáque ſine inſtrumento ſibi accommodato operari nequit: ſimiliter inſtrumentum omnium præſtantiſſimum dari conueniebat. Gregorius Nyſſenus auctor non ignobilis in lib. de Opificio hominis, præter hæc alium naturæ in extruendis manibus finem fuiſſe putauit: nimirum ſermonem, homini omnium maximè proprium: quandoquidem niſi manus, quibus cibum pararet, atque in os mitteret, habuiſſet, neceſſariò os ſumendis è terra cibis, vt in ceteris brutis, idoneum fabricare cogebatur: os autem eiuſcemodi loquelæ atque ſermoni planè ineptum fuiſſet: vnde, vt loqui poſſet, manus homo habuit.

De Cretæ generibus locus Plinij explicatus. Faſciæ, Toga, Mappæ cretatæ. Error Cornarij. De Gypſo Tymphaïco Theophraſti loci correcti, & alter Plinij notatus. CAPVT XXI.

CErusſa ad faciem dealbandam antiquiſſimis vſque temporibus vſas fuiſſe mulieres, præter multos alios Plautus copioſè teſtatus eſt. Verùm ad candorem atque ſplendorem veſtibus togíſve conciliandum veteres cretæ quodam genere vſos eſſe, Iſidorus in Etimolog. & ante ipſum Plinius lib. 36. cap. 17. memoriæ mandauit. Quo in loco cùm non parum obſcurè loquatur, & interdum à Galeno diuerſa ſentire videatur, eius ſententiam breuiter explicabo. Itaque Latinus auctor cretæ tria genera facit, Cimo-

liam, Argentariam, & Vilissimam. Cimoliarum altera erat vera, à Cimolo vna Cycladarum insula, vnde deferebatur, sic nominata. Altera per similitudinem ita nuncupata. atque huius plures species fuerunt. Aliæ namque ad medicos pertinebant, veluti Thessalica, atque Licia: aliæ in vestibus vsurpabantur, sicuti Sarda, Vmbrica, & Saxum vocata. Sarda aquæ commixta & eliquata vestes abluebantur, mox sulphure suffitæ Cimolia vera læuigabantur; cumque vilissima esset, togis candidatorum dealbandis illustrandísve eam minimè adhibitam puto. Vmbrica, quæ preciosior habebatur, poliendis vestibus in vsu erat: modò enim eliquata, modò ipsis affricata nitorem quendam gratum ceteris vestium coloribus pręstabat: non enim solis candidis. vt Sarda, sed etiam versicoloribus inseruiebat. Saxum pumicis instar & ipsum candidis vestibus sulphure suffitis affricatum non modò albedinem augebat, verumetiam nitorem & lumen quoddam atque soliditatem conciliabat; quo pacto mulieres hodie amylo vel oryzę decocto ad dealbandas solidandásve mappas & vela vtuntur. Hac veteres etiam togis candorem, soliditatem, ac nitorem, necnon fasciis caligarum atque mappis comparare consueuisse opinor: vnde M. Tullius 2. Epist Ad Atticum 18. fascias cretatas dixit; & Martialis lib. 12.

Cretatam prætor vellet cùm mittere mappam,
Prætori mappam surripit Hermogenes.

Hac eadem etiam hostias mactandas dealbari solitas, indicat Iuuen. Satyra 9. ita dicens:

Igne domi lauros, duc in Capitolia *magnum*
Cretatumque bouem. ——

Cretenses tamen calceos ab Hipp. 4. de Artic. monstratos, quibus menticolæ in Asia & venatores vte-

bantur, diuersos à cretatis extitisse, nemo nescit. Cimolia verò nullo modo candorem tradebat, sed alios colores pretiosos & veros emolliebat, necnon sulphure contristatos quodam nitore exhilarabat: perinde ac hodie factitant sericarum telarum textores, vbi variis tincturis nitorem ipsis conciliant, illustrántve. De hac locutum credo Galenum, quando denigrandis capillis cimoliam cum aliis rebus commẽdat. alias namque cimoliæ species eum aut non nominasse, aut vno cimoliæ vocabulo in 9. de Simpl. med. comprehendisse constat. Tot igitur Cimolias apud Plinium inuenio, quæ primum cretæ genus faciunt. Secundum verò cretæ genus erat Argentaria, quam Galenus præcitato loco γῆν κρητικὴν appellat, vbi eam abstergendi potestatem habere, & iccirco ad splendorem vasis argenteis sordidis reddendum homines vsurpasse memorat. Qua in re accusandus est Cornarius, qui vbi Aëtius lib. 2. scribit, Creticam terram facultatem abstergendi habere, qua τὸ ἀργύρειον ῥύπτει, transtulit, Ipsam argentum exterere, ac depurare. Tertium genus fuit Vilissimæ, qua circulos victores domibus vel earum vestibulis præducebant, vt essent spectatoribus (quemadmodum coronis etiam fenestris appositis interdum faciebant) victoriæ signa, quaque seruorum venalium pedes tingebant, vt ab omnibus eos fuisse vendendos intelligeretur; ob quod Iuuenalis quendam, qui pro seruo venditus fuerat, notans in prima Satyra scribit:

Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.

& ante ipsum Tibullus:

Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

Nunquid autem huiuscemodi cretę genere etiam facies eorum puerorum oblinerentur, qui aut venundari debebant, aut dominis inseruiebant, sequeban-

túrque, nòdum mihi compertum eſt:illud certè ſcio, veteres puerorum ſuorum vultus oblinire ſolitos, ne gelu aut ſole deturparentur: vt teſtatur Seneca Epiſt. 124. vbi pro, Pædagia, potiùs legendum, Pædagogia, puto: quoniam ſic mancipia apud iuriſperitos vocata legimus. Quo verò ſucco vngerent, haud ſatis ſcio. Id tamen mihi perſpectum eſt, hodie Genuenſes mulieres, ne à ſole facies ipſarum denigrentur, in æſtate ſolatri ſuccum per linteamina expreſſum vultibus inungere. Quod cùm mihi Ioannes Vincentius Pinellius, ſingularis doctrinæ & probitatis vir, ſignificaſſet, perſuaſit etiam, veteres potuiſſe huiuſcemodi ſucco alioquin paratu facili (quod ſimili in re exigitur) vti. Iam verò Plinius cùm Tymphaici gypſi mentionem faciat, admonet, vt locum Theophraſti in lib. περὶ λίθων, lacerum & corruptum, vnde ſua ille acceperat, à me reſtitutum, hîc ſubnectam, vbi terras alias arte fieri, alias ſponte naſci ſcribens, de poſtremis ſic ait: αἱ δὲ αὐτοφυεῖς, καὶ ἅμα τῷ περιττῷ τὸ χρήσιμον ἔχουσαι, σχεδὸν τρεῖς εἰσίν, ἢ τέτταρες. ἥτε μηλία, καὶ ἡ κιμωλία, καὶ ἡ σαμία, καὶ ἡ τυμφαϊκὴ, καὶ ἡ τετάρτη τούτων ἐστὶ γύψος. χρῶνται δὲ οἱ γραφεῖς τῇ μηλίᾳ δὴ μόνον· τῇ κιμωλίᾳ δὲ οὔ, καίπερ οὔσῃ καλῇ, διὰ τὸ λῖπος ἔχειν, καὶ πυκνότητα, καὶ λειότητα. τὸ γὰρ ἀραιὸν, καὶ τραχῶδες, καὶ ἄλιπες ἐπὶ τῆς γραφῆς ἁρμόττει μᾶλλον, ὅπερ ἡ μηλία ἔχει τῷ φαιοειδεῖ. εἰσὶ καὶ ἐν τῇ μήλῳ καὶ ἐν τῇ σάμῳ διαφοραὶ τῆς γῆς πλείους. ὀρύττονται μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὀρθὸν στῆσαι ἐν τοῖς ἐν σάμῳ, ἀλλ' ἀναγκαῖον ὕπτιον ἢ πλάγιον· ἡ δὲ φλὲψ ἐπὶ πολὺ διατείνει. id eſt: Quæ verò ſponte naſcuntur, ſimúlque pręſtantiam vtilitati iunctam habent, tres ferè aut quattuor ſunt, Melia, Cimolia, Samia, & Tymphaica, atque harum quarta Gypſus eſt. Melia per ſe ſola vtuntur pictores: Cimolia verò tametſi bona exiſtente, ob pinguitudinem, denſitatem, ac læuorem ipſi in exiſtentes, nequaquam vtuntur: nam

raritas, & aſperitas, & pinguitudinis inopia magis in pictura conueniunt. Sunt & in Melo & in Samo plures terrarum differentiæ. Effodientem in Samo minimè rectum, ſed vel ſupinum, vel obliquum ſtare neceſſe eſt: vena autem ad multum protenditur. Et paullo poſt: χρῶνται δὲ τῇ τυμφαικῇ πρὸς τὰ ἱμάτια, καὶ καλοῦσι γύψον οἱ περὶ τυμφετόν τε καὶ τοὺς τόπους ἐκείνους. ἡ δὲ γύψος γίνεται πλείστη μὲν ἐν κύπρῳ, καὶ περιφανεστάτη, μικρὸν γὰρ ἀφαιροῦσι τῆς γῆς ὀρύττοντες. ἐν φοινίκῃ δὲ καὶ ἐν συρίᾳ καίοντες τοὺς λίθους ποιοῦσιν. ἔπειτα δ' ἐν θουρίοις· καὶ γὰρ ἐκεῖ γίνεται πολλή. τρίτη δὲ ἡ περὶ τυμφαίαν, καὶ περραιβίαν, καὶ κατ' ἄλλους τόπους. id eſt: vtuntur Tymphaica ad veſtes, Gypſumque appellant Tympheti atque illorum locorum incolæ. Fit autem plurimus gypſus atque præſtantiſſimus in Cypro: nam qui effodiunt, parum longè à terra auferunt. In Phœnicia verò & in Syria ex lapidibus vſtis faciũt: tum in Thuriis, nam ibi quoque plurimus naſcitur. Tertia eſt verò circa tympheam, Perrhœbeam, & alos locos. Ex quibus verbis clarè patet, vel Plinium habuiſſe alium contextũ, vel eſſe deceptum, quãdo 36. lib. cap. 24. ſcriptũ reliquit, Tymphaicũ gypſũ è ſũma tellure peti: quod vni Cyprio & nõ Tymphaico tribuit Theophraſtus, à quo is tranſcripſit.

Menecrates medicus quis fuerit. Medici Clinici. Locus Plinij mutatus. De Poſca, locus Suetonij. CAP. XXII.

MEnecratem, cuius frequentem nec in celebrem mentionem fecit Galenus in medicamentorum libris, nonnulli eum eſſe dubitarunt, qui Philippi Macedonum regis medicum egit, quíve glorioſo quodam titulo ſeipſum Iouem nuncupabat: vnde poſtmodum ab Ageſilao Spartarum rege inſaniæ

vitio notatus fuit. At ne horum leuissima dubitatio aliis forsan occasionem errandi prębeat, non alienum iudicaui declarare, Menecratem à Galeno nominatum fuisse qnendam Tiberij & Claudij Cæsariis medicum, libertū, sectæ Rationalium addictum, multísque commentariis editis insignem: de quo forsan nec historiæ repugnaret Cœlium Aurelianum lib. 1. Diutur. pass. cap. 4. meminisse. Idem verò ita se habere, præter Galenum, qui 5. de Comp. med. s. l. cap. 3. Menecratem post Antonium Musam paullò ante Andromachum & Neronis imperium Romæ floruisse scribit, non incertum testimonium affert vetus hæc inscriptio, quæ hodie in Vrbe ad D. Pauli seruatur:

ΤΙΒΕΡΙΩ ΚΛΑΥΔΙΩ
ΚΟΥΡΕΙΝΑΙ.
ΜΕΝΕΚΡΑΤΕΙ. ΙΑΤΡΩ
ΚΑΙΣΑΡΩΝ ΚΑΙ ΙΔΙΑΣ
ΛΟΓΙΚΗΣ. ΕΝΑΡΓΟΥΣ
ΙΑΤΡΙΚΗΣ. ΚΤΙΣΤΗ ΕΝ
ΒΙΒΛΙΟΙΣ. ΡΝΣ ΔΙΩΝ
ΕΤΕΙΜΗΘΗ. ΨΠΟ. ΤΩΝ. ΕΝ
ΛΟΓΙΜΩΝ. ΠΟΛΕΩΝ. ΨΗΦΙΣ
ΜΑΣΙΝ: ΕΝΤΕΛΕΣΙΟΙ ΓΝΩΡΙΜΟΙ
ΤΩ ΕΑΥΤΩΝ ΑΙΡΕΣΙΑΡΧΗ. ΤΟΗΡΩΟΝ.

Iam verò Clinicos vocatos medicos à Chirurgis & Empiricis eo modo atque etiam magis antiquitus fuisse seiūctos, quo temporibus nostris Physici nuncupati ab jisdem Chirurgis & Cæretanis vocatis separantur, præter hoc Martialis carmen,

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus,
Cœpit, quo poterat, clinicus esse modo.

& Plinij verba, qui lib. 29. cap. 1. medicinam ab Hippocrate inuentam, Clinicen vocat. & lib. 30. cap. 10. in quartanis medicinam Clinicen propemodum nil tollere scribit: necnon epigramma hoc Græcum.

τοῦ λιθίνου Διὸς χθὲς ὁ κλινικὸς ἥψατο Μαρκὸς,
καὶ λίθος ὢν, καὶ Ζεὺς σήμερον ἐκφέρεται.

sequens inscriptio, quam Romæ marmore insculptã vidi, satis perspectum facit:

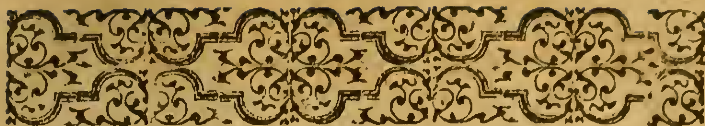
P. DECIMIVS. L. HEROS
MERVLA. MEDICVS
CLINICVS. CHIRVRGVS
OCVL RIVS. VI. VIR
HIC PRO LIBERTATE DEDIT. HS. I,,,
HIC PRO SEVIRATV IN REMP.
DEDIT HS. ∞ ∞
HIC IN STATVAS PONENDAS IN
ÆDEM HERCVLIS DEDIT. HS. ↈↈↈ
HIC IN VIAS STERNENDAS IN
PVBLICVM DEDIT. HS. ↈↈↈ IↃↃ ∞ ∞
HIC PRIDIE QVAM MORTVVS EST
RELIQVIT PATRIMONI
HS. ∞ ↈↈ

Ex qua item manifestum esse potest, quãtum Romę (quod etiam Plinius meminit) ditescerent medici: nimirum qui & pro libertate sibijpsis asserẽda (multi enim erant serui) & pro dignitatibus in repub. consequendis, ingentia precia soluebant. Hippocrates etiã in lib. de Sterilibus cùm dicat, qui physicus esse

vult debere ad hominis robur atque habitum respicere, satis apertè indicat physicum eo tempore esse vocatum, qui & ratione non experientia tantùm mederetur. An Clinici quoq; à Romanis dicerentur, ęgri decũbentes nonnulli, quemadmodum Plinium lib.25.c.5. dixisse aliquibus visum est, certè nõ parum dubito: tametsi Cyprianus lib.4. Epist.7. paralyticum illum à Christo ex diuturno morbo liberatum Clinicum appellare videatur atque D. Hieronymus in Epitaphio Paulinæ ad Eustochiũ manifestè decumbẽtes vocet Clinicos: quod item Hermolaus Barbarus, magni iudicij & raræ eruditionis vir, ex sacris Bibliis quoque probare nititur: immò verò Cyprianus ibidem quosdã ait fuisse, qui ludibrio, sed opprobrio quodam Christianos vocarẽt Clinicos, miratúrque vndenã ex Hipp. aut Sorano id nomen ipsis tribuerent. Vt his omnib. cõstare possit, post Plinij quidem ætatem Clinicorum vocabulum ipsis ægrotantibus esse tributum, non autẽ eius temporibus. Hippocratem quidẽ 1. de Morbis & 4°. de acutis scio decũbentes κλινοπετεῖς vocasse, & Plutarchũ ac Athenęũ κλινήρεις: at vbi κλινικοὺς dicãt, non memini legisse. Itaque si quis pro Clinicis in Pliniano codice Chronicis substituat, fortasse non aberret; quando non minùs potuit auctor in loquendo interdum liber vti hac voce Græca sanè, at ab aliis vsurpata, quàm Spasticis vocabulo ex media Græcia sumpto, nec fortè à quoquã vllibi prętérquàm ab ipsomet in eodem loco & alibi vsurpato. Nisi potiùs pro Spasticis Clinicis alteri substituere placet, Spasmis cynicis, vel pasticis cynicis: si quidem medici omnes sciunt, spasmũ cynicũ faciei esse morbũ, in quo tollendo prodesse elleborũ, scripsit etiam Celsus lib.4 cap.2. Spastici (ait Barbarus) sunt quibus

est intus aliquid conclausum conuulsúmve. Mirantur nonnulli, quòd scribat Suetonius, Asiaticum, Vitellij Imperatoris libertum, Puteolis poscam vendidisse: quasi huiusmodi potus solùm in medicum vsum intus & extra adhiberetur. Ego verò minime illud admiratione dignum existimo: quoniã vinum acidum aquæ mixtum pro vili plebecula venale extitisse, ratione consonat, atque id Poscam fuisse appellatum; nisi malumus Puteolis gratia ęgrorum, qui eò frequentes conueniebant, id solummodo factitatum, vt scilicet vera posca venderetur, quam ex aceto parti modò maiori modò minori aquæ mixto factã, memorat Galenus. Quamquam etiam antiquitus, sicut escam pro cibis, ita Poscam pro potibus esse vsurpatam, inuenio: quando, vt notat Barbarus, in antiquissimis Festi codicibus, & in ferentini vetusto monumento, Posculenta pro Poculentis leguntur.

TERTII LIBRI FINIS.

HIERON. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ AVCTORIB. ET ALIIS LECTIONVM.

LIBER QVARTVS.

Qui fuerint apud veteres Archiatri, & Archiatrorum Comites, quódve eorum munus. CAP. I.

QVI Galenum alióſque medicinæ ſcriptores vſque ad hæc tempora interpretati ſunt, omnes pœnè in hoc cõuenerunt, vt nomen ἀρχιάτρου medicorum principem, quaſique excellentiſſimũ deſignare voluerint (Io. Baptiſtam Raſarium virum tempeſtate noſtra eruditiſſimum excipio, qui in ſuis Galeni commentariorum trãſlationibus, vbicunque occurrit, Archiatrum transfert.) Id quoniam ego à veritate longè alienum ſemper pútaui, credidíque ἀρχίατρον propriè Imperatoris Principíſve, atque eius familiæ medicum ſignificaſſe; quibus ductus rationibus hanc opinionem conceperim, in medium proponam: videbunt deinde eruditi, ac in antiquis reb. perſcrutandis verſati viri, num ſententia noſtra aliorum placitis anteponi debeat. Nam primò nullum hactenus Græcum Latinúmve ſcriptorem, qui ante Romanos Imperatores floruerit, inuenire mihi eſt conceſſum, qui hac ἀρχιάτρου voce vſus ſit; quod coniecturam non paruam facere videtur, vt Impera-

tores esse, medicósve cùm suæ personæ tum familiæ valetudinis curæ destinatos habere cœperunt, sic vocem eam tũc à medicis in vsum inuectam esse. quod paullo post Tiberij & Claudij tẽpora fuisse ideò persuasum habeo, quoniam ante ea tempora neque auctorũ scripta, neque marmoreæ medicorũ inscriptiones Romæ seruatæ vsquam hoc nomen habent. Hãc autem Græcam vocem potiùs, & non Latinã elegerunt, quòd (vt refert Plinius lib. 26. c. 1.) nemo Romanus medicã artem exerceret, sed omnes ferè, aut saltem maiori ex parte Græci, atque ij vt plurimũ serui aut liberti essent. Vnde si Archiater vel medicum primarium, vel medicorum principẽ significasset, cõsentaneum sanè rationi esset, vti res ipsa ante Imperatores extitisset, pariter etiam nomen eam exprimẽs aliquando vsurpatum fuisse; quod nunquam à me (nisi ceteri maioris lectionis viri secus obseruarint) apud quẽpiam auctorem animaduersum est. quemadmodum ex altera parte valde mihi probatur, iccirco ante Imperatores minimè id nomẽ receptũ fuisse, quòd res ab illo signata, medicus scilicet Principis, nõdum institutus foret. Quinimmò Plinius lib. 25. c. 8. cuius tẽpore iam Archiatri nomen in vsu haberi cœperat, cùm Damocratem Seruilium Mithridaticæ antidoti auctorẽ, medicum ipsius ętate primarium nominare vellet, nõ eum Archiatrum, sed è primis medẽtium vocauit, quasi sciret nomen illud medicis duntaxat Principis cõuenisse. Vt his omnibus grauissimis coniecturis facilè iudicari queat, τοῦ ἀρχιάτρου nomen haud illis propriè attributum, qui ceteros antecellerẽt, sed qui Principis vel Imperatoris personę atque familiæ operas suas locarent. Præterea Andromachus, quem Erotianus in Onomastici sui dedicatione ἀρχίατρον ap-

pellat, à Galeno item 1. de Antid. c. 14. & de Loc. aff. c. 1. Νέρωνος ἀρχίατρος vocatus reperitur, non quia is alios medicos præcellere ab ipso putaretur, qui Archigenẽ ab Andromachi tempestate vsque ad Traiani principatum in magna existimatione habitum, quod etiam Iuuenalis Satyra 6. insinuat:

— tunc corpore sano
Aduocat Archigenem. & Sat. 14.
Ocyus Archigenem quære, atq; eme quod Mithridates
Composuit

alios antecessisse scribens, nullibi Archiatrum nuncupauit, quòd intelligeret solos Principis medicos eo nomine fuisse vocatos. Quocirca si res ipsa non secundùm legentis voluntatem, sed verè atque prudenter æstimetur: planè apparebit, Erotianum & Galenum concorditer Andromachum Archiatrum nũcupasse, quòd eam vocem vti debitum sibi quendam titulum, nimirùm cum Neronis medicus esset, ei congruere intellexerint. Qua similiter ratione Liuium Eutychum Archiatrum vocatum credo in hac inscriptione, quæ olim in tabellula quadam, vnà cum multis aliis vetustate penè consumptis, Romæ ad D. Sebastiani reperta est:

M. LIVIO CELSO TABVLARIO
SCHOLÆ MEDICORVM
M. LIVIVS EVTYCHVS
ARCHIATROS OLL. D. II.
INFR. PED. IIII.

Sicut & Petrus quidam Archiater apud Ætium nudis verbis citatus inuenitur: quem eo titulo indicatũ, quasi Principis medicus, non autem medicorum princeps foret, ex Ætij 11. Tetrab. ser. 3. cap. 110. verbis

facile colligi potest: veluti quoque Galenum in lib. de Theriaca ad Pisonem non alia ratione puto vocasse Archiatros Magnum & Demetriũ, atque alios multos alioqui populares potiùs, quam eminentes. Neque verò illud mihi consonum videtur, Imperatores consueuisse medicos plures conducere, atque inter eos vnum reliquis superiorem habere, quem & ob doctrinæ excellentiam, & ob dignitatem sibi maiorem delatam Archiatrũ vocarent: quandoquidem non vnum, sed plures simul Archiatros extasse, apud varios scriptores legimus. Qui ex legum peritis quęso est, qui nesciat, Constantinum Imperatorem legem tulisse, qua Archiatros illustribus priuilegiis, maximísque gratiis ornari voluit? Quis item non vidit eam legem quam Imperator in l. Archia. cap. de metatis, lib. 12. Cod. tit. 41. in hunc modum tulit: Archiatros nostris palatij, necnon vrbis Romanæ, &c. Ex quibus omnibus negari nunquam poterit, quin Imperatores non vnum, sed plures simul Archiatros habuerint. vt hac ratione Archiatrum Principis medicum extitisse credendum sit; alioquin si aliorum superior quasique Princeps fuisset, parerat non plures vno tempore, sed vnum tantùm esse. Quam rem manifestiùs adhuc Vindiciani medici, qui Octauij Horatiani siue Prisciani Theodori præceptor fuit, necnon Cassiodori in Epist. ad Valent. testimonia comprobare queunt: quorum ille Archiatrorum Valentiniani Comes fuisse perhibetur; hic verò dũ formam, qua Archiatrorum Comes eligebatur, *6.* Variarum lib. exponit, ita clarè Archiatros simul plures, eósque Principis medicos extitisse, atque horum præsidem ac veluti Principem non Archiatrum, sed Comitem vocatum ostẽdit, vt nemo nisi suæ opinionis nimius amator

amator hãc veritatem inficiari poſſit: quam Andreas Alciatus, auctor noſtra tẽpeſtate clariſſimus, in com. ſuper lib. Cod. probè cognoſcẽs, antiquos legum interpretes damnare non dubitauit, quòd vbi leges de Archiatris loquuntur, ſemper medicorum principes, & non principis medicos interpretentur. Porrò quatenus ad vocis ipſius etymon pertinet, etſi vſus ſcriptorũ ſecus habere videatur, attamen non minùs ἀρχίατρος τοῦ ἄρχοντος ἰατρὸς, quàm ἰατρῶν ἄρχων dici queat: vt neque huiuſcemodi ratio vlla ex parte jis faueat, quibus diuerſam ſententiam ſequi placuit. Nunc qui eſſent Archiatri, quódve eorum munus, non admodũ difficile eſt percipere. Siquidẽ veriſimile vnicuique apparere poteſt, vt hodie ſæpenumero contingere cernimus, ita etiam antiquitus contigiſſe, vt qui vel artis pręſtantia, vel quopiã apud Imperatores fauore pollerent, in eius atq; familię medicos cooptarentur; atq; horum cùm aliquis moreretur, alter in eius locũ ſubrogaretur: in qua ſubrogatione, quoniã interdũ ob fauores nonnulli indigni locũ obtinebant, ea lex condita eſt, quæ in Cod. lib. 9. tit. de Profeſſ. & med. cap. 11. habetur, ne ſcilicet quis in Archiatrum eligi deberet, niſi communi meliorum iudicio comprobaretur: nemo enim erat, qui, vt Archiatri locum impetraret, non omnem moueret lapidem, non modò ob dignitatem ac gloriam, verùm & ob honeſtiſſima ſtipẽdia, ceteráve priuilegia, quib. illi fruebãtur. Scribit Plini⁹, l. 29. c. 1. annua horũ medicorũ ſtipẽdia apud principes fuiſſe CCL. HS. quę admonetæ noſtræ rationem redacta, faciũt vngaricorum ſex millia, & ſexaginta. Semuncialem vnum duodenarios nouem, duplos quattuor, ſimplum vnum. Quæ tamen nõ omnium Archiatrorum merces erat: cùm in

legibus habeatur; Archiatros ab Imperatoribus, præter alimenta subministrata, quamplurib. aliis priuilegiis atque fauorib. donatos esse; quæ omnia mercedis instar, quòd multi forent, ipsis donabantur, perinde ac temporibus nostris medici aliqui in Pontificis Romani curia, & in aliorum Principum domibus ob solam sportulam aliásve gratias operam suam medendo exhibent. De ijs sermonem factum à Galeno puto, vbi in 9. de Plac. Hipp. & Plat. alios lucri caussa medicinã exercere scribit, alios ob honorem, alios ob sibi legib. concessam immunitatem, ac reipub. vacationem. Iam verò illorum munus quod esset, ex loco Cod. citato cap. 10. scire vnicuique licet: vbi ex verbis illius legis apertè dici potest, Archiatros cùm à populi commodis commoda reciperent salaria, nõ solùm Principis familiæ, eiúsque personæ inseruisse, verumetiam pauperibus sine vlla mercedis spe obsequi, nec turpiter diuitibus inseruire obligatos fuisse. Dicebatur verò Archiatros & Archiater, veluti ex auctoribus atq; superiori inscriptione subsequentéque patet, quæ Romæ in vetusto lapide seruatur adhuc:

D. M.
A. ACTIVS CAIVS
ARCHIATER SIBI ET
IVLIÆ PRIMÆ CONIVGI
INCOMPARABILI.

Erant itaque Archiatri medici illi omnes, qui Principis sumptibus conducti, eius personæ primùm, deinde aulæ omni, postremò cunctis pauperib. arte propria Romæ operam præstabant: quorum Archiatrorum Princeps quidam senior, prudentia & doctrina

præſtantior eligebatur, cuius ſententia & auctoritate omnes de re medica obortæ diſſentiones ſtatim dirimebantur; iſque Comes vocabatur, & præ ceteris maximam Principis curam gerebat, eiúſque veluti imperium quoddam & poteſtatem magnam obtinebat: vt ex Caſsiodori citato nuper teſtimonio abũde perſpectum eſt. Nolo propter hoc omnino inficiari, quin in vrbe medicorum collegia quædam & ſcholæ inſtituerentur, quorum qui aliis præſidebat, Archiatros interdum vocaretur, vt ex inſcriptione Liuij Celſi ſuperius allata, & ex legibus colligi poteſt: verumtamen qui frequentius in ore hominum verſabatur, Archiater, is erat, quem deſcripſimus.

De Cydni fluuij aqua, loci Plutarchi, Galeni & aliorum collati. Locus Plutarchi ex Galeno reſtitutus. Locus Hippoc. emendatus. CAP. II.

CYdnus Ciliciæ fluuius eſt, tranſiens per mediam Tarſum, ciuitatẽ olim non minus quàm Athenas & Alexandriam viris in philoſophia atque omni alia doctrina præclariſſimis florentem; cuius fluuij aquam frigidam atque aſperam eſſe narrans Strabo Geographiæ 14. eam tũ belluis tum hominibus neruos craſſis humorib. occupatos habẽtibus atque podagricis auxiliari ſcribit. Poſt quem Vitruuius, necnõ Plinius, ex Caſſij Parmẽſis ſententia, eandem aquam crurib. podagricorum affuſam dolores leuare ſcripſerunt. Quæ omnia nunquid vera ſint, certè dubitari iure poteſt: non modò quia frigidũ neruis aduerſari pro cõperto habẽt medici, ſed etiã quòd Galenus in lib. de Cauſſis procatarcticis, Alexandrũ Magnum æſtiuo tempore, dum ſe in Cydno flumine lauaret,

conuulſione ac tremore torporéve captum fuiſſe tradit: quemadmodū poſterioribus ſæculis Fridericum Oenobarbum Imperatorem eodem flumine lotum interijſſe ſcribūt hiſtorici. Niſi igitur dicamus, contra Q. Curtij auctoritatem, Cydni aquam blando quodam frigore, vt Pauſanias ſcribit, pollere, & vim detergendi inſignem ſub voce, τραχὺ, à Strabone, & interdū ab Hippocrate deſignatam obtinere, quorum illo dolores ab humore calido naſcentes mitigentur, hac verò humores ipſi neruis elidantur: quomodo podagricis & neruorum fluore tentatis opem ferat, intelligere arduum erit. Quòd ſi interdum experientia comprobatum eſt, frigidum affuſum conuulſionem ſoluere, dum calorem διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν augendo humoribus diſſipandis aptiorem reddit, non propter hoc Cydni aquam iuuare credendum alioquin de cōpluribus alijs aquis frigidis idem foret aſſerendum. Neque etiam immodico eius frigore dolores conſopiri dicendum, propterea quòd potiùs ſic articulis & neruis nocumētum quàm auxilium inferretur. Ob hoc enim dicebat Hipp. de podagricis loquēs, in lib. de Vſu humidorum, ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην ναρκοῖ. id eſt, Frigidum multum affuſum extenuat, & dolorem ſopit. Alexādrum autem ac Fridericum id paſſos fuiſſe puto, quoniā fortaſſe nimis labore vel æſtu calefacti, aquę frigidæ ſeſe immerſerunt. Cautum enim eſt medicorum præceptis, ne quis dum magnopere calet in frigida lauetur; quoniam tunc corporis meatus valde aperti ingreſſum facilem noxio humoris frigori permittūt; atque ita nerui calórque natiuus non parum offenduntur. quod quidem minimè verum eſt de interno calore innaturali, quia vbi partes aliquæ ſunt inflāmatæ ac

rubentes, à frigida, quæ influxũ cohibeat, ſicque euacuet, ferè ſanantur, vt ob hoc dixerit Hippocrates v. Aph. 25. podagricos à frigida largè affuſa leuari. Hîc adnotare placet quod ſcribit Plutarchus in vita Syllæ eum ſ. Athenis agentem pedum dolorem torpidum cum grauitate incurriſſe, quem Strabo dixit eſſe ποδάγρας ψελλισμὸν. id eſt, podagræ balbutiẽ. Aquam autem Cydni non modica detergendi facultate præditam eſſe, Plutarchi teſtimonio confirmatur, qui libro, in quo Deſitorum oraculorum cauſſas quærit, vt demonſtraret poſſe aquas & ſpiritus terræ inueniri, à quorum arcana quadam poteſtate animi humani ad futura prænoſcenda diſponerentur, alia aliis conuenire, & non omnia omnibus, multis exemplis ac oratione monſtrat: ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα· καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος, τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν μεμιγμένον. βύσσῳ δὲ γλαυκῆς κρόκος καταμίσγεται, ὡς Εμπεδοκλῆς εἴρηκε. περὶ δὲ τοῦ Κύδνου καὶ τῆς ἱερᾶς τοῦ Απόλλωνος ἐν Ταρσῷ μαχαίρας, ὦ φίλε Δημήτριε, σοῦ λέγοντος ἠκούομεν, ὡς ὁ Κύδνος ἐκκαθαίρει σίδηρον ἐκεῖνον, οὐτε ὕδωρ ἄλλο μᾶλλον τὴν μάχαιραν, ἢ ἐκεῖνο. καθάπερ ἐν Ολυμπίᾳ τὴν τέφραν περιπλάττουσι τῷ βωμῷ, καὶ περιπηγνύουσιν ἐκ τοῦ Αλφειοῦ παραχέοντες ὕδωρ. ἑτέρῳ δὲ πειρώμενοι ποταμῷ οὐδενὶ δύνανται συναγαγεῖν, οὐδὲ κολλῆσαι τὴν τέφραν. id eſt: Alia enim aliis propria & cõuenientia: quemadmodũ purpuræ faba, & grani infectorij nitrum videntur tincturam commixta ducere. Byſſo autem glaucę crocus miſcetur, vt dixit Empedocles. De fluuio Cydno, & de ſacra Apollonis in Tarſo machęra, ô amice Demetrie, te narrãtem audiuimus, quòd Cydnus ferrum illud depurgat, neq; machæram vlla alia aqua magis quàm illa. quemadmodum in Olympia cinerem aræ affingunt, & aquam affundentes Alphæi cinerem cir-

cumdensant; alio verò flumine id tentantes, nullo possunt coniungere, neque cinerem conglutinare. Vbi manifestè declarat, Cydni fluuij aquam detergendi repurgandíve (cùm ferrum, ex quo machæra Apollinis sacra in Tarso conflata erat, sola depurgaret) vim magnã habuisse. At hîc admoneor, vt paullò antè citatorum Plutarchi verborum corruptum in Græco Basiliensi codice locum restituam. Vbi enim is siccitatem calori associatam spiritum attenuare, ętheriúmque ac purum efficere dixit, statim subiungit; αὐτὴ γὰρ ξηρὰ ψυχὴ, καθ' Ηράκλειτον: quibus nil significantibus, hũc in modum corrigi debet, αὐγὴ γὰρ ξηρὰ ψυχὴ σοφωτάτη, καθ' Ηράκλειτον. eam namque sentẽtiam protulisse Heraclitum in simili propè disputatione scriptum reliquit Galenus eo libello, in quo Temperatura corporis animi mores fingi probat: vnde etiam locus Hippocratis emendandus est, in 1. lib. de Diæta, vbi in omnibus codicibus Latinis & Græcis, tam vulgatis, quàm manuscriptis legitur, ἰσχυρὰ σύνεσις δὲ πνεύμονος ἐστὶ, δέεται, καὶ ξηρασίης; cùm legi debeat, πνεύματος, siquidem pulmonem ad prudentiam conferre nulli asserunt, sed spiritus, qui quanto sicciores & subtiliores sunt, tanto mentem acutiorem faciunt.

Loci Aristotelis & Herodoti collati. Darij luxatio à medico Græco curata. CAP. III.

IMmensæ subtilitatis (vt ait Plinius) vir Aristoteles in 2. Politicorum lib. Lacedæmoniorum Reipub: instituta examinans, inter cetera illi vitio vertit, quòd senatoribus per omnem vitæ ætatem de rebus magis iudicia ferre liceret, cùm in senectute id non sine periculo fieri possit: quoniam (ait is) ὥσπερ καὶ

σώματος, καὶ τῆς διανοίας γῆρας. Hanc eandem rationem vſurpauit apud Herodotum in Thalia Atóſſa Cyri filia, & Darij vxor, quæ à Democede medico Græco vlcere prauo in mammilla curata, viróque ſuo, vt bellum Græciæ inferret, aſtuto eius medici ita patriam reuiſere ſperantis conſilio, perſuadere conata, inter multa alia hæc verba protulit: νῦν γὰρ δὴ ἂν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος εἶς ἡλικίην. αὐξανομένῳ γὰρ τῷ σώματι, συναύξονται καὶ αἱ φρένες, γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι, καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται. id eſt: Nunc autem, quando ætate iuuenis es, ſi opus ſuſcipias: nam augeſcente corpore ſimul & prudentia creſcit, ſeneſcente verò conſeneſcit, atque ad omnia opera hebetatur. Vnde non immeritò apud priſcos prouerbio decantatum habetur:

Ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων. id eſt.

Opera iuuenũ, conſilia autẽ mediorũ, preces verò ſenũ.

quem verſiculum Boëthus poëta in Athenodorum ſeniorem ſic apud Strabonem in 14. mutauit:

Ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, πορδαὶ δὲ γερόντων. id eſt:

Opera iuuenum, conſilia autem mediorum, crepitus verò ſenum.

Athenodorus autem contra ipſum, βρονταὶ δὲ γερόντων, ſiue Tonitrus ſenum, dici iuſſit. Sanè hæc omnia non de animæ ſubſtantia, quam alioquin immortalem credimus, ſed de illius operationibus, quæ ab inſtrumentis magna ex parte dependent, intelligi æquius eſt: etſi medici, ac præſertim Galenus, aliter ſenſiſſe inueniantur. Democedis mentio iam impellit me, vt quam is apud Herodotum citato loco in curando rege Dario operam præſtitit, hiſce ſubiungam. Darius enim in venatu magnam oſſis tali luxationẽ paſſus, vbi à medicis Ægyptiis, qui omniũ primi

ea in arte putabantur, variè tractatus esset, nec illi in retorquendo torquendóve quicquam proficerent, quin potiùs malum augerent; Democedes Crotoniensis Grçcis medicamẽtis vtens, & lenia, post acria admouens, Darium, qui septem noctes iam nihil dormierat, & perpetuo doloris cruciatu penè confectus erat, tandem somni compotem fecit, breuíque deinde tempore incolumem prorsus reddidit, cùm iam posthac validum se fore ad incedendum desperasset. In qua re an solis medicamẽtis, an etiam manibus os tali restituerit bonus medicus, ex Historici sermone non admodum constat: mirum tamen sit, si medicamenta tantùm (quemadmodum ex verbis colligi posse videtur) adhibuerit, in eo præsertim luxationis genere, quod quando vehemens est, ab Hippocrate & Galeno omnium difficillimè sanari traditur. Atqui nec de his, neque de maioribus adhuc antiquorum operibus multũ mirari debemus: quandoquidem eos in chirurgica, quæ clinice priùs reperta fuit, posterioribus omnibus valde superiores extitisse, Homeri atque aliorum testimoniis faciliter conuincitur.

Hippocratis & Aristotelis loci collati. Galeni de Demonstrationibus libri qui fuerint: & quæ Symphonia à Nemesio citata. CAP. IIII.

QVoniam Hippocratem nostris adnotationibus & emendationibus illustratum, non ita citò, vt optamus, edere, publico legẽdi munere atq; assiduis ęgrorum visitationibus impediti, possumus: interim aliqua ex ipsis in hunc librum sparsim protulimus, vt eruditi, quid in ipso prçstaturi simus, ab hisce conijce-

re valeant. Hippocrates in lib. de Aër aq. & loc. Asianos & Europæos inuicem distinguens, illos ingenio magis, minùs verò fortitudine valere scribit. Cuius euentus duas potissimùm rationes assignat. Alteram, quòd Asiæ regio maximam aëris temperati clementiam obtinuit, nullísque propemodum mutationibus subiicitur: Europa contrarium; quod vt ingeniorum bonitati atque menti magnopere confert, sic animorum fortitudini, qui à mutationibus magis excitati, validiores fiunt nullum adiumentum præbet. Alteram, quòd Asiani semper regum imperiis subiecti fuerunt, Europæi verò non modò non seruierunt, verùm etiam ferè semper liberi extiterunt. Nam qui bello & armis non sibi quicquam, sed dominis omnia comparare sciunt, negligentiores euadunt; quemadmodum ceteri spe lucri proprij inflammati quidvis animosè audent. Aristoteles similiter lib. 3. polit cap. 10. & lib. 7. cap. 7. Hippocratem secutus, Asianos artibus & mente excellere quidem, vt animis nihil à natura valere, & propterea tyrannis continuò inseruisse scribit: sicut Europæos ob regionis frigiditatem mente ac artibus inferiores, animis verò & fortitudine superiores, ob idque nullius regis imperium passos esse: inter quos Græcos, veluti medios, non minùs artibus & intellectu, quàm armis & animorum viribus pollere. His verò atque multis aliis rationibus demonstrare conatus est Galenus, Hippocratem, Platonem & Aristotelem, animam nostram si non ipsissimam corporis temperaturam, saltem eius sequacem existimasse. Quam sententiam multis iisque grauissimis argumentis damnauit Nemesius in 3. cap. lib. de Hominis natura, sub Gregorij etiam Nysseni nomine ab aliquibus falsò vulgati. Quo in libro cùm

multa ex Galeni commentariis de Demonſtrationibus inſcriptis adducat, quæ nil propè mutata in libro de Plac. Hippoc. & Plat. necnon in libello, Quòd animi mor. ſeq. cor. tem. ac aliis editis legantur, fit vt facilè mihi perſuadeam, Galenum in libris illis περὶ ἀποδείξεων nequaquam de rebus ad Logicam ſiue Dialecticam facultatem tantùm ſpectantibus, quemadmodum ineptè arbitrantur nonnulli, tractaſſe; ſed præcipuè earum rerum plurimas ſub oculis ratione & ſenſu ponere tentaſſe, quæ apud medicos & philoſophos in controuerſiam trahuntur: veluti eſt de ſede ac partibus animæ, quæſtio de affectuum generatione & cauſſis, de venarum & arteriarum principiis, de teſticulorum vſu, aliáque huiuſcemodi plurima: quod ſimiliter videtur confirmaſſe Rabi Moſes 25. v. partic. aphoriſ. vbi hunc librum Probationes appellat. Quo in loco illud quoque adnotare placet, librum Galeni de Placitis Hippocratis & Platonis συμφωνίαν eſſe vocatum ab eodem Nemeſio, quaſi ipſius tempeſtate ſub hoc titulo ab aliquibus legeretur, cùm in illo ſummorum virorum concordantiæ declarentur. Vixit verò Nemeſius, Gratiani & Theodoſij temporibus, quando Maximus philoſophus Platonicus, Libanius, Baſilius, Gregorius Nyſſenus, alliíque plurimi præclariſſimi viri floruerunt: quæ tempora ab ætate Galeni paullò plus 150. annis abfuerunt. vt ob hoc non paucam fidem Nemeſij ſcriptis adhibendam cenſeam.

De Putaminibus fabarum, & quid ſit ὄσπρειον *Athenæo.*

CAPVT V.

QVòd Theophraſtus in 5. de Cauſis plantarum cap. 21. ſcribit fabarum putamina radicibus aut

germinibus plantarum nouellarum appoſita earum vitam penitùs tollere, etiam à Clemente Alexandrino Strom. 3. & ab Apollonio in Mirabilib. historiis citatum, ex quinto de Cauſis naturalibus (quaſi ſic liber ille inſcriberetur antiquitùs) inuenio. qui cùm addant, domeſticas gallinas iiſdem putaminibus iugiter veſcentes ſterileſcere, neque id à Theophraſto traditum ſit, eiuſcemodi ſententia non exiguam mihi ſuſpicionem parit. Quemadmodum item non admodum probo, Pythagoreos iccirco fabarum eſum vetaſſe, quòd comeſtæ, mulieres infœcundas reddant: quoniam, vt meminit Galenus, fabæ, ſi bellè nutriunt, & flatulentæ ſunt, potiùs fœcunditatem quàm ſterilitatem inducere debent. Fabam verò appellatam eſſe per excellentiam à Clemēte Alexandrino in loco citato ὄσπριον, non miror; quando ſic in vſu fuiſſe apud veteres puto. Vnde Galenus in 2. de Fac. alim. legumina recenſens, primam fabam collocauit. Verſiculum ab Athenæo citatum:

σῦκον μετ' ἰχθῦς, ὄσπριον δὲ μετ' κρέας.

de faba interpretari ſoleo, quam viridem his quoque temporibus homines poſt carnes, loco bellariorum, eſitant, quámve etiam hodie à vulgo Græcorum ὄσπριον paſſim vocari intelligo.

In Acrothoracis ſignificatione, Clementis Alexandrini locus emaculatus. Cur Lauri folia poſt cœnam adhiberentur. Ebrietatis præcautiones. Plinij locus emendatus.

CAPVT VI.

ARiſtotelem in 3. Prob. partic. probl. 2. manifeſtum eſt eos ἀκροθώρακας vocaſſe, qui leniter inebriati delirant, quíve de rebus quidem iudicium

ferre tentant, ſed in iudicando aberrant; quaſi medij ſint inter ſobrios & temulẽtos; quorum illi iudicandi vim firmam & incorruptam habent, hi verò adeò vino obruti & ſepulti iacent, vt neque iudicare, neque ſecundum animi corporíſve facultates operari queant. Erotianus in Onomaſtico, vbi θώρηξιν ab Hippocrate οἰνοπελίαν vocari ſcribit, ἀκροθώρηκας etiam vſque ad tempora ſua, eos appellatos ſubiungit, qui non multùm vino repleti eſſent. Plutarchus quoque in 3. Sympoſ. prob. 8. Ariſtotelis ſententiam examinans, idem quod is omnino ſentire videtur: ἀκροθώρακας ſcilicet corpus non adeò diſſolutum habere, vt & moueri, & ſecundum ipſum aliquatenus operari non valeant; at eorum diſcurrendi vim minimè liberam eſſe; nempe cùm iudicium phantaſias, & non rationem ſequatur. Itaque non video, cur Alexandrinus Clemens diuerſa ſentiens in 2. Pedagogiæ, ἀκροθώρακα minimè rationem ac memoriam offenſas gerere ſcribat. Nam ſenibus Chriſtianis, vt vino vtantur, eouſque indulgens, quoad ἀκροθώρακος terminum non tranſgrediantur, his verbis in 2. cap. vtitur: ἀλλὰ καὶ τούτοις ὅρος ἔστω τοῦ ποτοῦ, μέχρις οὗ τὸν λογισμὸν ἄσειστον διατηρήσωσι, καὶ τὴν μνήμην ἐνεργόν, καὶ τὸ σῶμα ἀπάλευτον οἴνῳ καὶ ἀκράδαντον. ἀκροθώρακα καλοῦσι οἱ περὶ ταῦτα δεινοί. id eſt: His autem in potando terminus ſit, quouſque diſcurſum imperturbatum ſeruent, & memoriam efficacem, & corpus vino inconcuſſum & immobile. Acrothoracem vocant circa hæc periti. Quo in loco verum illius vocis vſum omnino ab ipſo ignoratum perſpicitur: niſi contextum corruptum eſſe, & ea verba, ἀκροθώρακα καλοῦσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί, ab aliquo ignaro primùm in margine adſcripta, deinceps à librario ineptè interſerta fuiſſe velimus: quemadmo-

dum eiuſmodi multa eius auctoris hactenus edita commentaria habere apud doctos conſtat. Legimus apud Athenæum in 4 veteres inter bellaria poſt cœnam interdum etiam folia lauri adhibuiſſe. Quod pluribus rationibus factum puto, ſed potiſſimùm duabus hiſce: tum vt vi foliorum exiccatoria fumi ad caput elati abſumerentur; tum etiam vt odor vini, ac ciborum, qui ſolet ſæpenumero à ſaturis hominibus grauis emitti, abſconderetur; id quod Martialis in 5. facetè & clarè admodum nobis indicauit:

Fœtere multo Myrtale ſolet vino,
Sed fallat vt nos, folia deuorat lauri,
Merumq́ue cauta fronde non aqua miſcet.
Hanc tu rubentem prominentibus venis
Quoties venire Paule videris contrà,
Dicas licebit, Myrtale bibit laurum.

Vt quoque euitarent antiqui ebrietatem, ac interim multùm biberent, interdum lauro, hedera, anetho, ſimilibúſque aliis eos coronatos inter potandum legimus: alij pumicem tritum, alij amygdalas amaras, alij braſſicam præmandebant, quaſi non præſtaret ebrietatis turpitudinem ſobrietate cauere, quàm eam ſuccis aliiſve medicamentis occultare. Plinius lib. 14. cap. 2. de Apianis vitibus loquens, ita ſcribit: Vina primò dulcia auſteritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis vite gaudet. In quibus duo ſunt, quæ non immeritò eruditorum animos turbare poſſunt. Vnum, quòd vina alba à principio, vetuſtate non rubra, ſed vel pallida, vel flaua, vel fulua redduntur: quemadmodum Galenus docet 7. de Tuen. val. & 12. Meth. Alterum, quòd poſtrema illa verba quid ſignificent, obſcurum eſt. Itaque reſtitui debent, vt in manuſcripto Pauli manutij, omnium poſt Cicero-

nem eloquentiſſimi, codice inuenitur: Vina primò dulcia, auſteritatem annis accipiunt. Etruria nulla magis vite gaudet.

Tuberes apud antiquos qui eſſent. Locus Plinij notatus. CAPVT VII.

QVi fuerint apud maiores noſtros Tuberes, inter malorum genera relati, neminem, qui apertè declararit, hactenus mihi videre contigit. Iccirco ſi meam ſententiam explicuero, id ſaltem proficiam, vt alij ad veritatem indagandam, méque ſententiam meliorem proferendam excitentur. Ne igitur temerè quicquam affirmare videar, notas aliquas Tuberum ab auctoribus Latinis traditas ante alia indicabo. Tuberes ex Africa regione calida primùm allatas, ſcribit Plinius lib. 15. cap. 14. vbi fructus proferre baccis quàm malis ſimiliores ſtatuit. Idem quoque lib. 16. cap. 25. & lib. 17. cap. 16. Tuberes poſt amygdalas cum Armeniacis & præcocibus florere, (vt Columella lib. 11. in fine cap. 2.) quaſi cum iis etiam maturarentur fructus, & melius inſeri pruno ſilueſtri, atque malo cotoneæ, quàm granis ſeri, memorat. Martialis lib. 13. auctor eſt, Tuberes in agro Nomentano prouenire ſolitos, quæ religio inter Romana ſuburbia pro aprica habetur. Palladius verò lib. 10. titul. 14. Tuberum fructus dulces facit, menſéque Septembri eos granis ſeri, necnon etiam omnibus malorum generibus, prunis & cotoneis, inſeri ſolitum tradit. Quas omnes notas ſi iis arboribus conferamus, quas decem abhinc annis plus minúsve ex Alexandria in Siciliam primùm mox Neapolim tranſuectas, ob idque Albercotos Alexandrinas nun-

cupatas esse scimus; facilè iudicabimus, Tuberes veterum hosmet Albercocos extitisse. Nam hæ sunt arbores non admodum proceræ magnitudinis, foliáque Armeniacorum ferè gerunt; florent statim post amygdalas, inseruntur præcociis, persicis & prunis; seminantur granis Septembre & Octobre, sed insitione meliores fiunt; nascuntur locis calidis & apricis, gelu corrumpuntur; siccam terram, sed arte irroratam, amant: fructus nuce pontica paullò maiores, rubeos, cute læui, ac dulces suauésque ferunt: vt cuique intelligere liceat, huiúscemodi arbores fructúsque maximè cum veterum tuberibus conuenire. Nec quicquam repugnat, quòd Domitiano priùs, quàm iugularetur, Septembri mense oblati fuerint tuberes: quoniam eos adseruatos ea arte esse credendum est, quam Palladius loco præcitato monstrauit. Neque inferendum est, Palladium, quòd in libro mensis Octobris tuberes seruandi rationem doceat, eos tunc maturari voluisse: quoniam hac in re auctor ille certam legem non seruat, cùm etiam in libro Aprilis, zyzipha, quæ autumno maturantur, seruandi modum indicet. Martialis item quamuis tuberes cum malis Punicis adnumeret, non propterea putandum est eum innuisse, quòd eodem tempore maturarentur: immò his distichis:

Non tibi de Libycis tuberes & apyrina ramis,
De Nomentanis sed damus arboribus.
Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes. quid tibi cum Libycis?

fortè dicere voluit, se ad amicum duo pomorum genera misisse, vnum nuperrimè ab arbore lectum, alterum domi quidem & ipsum natum, sed integrum arte conseruatum. Porrò Plinianum codicem lib. 15.

capite 14. vbi tuberum duo genera habentur, corruptum omnino, ac loco Tuberum legendum esse Zyziphorum, suspicor: quoniam Columella lib. 9. cap. 4. albam & rutilam Zyziphum agnoscit: Galenus Zyzipha 2. de Alim. fac. appellat: nullus autem duo tuberum genera fuisse scribit. Sericum verò colorem Plinio rutilum vel rubrum esse, quem alibi Siricum & ipse, & Aëtius, & Paullus Ægineta vocarunt, satis Barbarus in Plinianis castigationibus declarauit. Vnde apud Plinium, etsi legatur modò sericum, modò Syricum de tuberum coloribus, non est quòd diuersos esse colores putemus, siquidem Paullus σήρικον, Aëtius σύρικον dixerunt.

De Menta locus Aristotelis ex Hippocrate illustratus & correctus. Plinij alter ad idem notatus, & ex Lucretio explicatus. CAPVT VIII.

MEntam tempore belli serere, olim vetitum fuisse, scripsit Aristoteles 20. Prob. sect. caussámque illam putauit, quòd huiusmodi herba corpora humana refrigerando genitale semen corrumpat, sicque vires, quibus in bello maximè opus est, frangantur. Quo in loco si non καταψύχει sed κατατήκει legitur, vt ego legendum censeo, quando menta non refrigerat, sed potiùs colliquat, Hippocratis sententiam transtulisse alicui videri possit, qui in 2. περὶ διαίτης hunc in modum de Menta scribit: Μίνθη θερμαίνει, καὶ οὐρέεται, καὶ ἐμέτους ἵστησι, καὶ ἢν πολλάκις ἐσθίῃ τις, τὴν γόνον αὐτοῦ τήκει, ὥστε ῥέειν, καὶ ἐντείνειν κωλύει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ποιέει. Mentam scilicet calefacere, vrinam concitare, vomitus comprimere, sique ea sæpenumero quis vescatur, illius semen ab ipsa ita liquari, vt fluat, ad hæc

tentiginem

tentiginem arcere, imbecillúmque corpus facere. Simili propè ratione Plinius lib. 20. cap. 14. mentam ſemen humanum deprauare, atque generationi ineptum reddere tradit: quòd ſicuti illa immiſta lacti, quo minùs coëat, concreſcátve, prohibet; ita ſemen condenſari ab homine in cibo ſumpta non ſinit. Vbi legendum eſſe, Cohibendo genituram denſari, & non, Genitalia, vt in vulgatis habetur, quiuis mediocriter doctus facilè coniicere poteſt. Niſi genitale pro genitura Plinium & ibi, & cap. 21. eiuſdem libri vſurpaſſe, conſtaret. Quantum verò ad ſterilitatem referat, vel nimia genituræ liquiditas, vel immodica craſſities, præ ceteris elegantiſſimè dixit Lucretius in 4. hiſce verſibus:

Nam ſteriles nimiùm craſſo ſunt ſemine partim:
Et liquido præter iuſtum, tenuique viciſſim.
Tenue, locis quia non potis eſt adfigere adhæſum,
Liquitur extemplò, & reuocatum cedit ab ortu:
Craſſius hoc porrò, quoniam concretius æquo
Mittitur, aut non tam prolixo prouolat ictu,
Aut penetrare locos æquè nequit, aut penetratum
Ægrè admiſcetur muliebri ſemine ſemen.

Ariſtotelis error de Epilepſia. Hippocratis locus ad id notatus. Seruij error & Cornarij. Ariſtotelis alter error, de Sale & Nitro. Breuis adnotatio de Cauſis res duratas diſſoluentibus. CAPVT IX.

ARiſtoteles ſect. prob. 31. quærens, cur homines ſoli vel maximè inter animalia oculis peruertantur, inter alias cauſſas hanc affert, διότι μόνοι ἐν τῇ φύσει ἐπίληπτοι γίνονται τῶν ζώων· ἡ δὲ ἐπίληψις διαστροφὴν ποιεῖ. quòd ſcilicet ſoli in animalium genere fiunt epileptici, epi-

lepſia verò oculorum peruerſionem inducit. Hanc verò ſententiam omninò falſam eſſe vt putem, duo faciunt. Vnum eſt, quòd ipſemet Ariſtoteles in libris de Animalibus nonnulla recenſet, quæ iiſdem morbis, quibus homines tentari ſcribit, vt oues. Alterum, quòd in libro de Sacro morbo, qui vt Hippocratis à Galeno in primo Prognoſt. tex. 4. & lib. An ſanguis in arter. contineatur, necnon à Cælio Aureliano lib. 1. Paſſ. chron. cap. 4. citatur, ſcriptum eſt, oues & maximè capras epileptico morbo non parum obnoxias eſſe: quod certè de ouibus valde veriſimile videtur, nempe quæ caput in terram ferè detinentes, halitus prauos ac humiditatem craſſam facilè in caput trahant, & ſubinde morbum ſacrum incurrant. At capræ, quæ alto capite vt plurimùm paſcuntur, ſiccæque ſunt, ac perpetuò febrire traduntur; quomodo ouibus magis epilepſiæ, quæ à larga pituita gignitur, exponantur, non admodum intelligo. eo præſertim, quòd Alexandrinus Clemens vij. Strom. tradit, hircinas carnes epilepticis auxiliari fuiſſe creditum. Niſi dicamus, vt Plutarchus in Rom. prob. capras ceteris animalibus magis comitiali morbo tentari, ob meatuum anguſtiam, quam arguit vocis tenuitas: atque etiam eodem morbo facilè capi eos, qui caprinis carnibus veſcuntur. ob quod ſacerdotibus eam carnem vetitam fuiſſe tradunt. Itaque ſententia Ariſtotelis ſic moderari debet, vt in ſect. 10. Probl. prob. 43. & ſect. 31. prob. 26. vbi ait, quòd homo ἢ μόνοι, ἢ μάλιστα διάστροφος γίνεται, ὅτι μόνοι ἢ μάλιστα ἐπίληπτοι ἐν τῇ νεότητι γίνεται. id eſt, Vel ſolus, vel maximè oculis peruertitur, quoniam vel ſolus, vel maximè in infantia epilepticus fit. Qua ratione in libro de Somno & vigil. præceptum dedit, vt

non solùm pueri, verùmetiam nutrices à vino, & prȩsertim nigro abstinerent, tanquam id magis quàm album ad caput euaporet. Heic animaduertere placet, Seruium in 3. Georgicorum grauiter peccasse, qui vbi Virgilius ait:

— contactos artus sacer ignis edebat.

putauit sacrum ignem esse, quem Græci ἱερὰν νόσον vocant; cùm ἱερὰ νόσος nil aliud sit, quàm epilepsia vocata: Ignis verò sacer apud Latinos idem sit, quod apud Arabas Formica, apud Græcos Herpes, apud Scribonium Zona, apud Plinium Zoster, & Circinus. Vnde etiam malè Cornarius, qui apud Hippoc. 2. de Morbis muliebribus & alibi sæpe, ignem pro erysipelate vertit, cùm valde erysipelas & ignis sacer differant: vt ex Celso libro v. cap. 26. & 28. vnusquisque facilè potest intelligere. De hoc morbo sacro scriptum est à Platone 11. de Legibus; Si quis seruum vel phthisi, vel calculo, vel stranguria, vel sacro morbo, aut aliqua alia vulgaribus ignota, longa & curatu difficili ægritudine laborantem, alicui, qui neque medicus, neque gymnasta sit vendiderit, licere emptori intra sextum mensem ipsum redhibere, excepto sacro morbo, quo laborantem emptor intra annum restituere potest. Caussam verò, cur hunc morbum exceperit, puto, quia alij enumerati morbi sex mensibus dignoscuntur, & ferè incurabiles euadunt; epilepsia verò, siue morbus sacer, vix intra annum verè à vulgaribus discerni potest, atque curatu difficilis euadit. Et quoniam Aristotelis mentio est subiungam hisce quandam illius oscitantiam, quam alioquin perspicacissimus in 4. Meteorol. lib. commisit: vbi, indurata quibus caussis dissoluantur, exponens, de sale & nitro hæc dixit: νίτρον δὲ καὶ ἅλες

λυτὰ ὑγρῷ οὐ πυρὶ, ἀλλὰ ψυχρῷ. Atqui ea non ſolo humido frigido, ſed etiam humido calido diſſolui, ſenſui manifeſtum eſt. Nam & ſi vinum & áqua calefacta, à quibus clarè ſales & nitrum ſoluuntur, poſſint quodam modo frigida humida appellari, cùm ſint ſub genere aquæ, ac illius propriam qualitatem, nempe frigiditatem, quantumuis mutata, nunquam penitùs amittant; de oleo tamen calido id aſſirmare non poſſumus, nempe quòd ipſemet Ariſtoteles in eodem libro, non ſub genere humidi aquei, ſed aërei, cui perpetuò iuncta eſt caliditas, apertè collocauit, ab illóque tam naturæ ſuæ vi quàm igne calefacto ſalem liquefieri, experientia quotidie comprobatur. præſertim ſi ipſi alius quiſquam humor miſceatur, vt faciunt medici, cùm vel oleum roſatum ſalitum vel aliquod aliud parare volunt; cur enim ſolo oleo ſal non diſſoluatur, puto rationem eſſe, quòd ſtatim fundum petat, ibique omni humore priuatus minimè liquefieri poſſit. Quare melius erit ſic de duratarum rerum diſſolutione ſtatuere. Quæ à frigido ſicco concreſcunt, vel à moderato, vel ab immoderato, omnem humiditatem exprimente, talia redduntur: ſimiliter & quæ à calido ſicco concreſcunt, vel à moderato, vel ab immoderato, omnem humorem conſumente. Concreta à frigido ſicco moderato, vt glacies, vina, ſerum, & vrina, à calido ſicco ſimpliciter, & etiam à calido humido ſoluuntur. Concreta verò ab immoderato, aut ſimpliciter inſolubilia ſunt, vt adamas, & aliæ gemmæ, aut non niſi à vehementiſſimo calore ſoluuntur: quemadmodum plurima metalla, & cornua, quæ magno calore molleſcunt. Concreta verò à calido ſicco moderato, à calido humido,

& frigido humido ſoluuntur; vt ſales, manna, & nitra, quæ ab aqua calida actu, & à viño poteſtate calido, necnon ab oleo calido alteri humori permiſto ſoluuntur. Concreta ab immoderato, vt lateres, fictilia, aut non ſoluuntur, aut ſolummodò ab iis humoribus, qui maximè penetrant: ſicut ſuccus citri & acetum acerrimum eſt, aqua vitæ, & ſimilia, quæ aliquos lateres, lapidéſve ſoluunt; quod forſan ignotum fuit Ariſtoteli, quamuis ex ipſo ratio huius habeatur. Nam cùm neget ipſe fictiles liquari, propterea quòd aqua eius meatus, per quos ſpirirus exiuit, penetrare non poteſt: manifeſtum eſt, quòd ſi aliquis humor adeò ſubtilis inueniatur, vt eos ingredi queat, etiam ex eius ſententia poterunt liquari. Inueniuntur autem facilè hiſce temporibus: quibus ars chymica, Ariſtotelis tempeſtate ignorata, cuius opera ſubtiliſſimi ac maximè penetrabiles humores efficiuntur, in facilem vſum tracta, quaſique perfecta eſt.

Locus Hippocratis ex Gellio reſtitutus, & alter defenſus. CAPVT X.

AVlus Gellius Noct. Att. lib. 3. cap. 16. hæc verba ex libro Hippoc. de Alimento citat: ἔστι δὲ, καὶ οὐκ ἐστὶν ὀκτάμηνος γόνιμος. Quæ cùm ibi ita non habeantur, puto reſtituenda eſſe, vbi poſt, ἐς ἔκπλωσιν σμ. hæc habentur ſolùm, οὐκ ἔστι, καὶ ἔστι. ita vt vniuerſa illa oratio ſic conſtituenda ſic. ἐς ἔπλωσιν σμ. (ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γόνιμος) γίνεται δὲ ἐν τούτοισι. &c. Quæ autem verba ſequuntur, etſi etiam à Gellio ibidem diuerſa ponantur, placent tamen magis, vt ſunt in vulgatis Hippocrat. codicibus. Explicatio porrò ipſorum ver-

borum licet obſcura admodum ſit, ac Sabinus diligentiſſimus, vt ſæpe eum vocat Galenus, Hippocratis interpres, illa clariora facere hac oratione conatus ſit: ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι δὲ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἔστιν οὖν φαντασίᾳ μὲν περιγυτικὰ ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι. non abſurdum tamen mihi videtur, Hippocratē nil aliud docere voluiſſe, quàm octimeſtrem partum, non propriè generatum, ſed impropriè tantùm dici, quaſi potius abortus quàm vera generatio ſit. Quod enim putarunt aliqui Hippocratem voluiſſe docere, alibi non ſuperuiuere natos octauo menſe aliquos verò ſuperſtites fieri, quemadmodum ſcribit Ariſtoteles in Ægypto fieri poſſe: id ſanè placitis Hippocratis nequaquam conſonum eſt, qui in libro de Octimeſtri partu monſtrat, fieri non poſſe, vt nati in octauo menſe ſuperuiuant. Criminantur aliqui Hippocratem, quòd in iuriſiurando cauerit, ne quis medicinam exercens mulieri vtero gerenti abortiuum medicamentum propinaret, cùm tamen ipſe in lib. de Natura pueri ſcripſerit, ſe famulæ cuidam grauidæ, iuſſu dominæ, ne apud alias mulieres infamaretur, conſuluiſſe, vt ſaltando genitură deijceret. Quod factum Hippocratis ego hac ratione tueri ſoleo: fœtus nondum animatos corrumpere, vel quo minùs vitam adipiſcerentur impedire, ijs temporibus, quibus nondum Chriſtiana lux apparuerat. qua ſcitur vt dicebat Tertullianus in Apologetico feſtinationem homicidij eſſe prohibere non naſci. licuiſſe: at iam animatos, & viuentes, minimè: atque hoc ita fuiſſe locupletiſſimus teſtis eſt Ariſtoteles lib. Polit. 7. cap. 16. qui tamen 7. de Hiſtor. animal. ne fœtus animaretur, docuit poſt coitum locos oleo cedrino ſimplici aut cum thure ceruſſave eſſe vngendos. De Hip-

pocratis & Gellij loco cùm iam ſententiam meam ſtatuiſſem, eámque Claudio Puteano communicaſſem; is retulit, Muretum quoque eam locum reſtituiſſe. Icсirco ad ipſum ſcripſi, vt cuius raram eruditionem, acerrimúmque iudicium ſemper plurimi feci, eius opinionem explorarem. Tandem Muretus hocce dedit reſponſum.

ANTONIVS MVRETVS HIERON. MERCVRIALI S. P. D.

Cvm tuæ literæ ad Vrbem allatæ ſunt, Tibur iam omnes, vt nos quotannis facere ſolere ſcis, ſeceſſeramus, eò illas accepi biduo, aut triduo ſerius: Tibure autem neque Hippocratem habebam, neque Gellium. expectandum denuò fuit, dum Roma arceſſerentur. Allatis; ecce tibi aliud incommodum. corripit me febricula, non illa quidem, vt euentus poſteà docuit, periculoſa: ſed quæ tamen animum nonnullo metu ſuſpenſum ab omni ſcribendi cogitatione auocaret. Hæc ideo, ne mireris me ad tuas tardiùs reſpondere. Locus eſt ex libello, περὶ τροφῆς. οὐκ ἔστιν, γίνεται καὶ ἐν τούτοισι, καὶ πλέω, καὶ ἐλάσσω. *Huc ego addebam illa ex Gellio: aut potiùs pro illis,* οὐκ ἔστι καὶ ἔστι, *ſupponebam illa,* ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γίνεται. *Quod ſi tibi quoque ita videtur, non dubito quin verum ſit; ſin tu ſecus iudicas, nunquam mihi dubium erit, quin tua ſententia verior ſit. Semper enim non in his modò rebus, quarum tua propria poſſeßio eſt, ſed in omni literarum genere, iudicium tuum libentißimè anteponam meo. Vale, méque ama, & certò tibi perſuade, me à te mirificè & amari, & coli. Tibure. Kal. Septemb.* M D L X X.

Quæ ſint Paleales vuæ, & Fabriles, apud Cælium Aurelianum. Quæ Menſæ frigidæ Plutarcho: & eius locus emendatus. CAPVT XI.

QVæ ſint apud Cælium Aurelianum lib. de Acutis paſſionibus vuæ Paleales, & quæ apud eundem vua Fabrilis, cuius meminit ſæpius, adhuc multi dubitant. Ego verò ita exiſtimo, plures fuiſſe modos veterum in ſeruandis vuis. Nam primò ſeruabantur in ollis fictilibus, atque in doliis incluſę, vinaceis ſtipatę circumſudantibus, vt manifeſtè docet Plinius. Seruabantur quoque appenſę variis modis, non tantùm ad eſcam, verùm etiam ad faciendum paſſum appellatum, atque alia potus genera. Ex vua namque reſupina ſuſpenſa, & in vaſis ſuis ſeruata, ac thecis naturalibus cuſtodita, vinum acinaticum Veronenſe, adeò celebratum, & Imperatoribus æſtimatum, fieri conſueuiſſe, teſtatur Caſſiodorus 12. Variarum. Ad hæc refert Columella, inter multos ſeruandarum vuarum modos hunc extitiſſe ferè præcipuum, quando in labello fictili nouo, paleis quàm ſicciſſimis cribratis, vt ſine puluere eſſent, impleto, vuæ condebantur; deinde labellum luto paleato circumlinitum, in tabulato ſicciſſimo paleis ſicciſſimis obruebatur. Has vuas Paleales Cæliū vocaſſe puto, nimirū quę humore ſuperuacaneo ſpoliatæ, ægris impunè concedi poſſent. niſi potiùs eas appellet Paleales, quę colore ſunt paleis ſimiles, cùm præſertim addat, Recentes; eo quòd illæ vi quadam adſtrictoria magis polleant: quales puto fuiſſe Cydonitas à Columella vocatas. Porrò quæ fuerit vocata vua Fabrilis ſeu Fabricia, vt appellat Theodorus Priſcianus lib. 2. cap. 13. non admodum difficile eſt diffinire. Si quidem ea erat, quæ in offi-

cinis fabrorum ferrariorum suspendebatur, vt igne atque fumo exiccata diutiùs posset incorrupta conseruari. Idque innuit ipsemet Cælius 4. lib. de Diuturnis pass. cap. 3. dicens, Fabrilem vuam esse dictam Vapore fumi siccatam. Vt enim dolia vinorum ad fumum ponebant antiqui, præsertim Massilienses ac Narbonenses, quo citiùs vetustescerent, ac innoxia magis redderentur: ita verisimile est illos vuas fumo exiccatas conseruare potuisse, atque ob id fabriles nuncupasse. Quam rem videtur non obscurè expressisse Plinius lib. 14. cap. 2. vbi loquens de viuis, vt conseruarentur, ita scribit: Aliis gratiam, qui & vinis affert fumus fabrilis, iisque gloriam præcipuam in fornacibus Africæ Tiberij Cæsaris auctoritas fecit. De huius generis vua Horatius 2. Ser. Satyra 4.

Rectiùs Albanam fumo duraueris vuam.

Cur verò eas in cœliacis & aliis venutris defluxionibus commendet, ratio èst, quia fumus & calor officinarum fabrorum ratione ferri, quod gignitur assiduò, non modò exiccat, verùmetiā facultatem quandam adstrictoriam & corroboratoriā immittit, quæ in huiuscemodi affectionibus non parum conferunt. Caseum similiter fumo exiccare consueuisse maiores, testatur Martialis hoc disticho:

Non quemcunque focum, nec fumum caseus omnem,
Sed Velabrensem qui bibit, ipse sapit.

Quod Athenæus. 4. Dipnos. ex Dromea parasito scripsit: Procemium cœnæ in Chalcidæ fuisse illustrius quàm totum Atheniensium apparatum; sub nomine procemij, ostreorum copiam & varietatem indicans: veteres in principio cœnæ ostrea præbere consueuisse monstrat; quod etiam præ ceteris videtur testari Plutarchus 8. Sympos. 9. vbi hæc leguntur, à

nobis in quibusdam vtcunque restituta: *αἱ γὰρ καλούμεναι ψυχραὶ τράπεζαι, τῷ πρότερον ὀστρέων ἔχειν ὠμὸν λάχανον, ὥσπερ ἔφησεν ὁ Πλάτων, ἀπ' οὐρᾶς ἐπὶ στόμα μεταχθεῖσαι, τὴν προτέραν ἀντὶ τῆς ἐσχάτης τάξιν ἔχουσιν.* id est, Mensæ frigidæ vocatæ, quòd ante ostrea olus crudum habent, vt dixit Plato, à cauda ad os translatę, primùm pro vltimo ordine habent. Ex quo conijcere quoque licet, Mensas frigidas vocatas, quas nunc Acetaria Latini appellant, & antiquitus in vltimo mensæ ponebātur, tempore Plutarchi cœpisse primo loco in mensas ferri. Cui etiam adstipulari videtur Martialis, qui lactucam priùs vltimo mensæ loco positam, sua ętate ante alias dapes esitatam testatur hoc disticho:

Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Vixit autem Martialis iisdem tēporibus, quibus Plutarchus: cùm alter sub Domitiano, alter sub Traiano, qui Domitiano post Neruam successit, floruerit: vt hac ratione potuerit vterque vsum acetariorum eo tempore innouatum nobis significare. Hactenus quæ ego censeam. Sed ne eruditos vlla ex parte defraudem, vtque habeant quomodo in variis rebus dijudicandis ingenium & iudicandi vim exercere queant, subiungam his aliam eius Plutarchi loci correctionem, pulchram quidem, & Hieronymi Mei viri acutissimi, qui eam excogitauit, eximia doctrina vere dignam. Est verò illa huiusmodi: *αἱ γὰρ καλούμεναι ψυχραὶ τράπεζαι τῷ πρότερον ὄσπρεον ἔχειν ὠμῶν λαχάνων, ὡς πρὸ ἡμερῶν ὀπίσω, ἀπ' οὐρᾶς ἐπὶ στόμα μεταχθεῖσαι, τὴν προτέραν ἀντὶ τῆς ἐσχάτης τάξιν ἔχουσιν.* In qua illud quod me offendit est: Plutarchū ad declarandas nouorum morborum caussas inducere nouum vsum ciborum. Atqui ostrea ante alios cibos comedendi vetus fuit

consuetudo, sicut & herbas loco cœnæ vltimo poni solitas antiquis scimus. Vnde si τῶν πρότερον ὀστρέων ἔχειν ὠμὸν λάχανον, in Mei emendatione reponatur; & gratiam maiorem, & auctoris sententiam veriùs atque aptiùs forsan assequetur tota oratio.

Qui sint apud medicos Ichores. Locus Iulij Pollucis de Morbis emendatus. Fauorini erratum. Sudor sanguineus. CAP. XII.

ICHores frequenter in oris medicorum versari, nemo ignorat. At qui sint ij, pauci omninò intelligunt. Iccirco hac in re sententiam meam declarare audebo, nō aliunde, nisi ex ipsis auctorum probatiorum scriptis acceptam: Homerus in 5. Iliados sub his versibus:

—ῥέε δ' ἄμβροτον αἷμα θεοῖο
Ἰχὼρ, οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσιν.
Οὐ γὰρ σῖτον, ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον,
Τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται. Rursus:
Ἠ ῥα καὶ ἀμφοτέρῃσιν ἀπ' ἰχῶρ χειρὸς ὀμόργνυ.

manifestū est voluisse, Ichorem esse sanguinem Deorum, qui cùm nec pane nec nigro vino vescantur, vt homines, iccirco sanguinem humanum non gignūt, sed ichorem. Hipp. 2. Epid. circa principiū, 4. de Ratione victus, text. 1. 6. Epid. commento, 2. tex. 38. ichores (vt sentit Gal. in ijs commētariis) appellauit aquosas atque tenues humiditates, à corpore emanantes, quæ prout à variis humoribus secernuntur, sic varias qualitates & appellationes habent, dum alij biliosi ichores, alij melancholici vocantur. Hippocratis sententiam æmulatus Plato in Timæo dixit, ichorem sanguinis esse blandum serum, acidæ

verò melancholiæ ἄχειον, id eſt ſerum. Ceterùm Ariſtoteles vnum ſolum ichorum genus agnouiſſe videtur, atque id nil aliud eſſe voluiſſe, quàm ſanguinem imperfectum, vel in ſerum conuerſum, vt eſt apud ipſum videre 3. de Hiſt.animal.cap.19.immò in 2. de Part. animal. cap. 4. ſcriptum reliquit, Ichorum eſſe partem aqueam ſanguinis vel nondum coctam, vel corruptam. Vnde 4. Meteor.cap.7. dixit, ſanguinem ichoroſum non coagulari, quòd huiuſmodi ſanguis ſit pituita & aqua, cùm neque coctus, neque à natura ſuperatus fuerit; & cap.10. Ichorem veluti ſerum vinum, lixiuium, & alia, aqueę naturæ eſſe ſtatuit. 10. etiam ſect.prob. 2. quærens cur homini maximè omnium animalium ſanguis à naribus effluat, id euenire reſpondet, quoniam cerebro humidiſſimo eſt: vnde fit, vt ſanguis capitis humiditati plurimæ cerebri cōmixtus, veluti ichor euadat, & ſubinde venis facilè effluat. Eſt igitur Ariſt. ſententia, ichorem eſſe aqueum ſanguinem, vel partem ſanguinis aqueam, incoctam, vel in ſerum mutatam. Itaque duplex hoc ichoris genus, vel per ſolam cruditatem factum, vel per corruptionem, & in ſerum mutationem. Ex primo per coctionem poſſe fieri ſanguinem, apertè ſcribit Ariſt. 3. de Hiſt.animal.cap.19. Celſus lib.5.cap. 27. appellauit ichorem ſpeciem ſaniei tenuem, ſubalbidam, ex malo vlcere emanantem. Dioſcorides verò c. de Corno, ſuccum foliorum corni viridium, dum viruntur, emanantem, vocauit ichorem: quem quaſi imitatus Aetius, cochlearum muccum & ipſe ichorem nuncupauit. Iulius Pollux lib. 4. Onomaſt. cap.25. vbi de morbis totius corporis loquitur, ichorem videtur appellaſſe morbum quendam capitis vlceroſum, ſed ſuſpicor ſubeſſe mēdum, & vbi legitur:

τερηδόνας τῶν φθορᾷ ἀπεφφασίςως μάλιστα περὶ κεφαλὴν, σύριγξ, ἄνθραξ, αἷμα, ἰχὼρ, ἧκος περιπτυχωμένων. legendum esse, τερηδὼν ὀστῶν φθορὰ ἀπεφφάσιςος, καὶ μάλιστα περὶ τὴν κεφαλὴν, σύριγξ, ἄνθραξ, ἀθέρωμα, ἰχὼρ, ἧκος περιπτυμένων. Galenus porrò, & in locis citatis, & in 6. de Tuend. val. ſecutus Hipp. & Platonis ſententiã, de qua etiam 8. de Plac. cap. 7. videtur omninò cenſuiſſe, ichores nil aliud eſſe, quàm tenuiorem atque aquoſiorẽ partem vniuſcuiuſcunque humoris. Sicut enim in lacte adeſt ſerum, quod nil aliud habetur, quàm pars ea ſanguinis humidior, quæ in caſeum vel in butyrum verti nõ potuit: pariter etiam in ſanguine atque aliis humoribus, tam ſanguini mixtis, quàm ſeparatis, reperitur quædam pars aquoſior, quæ in ſubſtantiam humoris verti non potuit, exactè ſero proportione reſpondens, & ichor vocatur, ac eiuſdem facultatis eſt ſemper cuius eſt proprius humor: vt Gal. 4. Acut. 1. 6. Epid. com. 2. text. 28. & 2. de Temp. necnon Paullus lib. 1. cap. 100. ex Dioclis ſententia clariſſimè cenſuerunt. Neque ſolùm eiuſdem qualitatis ſunt, verùm etiam prout vnà cum ſanguine alter vel alter humor abundat magis, ſic etiam illius ichor copioſior extat. Et ne decipiatur quis in ichoribus dignoſcendis, ſcitu dignum, vbi aliqui humores à ſanguine ſegregati ſunt, facilè eſſe dignoſcere illorum ichores, quando craſſiore parte conſpiſſata, facile humidior & tenuior ſeſe prodit. At vbi ſanguini permixti ſunt, difficilius eſt dignoſcere. Ideò ſanguinem ex venis extractum contemplari oportet: qui poſtquàm coagulatus eſt, duas ſubſtantias tenues monſtrat. Vnam, quæ magis eſt in ſumma, quámve materiam purulẽtam eſſe, & vrinam profitemur, quoniam ſi ſeponatur in vaſe, & vrinæ comparetur, eſt eiuſdem coloris

atque ſubſtantiæ. Alteram, quæ eſt vicinior ſanguinis ſubſtantiæ coagulatæ, quæve medij quodam modo coloris eſt inter vrinam & ſanguinem. Hæc igitur ſecunda eſt ichor totius illius maſſæ ſanguinis coagulare: in qua prout hic vel ille humor abundat magis, ſic huiuſcemodi ichor huius vel illius humoris naturam atque facultatem refert. Hoc cùm ignoraret. Heſychius dixit ichorem eſſe αἷμα συμπεπηκὸς ἔμπυον σηπεδών; at Fauorinus, dixit ichorem eſſe αἷμα πεπηγὸς, ſiue ſanguinem coagulatum, errãs turpiter: cùm non ſit ſanguis coagulatus, ſed ea pars humiditatis tenuis, quæ à ſanguine coagulato ſeparatur. quòd ſi ſanguis reperiatur aliquis, qui totus ferè incoctus ac tenuis exiſtat, ita vt nulla eius pars coaguletur, ichoroſus ſanè nuncupabitur: cuiuſmodi vocaſſe Ariſt. diximus 4. Meteorol. cap. 7. qui in nulla alia re circa ichores à medicis mihi diſcrepare videtur, niſi quia in humoribus aliis ab ipſo ſanguine ſimiles ichores haberi explicitè non monſtrauit. Nam etſi medici ichores in ſanguinem verti negent, poſſumus tamen dicere, Ariſtotelem quoque idem cenſuiſſe de illis, qui fiunt per ſanguinis corruptionem, & in ſerum degenerationem: quanquam poſteà eos, qui fiunt ex ſanguine non cocto, nec à natura euicto, in ſanguinem per cõcoctionem mutari voluerit. Quod fortaſſe neque medici ipſi negaturi ſunt: quando Gal. 6. de Tuen. val. docere videtur apertiſſimè, quomodo ichores frigidi & pituitoſi à capite in ventriculum delabentes, tum ope medicamentorum, tum ciborum, tum etiam ipſius caloris natiui opera ſint coquendi, atque in melius cõmutandi. Ex his ergo omnibus non eſt arduum intelligere, quomodo potuerint aliqui ſanguinem ſudare: vt eueniſſe interdum referunt A-

rist. 3. de Hist animal. cap. 16. 3. de Partib. animal. cap. 5. Theophrastus in lib. de Sudoribus, ex sententia Monæ Medici, & Gal. in lib. de Vtili respir. nam haud quaquam sanguinem verum, sed sanguinis ichorem exiuisse venarum meatibus, rationi consentaneum est.

Galeni explicatus locus. Alter Plutarchi mutatus, & ex Celso atque Galeno explicatus. Historia Sabini Vxoris notatu digna. CAP. XIII.

GAlenus 10. de Simp. med. cap. 1. Xenocratem damnans, quòd stercora ægris voranda daret, probrum ait grauius esse, κοπροφάγον. id est, stercoriuorum audire, quàm fellatorem, aut cinædum. Subiungit deinceps: ἐ τῶν αἰσχρουργῶν μᾶλλον βδελυττόμεθα τοὺς φοινικίζοντας, τῶν λεσβιαζόντων. Qui verò sint Phœnicissantes, & Lesbiantes apud ipsum, nullibi explicatum habetur. Ego itaque reperio, spurcissimam quandam apud Phœnices libidinis speciem extitisse, qua viri cunnos mulierum lingebant, quáve interdum impurissimos homines Romanos vsos esse memoriç mandatũ est Nam seneca lib. 4. de Beneficiis cap. 31. Quid tu. ait, cùm Mamercum Scaurum consulem faceres, ignorabas ancillarum suarum menstruum ore illum hiante exceptare? & lib. 13. epist. 88. Nuper, inquit, Natalis tam improbæ linguæ, quàm impuræ, in cuius ore fœminę purgabantur Hos cunnilingos frequentissimè diffamatos, apud Martialem est reperire: qui fortasse phœnicissare dicebantur, quòd labia sanguine rubea sępissime gererent. vnde Martialis lib. 1.

Cunnum Carinus lingit, & tamen pallet.

De hoc meminit Lucianus in Apophrade, & Plutar-

chus in Cæſare. Iam verò λεσβιάζειν, quid eſſet, ab aliquibus explicatur, obſcœnum fuiſſe turpitudinis genus, quo viri inguina puerorum vel virorum ore & labiis tractabant, irrumationem aliàs vocatam, & ſicuti phœniciſſantes labra rubicunda ſibi reddebant, ſic Leſbiantes alba. Ob quod Catullus ad Gellium:

Neſcio quid certè eſt, an verè fama ſuſurrat,
Grandia te medij tenta vorare viri.
Sic certè eſt, clamant Virronis rupta miſelli
Ilia, demulſò labra notata ſero.

Heſychius tamen aliter videtur ſenſiſſe, ſed qua auctoritate aut ratione ductus, ignoro. Simile his portentum refert Suetonius de Lucio P. Vitellij filio, qui alioquin innocens & induſtrius, amore libertinæ perinfamis fuit, cuius ſaliuis melle commixtis, nec clam quidem aut raro, ſed quotidie ac palàm, arterias & fauces pro remedio fouebat. Veteres igitur, quòd à vera religione receſſiſſent, ferinis atque nefandis vitiis immerſos fuiſſe, nemo miretur. Eſt apud Plutarchum in lib. de Præceptis ſanitatis locus non ſine animaduerſione prætermittendus: vbi monet eos, qui ægrotos inuiſunt, vt diligenter ab ipſis cauſſas ægritudinis inquirant, μὴ σοφιστικῶς, μηδὲ περιέργως ἀνστάσεις, καὶ παρεμπτώσεις, καὶ κοινότητας λαλοῦντα, καὶ παρεπιδεικνύμενον ἰατρικῶν ὀνομάτων καὶ γραμμάτων ἐμπειρίαν. Quo in loco quid ἀνστάσεις apud medicos ſint, cùm nõdum mihi notum eſſet, ἐνδείξεις legendum putabam, quod eſt vocabulum commune medicorum: vel potiùs ἀνασταλσεις, qua voce vſus eſt Herodotus medicus apud Aëtium lib.5. capit.129. ſignificandam cibi ſubtractionem: & ſi mendoſe apud Aëtium legatur, ἀναστάσεις. Ceterùm Nicaſius Ellebodius, & in medicorum

corum & in aliorum lectionibus versatissimus, magnóque iudicio preditus, textum integrum esse, nec vllo mendo scatere persuasit: quandoquidem Asclepiadem, qui Democritum secutus, morbos ex atomorum in vacuos meatus ingressu obstructione gigni docuit, huiusmodi ingressum infixiōnémve ἔνστασιν vero simile est vocasse. Quod primò colligitur ex Celso, qui in proœmio librorum suorum tradit, Asclepiadem contendisse fieri ægritudines, vbi manantia corpuscula per inuisibilia foramina subsistendo iter claudunt. deinde ex Cælio Aureliano, qui in proœm. lib. de Acutis pass. ait, Asclepiadem diffinisse phrenitim esse corpusculorum stationem siue obstructionem in cerebri membranis. Galenus vsus est ea voce lib. 6. Apho. 31. his verbis: ἐφ᾽ ὧν ἐστὶν ἔνστασις αἵματος παχέος ἐν τοῖς τῶν ὀφθαλμῶν φλεβίοις, & lib. 13. meth. c. 2. Apertissimè autem omnium, quid propriè esset ἔνστασις, declarauit Cassius medicus, quem ideo Asclepiadis sectatorem fuisse conuincitur, quia frequentissimè eam vocem vsurpauit. Is enim probl. 76. querés, cur in dolore capitis tinnitus fiant, ita respōdet: ὅτι τὸ ἀκουστικὸν πνεῦμα κραδαίνεται ὑπὸ τῆς ἐνστάσεως τῆς περὶ τὰ μέρη συστάσης. ἔνστασις δέ ἐστιν ὄγκος ἐν λόγῳ θεωρητοῖς ἀραιώμασι διεσφηνωμένων. Quæ porrò essent Methodicorum κοινότητες, omnes ferè medici norunt: quando clarum est, eius factionis medicos ad quasdam ab ipsis vocatas communitates, nempe στεγνὸν καὶ μανὸν, omnes morbos reducere cōsueuisse. Atqui παρέμπτωσις fuit Erasistrati medici dogma, qui, vt locupletissimè testatum facit Celsus in proœm. libri sui, & Galenus in cap. 3 eius libri, in quo disputat, An sanguis in arterijs contineatur, hoc profitebatur, spiritum in seipsis duntaxat arterias continere, & vbi in ipsas à venis pulso spiritu

trāsfunderetur sanguis (quæ vocabatur παρέμπτωσις) inflammationes, & alios morbos suboriri. Hisce omnibus adijcere libet, quod refert idem Plutarchus in fine eius libri, qui inscribitur Ἐρωτικὸς, de Sabini Romani vxore, quæ cùm vtero gereret, atque dum aliæ mulieres secum lauabantur, vteri tumorem celare optaret, eo vnguento, quo ruffas & aureas comas reddebant, vniuersum corpus ab vtero liniuit. Id verò, vt ait auctor, habebat λίπασμα σαρκοποιὸν ἢ χαυνωτικὸν σαρκὸς, ὥστε οἷον διάχυσιν τινὰ ἢ διόγκωσιν ἐμποιεῖν. ἀφθόνως δὴ χρωμένης τούτῳ πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος, αἰρόμενον καὶ ἀναπιμπλάμενον ἀπέκρυψε τὸν τῆς γαστρὸς ὄγκον. id est: Pinguitudinem carnis effectricem, vel carnis laxatiuam, ita vt veluti diffusionem quādam inflationémve ingeneraret. Quo cùm largè in reliquis corporis partibus vteretur, id tumefactum & repletum, ventris tumorem occultauit. Quod autem esset illud medicamentum, certi nihil tradi potest: (quando scimus innumera propemodum eiusmodi extitisse apud antiquos medicamenta) possumus tamen conijcere, illud ex eorum genere fuisse, quæ magna caloris vi aut humores ex alto ad summum trahendo, aut ex ipsis diffusis flatus gignendo, cutem & omnem extimam corporis partem in maiorem molem attollunt: qualia sunt rubificantia, & vesicas inducentia, calx scilicet, auripigmentum, thapsia, sulphur: hęc enim aliis rebus commixta, veteres ad capillos excolendos & pulchriores efficiendos adhibuisse, notatum habetur apud Galenum atque Oribasium. De hoc Sabino refert Dion Nicęus in vita Vespasiani, quòd cùm se Iulio Cæsare prognatum venditaret, ac propterea Cæsar esset appellatus, tandem in quodam bello superatus, rus abiit, ibíque in se-

pulchrum ſubterraneum, quod anteà incenderat, ingreſſus eſt, vbi cum vxore Peponila nouem annos deliruit, ex eáque duos filios habuit, interim cunctis illum interiſſe opinantibus.

Plutarchi locus reſtitutus de ſignis peſtis, ex Heſiodo, & Hippocrate: Strabonis ad idem locus. Empedoclis hiſtoria diuerſo modo à Plutarcho & Laërtio relata. Quid fuerit ἄπνους Empedoclis, & Laërtio, & Galeno. CAPVT XIIII.

PLutarchus in initio lib. Defectu oraculorum, declarans quomodo paruæ res interdum magnarum ſint indicia, medicinam in exemplum profert, quam duobus ſignis æſtatem peſtiferam ſignificare, nimirùm aranearum copia, & ficus foliorum vernorum cum cornicis pede ſimilitudine ſcribit. Quoniã verò Heſiodus in 2. de Operib⁹ & diebus, tradit, ficus folia cornicis pedibus ſimilia veris noui arguméta eſſe, atque idem quoque Hipp. 6. Epid. ſect. 7. cófirmat: vnde ſi veritati conſona Plutarchi ſententia eſſet, ſequeretur, ſemper debere æſtaté peſtilentem eſſe, cùm ſemper vere folia ficus ſint talia: ad credédum impellor, Plutarchi locum mendoſum eſſe, atque ita reſtituendum. ἰατρικὴν ᾗ λοιμῶδες θέρος ἀραχνίων πλήθει προδηλοῦν, καὶ θρίοις ἔαρ νέον, ὅταν κορώνης ποδὶ ἴκελα γίνηται. Huc quoque pertinet, quod à Strabone memoriȩ mandatum eſt lib. Geogr. 3. Hiſpanis haud eſſe peculiarem muſcarum multitudinem, quam ſæpe conſequi peſtis conſueuit: vt Romani interdum in Cantabria aliquos ſint conſtituere coacti, qui muſcas venarétur, & ſecundum menſuram capturæ mercedem acciperét. Nam μυῶν potiùs ſiue muſcarũ quam μυῶν, ſiue murium, quemadmodum legunt alij, ibi ſcribendum

esse vt credam, facit & Plutarchi auctoritas, cùm muscæ araneis sint similiores, & ratio, quòd mures gignantur à sicca putredine, quæ aërem non contaminat, atque à muribus quidem sata vastantibus fames sæpe inducta, non pestis, legatur. Accedit Plinij auctoritas, qui lib. 10. cap. 27. scribit Elaeos Myagrũ deum muscarum inuocare cõsueuisse, ipsarum multitudine pestem afferente. Est & apud Laërtium in Empedocle historia à Timæo excepta, & à Suda repetita, scilicet Empedoclem Etesiis aliquando vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperent, excoriari asinos, factísque vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri, ad cohibendos flatus, iussisse, cessantibúsque ventis ab euentu rei κωλυσανέμαν vocatum esse. Hæc historia quoniã parum fide multis digna videtur, ea sanè verisimiliorem existimo, quam Plutarchus in lib. περὶ πολυπραγμοσύνης narrat his verbis: ὁ δὲ φυσικὸς Ἐμπεδοκλῆς ὄρους τινὰ διασφάγα βαρὺν καὶ νοσώδη κατὰ τῶν πεδίων τὸν νότον ἐμπνέουσαν, ἐμφράξας, λοιμὸν ἔδοξεν ἐκκλεῖσαι τῆς χώρας. videlicet Empedocles cùm animaduertisset grauem quẽdam & pestiferum austrum per montis scissuram in campos mitti, obstructa ea, pestem à loco auertisse visus est. Quid porrò esset ἄπνους Empedoclis, quo ille, vt Laërtius & Sudas narrant, dicebat hominem sine pulsu & spiratione triginta dies seruari, à quoquam explicatum non inuenio. Galenus sanè lib. 6. de Locis affect. cap. 5. meminit Heraclidis Pontici libri, qui ἄπνους inscriptus erat, vbi, is, vt videre est, affectiones explanabat, quibus ægri absque respiratione, pulsu, alióve vllo motu reddebantur, & inter alia casum fœminæ exanimis septem diebus ad vitã reuocatæ narratum in eo scribit Plinius lib. vij. cap. lij. In hoc itaque libro forsan

ab Heraclide monstratum est, quid fuerit, nunquid medicamen, an potiùs (vt ego existimo) morbus, vteri præfocatio vocatus, vel ipsi similis. Quicquid sit, hoc certum puto, apud Laërtium non, ἄπνουν igitur Heraclitus, sed Heraclides: nec, Absque strepitu aut putrefactione, sed Absque spiratione, ex Suda & Galeno esse legendum; apud quem, eundẽ Heraclidem, cuius Laërtius meminit, significari opinor. Quamquam etiam vbi Sudas habet, ἄσηπτον, & Laërtius ἄπνουν, legendum ἄσφυκτον, ex Galeno in loco citato certum habeam.

Plinij locus emendatus. Hippocratis locus à Plinio citatus, & explicatus. CAP. XV.

APponam loci Pliniani non inutilem emẽdationem: in quo explicãdo mirum est Hermolaum Barbarum doctissimum adeò insigniter dormitasse. Lib. enim 16. cap. 20. sic in omnibus ferè cödicib. scriptum reperitur: Harum generi non decidunt, oleę, palmæ, lauro, myrto, cupresso, pinis, hederæ; rhododẽdro: & quamuis herba dicatur Sabina rhododendrũ, vt nomine apparet, à Græcis venit, alij neriõ vocarunt, alij rhododaphnon, sempiternum, frõde rosæ similitudine, caulib. fruticosum. Putauit Barbarus rhododendrum à Plinio herbam Sabinã dici. Quod sane à veritate longe alienum est, quãdo rhododendrum & Sabina multùm differunt, ipséque Plinius lib. 24. cap. 11. dicit, rhododendron tempore suo nomen Latinum non inuenisse, quam tamen Apuleius post Plinium lauream rosam vocauit. Itaque sic Plinianus contextus restituendus est: Hederæ, rhododendro, & (quamuis herba dicatur) Sabinæ. Rhodo-

dendrum, vt nomine apparet, à Græcis venit. Nam Plinius vult dicere, etiam Sabinæ nõ decidere folia: & quia de arborib. erat sibi sermo, iccirco addit ea verba. Quamuis herba dicatur: deinde persequitur rhododendri tractationem. Hunc verò locum etiam Melchior Guillandinus, herbariæ rei, omnísque eruditionis vir peritissimus, ita ante me restituerat: vt mihi carior & certior esse debeat emendatio, quia in eandem cum viro acri iudicio prędito sentẽtiam fortuna quadam inciderim. Ad hęc Plinius lib. 38. cap. 5. scribit, Hippocratem tradidisse, non prandentium exta celeriùs senescere, verùm id remediis non epulis cecinisse, quòd multo vtilissima sit temperantia in cibis. Hippocratis similem sententiam nullibi adhuc inuenire mihi licuit, nisi in 2. Acutorum morborum victus lib. vbi scriptum est eos, qui prandere consueuerunt, si prandium dimiserint, imbecillos fieri, ignauos, pręcordiorũ doloribus torqueri, ac veluti suspẽsa viscera gerere: quod etiam in libro de Veteri medicina fusiùs dixit. Quem locum si Plinius nobis indicare voluit, aliter quàm fecerit Barbarus eius verba erunt interpretanda: quòd scilicet prandium intermissum voluerit Hippocrates, secũdum Plinium, ijs nocuisse, qui à morbis detinebantur, & curationis gratia temperatè viuebant; non autem ijs, qui valetudine fruebantur, ac inter epulas quotidie versabantur, quibus alioquin vtile erat à prandio abstinere, cùm lautissime ferè semper cœnarent. Nisi magis placeat (quemadmodũ in lib. Artis veteris scriptum est) dicere, aliis prandium conducere ob necessitatem, quia si non prandeant offenduntur; & non his, qui aut ob voluptatem, aut ob aliquem alium casum alterutrum faciunt.

Loci Hipp. restituti, & collati Lucretio. Arist. locus restitutus, & alter defensus. CAP. XVI.

IN principio eius Hippocratis libri, qui περὶ γονῆς inſcribitur, hęc leguntur verba: ἡ δὲ γονὴ τοῦ ἀνδρὸς ἔρχεται ἀπὸ παντὸς τοῦ ὑγροῦ τοῦ ἐν τῷ σώματι ἐόντος. id eſt: Viri ſemen ab omni humore corpori inexiſtente proficiſcitur. Quę non paucam eruditis multis difficultatem peperere, non ſatis intelligentibus, quomodo à quolibet humido ſecernatur ſemen. Sed cùm ipſe legerim in vetuſtiſſimo Vaticani codice, non, ἀπὸ παντὸς ὑγροῦ, ſed, ἀπὸ παντὸς ὑγιέος, id eſt, non Ab omni humore, ſed Ab omni ſana corporis parte: ita reſtituendum locū, atque omnē ambiguitatē tollendam putaui. Ratio eſt, quoniam inferius Hipp. nō tantùm ab omni humore, verùmetiā à ſolidis, & mollibus partibus, tandémq; ab vniuerſo corpore ſemē emanare ſcribit. Ad hęc Ariſt. 1. de Gen. anim. c. 17. & 18. vbi aduerſus Hip. non paruā, eius tamē nomine ſuppreſſo, habet de ſemine diſputationē, mōſtrat eius ſentētiam fuiſſe (quod etiā alibi Hipp. ſenſiſſe reperitur) ſemen tantùm à partibus integris, non mancis atque deprauatis proficiſci, argumēto quòd claudi (quanquam hoc nō ſemper fieri vult Hipp.) ex claudis naſcātur, quoniam à partibus vitiatis ſemē nō ducatur. Hipp. autem opinionem, etſi Ariſtoteles ibi euertere omni ſtudio contendat, eam tamen aliquando in Prob. ſecutus videtur, ſicuti 14. ſect. quando reddens cauſſam, cur venere vtētes reſoluuntur, atq; debiliores reddūtur, idē ait quod Hipp. quoniam ſcilicet ex vniuerſo corpore ſemē profluit, & paucum ex multo nutrimēto, ſicuti τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σταιτός, vt legit Gaza, vel ὁ μυελὸς ἐκ τοῦ στέατος, vt poſſe legi ſuprà etiā mōſtratū eſt,

ſiue (quod in 13. Prob. ait) quoniam ſemen paruum quid exiſtens, magnam vim habet, ſi quidem ex multo paucum conflatur. Theophraſtus 5. de Cauſſis, c. 7. ſcribit, viti ſi medulla extrahatur, vuas abſque acinis fieri, atque eum euentum illis fauere, qui ſemen ab omni corporis parte duci putant. Eandem Hipp. ſententiam veluti antiquam habuit Lucretius in 4. hiſce carminibus:

Ex homine humanum ſemen ciet vna hominum vis:
Quod ſimul atque ſuis eiectum ſedibus exit,
Per membra atque artus decedit corpore toto,
In loca conueniens neruorum certa.

In eodem Hipp. de Genitura libro hæc ſcripta inueniuntur: ἧσσον δὲ πολλῷ ἥδεται ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ μίξει, πλείονα δὲ χρόνον ὁ ἀνήρ. id eſt, Multò minùs in concubitu delectatur fœmina, quàm vir, longiore autem tēpore vir. Sed poſtrema in manuſcripto antiquo legūtur, πλείονα δὲ χρόνον ἢ ὁ ἀνήρ, videlicet mulierem minùs in coitu viro delectari, ſed diutiùs ipſo perdurare in voluptate. Quod veriſſimum eſſe ea ratio perſuadet, quoniam vir calidior (quicquid ſenſerit Parmenides) muliere exiſtens, velociores motus obtinet, quorum meritò ardentiùs & citiùs deſideria ſua terminat; mulier verò vt eſt frigidior ad cuncta, atque tardior, ſic in voluptate finienda frigidiuſculè ſe habet, ac perdurat magis. Id Meſſalina proſtitutæ libidinis fœmina ſatis apertè declarauit; quæ & ſi centies in die viro ſeſe commiſcuerat, potiùs tamen delaſſatam, quàm ſatiatam ſe prædicabat. Ad hoc item alluſiſſe potuit Tireſias ille, qui iudex electus ad decernendum, Iouíſne an Iunonis maior eſſet in concubitu voluptas; ſentētiam tulit, viros ardentiùs, mulieres pertinaciùs amare atque concumbere. Sic namque Arabum opinio

est intelligenda, quando maiorem mulieri quàm viro voluptatem tribuunt. Scribit ibidem Hippocrates, ex quacunque corporis viri parte plus prodierit in genituram, quàm mulieris quòd partus ille magis patri adsimilabitur: vndecunque verò à corpore mulieris plus venerit, mulieri similior euadet. Quam sententiam, sicut & quàmplurimas eius libri alias, Lucretius, qui primus rerum naturas Romana lingua explanauit, ac plurima ab Epicuro, Democrito, & Hippocrate mutuatus est, hisce versibus explicuit:

Semper enim partus duplici de semine constat,
Atque vtri simile est magis id quodcunque creatur,
Eius habet plus parte æqua quòd cernere possis,
Siue virum soboles, siue est muliebris origo.

Porrò in lib. de Natura pueri, quem esse veluti partem quandam libri de Genitura facilè ex fine vnius, & alterius principio colligitur, scriptum est, ἤν τι γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα νόσημα ἔχῃ μὴ συγγενὲς ἐν τῇ λοχίῳ καθάρσει, ἀπόλλυται. Vbi cùm obscurum sit, quid sibi velit. μὴ συγγενὲς, clarum euadet si, quemadmodum in manuscripto antiquo legitur, in hunc modum restituatur: μὴ συγγενὲς ἐὸν τῇ λοχίῳ καθάρσει. Qui enim morbi à familiaribus puerperio perturbationibus valde diuersi contingunt, lethales ferè sunt: quòd necessarium sit aliquam magnam adesse caussam, quæ morbum inducat, nec à naturalibus purgationibus vincatur, quæque & purgationum molestiis, & partus laboribus reiecta, malorum Prauam societatem gignat. Addam hanc coronidem, illud euenisse libro de Natura pueri, quod multis aliis Hippocratis commentariis contigit, qui transmutati, imminuti atque aucti sunt, vel prioribus illis seculis, quando circa libros homines negligentiores erant, vel quando Adriano impe-

rante à Capitone & Dioſcoride in vnum collecti ſunt. Nam prædicto libro apud mę compertum eſt totam eam partem importunè interſertam fuiſſe, vbi longo ſermone de cauſis diſſeritur, quibus terra & aquæ nonnullę hieme calent, æſtate frigent, quandoquidem neque præſenti materiæ quicquam ferè conuenit, nec vllo modo ei diſputationi aptari poteſt, quam de augmento plantarum tàm in ſupernis quàm in infernis partibus inſtituit. Itaque videbunt eruditi, an tota ea tractatio ſit ex eo loco tollenda, atque in librum de Aër. aq. locis transferenda, in eam ſcilicet partem, quæ olim lib. de Vulneribus capitis malè interiecta cōſpiciebatur. Athenæus 7. Dipnoſ. refert, Ariſtotelem in lib. περὶ ζωϊκῶν, ſcripſiſſe, piſcem aſellum ſolum inter animalia cor in ventriculo habere: quam rem ex anatome falſam eſſe probare conati ſunt Rondeletius & Saluianus. Ego autem cùm intelligam hoc fieri non poſſe, vt cor ibi ſit, vbi cibi coquuntur, Philoſophum adeò ſtupidum fuiſſe, vt hoc verum putaret, nunquam crediderim. Iccirco ſi id vnquam ſcripſit Ariſtoteles, nihil aliud ſignificare voluit, quàm immenſam eius animalis voracitatem, magnámque ſtomachi, reſpectu cordis, amplitudinem. Sicuti namque eos, qui ventrem ferè non habent prominentem, dicimus in dorſo illum gerere: ſimiliter piſcem, qui magnum ſtomachum haberet, cor puſillum, dixit Ariſtoteles cor in ventre habere. Clemens Alex. 2. Pædagogiæ cap. 1. Voraces, inquit, & eos qui mentem in ventre infodiunt, aſſimilari aſino piſci, quem Ariſtoteles dicit ſolum ex aliis animalibus cor in ventre habere. Quamquam aptiùs fortè defendere Ariſtotelem poſſumus, ſi (quod ſcripſit Apuleius in prima pro ſe ipſo oratione) eum

dicamus ſcripſiſſe, aſellum piſcem in media aluo gerere cor, cùm alia animalia potiùs medio in pectore habeant.

Quoties veteres in die manducarent. CAP. XVII.

INter doctos diu fuit non parua quæſtio, ſeméln e in die tantùm, an ſæpiùs veteres manducarent. M. Antonius Muretus, vir elegantiſſimus & doctiſſimus in hoc laborauit, vt etiam quater in die manducaſſe interdum probaret; in quo certè non fefellit. Attamen ego hanc rem ſic ſtatuendam exiſtimo, Græcos, & præſertim Hippocratis tempore, nullam huiuſce conſuetudinis legem firmam habuiſſe; ſed multos ter, plures ſemel, plurimos bis cibum ſumere conſueuiſſe: vt Cardanus omninò deridendus videatur, qui quòd tempore Hippocratis ter & plus ederent, totidem etiam eos cacaſſe, in com. in ſecundum Prognoſt. ſcripſit. Id autem clariſſima Hippocratis auctoritate confirmatur, qui in 2. de Rat. vict. in acut. morb. vbi ſanorum hominum conſuetudines multis verbis exponit, ſic loquitur: ἐπεὶ καὶ τοῖσι δὶς σιτεομένοισι τῆς ἡμέρης, καὶ τοῖσι μονοσιτέουσιν, αἱ ἐξαπιναῖοι μεταβολαὶ βλάβας καὶ ἀρρωστίην παρέχουσιν. καὶ τοὺς μέν γε μὴ μεμαθηκότας ἀριστᾶν, εἰ ἀριστήσουσιν, εὐθέως ἀρρώστους ποιέει καὶ βαρέας ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ἀσθενεῖς, καὶ ὀκνηρούς· ἢν δὲ καὶ ἐπιδειπνήσωσιν, ὀξυρεγμιώδεας, id eſt, Quippe ſiue bis, ſiue ſemel dũtaxat in die, quis cibũ accipere ſolitus eſt, ſi ſubitò cõſuetudinem mutauerit, noxam imbecillitatémq; ſubibit. Etenim prandium aſſumens, qui id non conſueuit, protinus imbecillus, grauis, ęgrotus, ſegníſq; redditur. Et paullò pòſt ſic ſcribit: καίτοιγε πολλοί εἰσιν οἳ εὐφόρως φέρουσι τρὶς σιτεόμενοι τῆς ἡμέρης ἐς πλῆθος, οἳ ἂν οὕτως ἐθισθῶσιν. id eſt:

Quamquam ſunt nonnulli, quibus nihil moleſtiæ affert, ter in die cibo repleri, præſertim ſi ita educari cõſueuerint. Ex quibus & aliis multis eo in loco ſcriptis facilè colligitur, mores hominum Græcorum in comedendo diuerſos fuiſſe. Quòd verò Plato miratus ſit Siculos atque Italos bis in die impleri cibis, ita planè intelligendum eſt, quòd rari eſſent, qui vſque ad ſatietatem quotidie bis cibum caperent; cùm Hippocrates ibidem ſcribat: ἔτι δ᾽ ἂν μᾶλλον πονήσειεν ὁ τοιοῦτος, εἰ τρὶς σιτέοιτο τῆς ἡμέρης ἐς κόρον, ἔτι μᾶλλον εἰ πλεονάκις. id eſt: Maiori tamen moleſtia efficietur is, qui ter eadem die ad ſatietatem vſque cibum ingeſſerit, ac multò magis ſi crebriùs etiamnum aſſumpſerit. vbi ſatietatem ciborum frequentatam in die eadem maximè obeſſe docens, monet quoque non fuiſſe hanc eorum hominum conſuetudinem; quod ſimiliter innuit Ariſtoteles in Probl. vbi medicos concubituris præcipere ſolitos, vt parcè veſpere manducarent, ſcribit. Sed clariùs hoc teſtatum fecit Plutarchus, qui 8. Sympoſ. 6. tradit, olim infames fuiſſe, qui ante cœnam quicquam edebant: quemadmodum etiam Hippocrates in lib. de Aëre, aq. & loc. monens, vt hominum viuendi ratio à medico conſideretur, ſcilicet πότερον φιλοπόται, καὶ ἀριστηταὶ, καὶ ἀταλαίπωροι, videtur pranſores inter eos collocare, qui non rectam viuendi normam ſequuntur. Immò ibidem à Plutarcho notatum eſt, ἀκράτισμα, & ἄριστον, ſiue ientaculum & prandium, idem veteribus ſignificaſſe, atque alterum dictum eſſe ἀπὸ τοῦ ἀκράτου. i. à mero, quod ſolum cum pane veteres manè ſumebant, vel ἀπὸ τῆς ἀκρασίας. i. ab incontinentia, qua notabantur id facientes; alterum verò, quaſi ῥᾷστον, id eſt facillimum, quòd faciliter pararetur Vt ex his omnibus

colligatur, quàm rariſſimos fuiſſe Græcorum, qui ſæpius die cibis implerentur, quamquam multi etiam ter eſitarent. Ceterùm Romanos ita aſſueuiſſe puto, vt ſcilicet maior hominum pars ſemel ſaturarentur, atque id veſpere; manè verò aut modicum quid, aut nil omnino ſumerent rariſſimi ter eſitarēt. Quod certè Horatij, Martialis, & aliorum, qui Romanos mores poſteris tradiderunt, probare poſſem ſcriptis: ſed vnum Galeni teſtimonium mihi ſaterit, qui in lib. de Tuen. val. 5. ſenes nutriendi rationem exponens, ſatiùs eſſe ducit illos ter cibum ſumere, atque illud factitaſſe Antiochum medicum ac Telephum Grammaticum monſtrat, quaſi hoc præter communem aliorum viuendi morem eſſet. In 6. quinetiam eiuſdem tractationis lib. eorum victus rationem docens, qui negociis diſtricti ſunt, conſiderari mandat, meliúſne ſit in die ſemel, an bis comedere, atque hoc ex conſuetudine diffiniri debere: quaſi certò ſciret, homines Romæ (nam in libro illo ad Romanos vt plurimum ſermonem habere certum eſt) modò bis, modò ſemel comedere, rariſſimè verò ter; vt etiam ex Cornelio Celſo in principio librorum ſuorum de Medicina intelligere poſſumus, necnon ex Plutarcho, qui in loco nuperrimè citato ſcriptum reliquit, priſcos Romanos moderatè prandere ſeorſim, cum amicis verò cœnare conſueuiſſe, ideóque cœnam quaſi κοινὴν, id eſt communem ipſis appellatam eſſe. Quod verò de ientaculo & commeſſatione à Latinis auctoribus memoriæ mandatum eſt ſic accipio, pueros ferè ſolos ipſo vſos: perinde ac hodie vbique ferè gentium hoc vſurpatum eſt, vt pueri ſummo manè ſemper aliquid cibi capiāt. Ea propter in Curculione Plautus facit Phedromum adoleſcentulum Veneri

ientaculum vouere, similiter & in Truculento Phronesium meretrix sic ait:

— non nouisti obsecro?
Qui illic apud me erat, huius pater pueri ille est, vsque ad ientaculum
Iussit ali.

Idem significauit Martialis lib. 14. hoc disticho:

Surgite iam pueri, vendit ientacula pistor,
Cristatæque sonant vndique lucis aues.

Præter pueros & senes, qui valetudinis gratia vtebantur ientaculo, nullos alios vnquam visos puto; quòd si aliqui erant qui vterentur, protinus tanquam incontinentes notabantur. Ita quoque de merenda apud Afranium, & alios (quæ erat, vt Nonius docet, cibus post meridiem sumptus) censeo dicendum. Sicuti & illos non parua infamia affectos existimo, qui comessationes seu cibos post cœnam sumebant, atque Comessatores nomine indecoro vocabantur: vt non mirum sit, Clementem Alexandrinum in 2. Pædagogiæ vehementer in pueris quoque prandiola, cœnas, epulas atque merendas, quæ omnia ἀγάπας, id est, charitates aliqui appellabant, damnasse. Quemadmodum pariter mirum alicui videri non debet, si Aulus Vitellius Imperator luxuriosissimus & incontinentissimus, epulas suas sæpe trifariam, interdum quadrifariam dispertiebat, in ientaculum, prandium, cœnam, comessationem, quibus omnibus, sicut ait Suetonius, vomitandi consuetudine sufficere poterat.

De Ptissana, & Aqua hordei Arabum. CAP. XVIII.

EX hordeo Achilleio ab Hippocrate 3. de Morbis & Aristophane vocato, hoc est magno & opti-

mo, vt in Linguis exponit Galenus, atque etiam Theophraſtus 3. de Cauſſis plant. cap. 17. & 8. de Hiſt. capite 4. apud veteres Græcos & Latinos primò factos inuenio panes (quamquam Athenæus hunc panem deterrimum omnium hordaceorum facit) Græcis olim in maximo precio habitos, Romanis verò, vt Plinius lib. 18. refert, damnatos, ob id ſeruis & gladiatoribus alendis deſtinatos. Huiuſmodi panes autem interdum μᾶζαν apud veteres, & præſertim Hippocratem vocatos fuiſſe puto; licet Erotianus Mazam apud Hippocratem factam putet ex omni farina cum ozymelle, aut poſca, aut mulſa, aut aqua. Neque quiſquam mirari debet, quòd hoc ita à me conſtituatur: ſiquidem nec ipſe ignoro, ab Hippocrate Galeno, & poſterioribus panes ex hordeo à maza diſtingui. veruntamen cùm ἄρτος penes antiquos pro tritico frequentiſſimè vſurpetur, vbi Ariſt xxj. ſect. Prob. & Hipp. lib. Artis vet. panes & μᾶζαν comparāt; clarum eſt, pro maza ab iis hordeaceos panes intelligi: vti etiam ab Ariſtophanis interprete venuſtiſſimo & probatiſſimo in fabula, Pacis nomine inſcripta. Ex hordeo quinetiam far efficiebatur, atque id erat hordeum inciſum, alendis cohortalibus auibus opportunū, vt habemus apud Columellam lib. 8. cap. 4. 5. 11. atque Palladium lib. 1. cap. 28. Fiebat & farina, quæ aqua cocta Puls appellabatur, & interdū lacte miſcebatur. quemadmodum meminit Galenus lib. de Atten. vict. cap. 6. de hac ſcribit Plinius, eam Græcis ignotam fuiſſe. Efficiebatur quoque polenta, ἄλφιτος à Græcis nuncupata, quam Plinius auctor eſt Romanis olim ignotam, apud Græcos verò celebratam extitiſſe, nempe qua ipſi milites ſuos alerent, in hoc à Romanis damnati.

Constabat hæc variis modis, sed laudatissima ex recenti hordeo, modicè frixo, deinde molis fracto, & pòst aqua perfuso ac cocto. Fiebat prætereà ptissana, quanquam ptissanam etiam ex oryza & tritico fieri consueuisse memorant Horatius 2. Ser. Galenus 1. de Alim. facul. & Plinius lib. 18. Fiebat vltimò aqua, de qua apud Arabas, Auicennam, Auerroem, & alios celebris est mentio: quamquam sub nomine aquæ hordei ptissanam quoque cõplectãtur Arabes: apud Græcos verò & Latinos nunquam ferè habeatur mentio aquæ hordei, nisi sub nomine cremoris ptissanæ. Igitur aliis omissis, de Ptissana & Aqua hordei verba faciam, quoniam de his medici in primis agunt. Ptissanam inuenio apud Græcos atque Latinos scriptores fuisse nomen rebus multis commune. Nam primò omnia frumentacea, deglubata, ac pistilis decorticata, ptissanæ appellatione vocata inuenio, ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, quod est pinsere, vel decorticare. sic enim legimus apud Galenum 1. de Alim. facult. 6. & 9. ptissanam ex Chondro, quæ erat species zeæ δίκοκκος, necnon triticeam, de qua etiam habetur mentio apud Hippocratem in lib. περὶ παθῶν, qui Maior de morbis ab Erotiano inscribitur, & Aristotelem primo Probl. 38. Plinius autem lib. 18. cap. 17. mentionem facit ptissanæ oryzæ, de qua loquens Horatius 2. Ser. dixit, Vas ptissanarium oryzæ. Columella pariter lib. 2. cap. 7. ex hordeo potissimùm factitatũ esse ptissanam perhibet. Dicebatur secundò ptissana de omnibus his non solùm crudis & deglubatis, sed etiam coctis aqua: veluti monstrat Plinius loco citato, & Galenus 8. Meht. & 7. cap. 6. vbi docet parandum esse chondrum coctum instar ptissanæ. Tertiò dicebatur propriè de hordeo, vel decorticato solùm atque

atque deglubato, ſicut monſtrare videtur Pollux: de quo Martialem locutum puto, quando 12. lib. ſcripſit in Panicum:

Frumentum, milium, ptiſſanam, fabámque ſolebas
Vendere.

& de quo loquitur Conſtantinus lib. 17. vbi pro curatione doloris capitis boum laudat ptiſſanam crudam, vel etiam de hordeo decocto. Ptiſſana verò ex hordeo decocto apud Galenum lib. de Ptiſſana ita efficiebatur. Hordeum mundatum, decorticatum, integrum, non contuſum, vt monet Galenus loco citato, & Auerroes 5. Collect. 31. in aquæ puriſſimæ ponebatur decem partibus (apud Conſtantinum lib. 3. Geopon. & apud Paullum Æginetam lib. 1. cap. 78. quindecim) atque ſic ad ignem maximè ebulliebatur, quouſque hordeum intumeſceret: deinde ad lentum ignem coquebatur, quouſque totum hordeum colliqueſceret, atque aqua illa ſucculenta euaderet. Sicque ptiſſana ſimpliciter, ptiſſana hordei, ptiſſana tota, ptiſſana non colata apud veteres appellabatur; quemadmodum ſcribit Galen. 1. de Acut. 26. 28. & 1. de Alim. 9. vbi etiam dicit, coquos ſæpe conſueuiſſe ptiſſanam haud tantum coquere, quantum erat neceſſe. Quòd ſi hæc ptiſſana percolabatur ſacculo, vel ſtamine, ita vt pars ſucculenta retineretur, terreſtrior verò & lignoſior abiiceretur, iam non amplius ſic vocabatur, ſed Ptiſſana colata, vel πτισσάνης χυλός, id eſt, Succus ptiſſanæ nuncupabatur: ita vt apud Galenum duplex tantùm eſſet ptiſſana hordeacea, non colata ſiue tota, & colata vel ſuccus hordei (Hordeatam vocant Itali) & hæc eſt illa Aqua hordei, in quam dicit Auicenna ingredi de corpore hordei. Eſt tamen ſciendum, vt habemus à Galeno in libro de

Ptiſſana,& ab Auicenna Fen. 1. quarti,veteres,quando in ptiſſana requirebant vim abſterſoriam,conſueuiſſe eam parare ex hordeo non decorticato, quod docet Gal. lib. de Ptiſſana, & 1. de Alim. facult. cap. 9. Atque de huiuſmodi ptiſſana loquitur Plinius lib. 22. cap. 25. vbi dicit: Ptiſſanæ, quæ ex hordeo fit, laudes vno volumine condidit Hipp. quæ nunc omnes in Alicam tranſeunt. Contrà quanto innocentior eſt Alica? Hipp. tantùm ſorbitionis gratia laudauit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam ſitim arceret, quoniam in aluo non intumeſceret, quoniam facilè redderetur, & aſſueuetis hic cibus in febre bis die poſſet dari, tantum remotus ab iſtis (Diatritarios à Galeno damnatos, qualis fuit Theſſalus, intelligit) qui medicinam fame excercent. De hac eadem loquitur Galenus, quando Hipp. commendationem ptiſſanæ, quam habet 1. de Acut. 28. & per totum librum exponit. Condiebatur autem ptiſſana variis modis modò aceto, pipere, melle, ſapa, cymino, amygdalis, modò aliis: peſſimus omnium iudicabatur ille, quando parum coquebatur, & ſapa vel melle & cymino miſcebatur; potiùs (ait Gal. 1. de Fac. alim. cap. 9.) Cyceon appellandus (erat enim Cyceon, vt notat Erotianus, potio fârinæ commixta, vel, vt Gal. docet 6. Epid. com. 6. tex. 5. Homerum ac Hippocratem vſurpaſſe, mixtio cibi & potus, necnon polentæ & vini) quàm ptiſſana: de qua locutum puto Heſychium, quando ptiſſanam dixit eſſe cyceonem, & etiam Apicium opſodædalum in 4. vbi condituram ptiſſanæ recenſet. Nos certè meliùs eam lacte ſeminum peponum vel amygd. dulcium & ſaccaro condimus. Præter hanc ptiſſanã, apud Latinos & Arabas fiebat Aqua ex hordeo tam decorticato, quàm non

decorticato: & est illa, in quam dicit Auicenna nil de corpore hordei ingredi. Accipiebatur pars vna hordei electi & emundati, aquæ partes xx. ac bulliebant quousque pars quinta remaneret: deinde colabatur atque exprimebatur: abiecto hordeo, sola aqua expressa reseruabatur pro vsu. Hanc Celsus Cremorem ptissanæ dixit libro 3. cap. 7. & alio in loco, vbi in vicem vini Cremorem ptissanæ dat. Vnde patet, omnes Galeni interpretes hallucinatos, vbi χυλὸν πτισσάνης transferunt Cremorem ptissanæ: cùm transferre deberent, Succum: quoniam cremor ptissanæ apud Latinos est aqua hordei expressa, non succus ipsius substantiæ hordei, vt apud Galenum. Nec me latet, apud Arabas extitisse diuersas mensuras in facienda aqua hac: quando Auicenna, Mesue & Auerroes, prædictam monstrarunt, Auenzoar verò & Halybas aliam. Sed hoc euenit, pro vt magis vel minùs nutrientem ac refrigerantem eam reddere studebant. Itaque si quando placet parare hanc aquam pro ægrotis, eámque magis nutrire optabitur; curandum erit, vt multa portio hordei apponatur, veluti octaua, aut decima, aut multùm bulliat: sin magis cura erit refrigeratio, paucior erit hordei portio, vt vicesima, atque non tam diu bulliet. Ceterùm quam ex farina hordei Aquam coctam fieri cõsueuisse monet Auicenna, eà non video in vsu fuisse apud Grçcos: puto tamẽ ipsam Latinos habuisse, atque hãc fuisse eam, quæ Romę publicè vẽdebatur, sub nomine Polentæ: de qua etiam mentio est apud Galen. 1. de Alim. facul. 9. & lib. de Atten. vict. 6. Quanquam etiam fieri potest, vt ptissana appellaretur, quam ex pluribus rebus, vt tritico, oryza, parari consueuisse, iam diximus.

QVARTI LIBRI FINIS.

HIERON. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ AVCTORIB. ET ALIIS LECTIONVM,

LIBER QVINTVS.

Quid sit Camum, Acinaticium, Murrhina. CAP. I.

DVBITAVIT Cuiacius, vir eruditissimus, in suis Obseruationibus, quid in D. lib. 33. de Vino, trit. & oleo, per camum intelligendum sit; videtúrque in eam deflexisse sentẽtiam, fuisse Romanorum Loram. At ea ratione huiuscemodi sententia mihi non probatur, quòd Apicij contextus, cuius testimonio maximè nititur, valde deprauatus est, vt hac de caussa variæ eius loci inueniantur lectiones. Quòd si legi debeat camum, esse tamen loram minimè vero simile videtur. Quia cùm loræ mentio apud omnes linguæ Latinæ scriptores creberrima sit, neminem eam camum appellasse constat. Accedit his, vt ait Plinius lib. 14. cap. 10. loram inter vina operaria recenseri: siquidem Cato propter seruitia huiusmodi potionem factam docet. Itaque puto ego genus aliud potionis fuisse, ex variis rebus commixtæ, perinde ac ceruisiam, ita vt cibi potabilis formam referret quod quia fortè peculiare alicui nationi fuit,

non est mirum si à plurimis sileatur. Sicut Ammianus Marcellinus lib. 26. narrat Sabaiam fuisse ex hordeo vel frumento in liquorem conuersum in Illyrioe paupertinum cibum. Nam Cælius Aurelianus 2. de Morb. acut. cap. 10. de iis, quæ catalepsim inducunt, loquens, ait: Sciendum igitur quòd hæc passio ex iisdem caussis antecedentibus sit, quibus aliæ quoque passiones efficiuntur, indigestione, vinolentia, camali cibo, & horum similibus rebus. Atqui vellem Cuiacius potiùs explicuisset nobis, quid fuerit Acinatici, quod inter vina Legis lator ibidem minimè recensendum statuit. Scio qui Latinæ linguæ thesauros construxerunt, eos voluisse acinaticium fuisse loram, seu vinum secundarium, factum ex vuarum acinis aqua maceratis. Sed cùm nullius auctoris fide vtantur, ipsis minimè credendum puto: præsertim cùm acinatici Cassiodorus celebrem mentionem fecerit lib. 12. Variarum: quod quia cum acinaticio, de quò in Lege scribitur, idem fuisse puto. Cassiodori verba ipsa heic subiiciam. Comitis itaque patrimonij relatione, declaratum est, acinaticium, cui nomen ex acino est, Eutheris aulicis fuisse tenuatum. Et quia cunctæ ciuitates inuicem sibi debent necessaria ministrare, quæ probantur ad rerum dominos pertinere; ad possessores Veronenses, vbi eius rei cura præcipua est, vos iubemus accedere, quatenus accepto precio competenti, nullus tradet vendere, quod principali gratiæ debetur offerre. Digna planè species, de qua se iactet Italia. Nam licet ingeniosa Græcia multiuaria se diligentiæ subtilitate commendet, & vina sua aut odoribus condiat, aut marinis permixtionibus insaporet; sub tanta tamen exquisitione reperitur simile nihil habere. Hoc est enim merum, & colore regium,

& sapore precipuum, vt blactam putes aut ipsius fontibus tingi, aut liquores eius à purpura credantur expressi. Dulcedo illi ineffabili suauitate sentitur, stypsis nescio qua firmitate roboratur, tactus eius densitate pinguescit, vt dicas esse vel carneum liquorem, aut edibilem potionem. Libet inferre, quàm singularis eius videatur esse collectio. Autumno lecta de vineis in pergulis domesticus vua resupina suspenditur, seruatur in vasis suis, thecis naturalibus custoditur: rigescit, non liquescit ex senio, tunc fatuos humores exudans magna suauitate dulcescit. Trahitur ad mensem Decembrem, donec fluxum eius hiemis tempus aperiat, miróque modo incipit esse nouum, quando cellis omnibus reperitur antiquum. Hiemale mustum, vuarum frigidus sanguis, in rigore vindemia, cruentus liquor, purpura potabilis, in oleum nectar, deferuet primùm in origine sua, & cum potuerit adolescere, perpetuam incipit habere nouitatem, non calcibus iuriosè tunditur, nec aliqua sordium admixtione fuscatur, sed quemadmodum decet nobilitas tanta procuratur, defluit, dum aqua durescit, fœcunda est cùm omnis agrorum fructus abscedit. Destillat gemmis comparem liquorem, iucundum nescio quid illacrymat, & præter quam eius delectat dulcedo, in adspectu singularis eius est pulchritudo. Hoc quanto ocyùs perquisitum, & competentibus preciis aggregatum, chartariis, qui in rem directi sunt, tradite deferendum. Nec illud negligendum putetis, quòd lacteo poculo relucescit: quoniam plus est mirabile, quod potuistis difficiliùs inuenire. Albedo ibi decora est, & serena puritas, vt illud de rosis, hoc credatur natura esse de liliis, colore quidem extraneum, sed sapore germanum est, adspectus dispar,

& similis in vtroque suauitas. Nam quòd acutè sapit, quòd citò reficit, commune illis intelligitur, sed magis est distantiæ quæ videtur: illud intueris rubore lætum, hoc inspicis candore festiuum. Et ideo procuratio eorum debet esse celerrima, quando in ambobus esse cognoscitur, quòd pariter expetatur. Hactenus Cassiodorus de Acinaticio. Ex cuius verbis facilè coniici potest, illud fuisse protropi, seu, vt secundum Athenæum Mitylenæi vocabant, prodromi genus, à Galeno sæpe in vsu medicamentorum nominatum: quod vt fieret, indicatum habetur à Plinio lib. 14. cap. 9. Erat enim illud inter dulcium genera. Dulcia verò à vinis distincta fuisse, nemo nescit. Ceterùm Murrhinam vinum fuisse lautissimum myrrhæ odore conditum. Plauti testimonio probare conatus est Plinius lib. 14. cap. 12. cuius sententiam vt damnem, duo me hortantur. Primum illud est, murrhinam nullo modo fuisse vinum: quando præter Plauti proposita à Plinio testimonia, vbi vinum & myrrhinam clarè distinguit, etiam Gellij accedit auctoritas, qui lib. 10. cap. 23. mulieres Romanas à vino abstinuisse, & murrhinam potasse scribit. Quare si à vino propter libidinem abstinebant, tantò magis à myrrha condito vino abstinuissent, nimirùm quod lautissimum atque potentissimum erat. Alterum est, à Plauto inter dulcia murrhinam reponi: atqui dulcia appellata à vinis distincta erant. immò etiam si vina fuisse concederetur, myrrha valde amara cùm sit, vix fieri potest, quin mixta vino illud amarum reddat. cuius rei non ignari pessimi Hebræi, Christo cruci suffixo, vt recitat Marcus, vinum myrrhatum obtulerunt: vt verò alij Euangelistæ, acetum & fel quasi vtraque potio insuauissima

etiam hostibus offerenda esset. Quod verò Festus docet, antiquos vsos esse murrhata potione: ita intelligendum est, eam non in quotidiano habuisse vsu, sed interdum adhibuisse, religionis vel alterius rei gratia: quo pacto refert Plinius lib 27. cap. 7. absinthium sacris Romanis celebratum peculiariter, quando Latinorum feriis in quadrigarum certamine victor absinthium bibebat. Nec dicat quis Martialem secus sentire scribentem:

Si calidum potas, ardenti murrha Falerno
Conuenit, & melior fit sapor ille mero.

quoniam murrha pro vase myrrhino ab ipso accipitur. Neque etiam Iulij Scaligeri opinio mihi placet, qui in com. ad librum Theophr. 6. de Caussis plant. cap. 36. voluit, murrhinam vinum fuisse ex baccis myrti factum. Siquidem nec nomen, nec vllius auctoritas ipsi fauet: immò verò vt huiusmodi vinum maxima vi adstringendi pollet, sic in quotidiano vsu haberi minimè potest. Quòd autem Adrianus Iunius, præstans medicus, monstrare conatus est, Murrhinam ἀπὸ τοῦ μύρου esse dictam, quasi vinum esset aut altera potio odoribus condita, à ratione quoque alienum videtur. quia etsi nemo dubitet, veteres, vnguenta atque odores vinis commiscuisse, quemadmodum præter Athenæum & Pollucem ab eo citatos, Plinius, Plutarchus & Clemens Alexandrinus docuerunt; attamen mulieres, quibus propter omnem libidinis occasionem fugiendam murrhina loco vini concedebatur, odoratis potionibus vsas esse, minimè vero simile est. Neque verò nomen murrhinę, vt apud omnes scriptores Latinos inuenitur, inde ortum esse potest; præsertim quòd tempore, quo huiusmodi potio in vsu apud Romanos esse cœpit, nondum

luxus adeò creuerat, vt huiusmodi odoramentorum voluptates in potionibus etiam mulieres persequerentur. Quamobrem potiùs ego existimo, murrhinam fuisse artificialem quandam potionem, quæ veterum tempestate vulgatissima cùm esset, atque à posteris sit intermissa, vix eius remãsit nomen, quod vel à similitudine, vel à mixtione, vel ab aliqua alia re fortè captum fuit. Huic sententiæ & Festus & Nonius adstipulantur, qui dicunt, murrhinum factitię potionis genus extitisse. Hæc inter dulcia potiùs, quàm vina reponenda; non ob miram aliquam suauitatem, sed quia huiusmodi dulcibus vtebantur, frequenter antiqui, quòd nequaquam ebrietatem inducant, vt disputat Plutarchus 3. Sympos. 7.

Quæ sint Febres Statæ, Typhi, Quotidianæ, Querqueræ. *Horatij locus de* Hydrope *explicatus.* CAP. II.

NOnnulla apud Latinæ linguæ scriptores febriũ inueniuntur nomina, quæ à medicis vel minimè vsurpantur: cuiusmodi sunt statæ febres, quotidianæ, querqueræ. Statæ febres (quæ vox apud Plinium est lib. 28. cap. 8.) dicuntur, vt ego puto, omnes illæ, quæ certis quibusdam diebus affligunt, quásque à Græcis Periodicas esse vocatas scripsit idem Plinius lib. 10. cap. 3. ait enim Festus Stata sacrificia à Catone & alijs veteribus esse dicta, quæ certis diebus fieri debent: ita vt febres Statæ opponantur Vagis à Celso vocatis, quæ scil. nullam firmam habent diem qua inuadant, πλανήτας dicunt Græci. Has etiam typhos esse vocatas memorat Isidorus 4. orig. quamquam ab Hippocrate in lib. maiore de morbis, typhi quinq; tractentur, qui multùm ab eiuscemodi febribus dif-

ferunt. nec aliud esse ab aliquibus putantur, quam stuponis attoniti genera, de quo loquebatur Arnobius lib. I. aduersus gentes cùm dixit quòd si mentis elatio & typhus qui appellatur à Græcis, obstaret vt lib.ij.quod typhus est, sapientiam dicitis. Porrò quotidianę febres tam apud Terentium in Hecyra, quàm apud Celsum, Plinium, atque alios, sunt quæcunque singulis diebus vexant, siue sint duæ tertianæ, siue tres quartanæ, siue continua, aliàs Assidua à Celso nominata: quam enim quoditianam propriè medici nuncupant, atque rarissimè fieri constat, Plinius lib. 28. cap. 16. Græco nomine Amphimerinon vocat. Continuatas febres & Continẽtes dixit quandoque Celsus: sed qui ex Latinis Continuas febres dixerint, raros omnino inuenies, huiusmodi verò quotidianã febrẽ siue continuã λειπυρὴν vocat Lucianus in initio lib. de conscr. hist. Ceterũ Querqueram febrem eam vocatam reperio antiquitùs, quæ cum frigore & tremore, à Græco κάρκηρα, vt docet Festus, affligit. Sic Lucilius,

Iactans me vt febris querquera. & alibi:

Querquera consequitur febris, capitisque dolores.

Sic, referente Prisciano, Plautus in Friccolaria: Is erat mihi bilis, aqua intercus, tussis, febris querquera. Arnobius in I. lib. aduersus Gentes querqueras atque intercutes morbos curasse Christum ait. Et Minutius Felix in Octauio querquerum morbum videtur appellasse rigorem febres vrentes antecedentem. Sed Apuleius in Apolog. & A. Gellius lib. vlt. cap. I. querceram dixerunt. Nomen huiusmodi, vt opinor, ductum à sonitus imitatione, quem in febre trementes & horrentes edunt, veteres namque plurima hoc pacto nomina effinxisse scimus, Et quo-

niam de morbis ſermonem habuimus, addendus hiſce Horatij locus eſt, qui lib. 2. Carm. ode 2. hydropici conditiones proponens, appoſitiſſimè medicum ſic agit:

Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops,
Nec ſitim pellit, niſi cauſſa morbi.
Fugerit venis, & aquoſus albo
Corpore languor.

Etenim cùm ſint tres ſpecies eius morbi; vna, in qua ventus ſimul & aqua ventri inſidet. Tympanitis vocata: altera, in qua ſolam aquam venter continet, quam Aſcitim vocant: tertia, quando venæ & minora totius corporis ambitus ſpacia aquoſo humore plena ſunt, quæ Hypoſarca & Leucophlegmatia, vt Celſus quoque teſtatur, dicitur, de hac poſtrema loquens poëta, eam egregiè depingit, & inter cetera nomen Grecum, λευκοφλεγματίην ſcil. quaſi exprimens, dixit, Albo corpore, quia ſanè ſub hoc vitio corpus albeſcit. Vnde manifeſtum cuiuis eſſe poteſt, quàm ineptè Lambinus Album corpus, pigrum, lãguidum, & iners interpretari laborauerit. Serenus Horatij imitator ſic etiã Hydropem appellauit hocce verſu:

Vnguine quo frangit vires languoris aquoſi.

Locus Plinij de Mammis explicatus, & defenſus. Quis morbus Solſtitialis. CAPVT III.

PLinius lib. 31. c. 6. aquæ marinæ vtilitates proponẽs, inter cetera hæc ſcribit: Mammas ſororientes prçcordia, maciemque corporis, piſcinæ maris corrigunt. vbi duas eruditis dubitandi dedit occaſiones, vnam, quid ſibi velint ſororientes mammæ: alterã, quomodo aqua maris, quæ extenuat & deſiccat,

maciem corporis corrigere sit idonea. Quod spectat ad primum dubium, sunt qui putant legendum esse, quemadmodum est in vetustis quibusdam codicibus, tam manuscriptis, quàm impressis, Rigentes, loco Sororientes, quam lectionem nec ego improbo, modò pro rigentibus mammis intelligamus eas, quæ ob nimiam lactis copiam valde durescunt: sic Dioscorides marinam laudat πρὸς μαστοὺς σπαργῶντας. Verùm lectionem quoque vulgatiorem dictionis, Sororientis, seruari posse existimo, si simpliciter pro Sororientibus, vel Sororiátibus, interpretemur Tumenmentes. nam Festus scribit Sororiare dici mammas puellarum, quando primùm tumescunt: sic Plautus, Tunc, papillæ primùm sororiabant. Sed quia huiusmodi nimij tumores fiunt tum à lacte, tum à carne, aliísque mammarum partibus plus iusto crescentibus; potiùs de prioribus Plinij sententia exponenda erit. Posteriores namque tumores pulchritudinem, & non valetudinem impedire solent (& huiusmodi mulieres vocabant veteres Mammosas, Plautus dixit Mammeatas (neque salsis eæ coërcentur, sed, vt est videre apud Galenum 9. de Simplic. med. capite de Ostreacite, & alibi apud Aëtium, Auicennam, & alios, refrigerantibus medicamentis. Serenus de his scribens ita loquitur.

Si castigatas studium est præstare papillas,
Ex hedera sertis ambas redimere memento.

& quę sequuntur. Pro secunda dubitatione, nisi pro macie interpretemur καχεξίαν, id est, malum corporis habitum, quem etiam Celsus Tabem, vt Marcellus, Virgilius sæpè à Plinio accipi testatur, in suis ad Dioscor. com. lib. 5. cap. de Aqua marina; proculdubio aut errasse Plinium, aut vocem illam depra-

uatam esse dubitãdum erit. eo præsertim, quòd quæcumque ibi remedia ab aqua marina proponit Plinius, aut à Dioscor. sumpsisse videtur, aut saltem ab eodem scriptore, à quo sua Dioscor. accepit. Dioscorides verò καχεξίας meminit: de qua nil loquitur Plinius: nisi fortasse sub macie illam cõplectatur. Apud Plautum in Trinummo, seruus ille, qui Philtoni persuadere studebat, ne agrum quendam pro dote caperet, multas eius agri pessumas conditiones enarrans, inter alias hanc ponit: Tum autem Syrorum, genus quod patientissimum est hominum, nemo extat, qui ibi sex mẽses vixerit, ita cuncti solstitiali mortbo decidunt. Quo in loco quęsitum est, quis sit Morbus solstitialis. Alij pro comitiali intellexerũt, alij pro repentino, & subitaneo: vt etiam alibi herba solstitialis, quæ nata statim moritur. Turnebus doctissimus pro solstitiali morbo ardentissimas febres intellexit, quasi illæ sub solstitio maximè vagentur. Sed etsi demus Turnebo, similes febres canicularibus diebus grassari; attamen solstitium à Canicula multorum dierum interuallo remotum est. Quare puto ego solstitialem morbum quemcunque prauum & lethãlem vocari: quasi innuere velit ille seruus, neminem ibi potuisse sextum mensem viuere, sed statim vnumquemque tempore solstitiali interire consueuisse. Etenim solstitium periculosum, atque morbosum esse, vnus ante omnes docuit Hip. lib. de Aëre, aquis, & locis. Post quem Arist. 1. sect. Probl. idem cõfirmauit. Caussa verò est morborum multitudo, qui calore veris crescente gignuntur, & eo magis in regionibus alioquin insalubribus, in quibus cùm perniciosiores fiant, promptiùs incolæ interficiũtur: vt in maritimis Senarum partibus, atq; adeò in ipsius Romanę

ciuitatis suburbiis, tempestate nostra euenire conspicimus, Forsan autem & pro morbo solstitiali non absonum est intelligere eum qui à Græcis Σιείασις, ab Alexandro 1. Probl. 98. κῶμα κεφαλῆς, à Plinio ardor capitis, ab Auicenna erysipelas, à Raze sekakilos, ab Hippocrate verò 7. apho. sphacelos cerebri nuncupatur, qui licet potissimùm in infantibus oriatur, attamen fit etiam in adultioribus, & trium dierum spatio vnumquemque perimere solet in ęstate, quando, vt scribit Alexander, potissimùm inducitur.

Quædam ab Aristotele notata de Menstruis, & de Morbo pilari. CAP. IIII.

ETsi Aristoteles verè, vt dicebat D. Hieronymus, naturæ miraculum fuerit; attamen cùm & ipse homo esset, interdum errasse, nequaquam rationi incongruum videtur: eo magis quòd, vt ipso scriptum est, πάντα κατορθοῦν, καὶ μηδὲν ἁμαρτάνειν ἐστὶ τῶν θεῶν ἄνθρωποι γὰρ ἁμαρτάνουσι. Quare si errores aliquos illius detegere conor, minimè quis me audaciorem vocabit: quãdo præsertim etiam eius errores librorum corruptorũ mendis excusare possumus. Etenim vnicuique perspectũ puto, quod Strabo lib. 13. & Plutarchus in vita Syllæ, de libris Aristotelis memoriæ mandarunt, quomodo scilicet primò sub terrã occultati fuerint, ibíque ab humore & blattis vitiati: cum Appelliconi Theio magna pecunia venditi: pòst à Sylla Romam vecti, atq; Tyrannioni Grãmatico, qui plurima mutauit atque deprauauit, consignati. Sed à rem venio. Aristoteles libro 7. Historię animal. cap. 2. scribit paucis mulieribus singulis mensibus fieri menstruas purgationes, plurimis verò tertio mense. & tamen nemo

eſt tam in rerum cognitione puer, qui neſciat, rẽ ſeſe contrario modo habere, omnes ſcilicet mulieres ſingulo menſe purgari, raras tertio, vel aliter. Albertus Magnus, qui vidit huius dicti falſitatem, dum Ariſtotelem fere tranſcribebat 9. de Anim. 2. textum illum peruertit, quaſi dixerit Philoſophus, plurimas ſingulo menſe purgari, paucas alternis menſibus, ſeu poſt tertium. Auguſtinus verò Sueſſanus in comm. ad eum librum, vt Ariſtotelem tueretur, dixit, id forſan verum in eius regionibus fuiſſe. At nugę ſunt. Quare puto ego Ariſt. vera dixiſſe, modò non Gazam interpretem, ſed ipſum & auctorem ſua lingua, ita loquentem attendamus: καὶ ταῖς μὲν συνεχῶς, καθ' ἕκαστον ὀλίγαις (ſic enim, & non, ὀλιγάκις, vt in vulgatis codicibus legendum docent antiquus interpres, & Gaza) τὰ καταμήνια φοιτᾷ, παρὰ μῆνα δὲ τρίτον ταῖς πλείσταις. id eſt, Paucis copioſè ſingulo menſtrua fluunt, tertio menſe plurimis. Quaſi ita ſentiat Ariſt. purgari quidem omnes vnoquoque menſe, ſed aliquas ſemper copioſè, plurimas non niſi tertio menſe copioſè. Particulam autem illam, συνεχῶς, vel id ſignificare, vel loco alterius quid tale ſignificantis ſubintraſſe vt credam, facit Plinij auctoritas, qui omnia fere ab Ariſt. de animalium natura mutuatus, ita lib. 7. cap. 15. de menſtruis loquens ait: Et tale tantúmque omnibus tricenis diebus malum in muliere exiſtit, & in trimeſtri ſpacio largiùs. Iudicabũt eruditiones, an meliùs ſentẽtia tanti viri defendi queat. Verùm patrocinari eidẽ non poſſum, cùm lib. 7. de Hiſt. animal. cap. 11. ſcribit, tota vbera ita fungoſa eſſe, vt ſi in poculo fortè mulier pilum hauſerit, dolor moueatur in mammis (quod malũ pilare vocant) neque ſedetur, donec plus vel preſſus extat ſponte, vel cùm

lacte exsugatur. Quasi pilus haustus ventriculū, meseraïcas, iecur, atq; adeò venas ipsas nō mutatus pertransire, & ad mammarum cauernas per mille amfractus peruenire queat. quod plane puerile est cogitare. Sed in Lectionibus nostris de mulierum morbis, & quid sit morbus pilaris, & plura alia medicinę mysteria declarauimus.

De duplici Ficu. Locus Varronis emendatus. Plutarchi sententia explicata & emendata de Salsis. CAP. V.

VEteres quoque, sicut & nostrates, ficuum studiosos extitisse indicant varia ipsarum, quæ habuerunt, genera, tam simplicia, quàm arte parata; & inter cetera apud ipsos nominatæ reperiuntur Ficus duplices: quæ quales fuerint, non satis, mea sententia, explicuerunt Turnebus, atque Lambinus, qui Horatij, Vegetij, & aliorum hac de re mentem interpretantes, ita statuerunt, maiores ficus, aliàs mariscas nuncupatas, pro duplicibus esse intelligendas. Quod quàm sit à ratione alienum, atque à Vegetij instituto, facilè est diligenti lectori percipere. Quapropter sentio ego, Duplicem ficum ab Horatio, Plinio, atque Vegetio esse appellatam, de qua scribit Columella lib. 12. cap. 15. in hunc modum: Alij pinguissimam quámque viridem ficorum eligunt, & arundine vel digitis diuisam, dilatant, atque ita arescere patiūtur: quas deinde bene siccatas meridianis teporibus, cùm calore solis emollitæ sunt, colligunt, & vt est mos Afris, atque Hispanis, inter se compositas comprimunt in figuram stellarum, flosculorúmque, vel in formam panis redigentes, tum rursum in sole afficcant, & ita in vasis recondunt. Hactenus Columella. Ex cuius sermone colligere licet, esse

Duplicem

plicem vocatam, quoniam in duas partes findebatur, quarum altera alteri superposita, & in formam crucis seu stellæ compressa, meritò duplicata ficus dicebatur: erat enim pinguissima, & iucundissima, ob idque & in mẽsis & in medicamentis exoptata. Apprimè congruunt huic, quæ ab Arist. 22. Probl 9. scripta sunt, vbi quærens, cur caricæ in duas partes diuisę dulcissimæ sint, non autem quæ vel in plures, vel in nullas? respõdet, quia ex partitis in multa humor dulcis difflatus est & consumptus: in solidis pars aquea & insuauis continetur adhuc: quorum neutrum bipartitis inest. Ficum duplicem, loco vini duplicis esse restituendum, apud Plinium medicum lib. 3. cap. 12. satis intelligere potest, qui ipsiusmet verba lib. 4. c. 16. & Plinij maioris lib. 10. cap. 6. conferre, & expendere voluerit. A ficubus ad carnes venio. Nam quis fuerit carnem in mythico puluere coquendi modus à Varrone apud Nonium indicatus, à nemine notatum obseruaui: ob idque errorẽ aliquem subesse suspicatus, ita forte legendum esse putaui: Neque in puluere Libyco coquam carnes, quibus satullem corpora, ac famem ventris. Etenim memoriæ proditum est, plerisque in Libyæ locis incolas in arenis solari calore pene feruentibus carnes, quibus vescantur, antiquis & nostris tẽporibus coquere consueuisse, perinde ac alibi in cinere ad ignem coquuntur. Adijciam his locum Plutarchi de Salitis carnibus, qui in Quæstion. natural. probare nititur, sal & salsa ad pinguefaciẽda corpora maximè valere. Cui sententiæ non facile accedo: quandoquidem extenuandi potiùs, quàm crassefaciendi facultatem inesse sali compertum est: nisi corpora nimia humiditate luxuriantia & veluti constipata contabescant. Sic enim existiman-

dum est Apollonium Herophili discipulum in ijs, quos crassefacere volebat, halicam, & dulcia respuisse; salsis autem esse vsum, vt siccantia tenuitatéque aperientia alimentum ad partes nutriendas perferrent. nam ὄχημα potiùs quàm τείχωμα eo in loco Plutarchi legendum esse, rationi consentaneum videtur.

Quo morbo Pherecydes Syrus obierit. An cor vratur eorũ qui cardiaco & veneno interierunt. CAP. VI.

PHerecydi Syro Pythagoræ præceptori multa admiratione digna contigisse scriptum est. Etenim absque vllo magistro omnem philosophandi rationem sibi comparauit: cumque ceteri carminibus rerum naturas scriberent, ipse primus, vt docet Apuleius, soluta oratione vti cœpit. Sed de mortis eius genere cõtrouersum est. Nam pediculari morbo ipsum interijsse memoriæ prodiderũt Aristoteles 5. de Hist. animalium cap. 31. Plutarchus in Sylla, Serenus medicus, Ælianus lib. 4. de Varia hist. cap. 28. Ceterum Plinius lib. 7. cap. 51. non pediculis, sed copia serpentium ex illius corpore erumpente, Phecydem expirasse tradit. quod similiter scripsit Apuleius 2. Floridorum. In hac controuersia fuerunt, qui putarunt, apud Plinium alium esse morbum quo interijt Pherecydes, alium pedicularem: eo magis quòd ipsemet lib. 11. cap. 33. Alcmanem poëtam, & Syllam dictatorem, pediculis objisse dicit: vt etiam Arist. Plutarchus & alij testati sunt. Ego verò sum huius sententiæ, Plinium & Apuleium pro serpentibus, quibus perhibent esse extinctum Pherecydem, nil aliud intellexisse, quàm pediculos: & fortasse

æmulati ſunt hac in re Diodorum Siculum, qui lib. 3.cap. 3. de Acridophagorum morbo ſermonem habens, modò φθεῖρας appellat modo ἑρπετά. Vbi etiam cùm eam gentem quandoque magna ſcorpionum copia infeſtatam ſcribat, ad memoriam reuocat Galeni & Theophraſti contradictionem, quorum hic 4. de Cauſſis plant. 10. hominem à ſcorpione ictum non interire, ille verò interire tradit: niſi dicatur, Theophraſtum eſſe loquutum de Italicis ſcorpionib. ac aliis quibuſdam, quos innocuos eſſe affirmat Plinius. Ceterùm pedicularem morbum in corde fieri, vt Ægyptios, qui mortuorum corpora, valetudinum cauſſas cognoſcendi gratia, diligenter perſcrutabantur, inueniſſe teſtatur ille Plinius medicus lib. 4. cap. 1. omninò fabuloſum puto: quum neque humores prauos, nedum animalia noxia cordi appropinquare natura patiatur. Vtrùm autem verum ſit, quod tanquam populare & vulgatum narrat Plinius lib. 11. cap. 37. cor morbo cardiaco interemptorum non vri, ſicuti nec veneno ſublatorum: haud certus ſum. quia cùm cor nullum magnum affectum ſuſtineat, ſecundùm Ariſtotelem & medicos, neceſſarium plane eſt, ſi incombuſtibile reddi debet, id ob aliquam inſignem affectionem pati. Prętereà venena vt quàm plurimorum generum ſunt, ſic variis modis necem inferunt: ob idque minimè veritati cōſonum eſt, cor à quolibet veneno flammis reſiſtendi facultatem acquirere, fruſtráque diſputatum fuit, an Germanicus obierit cardiaco morbo, an veneno, quòd cor eius vri non potuerit.

Antipherontis casus ex Aristot. examinatus, Plinij locus de Peste correctus, & expensus, Locus Celsi emendatus. CAP. VII.

PRoponam hoc in loco eruditis philosophis Arist. locum, nondum, quod ego sciam, ita discussum: vt diligenter cōsiderent, num sententia nostra rationi magis cōsentanea sit. Is enim lib. 3. Meteorol. narrat cuiusdam historiam, qui semper ante se propriam imaginem ex aduerso intuentem cernebat. Cuius euentus caussam reddens, eam fuisse inquit, quòd cùm hebetem videndi aciem haberet, radij visuales minus longe permeare poterant, sed statim ab ipso aëre reflexi, illam reddebant imaginem. quod pariter confirmauit Seneca lib. 1. Quæst. nat. cap. 3. Atqui huiusmodi ratio valde infirma mihi videtur, quoniā infiniti propè sunt, qui videndi imbecillitate cuiuslibet gradus laborant, neque tamen simile quicquam ipsis contingit. Præterea imagines in aëre repræsentatæ cùm sint tenues, solùm ab acuto visu discerni posse videntur: propterea id lupo ceruario perspicacissimo animali tribuunt, vt expressas in aëre imagines discernat, accedit his aërem continuò agitari, ob quod necessarium est, vt imagines discindantur, ac propterea conspici etiam ab oculatissimo nequeant. Itaq; hunc euentū illius potiùs ad corruptæ imaginationis vitium ego sanè retulerim: si quidē scribit Gal. 1. de Sympt. caussis, c. 2. aliquibus interdum humores ante oculos apparere, quos qui habent, idolū quoddam se videre in aëre imaginantur: atq; id cùm dicat euenire vt plurimū à somno surgētibus, pueris, atque ebrijs, monstrat etiam vigilantibus ac sobrijs euenire posse, sed quàm rarissimè, vt huic etiam casus raritas

consentiat. Hæc sententia eo magis confirmatur, quòd si Antipheron fuit ille, vt putarunt Alexãder & Olympiodorus, cuius mẽminit Arist. lib. de Memoria & remin. (siue fuerit Oritanus, siue Tarentinus) is profectò corruptæ imaginationis erat, vt potuerit, instar ebriorum, idolum proprium in aëre se videre imaginari. Sextus Empiricus lib. 1. Hypot. cap. 14. Aristotelem ait cuiusdam Thasij meminisse, qui hominis imaginem perpetuò seipsum antecedere dicebat. Num autem is fuerit, de quo suprà locutus sum, etsi compertum non sit, puto tamen eundem fuisse: vt simul hoc testimonio conuincar, in 3. Meteorol. intelligẽdum esse, virum non propriã, sed aliam quãpiam imaginem aspicere consueuisse. Hic inuitor, vt Cor. Celsi locum expendam, qui lib. 7. de oculorum suffusionibus agens, eas dicit esse incurabiles, quarum color est cæruleus: cùm Paulus Ægineta has curabiles omnino faciat, & iure. Quare loco, Cæruleus, potiùs legendum erit, Cereus: eo magis, quòd hæc oratio. Si suffusioni color cæruleus est, aut auri similis, minimè accommodata videtur, quòd inter cæruleum & aureum colorem nulla propè sit similitudo, vt maxima est inter cereum, & aureum, tantũmodò maiore & minore differentes gradu. Neque verò quicquam obstat, quòd hoc nomen Cereus quàm rarissimè apud Latinæ linguę auctores colorẽ significare inueniatur: quia etiam Celsus aliquibus vsus est, quæ rara erãt. quamquam interdum quoque colorẽ huiusmodi nomine significari obseruatum est, quemadmodum apud Martialem hoc disticho:

Cerea quæ patulo luceat ficedula lumbo,
Cùm tibi fortè datur, si sapis, adde piper.

vbi miror, cur Grammatici nonnulli pro Cereo in-

telligant Pinguem: cùm vnicuique res intimiùs consideranti perspicuum esse possit, ad colorem, non ad pinguedinem eam vocem esse referendam. Accius apud Sipontinum sic vocat ficedulas cereas à colore. Virgil. in Buc.

—addam cerea pruna.

quo in loco cerea ad colorem, non ad mollitiem, referri, facit vt credam auctor carminis in Priapum, qui scribit:

Magisque cera luteum noua prunum.

Sed dimissis oculis, alterã Plinij non inutilem emendationem proponam: apud quem lib. 7. in fine c. 50. hæc scripta inueniuntur: Qua in re obseruatum, à meridianis partibus ad occasum solis pestilentiam semper ire, nec vmquam fere aliter, nisi hieme, nec vt ternos excedat menses. In quib. verbis tria dicuntur, quæ minimè experientia comprobantur. Vnum est, semper pestem incipere à meridionali plaga: Alterum, solùm hieme fieri: Tertium, solùm tres menses durare. Nam vt alia præteream, quis nescit, pestem vere & autumno potiùs grassari, hieme, quãdo omnes desinũt putredines, minui & aboleri? Quis prætereà ignorat, sæpe annos plurimos ita pestẽ continuasse, vt integra regna extinxerit? immò verò Gal. quoties conqueratur, pestem suo tempore grassatam adeò perdurasse, omnes facilè ex eius monumentis intelligunt. Quamobrẽ apud Plinium non Meridianis, puto legendum: sed, In meridianis. quemadmodum & aliqui manuscripti, & etiam nonnulli antiqui typis excusi codices habẽt. Sic enim rationi consonũ est, in meridionalibus regionibus hieme, quando apud ipsas tepor est, putredinis parens, fieri pestẽ: quæ deinde ab immẽsis æstibus ita citò extinguatur,

vt tres menſes, quibus ſolis hiemalis quædam conſtitutio eſt, non pertranſeat.

In Vitulo marino quædam notata. De piſce Empyro & Thynno. Locus Lucilij emendatus. CAP. VIII.

DE vitulo marino plurima narrãt ſcriptores, quæ iure omnib. admirationẽ pariũt. Inter cetera illud primũ eſt, quod D. Baſilius 7. in Hexameron homelia memoriæ tradidit, eũ catulos proprios aliqua re perterritos & fugientes in vterũ ſuum rurſum recipere. Quod quidẽ notatũ ab aliis hactenus nõ animaduerti: referunt tamen, qui Indiarum deſcriptionẽ nobis reliquerunt, animal quoddã in Hiſpania noua reperiri, burſam quãdam exterius in ventre habens, vbi fœtus ſecum fugientes, ne pereant, vel rapiantur, magna cura abſcõdit. Plutarchus autẽ in libello de amore erga prolẽ muſtellas marinas narrat viuum intra ſe partũ edere, quem exire foras ad paſcendum permittunt, mox dormiturum intra viſcera denuo recipiunt. Puerum iam naturã in vterum reuertiſſe, quo tẽpore Sagũtum ab Annibale deletũ eſt, inter exempla prodigiorũ memorat Plin. lib. 7. c. 3. Alterum verò eſt, quod ſcribunt Ariſt. Plinius, Ælianus, atq; alij, vſqueadeò homini inuidum animal eſſe phocam, vt capta euomat propriũ coagulum, ne poſſit ad epilepſiam curandam (contra quã putatur mirificè valere: etſi Cæl. Aurelianus id auxilij damnet) in vſu haberi. quãquam hac in re nõ paruam auctorum varietatem inſpicere licet. Etenim Ælianus lib. 3. c. 19. in hũc modũ ſcribit: φώκη δὲ, ὡς ἀκούω, τὴν πυτίαν τὴν ἑαυτῆς ἐκροφεῖ, ἵνα μὴ τοῖς ἐπιληπτοῖς ᾖ ἰᾶσθαι. id eſt: Vitulus marinus (vt audio, propriũ coagulum exorbet, ne id epilepticis ſit

auxilio. Plutarchus verò 7. Symp. 3. ἥτι καὶ καταπίουσα φώκη τὴν πιτύην ἀναλισκομένη. quo in loco, malè à Cruserio intellecto, non πίτυν, sed πιτύαν legendum esse, ex Æliano facile conuincitur; vt ex his duob. grauissimi scriptoribus colligatur, phocam suum coagulū, dum se videt captam, deglutire. Ceterùm coagulum cùm in ventriculo animalium fiat, atque ibi maneat, quomodo deuorari possit, nequaquam video. Vnde meliùs censuit Plinius, qui vitulum marinum nō deuorare, sed euomere coagulum suum perhibet. Nec obijciendum est, dùm vomitur coagulum, non negari hominibus, sed potiùs offerri: quoniam coagulum terrestrium animalium sicut solum efficax est, quando non mutatum cum ventriculo ex animali capitur: sic vbi extra ventriculum in aquas eijcitur, virtutem omnem proculdubio amittit. Et quia de piscibus sermo est, adnectam huic nonnulla alia minime vulgaria. Gregorius Nazianzenus in ijs carminibus, in quibus præcepta dedit Virginibus, cuiusdam piscis mentionem facit, quem ἔμπυρον vocari monstrat, hisce versibus:

Ἰχθὺς δ' οὐκ ἔμπυρος ἐστὶ, καὶ οὐ πυρὶ δάμναται ἀπίστῳ,
Ἔμπυρος, αἰθόμενος δὲ μέσης διαλάμπεται ὄψιος.

Eiusdem meminisse videtur Laërtius in fine vitæ Empedolcis, vbi eius sentētiam de animarum transmigratione proponens, sic loquentem facit:

Ἤδη γάρ ποτ', ἐγὼ γενόμην κοῦρός τε κόρη τε,
Θάμνος τ', οἰωνός τε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔμπυρος ἰχθύς.

Quamquam D. Basilius 8. Homelia in Hexameron huiusmodi sententiam innuens, non ἔμπυρος, sed ἐνάλιος legisse videtur. Ceterū quis sit piscis ἔμπυρος, nondùm vidi quicquam certi constitutum: aliis interpretantibus assatum, aliis igneas rubrásque maculas

habentem, propter quas apud Athenæum in 8. pisces nonnulli fluuiatiles ἐμπυρῶντες dicuntur: aliis ea verba ad Salamandram, de qua in antecedenti sermone loquitur, referentibus. Ego verò aliàs existimaui, hunc piscem esse Stellam vocatam: de qua Arist. 5. de Histo. animal. 15. & Arist. sequuti Plutarchus, Plinius, Albertus Magnus, scribunt, esse adeò feruidam, vt quæcunque tangat, vel voret, statim adurat. Sed cùm Gregorius scribat, empyrum minimè igne domari, & accensum in medio mari lucere. non admodum certus sum, cui sententiæ inhæream. Quærent studiosi, an vel textus Gregorij sit corruptus, an verè vllus talis inueniatur piscis. Thynni abdomina salita, quæ Græci ὠμοτάριχον vocant, in deliciis fuisse apud veteres, sicut nec hodie contemnuntur, ex hisce verbis Lucillij à Nonio & Gellio citatis facilè colligitur:

Ad cœnā adducā, & primùm hisce abdomina Thynni
Aduenientibus priua dabo, cephaleámque carnem.

vbi pisces etiam antiquitus Carnes vocatos esse apparet. Et quoniam Lucillij meminimus, eius locum, vt restitui debeat, indicare placet. Sic legitur apud Nonium:

Audiui quem febris vna, atque vna ἀπεψία
Vini inquam hiatus vnus potuit tollere.

qui versus postremus proculdubio mendosus cùm sit, iurarem sic restituendum esse:

Vini non quem (nunquam) *haustus* (cyathus) *vnus potuit tollere.*

Veteres enim, quemadmodum etiam hodie populariter fit, Haustum vocabant potum vna vice factum: vnde haustum facere erat potare, vt adnotauit Sipontinus, & Ouidius 3. Fast. inquit, Exiguis haustibus bibere.

Locus Arist. & Plinij de Pilis palpebrarum expensus. Locus Clementis Alex. ex Athenæo restitutus. Locus Hippo. de Veste Dorica. CAPVT VIIII.

SCribit Arist. 3. de Hist. animal. 11. iis, qui nimia vtuntur venere, pilos à palpebris defluere: quod item confirmatum inuenitur apud Plinium lib. 11. cap. 37. vt hac ratione non sit adeò mirum, in Gallica lue correptis, palpebras depilari, quippe qui plerunque libidinosi, & veneri nimis dediti sint. Sed quid ibidem hæc verba Plinij significent ignoro, Mulieribus verò etiam infectæ quotidiano. nisi vel vox. Quotidiano mendosa sit, vel alia desit, scilicet Pigmento, aut quid simile. Etenim mulieres etiam antiquissimis temporibus, quemadmodum nostris, genas depingere consueuisse, nemo dubitat: sed præceteris id abunde testatum facit Clemens Alexand. 3. Pædagogi lib. cap. 2. vbi muliebrem in fucandis vultibus vanitatem detestans, quosdam Alexidis poëtæ versus inducit, qui similiter apud Athenæum lib. 13. sed paullo diuersi leguntur. Inter quos tres hi sunt:

Τὰς ὄφρυς πυῤῥὰς ἔχει, τὶς, ζωγραφοῦσιν ἀσβόλῳ
Συμβέβηκε εἶναι μέλαιναν, κατέπλασε ψιμμυθίῳ,
Λευκόχρως λίαν τὶς ἐστὶ, πεπύρων δ' ἐντρίβεται

Quæ postrema verba cùm sint corrupta, interpreti Latino multa falsa comminiscendi occasionem dederunt. Quare corrigenda sunt, quemadmodum apud Athenæum leguntur, παιδέρω τ' ἐντρίβεται. Erat παιδέρως vnguenti genus, quo mulieres immodicum vultus candorem minuebant: sic, vt puto, appellatum, quòd huiuscemodi ementitus color pueros & amantes delectaret, vel potiùs quòd componeretur ex ea herba, quæ παιδέρως vocatur: quan-

quam Pausanias perhibet, Sicyone in vno tantùm Veneris septo nasci: Est locus Hippo. in lib. de Natura pueri, vbi res humidas compressas incalescere, atque interdum vri docens, exemplo Doricarum vestium confirmare nititur: nempe quas compressas, perinde ac ab igne conflagrassent, interdum se vidisse testatur. Cornarius qui legit δερικά. Pelliceas vestes transtulit: Gorreus verò simpliciter Vestes Doricas. Ego autem cùm huiusmodi vocem à nemine adhuc vsurpatam inuenerim, legendum puto, δωρικὰ magísque Gorræo accedo: quia Doricarum vestium mentionem facit Herodotus lib. 5. quas fortè ex materia facilè combustibili contextas fuisse fieri potest: quando præsertim pelliceas non adeò facilè vri experientia comprobat. illud huic loco placet adnectere, non facilè haberi ex scriptoribus veteres vllos esse pellibus ita lauatis & concinnatis vsos ad depellendum frigus, quemadmodum hodie apud omnes est in vsu, scio antiquissimis tempoporibus plerasque gentes pellibus, & pro indumentis, & pro stratis esse vsas, sed omni tempore, nec solùm ad arcendum frigus, vt nouissimis temporibus.

Qui morbi sint Oscedo, Corcus. CAP. X.

AVlus Gellius Noctium Atticarum lib. 5. cap. vlt. quendam narrat in iure stantem, clarè nimis atque sonorè oscitauisse. ob quod propè fuit, vt plecteretur, tanquam illud indicium vagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ atque asperæ securitatis. Sed cùm ille deierasset, inuitissimum sese ac repugnantem oscitatione victum, tenerique eo vitio, quod Oscedo appellatur, tũ notæ iam destinatæ exẽptũ esse. Ex quibus Gellij verbis colligitur, oscedinẽ nil aliud afferre

mali, nisi inuitas oscitationes. Isidorus autem lib. 4. Etymolog. cap. 8. de eodem vitio sermonem habens, hunc in modum illud definiuit: Oscedo est, qua infantium ora vlcerantur, dicta ex languore oscitantium. Vnde secundum hunc scriptorem oscedo idem est, quod apud Græcos medicos Aphtha, apud Arabas Alcola, apud Aretæum Vlcera Syriaca & Ægyptia, sic vocata, quòd in iis regionibus magnus eiusmodi vlcerum prouentus sit, quæ cùm oris internas partes penè vrant, & depascantur, os crebrò aperiri, & oscitantes æmulari faciunt. Ego verò oscedinem vitium oris aliud puto extitisse: & forsan id quod Plinius lib. 25. cap. 3. Stomacacem, quasi dicas, oris vitium à medicis Græco nomine vocatum tradit: nam herbam Britannicam, quam ait illi morbo auxiliatam esse, ad oscedinem similiter curandam fuisse commendatam testati sunt Apuleius, & Marcellus Empiricus cap. 11. vbi eum manifestè oscedinē ab aphthis separasse cognoscitur. Accedit & Quinti Sereni auctoritas, qui inter dentium & oris vitia oscedinem connumerat, tanquam morbus esset, qui os depascens, tandem dentes decidere faceret. vnde forsan oscedinis, quasi os edentis nomen emanasse, si existimet qui non errabit. Vtcunque sit, oscedo minimè vitium esse potest, quo homines tantummodo frequenter oscitare cogantur: quandoquidem Hipp. de hoc sermonem habens lib. 2. & 6. Epid. com. 2. tex. 10. dicebat, συνεχέων χασμέων ἰητήριον μακρόπνοις, id est, Frequentium oscitationum longa spiratio est remedium. quem locum dum exponeret Gal. 3. de Diff. resp. 10. eodem pacto scripsit, Sanari à retento spiritu oscitationem, quo singultum. immo verò idem Hip. 7. Aph. 52. oscitationem etiam vino æqualiter

aquæ permixto finiri docuit. Vt ob hæc omnia minimè debuerint medici in multis conquirendis auxiliorum generibus adeò esse solliciti, si oscedo, ita leue malum fuisset. Neque pariter opinandum est, cum à Gellio nominatum tam sæuo morbo laborasse, qualis ab aliis statuit oscedo: alioqui in iure stare & respondere quomodo potuisset, non video. Quamobrem apud Gellium forsan præstabit, Oscitatio, & non Oscedo legere: vt vitium illud fuerit, quod ab Hpp. sub crebris oscitationibus loco citato comprehensum est: non cuius Isidorus aut alij meminerunt. Hactenus de Oscedine. Ceterùm Marcellus Empiricus sui libri cap. 21. morbum quendam nominat, quem hactenus apud neminem alium inuenire mihi licuit, & est Corcus: cuius remedia nulla alia proponit, nisi meras incantationes. vt hinc coniiciam, nomen illud magicum potiùs quàm medicum esse. Veruntamen si quis coniecturæ locus esse potest, cùm inter præcordiorum vitia à Marcello recenseatur, quis forsan existimare posset, morbum aliquem præcordiorum extitisse: eo magis quòd Plinius lib. 20. cap. 15. & 32. herbæ cuiusdam mentionem facit, quam Corchorum esse vocatam, & præcordiis auxiliari docet.

Quis sit Morbus qui insputatur. quis Sonticus an Colicus morbus Hipp. notus fuerit. Quis canis morbus apud Gal. quis ἴκτος. CAPVT XI.

MOrbus qui insputatur, à Plauto in Captiuis omnium primo sic appellatus, quis esset apud veteres, in controuersiam posuerunt eruditissimi viri: & extiterunt, qui Herpetem miliarem, aliàs Volaticam

nuncupatam, fuisse constituerent, ea ratione adducti, quòd huiusmodi genus vlcerum non modò contagiosum sit, quale suum facit Plautus, verumetiam à vulgaribus atque medicis frequentissimè sputo curetur. Veruntamen horum sententiam satis Plinij auctoritas refellere videtur, qui libro decimo capite 23. & libro 28. capite tertio, disertissimis verbis monstrat, epilepsiam eum fuisse morbum, qui insputabatur. Sed incertum est adhuc, quis fuerit insputandi modus cùm à nemine ita explicatum inueniatur, quin semper dubitandi relinquatur occasio. At sum ego eius sententiæ, id fecisse priscos hac in re, quod faciunt hodie in plerisque regionibus, vt vbi epilepticus vel occurrit, vel morbus nominatur, sputũ emittatur, tanquam huiuscemodi conspuitio ad auertendam à sese morbi perniciem conferat. Neque vero simile videtur, vel in ægrotantis faciem, vel alio pacto aduersus ipsum conspuitionem faciendi consuetudinem extitisse. Epilepsiam esse morbum sonticum apud veteres vt credam facit in primis auctoritas Plinij, qui lib. 36. cap. xix. verba transferens Dioscoridis de lapide Gagate, vbi hic habet epilepsiam, ille transtulit sonticum morbum. Adhæc in glossario habetur sonticus morbus ἱερὰ νόσος. prætereà in lege xij. Tabu. vetabatur, ne quis in ius vocatus excusaret morbum vllum præter sonticum, nam qui decumbebant ob grauem morbum sanè citra legem erant excusati, sed qui leuiter ægrotabant, ij omnes vocati necesse erat vt adessent, præter laborantes morbo comitiali, quòd & in foro, & in comitiis infaustũ haberetur, si quãdo epilepticus in morbũ incidisset, neque verò Festum improbo apud quem Ælius stilo ait sonticum morbum in xij. Tabu. significare certum cum

iusta caussa, neque Gelliũ, qui lib. vltimo c. primo scribit legulatores pro morbo sontico intellexisse quẽcunque vehemẽtiorẽ vim grauiter nocendi habẽtẽ. nã Iulianus lib. 42. Dig. de re iud. id clarè definiuit, vbi sonticũ morbũ esse existimat, qui rei agendę impedimẽto sit, quòd similiter scriptis mãdatũ est à Venuleio lib. 21. Digest De Edic. edicto in fine. Cur porrò Heraclitus, vt est apud Laërtiũ æstimationẽ vocarit sacrũ morbũ, non satis intelligo. Sed forsan hęc erãt vocabula populi, vt illud de quo Galenus primo Progn. 22. vbi frequẽtẽ oculorũ nutationẽ naturalẽ ἵππον vocari scribit, quod tamen à nullo alio proditũ habetur, etsi etiã in antiqua eius libri interpretatione ea verba desiderẽtur. Ab epilepsia ad Colicũ dolorẽ transeo: quẽ nec ab Hippoc. nec ante Corn. Celsum ab vllo alio veterũ medicinę scriptorũ nominatũ habemꝰ: immò Plinius lib. 26. c. 1. auctor est, Tiberiũ Imperatorẽ omniũ primũ id genus morbi esse expertũ. Vnde mirãtur cõplures, quomodo Hippocratem vel vulgatissimus morbus latere, vel frequẽtissimus eius ætate non esse potuerit. Res autẽ mea sentẽtia ita sese habet morbũ quidẽ colicũ & fuisse & innotuisse antiquitùs, sed Ilei nomine esse vocatũ. Omnia enim intestinorũ atque vẽtris tormina vno ferè Ilei vocabulo significata apud antiquos medicos intelligũt, qui in ipsorũ monumẽtis voluẽdis diligẽter sunt versati. Facit autẽ cõprobatã magis hãc nostrã sentẽtiã grauissimi scriptoris Cornelij Celsi auctoritas, qui lib. 4. cap. 13. ita scribit: *Diocles Carystius tenuioris intestini morbum χορδαψὸν, plenioris εἰλεὸν nominauit. A plerisque nunc video priorem illum εἰλεὸν, hunc κωλικὸν nominari.* Sic Marcellus cap. 29. Ileum vel colũ. Sed & illud multò magis dubiũ videtur nẽpe in quo morbi genere cõtineatur Canis morbꝰ à Galeno vocatus. Is enim 2. de Diff. puls. lib. c. 3. varias Canis

nominis ſignificationes proponens, inter cetera ait, quandoque morbum in facie ſignificare. Scio apud Heſychium, Fauorinum, & alios, morbi canis vocati mentionem haberi: at quis ſit, à nemine adhuc explicatum inueni, niſi κυνικὸν σπασμὸν ab aliis intellectum exiſtimemus, quaſi ſimul & Canis nominaretur.

Locus Plinij emendatus. Locus Plutarchi explicatus. Quid ſit Coloſtrum. CAPVT XII.

QVi Plinij codices fuiſſe valde deprauatos negant, ij profectò aut non legiſſe, aut ſaltem ſeſe non guſtaſſe eum auctorem oſtendunt: vſque adeò aperta, atque nullo auctore digna errata ſæpe in ipſis commentariis reperiuntur quale eſt, quod lib. 2.cap. 27. in fine ſub his verbis habetur: Aues nec venas nec arterias habent. Quam ſententiam abſurdiſſimam eſſe, vt facile eſt videre, ſic Apes, & non Aues legendum eſſe, quiſque vel mediocri iudicio præditus facilè conſentiet. Et miror ſanè, vſque adeò fœdium & apertum mendum tamdiu ſuſtineri potuiſſe. Scribit Plutarchus lib. de Comparatione ignis & aquæ, in ſecandis candaueribus nouacularum acies non aliam ob cauſſam hebetari, quàm propter immenſum eorum frigus. Quod etſi id efficere quandoque fatear; aliam tamen in ſe rationem ſubeſſe arbitror. Experientia enim comprobatum eſt, pepones alióſque plurimos fructus, qui vel calidi & humidi ſunt, vel ſaltem non multùm frigidi, cùm cultris inciduntur, eorum aciem obtundere. quem effectum potiùs corpuſculis viſcidis quibuſdam adſcribendum puto, quæ adhærendo acutiem ferri remittant. Comprobatur autem

autem hoc, quoniam prout huiuſmodi corpuſcula paulatim diſſipantur & euaneſcunt, ſic cultris priſtina acies reſtituitur. Et ne ſit vlla penè inter res hoc capite tractandas ſimilitudo, addam nonnulla de Lacte Ariſtot. iij. de Partibus animalium cap. 15. reddens cauſſam, propter quam lepus coagulum habeat, hunc in modum ſcribit: τῷ δὲ δασύποδι γίγνεται πυετία, διὰ τὸ νέμεσθαι ὀπώδη πόαν. ὁ γὰρ τοιοῦτος χυμὸς συνίστησιν ἐν τῇ κοιλίᾳ τὸ γάλα τοῖς ἐμβρύοις. Quæ verba ſic tranſtulit Gaza: Lepori coagulum fit quoniam herbam ſucci lactei paſcatur: talis enim humor lac in ventriculo infantium ſtringit, facitque coloſtrum. Sed mea ſententia duos errores non obſcuros commiſit Theodorus: vnum, quòd hæc verba, ὀπώδη πόαν, &c. non rectè, Herbam ſucci lactei, interpretatus eſt. Nam vt alibi indicauimus, ὀπὸς tam apud Hippocratem quàm apud alios pro coagulo κατ' ἐξοχὴν capitur: quo quidem pacto ab Ariſtotele capi vero ſimilius eſt, nempe qui dicat, iccirco coagulum habere leporem, quòd is herbam coaguli effectricem paſcatur. Sed forſan Gaza Plinium etiam hac in re imitari voluit, qui eam vocem ex Græcis ſic ſæpe interpretari conſueuit. Alterum, & forſan multò maiorem, cùm addidit ea verba, Facitque coloſtrum, quæ nec in Ariſtotele leguntur, nec vera ſunt. Siquidem coloſtrum, ſiue coluſtra, vt docet Nonius Marcellus, eſt lac nouum in mammillis. Lucilius lib. 8. Satyra 10.

Hiberam inſulam fomento omni colore coluſtra.

& Laberius in Virgine:

Siquidem mea coluſtra fretus terris ſtudere feciſſet ſumere aquam ex fonte.

item Plautus in Pœnulo:

Meum cor, mea Colostra, meus molliculus caseus.

Plinius lib. 28. cap. 9. Concipere nutrices exitiosum est. Hi sunt enim infantes, qui Colostrati appellantur, densato lacte in casei speciem. Est autem colostra prima à partu spongiositas lactis. Item libro 11. capite 41. Pullis earum, vbi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse lethale est Genus mali vocatur colostratio. Ex quibus omnibus clarissimum est, pueros vocari colostratos, qui aut lacte matris, quæ mox peperit, aut nutricis prægnantis vtuntur: atque ob id colostrum seu colostram dici, aut lac nouum, aut lac mulieris vtero gerentis. At nec illud de lacte est silentio prætereundum, quandoque propter eius copiam (vt dixit Aristoteles loco citato) alioquin pinguis & boni, pueris contingere conuulsiones. Quod à Galeno nequaquam fuisse notatum, indicat Rabi Moyses 9. Aphor. part. Cùm tamen Lucretius non ignorauerit, qui in 1. lib. de Natura, ita scripsit:

—hinc candens lacteus humor
Vberibus manat distentis, hinc noua proles
Artubus infirmis teneras lasciua per herbas
Ludit, lacte mero mentes perculsa nouellas.

Quid sit Ruminatio, & quomodo fiat. CAP. XIII.

COaguli habita in superiori capite mentio, eorum animalium, quæ ruminantia dicuntur, sermonem habendi cupiditatem mihi peperit: quorum natura à nemine, quod sciam, est hactenus ita explicata, vt illius tractatio absoluta censeri possit, cùm tamen circa ipsam multa sint non minùs scitu quàm admiratione digna. Ego quicquid vel longa obseruatione didici, vel ipse excogitaui, huic quinto

libro mandaturus, ab ipſa potiſſimùm voce incipiam. Quod μηρυκάζειν vel μηρυκᾶν dicunt Græci, Latini vocant Ruminare: quæ tamen voces Græcis duo præcipuè ſignificant. vnum eſt, minutim incidere: alterum, ex alto trahere. quaſi nil aliud ſit Ruminatio, quàm cibi ex ventriculo in os attractio. Latinis porrò ruminatio à ruma, quam veteres vocabant Mammam, deducta videtur: quaſi ruminare, ſit rumare, ſeu ſugere mammas, quando, dum ruminant animalia, mammas ore tractare videntur. Seruius autem, qui ruminare nil aliud dixit, niſi mandere & reuomere, in Bucolicis à ruma, eminente gutturis parte, aut à rumine, quæ ex Nonio eſt ventriculi, vbi cibus conficitur, pars, nomen deductum arbitratur. Cuius ſententia nequaquam mihi improbatur: quanquam poteſt illud vocabulum ab erumnis quoque manaſſe, quando Arnobius contra Gentes lib. 7. ſcribit, erumnas eſſe prima in gurgulionibus capita, quâ deiicere cibos & referre, natura eſt ruminatoribus vitulis datum. De modo autem quo fit ruminatio, inuenio nonnihil controuerſiæ inter Ariſtotelem & Galenum. Cenſet enim Ariſtoteles ruminantibus animalibus quatuor eſſe ventriculos: nimirum ventrem, reticulum, omaſum, & abomaſum: atque cibum remanſum ex vno in alterum mitti quouſque à poſtremo in inteſtina labatur: ita vt in primo diſponatur, in ſecundo incipiat confici, in tertio adhuc magis coquatur, in vltimo verò perfectam adipiſcatur coctionem. Verùm Galenus 6. de Anat. adminiſt. cap. 3. cibum, ait, primò ex ventriculo reuomi in os: deinde ab ore in reticulum, inde in omaſum, tandem in abomaſum mitti, Et ne quis dubitet, quomodo ſecunda

vice in reticulum, non autem prima, labatur. sciendum est, foramen in gula esse satis angustum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cùm sit crassior & solidior, adhuc minimè transire potest: transit verò secunda vice, quando liquidus & mollis ita factus est, vt iam transire queat. Conciliare tamen licet Aristotelem & Galenum, si dicamus illum loqui de tempore, quo non ruminant: nempe quando cibus primùm in ventrem ingressus, inde per foramen commune ingreditur reticulum, & sic in alios ventres, absque eo, quòd ad os redeat: Galenum verò sermonem habere de tempore ruminationis, quod, vt dicemus, minimè perpetuum est. Atque hoc solum intelligendum esse de iis ruminantibus, quæ plures habent ventres. Quòd si aliqua sint, quæ ruminent, & vnum ventrem habeant, vt narrat Aristoteles de Mure Pontico, & in Leuitico habetur de Lepore & Cuniculo: procul dubiò cibum remansum ad eundem ventriculum rursus mitti oportet.

De Fine ruminationis. *Locus Galeni examinatus & correctus. Cur ruminantia careant dentibus superioribus, & plures ventres habeant.* CAP. XIV.

IAm verò finem, propter quem ruminationis opus à natura in huiusmodi animalibus ingenitum fuit, certè nullum meliorem assignare possumus eo, quem Aristot. & alij proposuerunt: scilicet vt melior fiat cibi asperi & solidi præparatio, coctioque. Etenim cùm animalia ruminantia vt plurimùm careant dentibus superioribus, atque cibo aspero & arido vescantur, fit vt ab asperitate cibi palatus & lingua

vellicentur: vnde ipsum alioqui ob inopiam dentium vix mutatum deglutientes immittunt in ventriculum: qui etiam cum asperitate & duritiæ eiusdem cibi vehementer expungatur, expultrix vis ea punctione excitata, cibum extrudere nititur: quod cùm per foramen commune reticulo non concedatur facere, quia cibus tunc crassior adhuc est, quàm vt possit illac transire, in os retrudit, vbi iterum & melius præparatus, in reticulum statim mittitur. Ad quod faciliùs obtinendum, dicit Petrus Apponensis 10. probl. 43. magnopere auxiliari villos in gula existentes duplices, magis longos, quàm latos: auxiliatur etiam & situs: quandoquidem vt Aristot. 4. de Hist. animal. vlt. & Plinius libro 10. cap. 13. potiùs iacentia ruminant, quàm stantia: eò quòd dum iacent ventriculus comprimitur à terra, compressus verò faciliùs idem in os repellit, sicuti videmus vomentes facilè id agere, si manu ventriculum comprimant. Itaque ruminatio videtur omnino huic inseruire, vt cibus & meliùs præparetur & coquatur, alioqui & suapte natura, & ob inopiam dentium coctu difficilis. Ex quo etiam colligitur, quod scribit Aristoteles 3. de Part. animal. 14. & D. Basilius in Hezameron homilia. 9. id verum esse nimirùm hisce animalibus datos esse plures ventres, quia carebant dentibus superioribus ob cornua ad tutelam ipsis necessaria. Neque Galenum satis mirari possum 6. de Anat. administ. 3. scribentem, animalia huiusmodi habere plures ventres, & non indigere superioribus dentibus quòd vtantur cibo duro & spinoso. Nam licet Aristoteles scribat de camelo, eum non eguisse dentibus superioribus, quia plures ventres habuit: non tamen di-

cit,quia vtitur cibo duro,propter quem erant potiùs parandi multi quàm pauci. Nisi dicamus Galeni cõtextum esse apud Græcos & Latinos deprauatum, ac legendum ita esse: ἀλλ' οὐ διότι κερατοφόρα, διὰ τοῦτο πλείονας ἔχει γαστέρας, ἢ μηρυκάζει· ἀλλὰ τῷ φρυγανώδη διεσθίειν τροφὴν, καὶ δεῖσθαι τῶν ἄνωθεν ὀδόντων. id est: Sed nõ quia cornua gerunt, ideò plures ventres habent vel ruminãt. At quia cibo aspero duróque vescuntur, ac superioribus dentibus carent. Igitur sic res se habet: his animalibus propter tutelam necessaria fuisse cornua: in cornibus autem fabricãdis materium terrestrem totam ferè consumptã, nequaquam suffecisse dentibus superioribus faciendis: & quia cibus durus eis conueniebat ratione complexionis ipsorum, qui propter dentium inopiam, & exiguam præparationem difficulter concoquendus erat, coacta est natura plures ventres pro dentibus elargiri. Camelus verò, qui & ipse plurimo cibo duro eadem ratione vesci debebat, haudquaquam, si omnes dentes & ventrem habuisset, eum probè conficere potuisset, ob naturæ frigiditatem. Vnde melius fuit, vt haberet quatuor ventres, & materia dentium superiorum in palato & lingua duris efficiendis consumeretur. Porrò omnia his dentibus priuata animalia duro esse palato, vt existimat Auerroes, equidem non puto: nimirũm cùm in cornigeris materia in cornibus fabricandis ita consumpta sit, vt non semper palato & linguæ durandis sufficere queat. Atqui si quæratur, Cur potiùs facti sint quatuor, non autem plures neque pauciores? Auer. in com. ad 3. de Part. animal. cap. 14. primò caussas reddit, ob quas plures ventres hisce animalibus sint dati: deinde eas, ob quas tantùm quatuor. Quòd plures sint dati, inquit fuisse caussas, priuationem dé-

tium, cibi duritiem, concoquēdi imbecillitatem (quæ fit aut propter caloris natiui infirmitatem, aut propter ineptitudinem instrumentorum coctioni destinatorum) longam distantiam, & magnam cibi ad membra nutrienda dissimilitudinem, ita vt pluribus opus sit trāsmutationibus. Fuisse verò quatuor, nec plures, pauciorésve, ob eam caussam putat Auerroes: vt primus venter cibum inconcoctum reciperet, quod est velut horreum, nihílque fere in illum operantur: alij verò tres cōficerent: qui etiam tres extiterunt, quoniam sic naturæ commodum fuit. Nam tria habent duo extrema, atque medium. primus incipit cibum conficere, medius in cibum mediocriter operatur, tertius ipsum perficit.

Quæ ruminent Aristotelis locus expensus.
CAPVT XV.

QVæ sint animalia ruminantia, definisse videtur Aristot. 2. de Hist. animal. 17. & 9. de Hist. vlt. quem sequitur Galenus 6. de Anat. administ. 3. & 2. de Natura humana 6. & 1. de Artic. 28. vbi, quæ carēt dentibus superioribus, & plures habent, ventres, ea omnia ruminare dixit: quæ verò superiores dentes habent, nec ruminare posse, nec multos habere ventres: excipit murem Ponticum, & piscem quendam, qui vocatur Μήρυξ, de quo & Hesychius: Athenæus verò. Basilius, ac alij, inter pisces scaurum quoque ruminare tradunt. Quæ animalium genera vescuntur cibo tenero, & habent vnum ventrem, ac vtrinque dentes, minimè ruminant: quanquam Auerr. perhibet (forsan scaurum intelligens) quoddam piscis genus existimatum esse ruminare, quia careat dentibus

superioribus. At circa has sententias dubia non pauca suboriuntur. Vnum, quia in Leuitico scriptum est, etiam leporẽ & cuniculum ruminare. Præterea narrat Plinius lib. 11. cap. 17. elephantum quatuor habere ventres, quem tamen nemo dixit ruminare: vt ob hæc dicendum videatur: vel hos scriptores esse hallucinatos, vel Aristotelem & Galenum hæc ignorasse. Vnde præstabit forsan ita statuere, cum eodẽ Aristotele, nempe animalia ruminantia esse cuncta illa, quę coagulum dum lactant, habent. Cur verò lepus, cuniculus & mus Ponticus ruminent, & vnum solũ vẽtrem habeãt, opinor esse rationem, quoniam cùm parua sint animalia plures vẽtres habere non potuerunt. Etenim videmus quæcumque habent eos, vel magna esse, vel saltem non parua. Quia verò ventrẽ nequaquam crassum vel tenuem & pinguedinis expertem (nam leporem & cuniculum nõ pinguescere Plinius lib. 11. cap. 37. dixit, & sensus confirmat) habuerunt: ideo cibum alioqui mollem non facilè sustinent, præsertim quando multus sumitur, nec dentibus bene pręparatur, sed statim ob timorẽ deglutitur: ob quod vẽtriculus oneratus, cibũ illum remittit in os: Vbi rursus eatenus præparatur, quatenus à ventriculo facilè confici queat. Immò vt in dissectionibus videmus, cùm natura lepori & cuniculo ventriculum gracilem, ac tenuissimis membranis cuteque tectum dedisset, neque quatuor vẽtres dare potuisset, vt reliqua ratione hæc compensaret, præter ruminationem duo fecit primò, intestina gracilia ijs pro ventriculo vno parauit: deinde cæcum intestinum, quod in alijs paruum effecerat, in his amplissimum atque capacissimum omnium effecit, quo esset tanquam postremus quidam ventriculus.

vbi absolueretur chylus, siquidem huiusmodi ĩtestinum semper materia chylosa plenum inuenitur. Elephantus autem quòd habuerit quatuor ventres, in causa esse potuit corporis magnitudo,& forsan paucitas dentium superiorum, quos quatuor solùm habere,& veterum auctoritate & experientia compertũ est. Quanquam melius est fateamur Plinium errasse,cùm Aristotelẽ malè intellexerit; qui 2. de hist: animal. cap. 2. Scribit Elephanti intestina adeo sinuosa esse,vt quatuor ventres habere videatur, sicut pariter fefellit lib.xi.cap 37.vbi dixit ruminantia geminum ventrem habere. Verùm obijciet aliquis? Si ruminantia in concoquendo cibo laborant, ergo deberent flatus plurimos reddere,& eructare, quod tamen ab Aristotele 10. Probl. 43. negatum est ea facere. Respondeo,propter duas caussas in hisce animalibus neque flatum neque eructationem fieri. Prima est,quia cibo vescuntur omnis flatus,experte, nimirùm duro atque arido. Altera, quoniam in primo ventre,vti diximus ex Aristotele,ferè nihil cibus mutatur,vnde nec flatus possunt gigni: in alijs autem & si cibus alteretur, atque aliquis oboriatur flatus,tamẽ lõgior est tractus,quàm vt ad os flatus illi perueniat. Cur verò Aristoteles 3. de Patribus animalium dixerit,habentium vnum ventrem lac non coagulari, nisi leporis, certè ignoro: cùm Hippocrates libro de Aëre,aquis & locis, & 4. de Morbis, nec non Herodotus tradat, apud Scythas equarum lacte coagulato fieri caseum vocatum Hippacem: nisi dicamus: ipsum de ea, quæ fit in ventriculo, non autem de artificiosa coagulatione,verba fecisse.

Quando ruminent animalia. Error Alberti Magni. Locus Hippocratis explicatus. Cur coagulum habeant ruminantia, & cur in tertio ventre. CAP. XVI.

QVo tempore ruminent animalia sic constituta, nemo in controuersiam reuocauit. Clarè etenim apparet, tempore, quo lacte nutriuntur, nullum ruminare: eo quia lac facilè coctu, præparatum & liquidum est, ita vt per foramen commune cum reticulo in illud è ventre labatur. Albertus Magnus 7. de Animal. capite 4. sentit, ruminantia post septimum ætatis mensem ruminare. Sed puto hunc virum deceptum esse ex mala verborum Aristotelis intelligentia: qui cùm loco nuper citato scribit, ruminantia solùm id septem anni mensibus agere, in alium sensum Philosophi orationem accepit. Quamobrem dicendum est, post lactationem animalia incipere ruminationem, atque eam fieri septem duntaxat anni mensibus, & præsertim hieme. Ratio est, quoniam vere & æstatis initio, quando herbæ sunt teneriusculæ, faciliùs præparantur & mutantur in ventre, neque illum vllo pacto exasperãt, aut facultatem expultricem stimulant: vbi verò herbæ sunt duriores & siccæ, vt in fine æstatis, autumno, & potissimùm hieme, tum ægriùs mutantur, & propterea ventrem vellicant & perturbant, sicque ad reuomendum facultatẽ expultricem concitãt. Etenim dicebat Hippocrat. 1. de Art. 28. boues malè agere hieme: quia non possunt depasci herbas alioqui humiles, & iccirco extenuari, cruráque ipsis facilè luxari. vere autem refici, & meliùs se habere, quando iam herbæ grandiusculæ sunt. Ex quo loco elicitur, quando herbas siccas mandunt atque ruminant, non bellè nutriri. quod item

reliquis contingere ruminantibus existimãdum est. Communes, quas hactenus mihi contigit ruminantium conditiones colligere, duæ sunt. Vna est, coagulum cuncta habere tempore lactationis: altera siccca esse, neque adipem habere, sed vel seuum, vt cornigera; vel neque seuum, neque adipem, vt cuniculus & lepus, quem scribit Plinius lib. 11. cap. 37 non pinguescere; vel paucum, vt camelus. Cur ipsis insit coagulum, quod nihil aliud est, quàm lac in casei formam redactum, & quasi fermentatum, nulla potior assignari potest ratio, quàm vel siccitas temperaturæ, merito cuius in ventriculo spissatur lac, atque caseatur, vt ita dicam; vel siccitas atque facultas herbarum coagulantium, quibus matres, dum lactant, vescuntur. Scimus namque multas esse herbas, vt cnicum, carduum, & alias, quibus pastores ad lac coagulandum vtuntur. Rem autem ita se habere etiam Aristoteles testatus fuit, qui 9. de Hist. animal. vlt. scriptum reliquit, inter vtrinque dentata animalia leporem habere coagulum, quia vescitur herba coagulandi vi prædita: quæ vtrùm sit Satyrion, an Lactuca leporina ab Apuleio nominata, non est nũc disputandi locus, eo maximè quòd alibi huiusmodi Aristot. sentẽtia à nobis copiosè examinata fuit. Hæc igitur est caussa coaguli, quod reperitur in ruminantibus, scilicet temperatura, vel facultas pabuli coagulatoria, vel vtraque. Iam verò quòd non pinguescant lepores & cuniculi, eadem siccitas caussa dici potest: quemadmodum & Arist. 7. de Partib. animal. capite 5. ei adscripsisse videtur in cornigeris seui generationem, quod scribit fieri, vbi in sanguine multæ terræ commixtum est paucum aquæ. Dubitabit heic iure quispiam, cur in habentibus plures ven-

tres coagulum in omaſo ſolùm inueniatur. Huius rei cauſſam ſe explicuiſſe in Probl. tradit Ariſtot. 9. de Hiſt. animal. vlt. Sed cùm in ijs, quæ habentur, illud non reperiatur, putandum eſt. Ariſtot, in Phyſicis prolematibus, quæ deſiderãtur, à Plutarcho, Apollonio, Athenæoq́, Laërtioq́ue citatis, illud declaraſſe. Ego, ſi quicquam in hac re proferre licet, dicerem, in primo ventre lac parum mutari? in ſecundo mutari quidem atque incaleſcere, ſed non adeò, vt poſſit in caſei formam craſſefieri? in quarto percoqui, & ſtatim in inteſtina, inde per meſeraïcas in corpus diſtribui; in tertio verò ſolùm craſſefieri poſſe, atque ibi retineri: tum quia locus ſatis calet, & lac præparatum iam eſt, vt facilè craſſefieri queat? tum quia ſic craſſefactum non facilè per foramen abomaſo & omaſo commune in abdomen tranſmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaſo, quia ibi cauſſa effectrix, nimirùm calor, magis craſſefacere valet, & quia ſimul retineri poteſt: in alijs vel non æquè calor viget, vel ob lubricitatem, ſi fiat, vt in abomaſo retineri nequit. Vnde aſſentiri nunquam potui Auerroi, qui 3. de Part. anim. vlt. coagulum eſſe excremẽtum digeſtionis tertij ventriculi, atque ob illud, tanquam veſicam propter bilem, id factum eſſe contendit.

Loca Hippocratis & Ariſtotelis de Riſu & Inſomnijs puerorum examinata. CAPVT XVII.

IN libro de Septimeſtri & Octimeſtri partu (malè enim in duos partitus eſt ſiue fuerit Hipp. auctor. ſiue potiùs Polybus, vt ſentit Clemens Alex. vj. Strom.) ſcriptum habetur, pueros ſtatim in lucem

editos, tam vigilantes quàm dormientes, ſpontè ridere, atque flere: id tamen intereſſe, quòd vbi vigilant, nunquam titillati, alióve modo excitat, niſi poſt quadrageſimum diem rideant. quaſi indicare velit, riſum homini partim natura, partim diſciplina comparari. At Ariſt. 7. de Hiſt. animal. cap. x. qui plurima bona ab Hipp. ijs in libris atq. alibi mutuátus, Polybum quidem interdum, Hippocratem nũquam nominat diuerſam ſententiam ſecutus, dixit, pueros ante quadraginta dies vigilantes nec videre nec flere, ſed tantùm dormientes. Mea ſententia eſt, pueros, vt à vagitu inchoant hanc miſerijs plenam vitam, ita ſeriùs riſum auſpicari: ſique ſtatim à partu & dormientes & vigilantes ridere interdum vidẽtur, id potiùs conuulſionis cuiuſdã (quod de riſu Sardonio fertur) leuis in riſus formam labia diſtrahentis, quàm veri riſus opus eſſe. Porrò infantes nuper in lucẽ editos, nullo pacto ſomniare, ſed plurimis poſt quartum dũtaxat annũ inſomnia contingere, vt putauit Ariſt. 4. de Hiſt. animal. cap. x. rationi, medicis & experiẽtię repugnat Rationi quidẽ, quòd cùm inſomnia ĩ phãtaſia fiãt, atque ſecũdum hãc pueri ſaltem poſt ablactationem non minùs quàm belluæ operantur, etiã inſomnia in ipſis fieri par eſt. Medicis ſimiliter huiuſmodi ſentẽtia aduerſatur, quoniã Hipp. 3. Aphor. 24. morbos, quibus ętas infantilis ſubijcitur, recéſens, inter alios enumerat pauores in inſomnis factos, quos Gal. ob. ventriculum copia lactis indigeſti grauatum contingere monet: immò verò Razes & Auicenna, qui Hippoc. ſententiam confirmarunt, poſt duos à natiuitate menſes ſomniare, licet non recordentur ſomniorum, tradunt. Poſtremò qui pueros vix ambulare & loqui incipientes obſeruant, experiẽtia ipſa

inueniunt, plurimos eorum ſæpe in ſomnis loqui, exilire, pugnis ferire, atque geſta diurna dormientes quaſi repetere, non ſecus atque adulti ſomniantes agunt. Vt ex his omnibus perſpectiſſimum vnicuique eſſe queat, multò ante quartum annum pueris, ſecus ac Ariſtoteles ſenſit, inſomnia euenire. niſi Philoſophum maximum ita tueri placeat, quaſi puerorum in ſomnis viſa in earum actionũ ordine ſtatuendæ ſint, quas ipſemet Ariſtotel. exemplo ambulantium ſimúlque dormientium medias inter operationes vigilantium atque inſomnia facit. vel potiùs dicamus vt idem Ariſtoteles 7. de hiſt animal. cap. x. infantes quidem ſomniare, ſed ſomniorũ memoriam non conſeruare, niſi ſerò, & poſt quartum vel quintum annum. Quod autem ſcribit Plinius lib. v. cap. viij. Atlantas populos inſomnia non videre, qualia reliqui mortales, valde mihi ſuſpectum eſt, cùm nullum hominum genus reperiri queat, quod brutis in animæ functionibus cedat: idem verò Ariſtoteles ſeq. libro x. capite vltimo tradat, præter hominem ſomniare quoque boues, equos, canes, pecora, capras.

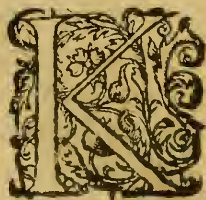
FINIS LIBRI QVINTI.

HIERON. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ AVCTORIB. ET ALIIS LECTIONVM,

LIBER SEXTVS.

Καῦσος, Caussa, caussarij. Quis morbus Cardiacus. Quis Aqualiculus. CAP. I.

AVSON Καύσωμα & Καῦσωνα apud Græcos medicinæ auctores esse ardorem, seu febrem ardentem nemo in controuersia posuit. At quid sit caussa aliquando Latinis, & qui caussarij, non satis inuenio explicatum. Mea est sententia, caussæ vocabulum interdum apud scriptores nihil aliud significare quàm valetudinem malam, sed non admodum grauem: Sic Plinius lib. 20. cap. 9. dixit renum caussas malam eorum valetudinem. Caussarij verò dicũtur tum ij, qui leui qualibet de caussa morbos incurrũt, tum qui aliquo pacto malè habent. Seneca epist. 69. sic in animo „ nostro sunt quasi caussariæ partes, quibus adhiben- „ da curatio est. Plinius lib. 25. cap. 5. minimè sanguinẽ „ excreantibus, caussariis vel latere vel faucibus. Spartianus in Hadriano omnes (inquit) caussarios liberalitatibus subleuauit. Marcellus quoque Empiricus

dentem caussarium, & oculum caussarium dixit, quo pacto Vegetius in caussa esse pro malè affici vsurpauit. Puto autem inde huiusmodi appellationem acceptam esse, quòd ita affecti habeant semper caussas, quibus sese apud omnes excusent. Atque huic assentiri videtur Gellius lib. 20. cap. 1. vbi hunc in modum
„ loquitur. Atque id fecerunt, ne caussatio ista ægri
„ corporis perpetuam vocationem daret fidem detrectantibus. Cardiacum morbum apud medicos Græcos non cordis, sed oris ventriculi, quod καρδίαν veteres appellant, affectum quemdam esse, non solùm Galenus, Paullus, Ætius, atque alij docuerunt, verùm etiam Aphrodisiensis Alexander lib. de anima 1. cap. 3. & inter Latinos Cornelius Celsus magnæ auctoritatis scriptor lib. iij. cap. 19. Auerroës autem lib. 3. collectaneorum cap. 25. cum inter cordis morbos vnà cum Syncope, & tremore cardiacen recenseat, aliud à Græcis morbi genus intellexisse videtur; atque forsan, id est, quod Marcellus Empiricus (vt alias diximus) vocauit Corcum: Plautus Cordolium, vulgus suspirium, (quamquam apud veteres aliud suspirium esse constat: Ceterum Latini scriptores an Græcis consenserint in Cardiaci significatione valdè anceps sum. Etenim recentiores nonnulli in id consensisse videntur, vt Cardiacus Latinorum morbus, & Græcorum non differant, quasi sit oris ventriculi ab humoribus acribus commorsi affectus: inter quos est Lambinus in comm. ad 2. lib. sermonum Horatij sat. 3. & plerique alij. Inductos autem hos esse existimo Celsi auctoritate lib 3 cap. 20. vbi Cardiacum morbum languente stomacho fieri tradit. Ego verò apud Latinos Cardiacam ægritudinem etiam esse Syncopen à Galeno, & alijs Cardiacam vocatam,

vocatam, vel καρδιωγμὸν à Galeno 4. lib. acut. 65. indicatum, animæúe defectionem, vt ſuſpicer, multis cóiecturis moueor. Primò enim perſpectũ eſt vnicuique Cælium Aurelianum ſcriptorem medicinæ inter Latinos vetuſtiſſimum, lib. 2. de acutis paſſ. vbi longiſſimo ſermone Cardiacam tractat, non aliam ægritudinem intelligere, quàm συγκοπὴν ſiue λειποψυχίαν, aut potiùs λειποθυμίαν; tum ſi Plinij loca, vbi hoc vocabulo vtitur examinemus, facile erit comprehendere apud ipſum non oris ventriculi, ſed cordis morbum ſignificari: quandoquidem remedia ſiniſtræ mammæ, quæ eſt cordis regio, non ſtomachi ori, in Cardiacis apponenda præcipit. Etenim lib. 20. cap. 8. & Cardiacis illinuntur ſuper ſiniſtram mammam ex aceto lib. 23 cap. 9. & Cardiacis in mamma ſiniſtra, lib. 24. cap. 13. Cardiacis vel ſic per ſe imponuntur à mamma ſiniſtra, item ſtomachi doloribus. Ad hæc cùm in affectione oris ventriculi vinum non tutum ſit, &, vt ait Celſus, ad vinum feſtinare non oporteat, niſi neceſſe ſit, dicatque Plinius lib. 23. cap. 2. Cardiacorum morbo vnicam ſpem in vino eſſe, manifeſtè videtur, Syncopen ipſam deſignare ſub Cardiaco morbo, cui Syncopi ſemper vinũ ex vſu eſt, ad quam reſpiciens Iuuenalis, vina generoſa Cardiacis accommodata & neceſſaria facit his verſibus, Sat. v.

Ipſe capillato diffuſum conſule potat,
Calcatámque tenet bellis ſocialibus vuam,
Cardiaco nunquam cyathum miſſurus amico.

Quæ tamen in oris ventriculi affectione Cardiaca omnino (vt dixi) damnat Celſus. Præterea M. Cicero Cardiacos cum aliis recenſet, qui mente

alienantur: Celsus verò citato loco, in Cardiaco Græcorum morbo constare mentem scribit, vt non videatur dubitandum, quin Cardiacus Latinorum morbus non sit semper oris ventriculi affectus, sed & cordis, atque is qui syncope Cardiaca, & animi deliquium nuncupatur. Accedit hisce quòd si (vt ex Plinij auctoritate alibi diximus) eorum, qui Cardiaca intereunt, cor vri non potest, sanè id insigniter in ea ægritudine affici, & ob id à Cardiaca Græcorum, sub qua os vẽtriculi offensum est, non parum distare; Quam sententiam (si licet nostra brutorum vitijs conferre) Vegetius lib. 2. malorum medicinæ cap. 4. apertissimè confirmat, hunc in modum scribens: Cardiacus is est cui cor dolet: Cardiacus autem fit, quoties sanguinis illa corruptio stomachi vel thoracis impleuerit venas, cerebrumque percusserit, cor etiam pestiferi humoris labe constrinxerit. quę valetudo inducit mentis alienationem, & corporis sudore monstratur, ex quo difficillimè liberatur. Conspicuus magis est error recentiorum circa aqualiculi (de quo etiam nonnulla diximus in 1. cap. libri primi) significatum, quem dicunt haud totũ ventrem animalium, & pręsertim suum designare, sed solùm eã partem, vbi sordes recipiuntur. Sunt autẽ decepti auctoritate Theodori Gazę, qui apud Aristotelem lib. 1. de hist. anim. c. 13. partem ventris infimã ἐπίσιον vocatam aqualiculum nescio quo spiritu interpretatus est. Aqualiculum verò esse locum vbi cõficiuntur cibi, clarè demonstrat Seneca epist. 91. ita scribens: Receptas, inquit, in os fruges concurrens inter se durities dentium frangit, & quidquid excidit ad eosdem dentes lingua refertur: tunc verò saliuę miscetur, vt facilius per fauces lubricas transeat, cùm peruenit in ven-

trem, aqualiculi feruore concoquitur, tunc demum corpori accedit. Vegetius quoque lib. j. Veterinariæ, cap. 40. explicatiſſimis hiſce verbis Senecæ ſententiam confirmat. Primùm venter ipſe qui aqualiculus nominatur, totius corporis obtinet dominatum: in cuius capacitate cibus potióque miſcetur, ac per digeſtionem naturali calore decoctus, ſeperatis humoribus partẽ ad ſubſtantiam membrorum conuertit in ſanguinem, & partem in vrinas reſoluit, partémque ſecum trahit in ſtercora. Rurſus ibidem: atque in inteſtinorum partibus, quæ ducuntur ab aqualiculo vſque ad collum, quod appellatur ἔντερον. Tertullianus in libello aduerſus Phyſicos. Deus enim tibi venter eſt, & pulmo templum, & aqualiculus altare. Auguſtinus etiam lib. contra Secundinum Manichæum, cap. 22. Manducando eas in officina aqualiculi purgantis. Ceterum cùm Marcellus Empiricus cap. 20. aqualiculũ à ſtomacho diſtinguat, fortè pro ſtomacho (quod alias monuimus) os vẽtriculi intellexit, pro aqualiculo verò eiuſdem fundũ, quẽ pariter alios intellexiſſe nõ eſt rationi diſſentaneum, ſi cõſideremus eos ita appellaſſe locum, vbi præ calore cibi cõficiuntur, cuiuſmodi ventriculi fundũ à medicis nũcupatum eſſe nemo ignorat. Iſidorus lib. xi. orig. propriè porci aqualiculũ eſſe, atque hinc ad ventrem fieri tranſlationem docet, cui videtur fauere auctor gloſſarij hiſce verbis, κοιλία χοίρου aqualicum, κοιλίδιον ἐκζεστὸν aqualiculum, vbi loco dictionis aqualicum, legendum etiam eſſe aquaciculum puto.

Quid ſit ὠμόλινον apud Hippocratem, Heſychius Gloſſarij auctor, & Fauorinus correcti, Nonnulla de ficu ex Hippocrate, atque de eadem & ſanguine ex Ariſtotele animaduerſa quædam. CAP. II.

VOcis huius ὠμόλινον, quam interpretes ferè ſemper linum crudum malè vertunt, varium apud Græcos ſcriptores fuiſſe vſum inuenio. Plutarchus in lib. περὶ ἀδολεσχίας vbi tonſoris cuiuſdam garruli meminit, ſic lineum pãnum quem collo barbitonſores circumligant appellaſſe videtur. Apud Galenum verò lib. 1. de compoſ. medic. s. l. in fine cap. 1. clarum eſt nihil aliud ſignificare, quàm aſperum & rudem pannum lineum. Ceterum apud Athenæum lib. ix. & apud Euſtathium v. lib. Odyſſ. ὠμόλινον nihil aliud ſignificare conſtat, quàm id linei panni genus, quo veteres manus conſpurcatas & ſordidas detergebãt, quodq́ue vt melius emundaret, ex craſſiore & aſperiore, necdum cocto ſeu dealbato lino contextum fuiſſe rationi conſentaneum eſt. quemadmodum & id forſan intelligi poteſt lib. 2. Gal. ad Glauconem cap. vj. cùm rudes & ſordidæ mappæ calefactæ ad fouendum in ventris doloribus vſurpentur, licet aliqui interpretes loco ὠμολίνου, σπερμολίνου ibidem legiſſe videantur, in gloſſario vetere, reperitur ita ſcriptum, linteum ὠμωλίνον, & rurſus ὠμόλινον crudarium, vbi potiùs ſudarium eſſe legendum difficile non eſt iudicare. In Heſychio verò & in Fauorino lexicographis ὠμόλια τὰ ἄγρια ὀθόνια, vbi in vtroque ὠμόλινα legẽdum eſſe nemo non videt. In cap. 40. Eccleſiaſtici ὠμόλινον genus panni linei omnium viliſſimi, quale ſaccum alias, aut apud nonnullos populos caneuacium vocatum inuenitur ſignificare. Ad Hippocratem venio,

apud quem cùm decies & quater plus minúsve huiusmodi vox vsurpata habeatur in lib. de fistulis, eam pro filo crudo, id est, nec aqua nec lixiuio vnquam macerato accipi non dubito, quem deindè imitatus est Paullus lib. vj. cap. v. & antè ipsum Cornelius Celsus, vbi de fistulis tractat. Verùm lib. 2. de morbis, nec non lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, cùm iubeat in suppuratione thoracis, atque in aqua intercutem, post factam incisionem, modicéque pus & aquam eductam, fieri linimenta ἐκ τοῦ ὠμολίνου, adducor vt credam ijs in locis vel interpretandum esse linium à lineis quisquiliis emundatum, vel stuppam ipsam vocatam, quam & hodie chirurgos ad varia linimenta vsurpare scimus. In lib. porrò de natura muliebri, vbi paullò post medium semel, & item in fine mentionem ὠμολίνου facit, cùm ita scribit ἐπὶ ὀθόνιον ὠμόλινον, pannum ex lino crudo tenuiorem intelligendum esse puto; quo & pacto legendum in 1. lib. de morbis mulieb. non autem ἐπὶ κλεινίου ὠμολίνου, vt habetur in vulgatis codicibus, & vt Cornarius errorem ignorans malè interpretatus est, absque labore cognoscere potest, qui animaduertat idem medicamentum sub ijsdem penè verbis describi, quod bis in lib. de natura muliebri descriptum legitur. At quòd me magis anxiũ tenet, illud est, Hippocratem, siue alium auctorem in lib. περὶ παθῶν in Ischiade & podagra, cùm cętera remedia non conferunt, locos dolentes ὠμολίνῳ vri mandare, quæ vstio quomodo, & qua materia fieri debeat, cùm hoc tempore remedium non sit vsitatum, non sum admodũ certus, nisi eo in loco etiam stuppam rudiorem interpretemur, quasi hæc materia minori molestia, & celerius comburat, quàm vel candens ferrum, vel lignum. nam in lib. de internis af-

sectionibus carneas partes ferro candente, osseas autem ac nerueas fungis vult esse vrēdas: fortasse quòd carnes cùm humidæ sint, valentiorem atque ficciorem ignem sustinent: quæ verò sunt siccæ, vt ossa & nerui, nisi blandiore igne tractentur, periculum imminet, ne exsiccata nimis corrumpãtur, & propriam amittant cõstitutionem. Gnidium granum vrendi facultate pollere omnes sciunt. hoc autem scribit Plinius, cap. 21. lib. 13. appellatū esse ab aliquibus linum. Hippocrates in libro modò citato περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, præclarè de vomitu concitando scribens, vult inter cętera ad vomitum faciliorem reddendum accommodata, illud quoque esse obseruandū, vt inter edēdum frequenter & paullum bibatur. à cibo autem vinum multum dulce sumatur, simulque ficus, placenta, & mellita accipiantur. addit esse vomendum, donec ficus exeant, hoc est, vsquequo totus cibus acceptus exierit: etenim ficus etsi primò sumptas, exire post omnem alium cibum. Aristoteles quoque forsan ab Hippocrate edoctus idem scripsit 1. Probl. vigesimæ secūdæ sectionis, quo in loco huiusce euentus caussam indagans dixit id fieri, quòd ficus suo pōdere statim fundum petat, atque inde solùm post reliquos cibos exeat. At mea est sententia illud potiùs contingere, quia ficus præsertim sicca, tenacitate sua firmius adglutinatur ventriculi tunicis, vt iccirco diutius adhæreat, neque nisi vomitu aliorum ciborum antecedente euulsa prodeat. Quis enim credat ficum cydonio, pyris, carne bubula esse grauiorem? Æquius illud quoque ferendum est, quod vbique ferè idem philosophus præsertim 2. de Part. animal. cap. 4. profitetur, sanguinem scilicet intra corpus nequaquam concrescere, quòd præ calore semper

humidior conſeruetur, extra verò congelari ob frigus, quo accedente humor aqueus effluit; obídque ſanguinem aliquem fibris, quæ partes frigidæ ſunt, priuatum minus congelari etiam extra corpus: nam vt ſit verum ſanguini corpore effuſo deeſſe calorem, qui eum conſeruabat, natiuum, ac propterea eum congelari; attamen falſum eſt, illum & intra corpora non concreſcere, quandoquidem & per vrinam, & per ſedem, & vomitum non raro ſanguinis conglobati grumos reijci conſpicimus, qui quidem non ob frigus, cùm ex corpore calente veniat, ſed quia à propriis locis, quorum facultate peculiari conſeruatur omne locatum, diſcedens à vi ſui conſeruatrice deſeritur.

Loca Ariſtotelis expenſa, Gaza reprehenſus. Loca Hippocratis examinata de Anthino vnguento, & de vino anthoſmia. CAP. III.

ARISTOTELES v. Probl. ſect. Probl. v. quærens, διὰ τί κισσηλιῶντες καὶ οἱ ὑπὸ λιμοῦ pedum tumoribus afficiuntur, eam vnam eſſe rationem ſcribit, quòd tam fame laborantes, quàm κισσηλιῶντες conſumuntur, illi quòd prorſus alimenta deſtituantur. hi verò quòd cibo quem capiunt minimè perfruantur. Qui ſint apud Ariſtotelem κισσηλιῶντες non ſatis expreſſiſſe videtur Gaza, cùm vertit, cibo vitioſo veſcentes: nam vt verum eſt interdum pedes ijs intumeſcere, qui prauis cibis nutriuntur, ſic plerumque fallit; quare ſatius eſt vertere pallentes, ſeu ictericos: nam eam vocem id ſignificare adnotauit Heſychius, præterquàm quòd res ipſa & mirè quadrat. Siquidem longa icteritia laborantes, & pallentes,

cùm cibum quem ſumunt præ bile nequeant conficere, ex eo humores crudi geniti, & ſuo pondere inferiora petentes, pedum tumores inducunt. Porrò de inedia laborantibus præ inertia, hunc in modum ſcribit Heſiodus lib. ἔργων καὶ ἡμέρ. κακοῦ χειμῶνος ἀμηχανίη καταμάρψῃ. Σὺν πενίῃ λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις. Quem locum dum interpretaretur Proclus, ita ſcriptum reliquit: ἕως τοῦ πόδα χειρὶ πιέζοις· τῶν λιμωττόντων τοὺς πόδας φησὶ παχύνεσθαι, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα λεπτύνεσθαι· καὶ εἷς νόμος ἦν ἐφεσίων μὴ ἐξεῖναι πατρὶ παῖδας ἀποτίθεσθαι ἕως ἂν διὰ λιμὸν παχυνθῇ τοὺς πόδας· ἴσως δὲ καὶ τὸ ἀπὸ καθίσεως καὶ ἀργίας πάχυνσιν δηλοῖ τῶν ποδῶν· γίνεται γὰρ τοῦτο τοῖς ἐπὶ πολὺ καθημένοις. ἐὰν οὖν ἐν τοῖς ἀγεννέσιν οἴκοις ἀργὸς καθίζῃ τις, λεπτῇ χειρὶ διὰ λιμὸν τοὺς παχεῖς ὄντας πόδας πιέζοις ὡς ὁ Πλούταρχος. δεῖται γὰρ τὸ ἐν ἡμῖν θερμὸν ἵνα μένῃ τῆς ἔξωθεν τροφῆς, ἣν οὐ δεχόμενον δαπανᾷ τὸ σῶμα, καὶ αὐτὸ τι ἀποσπᾷ. διὰ ἀσθένειαν δὲ ἀδυνατοῦν διοικεῖσθαι τὸ ἀποσπώμενον ἄπεπτον ἀφίησι· καὶ αὐτὸ μὲν τὰ μέσα καὶ τὰ ἄνω λεπτύνει τοῦ σώματος ἐν οἷς ἐᾷ πλεῖον, ἐκεῖνο δὲ ἄρα τὸ ἄπεπτον εἰς τὸ κάτω φέρεται· καὶ οὕτω δὴ παχύνει τοὺς πόδας.

HIPPOCRATES in primo de morbis cùm μύρου αἰθίνου bis meminerit, doctiſſimus Barbarus in ſuis ad Dioſcoridem adnotationibus dubitauit, num id vnguentum & οἰνάνθινον idem eſſet. atqui ſi Galeni libellum de vocibus Hippocratis legiſſet, vtique ea de re nihil addubitaſſet, quandoquidem ibi clarè docet αἴθινον μύρον idem eſſe Hippocrati, quod σούσινον καὶ κρίνινον μύρον, à quibus differre œnanthinum, ſiue ex floribus labruſcæ confectum, vt eſt apud Dioſcoridem, & Athenæum, ſiue ex eiuſdẽ folijs, vt eſt apud Theophraſtum, nemo ignorat. Illud forſan non ita certum eſt, qua ratione ſi anthinum oleum calidum erat, eius loco Hippocrates roſaceum

vſurpârit, niſi dicamus in capillorum defluuio conuenire reſiccantia & adſtringentia remedia, ob idque tam roſaceum, cuius vis modicè adſtrictoria eſt, quàm ſuſynum vel liliaceum, quæ exſiccandi facultate pollet, Hippòcratem commendaſſe. οἶνος αἰθοσμίας quis veteribus eſſet & controuerſum video. Hippocrates enim in lib. de ſterilibus ita ſcribit: ὁ δὲ οἶνος ἔστω αἰθοσμίας ὡς εὐωδέστατος καὶ ξηρότατος. Quæ verba Caluus ita tranſtulit, vinum vetus odoratiſſimum: Cornarius verò, vinum odorum fragrantiſſimum; ſed vterque licet vocis vim explicuiſſe videatur, atque illum Erotianus imitatus ſit, qui in Hippocratico onomaſtico Ariſtophanis teſtimonio vſus odoratum vinum, & ſuaue eſt interpretatus, neuter tamen rem ipſam planè eſt aſſecutus. nam Athenæus primo dipnoſ. ex ſententia Phœniæ Ereſij ſcribit anthoſmian ſolitum parari ex quinquaginta muſti partibus, & vna aquæ marinæ; atque generoſiorem fuiſſe factum ex nouellis quàm ex vetuſtis vitibus. Theophraſtus pariter laudans anthoſmian vinum, quod in Thaſi Prytanæo dabatur tanquam iucundiſſimum cum melle & maſſa triticea id fieri ſolitum prodidit. Ex quo loco Euſtathius in ſecundo odyſſ. colligit huiuſcemodi vinum facticium fuiſſe. Ego verò potiùs genus vini ex peculiari vitis genere factum, necnon marina paratum, atque ita ab odore vocatum, quemadmodum nos moſcatellum à muſcatula nunc vulgo; olim Apiana vocata vua dicimus, apud Hippocratem eſſe vt exiſtimem, illud me impellit, quòd is tribuit anthoſmiæ duas conditiones, vt ſit odoratiſſimus, atque ſicciſſimus; quod quidem par non eſſet fieri, niſi certum genus vini deſignaret. Galenus in vocibus Hippocratis αἰθίνην οἶνον interpretatur αἰθοσμίαν; quã-

quam loco αἰθοσμίαν, malè olim legeretur τὴν αἰθοσμένον. An porrò illud nomen sortitum esset à loco, an à certo vitis genere ita vocato, vt videtur addubitasse Suidas, an à floribus, qui immiscerētur, nec ego compertum habeo: etsi Plutarchum sciam 4. Symp. prob. primo αἰθοσμίαν vinum illud iucundū, quod eo in conuiuio potabant, vocasse. Cum autem anthosmia minimè inebriaret, vt ex Aristophanis Ranis cōprobare videtur Suidas: fit vt putem florem vini apud Latinos scriptores diuersum quid designasse, nimirum quo potius generosum, atque facilè inebriās vinum significaretur. Ob idque ex Ennio apud Fulgentium ita scriptum est; Hæc anus admodum frigutit: nimirū se sauciauit flore Liberi: & Plautus in Casina: Quid est, nisi hæc meraco percussit se vspiam flore Liberi? Quibus locis explicādis illud forsan accommodatur, quod scribit Galenus iiij. de vsu partiū cap. iij. dum vina feruent, partem subsidere, & vocari fæcem, partem verò aëream & leuem, supernatare, vocaríque vini florem, qui plurimus in vinis subtilibus reperitur, quemque bibitum caput petere & ebrietatē inducere, rationi est valde consentaneum.

Ἰσχνόφωνοι qui apud Hippocratem, loca ad id Aristotelis & Galeni considerata, Nonnulla de Demosthene.

CAPVT IV.

Hippocrates in 2. Epidem. Sect. v. in initio, duo digna animaduersione scripta reliquit. Vnum est ἰσχνοφωνίαν solui à superueniente varice; Alterum est τραυλοὺς ἰσχνοφώνους, & alios quosdam νοσήματα ἔχειν ἰσχυρῶς μελαγχολικά. Propter quæ hoc loco nobis considerandum est, qui sint ἰσχνόφωνοι apud Hippocratem: cur morbis melancholicis adeò subiiciantur, demum

quomodo à varice ἰσχνοφωνία ſoluatur. Heſychius de iſchnophonia ita ſcribit: ἰσχνόφωνος, λεπτόφωνος, ἀπεχόμενος τὴν φωνήν. Vnde colligi poteſt eam & vocis tenuitatem, & impedimentum ſignificare. Sic complures inuenio interpretes, quorum alij vocis hæſitantiam, alij verò tenuem vocem interpretantur. Cæterùm Galenus ſecundo in primum Epid. tex. 78. ſcribit ἰσχνοφώνους καὶ λεπτοφώνους, etſi vtriuſque nomen idem ſignificare videatur, inter ſe tamen differre, quòd λεπτόφωνοι fiant ob aſperæ laryngis arteriæ anguſtiam. ἰσχνόφωνοι ob naturalem muſculorum laryngem mouentium deprauationem, ambos tamen tales euadere propter natiuæ caliditatis in prima formatione imbecillitatem, Addit ſicuti ἰσχνόφωνοι fiunt ob muſculorum laryngis natiuum vitium, ita τραυλοὺς effici ob prauam linguæ conformationem. Ex quo ſermone facilè colligi poteſt Galenum eius fuiſſe ſententiæ, vt exiſtimaret, eo in loco apud Hippocratem ἰσχνοφώνους eſſe, qui à natura voce tenui ſunt conformati. Porrò Ariſtoteles xj. Prob. ſect. probl. xxx. cauſſam quærẽs propter quam pueri ſunt μᾶλλον ἰσχνόφωνοι quàm viri? eã eſſe reſpõdet, quòd ſicut & pedes minus ſuſtentare, minúſque ambulare, ſimiliter & linguam minus continere valent; & propterea quò infantiæ proximiores ſunt, eò minus loquuntur, ſed belluarum more dũtaxat vociferantur. Declarans deinde quomodo ἰσχνοφωνία oriatur, & à cæteris ſimilibus vitiis differat, hunc in modum ſcribit. ἡ μὲν ἐν τραυλότης τοῦ γράμματος τινὸς μὴ κρατεῖν, καὶ τοῦτο οὐ τὸ τυχὸν, ἡ δὲ ψιλλότης τὸ ἐξαιρεῖν τι ἢ γράμμα ἢ συλλαβὴν, ἡ δὲ ἰσχνοφωνία ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ταχὺ συνάψαι τὴν ἑτέραν συλλαβὴν πρὸς τὴν ἑτέραν, ἅπαντα δὲ διὰ ἀδυναμίαν. τῇ γὰρ διανοίᾳ οὐχ ὑπηρετεῖ ἡ γλῶσσα. ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ οἱ μεθύοντες

παίδες καὶ οἱ πρεσβῦται. Quibus ex verbis perſpectum eſſe vnicuique poteſt ἰσχνοφωνίαν Ariſtoteli eſſe linguæ vitium, quo illa præ infirmitate aſſequi animi conceptus nequit. Nec contrariam ſententiam habuit Ariſtoteles probl.35.vbi rationem indagans qua ἰσχνόφωνοι ſubmiſſa voce loqui non poſſint, ideo eſſe inquit, quòd fiat hæſitantia linguæ propter impedimentum aliquod inſigne, quod omnino vocem auferret, niſi magna vi obſiſteretur, & ſubinde vox alta ederetur, ſiquidem illud etiam impotentiæ cuidam atteſtari planè videtur. Itaque videtur apud Ariſtotelem alia omnino & ab aliis cauſſis eſſe ἰσχνοφωνία quàm apud Galenũ; ambo tamen in eo conueniũt, huiuſcemodi vitium ob caloris natiui imbecillitatem oriri, ſed illud ſecundum Ariſtotelem non modò natiuum, verùm etiam adſcititium eſſe poteſt. Vnde verò ea imbecillitas contingat, dubitans ille Probl.liiij. & lx. quaſi & à frigiditate loci in quo vox fit, & à nimia efferueſcentia, vt in iratis gigni queat, ſimulque dubitationem ſoluens, à refrigeratione oriri, quaſique apoplexiam quandam partis eſſe ſtatuit. Iam verò quæ ſit penes Hippocratem ἰσχνοφωνία nondum ex antedictis certò conſtituere licet. Ego autem exiſtimo nullam aliam eſſe quàm linguæ hæſitantiam ab Ariſtotele explicatam; atque illam quidem potiùs adſcititiam quàm natiuam. ἰσχνοφώνους porrò eos eſſe qui à generationis principio vocis hæſitantiam ſortiti fuerunt. cur ſic arbitrer ea eſt cauſſa, quòd à varicibus ſuperuenientibus nequaquam vitia natiua ſed accidentaria tantùm, præſertímque ab humore melancholico inſtrumenta vocis refrigerante, ſimúlque imaginationem lædente orta ſoluuntur, ſcilicet humore eo à capite ad teſtes delapſo, ibique venas

attollente: nam potiùs id varici teſtium, quàm crurum tribuit Hippocrates, quòd magna inter teſtes, & vocis inſtrumenta (vt ibidem dicit) ſympathia ſit, merito cuius & tuſſis tumore teſtium, & teſtes tumidi à tuſſi ſoluantur. Atque ἰσχνοφώνους ſuſtinere morbos valde melancholicos, ſolummodò dici poteſt de iis, qui à natura huiuſcemodi morbo obnoxij inueniuntur, cuiuſmodi fermè ſunt corpora, præcipuéque capita naturali conſtitutione frigida habentes. Nam & Hipocrates 7. Aphor. Aphor. 40. ſcribit ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται, quo in loco pro linguæ incontinentia prædictam hæſitantiam ab Ariſtotele deſcriptam ideò interpretor, quòd fermè philoſophus iiſdem verbis vtatur, dum ἰσχνοφώνους pueros non poſſe τῆς γλώττης κρατεῖν ſcribit. Vnde ſicuti ingenij Cardani vanitatem, qui pro huiuſcemodi incontinentia aduerſus Galenum & alios petulantiam, ac turpem obſcœna loquendi licentiam vel dicacitatem interpretatur, non irridere non poſſum, ſic valde ipſum Galenum miror, qui quaſi Hippocratem damnans, illius euentus nullam aliam cauſſam ſeſe inueniſſe profitetur, quàm ſucci melancholici proprietatem. Certè Ariſtoteles multò melius ipſam & inuenit, & nobis explicuit, qui ſect. probl. 11. probl. 38. quærens propter quid οἱ ἰσχνόφωνοι μελαγχολικοί, reſpondet, melancholici proprium eſſe imaginationem celeriter ſequi, quod quidem faciunt ἰσχνόφωνοι, quorum ad loquendum impetus ipſorum facultatem præcurrit, tanquam anima citius rem ſibi apparentem ſequatur, quàm inſtrumenta obedire queant, quod item faciunt τραυλοί: etenim æquè Ariſtotelem atque Hippocratem τραυλοὺς καὶ ἰσχνοφώνους ſimul conferre, eiſdem ferè verbis vtrumque vti ſa-

tis efficax argumentum eſſe videtur ad probandum amborũ de hæſitantia, & incontinentia linguæ vnã extitiſſe ſententiam,& iccirco iure à ſapientiſſimo ſene dici, hæſitantes lingua vtpote à natura melancholicos morbis valde melancholicis tentari. Iam verò Demoſthenẽ hoc *ἰσχνοφωνίας* vitio laboraſſe locupletiſſimum teſtem habemus Plutarchum, qui cùm ſeſe ab orationibus politicis abſtinuiſſe quòd *ἰσχνόφωνος* eſſet, alicubi ſcribit, nam & in initio eius vitæ quomodo eſſet *ἰσχνόφωνος* latiùs narrans, *ἦν δὲ*, inquit (*ὡς ἔοικε*) *καὶ φωνῆς ἀσθένεια, καὶ γλώττης ἀσάφεια καὶ πνεύματος κολοβότης ἐπιταράττουσα τὸν νοῦν τῶν λεγομένων τῷ διασπᾶσθαι τὰς περιόδους*. Linguam verò inexplanatam atque hæſitãtem coniectis in os calculis verſus ſimul recitans, vocémque currendo, & in adſcenſu difficili differendo exercens, necnon orationem, aut verſus intento ſpiritu pronuntians expugnauit prorſúſque correxit. Cũ enim ſpiritu arctiore eſſet, Neoptolomeo hiſtrioni, vt idem Plutarchus in decem oratoribus tradit, decem millia drachmarum dedit, quò integras verſuum periodos vno ſpiritu proferre ipſum faceret.

An veteres pane frigido, vel calido veſcerentur. Quid ſit imaginoſum apud Catullum. CAPVT V.

Apud maiores noſtros res quædam ita vulgares & apud omnes tritæ erant, vt poſteris eas ſcriptas tradere quiſque negligeret. Quare nos forſan nimium curioſi aut ſimplices videbimur, ſi res tempore noſtro nemini dubias cum vetuſtis moribus conferentes in dubium reuocemus, vt eſt de pane, quo nulla penè hodie natio inuenitur, quę frigido nõ veſcatur: attamen ita incertum eſt an ſic ve-

teres ipſum ederent, vt nihil forſan magis, cùm nullum ſcriptorem habeamus, qui illud certò definierit. Nam vſus calidi panis non ignobiles teſtes habeo, in primis autem Hippocratem, qui lib. ſecundo de morbis dũ leucophlegmatiam doceret, de cibis ſermonẽ faciens, σιτίοισι, inquit, χρὴ δὲ ἄρτῳ καθαρῷ ψυχρῷ. vanum & puerile profectò fuiſſet præceptum illud de pane frigido, ſi conſuetudo non fuiſſet calido veſcendi, quemadmodum hodie nemo eſt medicorum qui ægris vt panem frigidum edant, præcipiat. Nec quidquam obeſt, quod idem Hippocrates in libro περὶ τῶν παθῶν dicat panem calidum ſiccare, quẽadmodum & in lib. de victus ratione morborum acutorum, quoniam idem et ait de carnibus calidis, quas plerique omnes comedunt; quanquam & illud addit, Si vel cum aliquo humidio ſumantur, vel ipſis ſuperbibatur, minimè ſiccare. Sed preter Hippocratẽ eſt & Plutarchus qui in libro περὶ ἀοργησίας, inter errores ob quos ſeruis & vxoribus iraſcuntur homines, adnumerat, Si vel quid exuſtum, aut fumum redolens, vel ſine ſale, vel ſi panem frigidiorem apponant, quaſi ſicut ſalem ante omnes alios cibos, ſic panem calidum menſæ requirerent. Niſi forſan pro frigidis vetuſtos & exoletos intelligas. Quod aliquis colligere poſſet ex ijs Galeni verbis, quæ apud Athenæum libro tertio leguntur, cap. 15. vbi de panibus cùm ſermo habeatur, οἱ δὲ (ait) πλείως παλαιοὶ καὶ κατεψυγμένοι ἀτροφώτεροι στατικοί τε κοιλίας, καὶ κακόχυλοι: quaſi cùm panes frigidi ita damnantur, haud rationi conſentaneum videatur eos in vſu quotidiano habitos eſſe. Niſi ſcriptoris non ignobilis Cælij Aureliani authoritas obſtaret, qui 5. lib. tardarum paſſionum cap. vltimo ſermonem habens de ratione extenuan-

di corpora pinguia, hunc in modum ſcribit, Panem damus frigidum fermentatum autopyrum: eſt enim minus nutriens, & magis ſi fuerit veteratus. Ex quo loco duo clariſſimè videntur colligi poſſe: nimirum & calentes panes in quotidiano vſu fuiſſe, & pro frigidis minimè vetuſtos eſſe intelligendos. Quare in eam ſententiam potius inclino, panes conſueuiſſe edere nobiliores non quidem prorſus calentes, ſed qui nuper calorem depoſuiſſent, velutíque tepidi eſſent: refrigeratos autem nimium atque inueterato vilibus ſolùm, atque pauperibus eſſe ſeruatos, Ioſephus Scaliger ſummi ingenij & ſingularis eruditionis vir, in ſuis ad Catullum adnotationibus multis ſatagit, vt oſtendat Poëtam vbi ſcribit,

Propinqui quibus eſt puella curæ,
Amicos, medicóſque conuocate.
Non eſt ſana puella: nec rogate
Qualis ſit, ſolet hæc imaginoſum.

ſub voce, imaginoſum, morbum aliquem intelligere, cui & ipſi aſſentior, quod medicos accerſiri iubeat. Sed de genere morbi ſi ab ipſo aliquãtiſper diſſenſero, forſan ipſe qui medic⁹ nõ eſt, medici ĩ re medica iudicium vſquequaque non detrectabit. Corybantas inter inſaniæ genera ab Aretęo medico vetuſtiſſimo relatos eſſe iamdudum in libro iij. harum lectionum indicauimus, & quãquam ipſi cedamus, eiuſmodi ægrotem imaginoſum à Poëta vocari, quòd qui eo teneantur, ſonitus atque cantus audire videantur, vt ex Platone comprobauit; attamen minimè aſſerendum ab ipſo fuit medicos huiuſcemodi morbum aut ignoraſſe, aut tacuiſſe, cùm Galenus lib. περὶ διαφορᾶς συμπτωμάτων, cap. iij. referat Theophilum quemdam medicum imaginatione ita laboraſſe,

raſſe, vt putaret tibicinas quoſdam in angulo domus aſſiduò ſonare, & pulſare, & propterea illos expelli poſtularet. Catullum autem potiùs tertium inſaniæ genus à Celſo propoſitum nobis deſignaſſe exiſtimo, de quo is libro iij. cap. xviij. loquens ita ſcribit. Tertium inſaniæ genus eſt ex his longiſſimum, adeò vt vitam ipſam non impediat, quod robuſti corporis eſſe conſueuit. Huius ipſius ſpecies duæ ſunt: nam quidam imaginibus, non mente falluntur, qualem inſanientem Aiacem vel Oreſtem poëtarum fabulæ ferunt: quidam animo deſipiunt. Nam phrenitim non intelligi à Poëta ex eo puto, quòd ſemper cum febre ſit, quam eum in muliere alioqui ſana non finxiſſe par eſt. Fallitur in eo quoque Scaliger, quòd Corybantiſmum putet eſſe morbum à Græcis vocatum ἄγρυπνοι κῶμα, quoniam in hoc languentes oculis quidem apertis manent à variis imaginibus occupati; at quòd cantus, aut ſonitus ſentiant, à nemine medicorum ſcriptum, à nemine obſeruatum eſt, cùm huiuſcemodi ægri non loquantur. Quapropter miror quoque Plinium, ſi tamen ita ſcripſit lib xi. cap. xxxvij. dixiſſe, oculis apertis dormire, Corybantiam Græcos dicere, cùm non ſit quemquam inuenire apud Græcos huiuſce ſententiæ auctorem, neque morbo vlli adaptari poſſit, quod Plinius aliquibus hominibus ſanis quaſi ex natura contingere narrat.

Locus Plinij examinatus. Quid ſit ſumere aquam. Cur mulieres nouiter nuptarum collum filo circumdarent. CAP. VI.

IOſephum Scaligerum acerrimi ingenij, atque reconditæ eruditionis virum eſſe ſemper prædicaui. Sed vt ſolent fœcunda arua ſæpè luxurie ſegetes cor-

rumpere, ſic feruida ingenia interdum vltra veros ſcopos ferri non eſt mirandum. Is enim in ſuis ad Propertium adnotationibus Plinij locum dum corrigere tẽtauit, quàm deformauerit potiùs, atque eius auctoris præclaram venuſtatem obſcurauerit, facilè vnuſquiſque intelliget. Nam Ariſtoteles iiij. de hiſt. animal. cap. x. piſces dormire ex eo videtur probare, quòd quietè permaneant, & quòd facilè manibus capiantur, εἰ μὲν μὴ διὰ τοὺς φθεῖρας καὶ τοὺς λεγομένους ψύλλους: hoc eſt, niſi à pediculis, & pulicibus infeſtentur, quæ animalia ait ita copioſa in profundo maris gigni: vt piſcatorum retia interdum edant. Iam verò hunc locum proponens ſibi Plinius, cap. 47. libri 9. hunc in modum ſcribit. Adeóque nihil non gignitur in mari, vt cauponarum etiam æſtiua animalia, pernici moleſta ſaltu, & quæ capillus maximè celat, exiſtant. Vocat Plinius pulices appoſitiſſimè cauponarum æſtiua animalia, quòd æſtate potiſſimum, atque in cauponarum tabernis magna fœcunditate appareant; moleſtiam quoque eas ſuis illis ſaltibus magis, quàm morſibus inferre, omnes, & præſertim mulieres teſtari poſſunt. ob quod pulices maritimos ſaltarellos hac ratione pleriſque nationibus vocari certũ eſt: ſicut nemo eſt, qui neſciat pediculos maximè omnium in capite, atque ſub capillis ipſis eſſe. Itaque ſatis manifeſtum eſſe poteſt illud (conopeorum æſtiua animalia) à Scaligero excogitatum non modo verbis Plinij obliquè admodum accommodari, verùm etiam falſum eſſe culices pernici ſaltu infeſtare, cùm minimè ſaliant, ſed morſu potiùs & ſtrepitu iniucundo moleſti ſint.

Mali culices, ait Horatius, ranæque palustres
Auertunt somnos.

Non minus etiam vir ille doctissimus à vero scopo aberrauit, cùm apud Ouidium aquam sumere, esse vrinam capere, & nescio quæ alia docens, quasi de nouo quodam inuento magnopere gloriatur. Atqui pauci inueniuntur, qui ignorent meretrices potissimum post initam venerem loculos aqua colluere, & veterum, & nostra tempestate consueuisse. vt ferè vbicunque Ouidius sumptionis aquæ meminit, de hoc ipso vsu locutum esse non sit dubitandum. Imò verò scorta vas huic aquæ destinatum inter cętera turpitudinis instrumenta habuisse complures scriptores testantur. In primis autem Demetrius Phalereus non longè à fine sui libri de elocutione, exemplum adferens eorum, qui res turpes propriis atque indecoris nominibus appellant, καθάπερ, inquit, ὁ τῆς Τιμάνδρας κατηγορῶν ὡς πεπορνευκυίας τὴν λεκανίδα, καὶ τοὺς ὀβολοὺς, καὶ τὴν ψίαθον, καὶ πολλὴν τὴν τοιαύτην δυσφημίαν ἑταίρων κατήρασε τοῦ δικαστηρίου, vbi λεκανίδα non aliud fuisse, quàm vas huiuscemodi aquæ continendæ accommodatum totius eruditionis peritissimus, ac Italiæ phœnix Victorius iure significauit, qui præter alia id etiam monstrauit à M. Cicerone Appium Cæcum, qui Claudiam aquam Romam diduxerat, inductum esse Clodiam exprobrantem, quasi aqua illa incestè vteretur, cui etiam rei lepidissimè allusisse censet Epigrammatis antiqui auctorem, qui Priapum viam ad Fontem viatori his versibus indicantem fecit.

Vade per has vites, quarum si carpseris vuas,
Cur aliter sumas, hospes habebis aquam.

Adnectam huic & aliam antiquarum mulierum

consuetudinem à plerisque ignoratam, nec scitu indignam. Etenim dum virgo nupta prima nocte cum marito concubitura erat, colli mensuram filo circnudato capiebant. Postero mane eodem filo collum mensurabant: quod si latius quàm vt filo comprehenderetur, inueniebant, defloratam esse ea nocte pro certo habebant: sin verò nihilo maius euaserat, adhuc pro integra habebant, aut antea fuisse deuirginatam censebant. Atque huius consuetudinis præ cęteris meminisse videtur Catullus in nuptiis Pelei & Thetidis sub his versibus,

Non illam nutrix orienti luce reuisens,
Hesterno collum poterit circundare filo.

Neque id absque ratione factum videtur: siquidem, vt memoriæ proditum est ab Aristotele 7. de hist. animal. cap. 1. præcipuè vox mutatur in asperiorem & minus acutam, quo tempore coitus inchoatur, vt qui vocem conseruare velint, à coitu ipsis abstinendum sit. Vnde & facilè coniici potest instrumenta voci famulantia, quę intra collum posita sunt, primo coitu dilatari, & consequenter collum augeri, forsan quòd semen dum ab vniuerso corpore, & præsertim à capite secundum Hippocratem & alios veteres per colli vasa præcipitatur, vias illas vi quadam cogat, atque ampliores reddat, vel quòd corpus in primo coitu magnopere agitatum, vbique, & maximè circa collum spiritibus, & humoribus diffusis repleatur, atque in maiorem molem attollatur. Miror tamen medicos nostros de huiuscemodi signo ad corruptas mulieres dignoscendas inter alia nihil posteris reliquisse: quoniam si proposuissent, forsan Sinagrius ille Veronensis episcopus, quem hac in re damnauit D. Ambrosius lib. viij. Epist. lxiiij, ad virginem stu-

pri accusatam coarguendam minimè genitalia secreta inspici iussisset, sed hoc facili, atque aliis honestioribus argumentis veritatem consequi potuisset, quibus vsum esse oculatissimum & diligentissimum Democritum verisimile est, quando, vt refert apud Laërtium Athenodorus, puellam Hippocratis comitem prima die conspicatus ita salutauit, Salue virgo, postridie verò quòd cognouisset ex adspectu solo eam fuisse illa nocte vitiatam, hunc in modum appellauit, salue mulier.

Quid sit papauer fici Tertulliano. Quid spica Cilissa Propertio. Nonnulla de nardino vnguento. CAP. VII.

TErtullianus auctor grauissimus lib. contra hęreses hunc in modum scribit, Etiam de oliuæ nucleo mitis, & opimæ, & necessariæ oleaster exoritur, etiam de papauere fici gratissimæ & suauissimæ ventosa & vana caprificus exsurgit, vbi quid verbum illud insolens, fici papauer, sit, cùm à nemine alio proditum habeatur, iure dubitari posset; quòd enim Aristoteles cap. x. lib. vij. de hist. animal. tradit excrementum ab infantibus nuper in lucem exeuntibus primùm sanguineum, mox lacteum eiectum à mulieribus μηκώνιον, seu vt vertit Gaza, papauerculum esse appellatum ad præsentis loci explanationem nihil planè attinet. Quare eius sum sententiæ, granum fici ob similem semini papaueris paruitatem à Tertulliano papauer esse vocatum, eò maximè quòd Theophrastus iij. cap. ij. lib. de hist. & cap. I. lib. iij. de caussis plantarum, sermonem faciens de his arboribus, quæ ex semine nascentes plerumque degenerāt, ex oliuę nucleo oleastrum, & ex fici semine caprificū

nasci scribit; quasi nobilissimum hunc philosophum imitatus Tertullianus ea scriptis prodiderit. Inuenio dubitatum de Spica Cilissa quæ sit apud Propertium, cùm ita scribit.

Térque lauet nostras Spica Cilissa comas.

Nec desunt qui crocum interpretentur. Ego verò haudquaquam de ipso mero croco, sed potiùs de crocino vnguento, quod in solis Ciliciæ diu maximè laudatum scribit Plinius cap. 1. lib. xiij. esse interpretandum censerem. Vnguenta enim, & in ignem, & in capita, & in pedes, vtpote interdum liquidiora profundi solita præter Theophrastum, Plinium, & Athenæum, vniuersa ferè antiquitas testatur, atque omnium maximè Euangelista Marcus, apud quem legitur Mariam in domo Simonis leprosi vnguentum spicatum fracto alabastro super caput Christi effudisse: quo prætereà testimonio nardum ciliciam spica carere, & propterea de ea Propertium loqui nó potuisse probent, non satis video, cùm si ibi nata habet, in Cilicia quoque eandem habere, nulla ratio neget. Iam verò & Dioscorides, & Plinius, qui Indicum & Syriacum nardum ceteris quasi pares præferunt, certè nos fefellissent, si Spicæ insignem differentiam tacuissent, eò maximè quòd Galenus 1. de antid. cap. 14. de indica loquẽs, apertè docet Spicam nardi dici, cùm sit radix. quia Spicæ formam æmuletur, non quòd sit verè Spica. At forsan de nardo etiam non inconuenit Poëtam interpretari, vt sub nomine Spicæ Cilissæ nardum Syriacum intellexerit. Siquidem Galenus nardum simpliciter Spicam vocasse non semel inuenitur, nec me dehortatur ab hac sententia, quòd Hermolaüs Barbarus videatur ex huiuscemodi Galeni appellatione colligere nardũ

è Cilicia carere Spica, quoniam ipsius solùm est coniectura, nulla auctoritate, aut ratione firmata; quòd si ita magis placet, sic quoque nomine Spicæ nihil prohibebit vnguentum nardinum intrepretari, cùm & apud Horatium, & apud alios frequenter sub nardo vnguentum id comprehendatur. Et quoniam nardini vnguenti mentio incidit, nonnulla adnotare placet circa vnguentum, quod memorat Marcus Euangelista, cap. 14. Mariam super caput Christi effudisse, quodque alij pisticum, alij Spicatum pretiosum esse scribendum maluerunt, quasi nardinum vnguentum modò ex folio, modò ex Spica fieret, & propterea interdum Spicatum, & interdum foliatum vocauerint. Ego verò foliatum appellatum à nardino & Spicato diuersum fuisse existimo, tũ quia id ex Galeno viij. lib. meth. cap. v. & vj. lib. de tuenda valet. cap. x. & xij. ac 2. & 3. lib. de med. loc. cap. 1. satis probari potest, tum quia malabathrum foliũ vocatum propriè foliato nomen dabat, vt ex Dioscoride, cap. 66. lib. 1. probat Manardus, etsi Plinius cap. 1. lib. 13. in descriptione nardini folium reliquerit; neq; scio qua auctoritate Hermolaüs Barbarus in comm. ad Dioscoridem scripserit Galenum prodidisse nardinum Romæ vocatum esse Spicatum, cùm illud tãtũ in Galeni scriptis hactenus inuenerim, Spicatum, & foliatum fuisse inuenta opulentarum mulierum, & iccirco pretiosa, atque Romæ magna existimatione habita. Iam verò quid apud Euangelistam sit vnguentum nardinum Spicatum (si Spicatum legi debeat) pretiosum nondum constat certè: puto ab ipso intelligi mixtionem quandam vnguentorum à Maria factam esse, quæ vt odorem de se insignem funderet Spicatum, vt liquidior atque aspersioni idonea

fieret, nardinum adpoſuit. Etenim conſueuiſſe vnguenta ſpargi, atque id in animo habuiſſe mulierem ex ſuperius traditis, & ex ipſius facto ſatis patet. Porrò ſpicatum craſſius fuiſſe, quàm vt poſſet, & cõſequenter ad fundendum nardino indiguiſſe, Galenus clariſſimè videtur ſignificare lib. iij. med. local. cap. I. vbi de aurium dolore inflammationes ſequente ſermonem faciens monet. cùm Spicatum, & foliatum vnguenta pretioſa craſſa, atque denſa ita ſint, vt fundi nequeant: ſi quando infundi debent, iis nardinum commiſcere neceſſe. Illud hiſce addere placet, Veteres medicos non modò extrinſecus nardino vnguento vti, verùm etiam potandum præbere conſueuiſſe. Idque manifeſtiſſimè habetur ſcriptum apud Galenum lib. viij. de compoſ. med. S. l. cap. iiij. ſub hiſce verbis, ἢ ναρδῖνον μύρον, ἢ τῶν λίαν πολυτελῶν τι δίδου μεθ' ὕδατος. quanquam Erotianus in explicatione vocis κάμμαρον, lycum reprehendens dubitet, an in febribus intus vnguenta adminiſtrari queant.

De cerebri membranis locus Macrobij *correctus.* Locus Eraſiſtrati *de inedia.* Loca Hippocratis, Ariſtotelis *&* Plinij *de dentibus expenſa.* CAP. VIII.

MAcrobius lib. vij cap. ix. cerebrum nequaquam ſentire, ſed in ipſo propter membranas fieri dolorem monſtrans, hæc verba habet. Et cerebrum quod tactu ſui hominem vel torquet, vel frequenter interimit, non ſuo ſenſu, ſed veſtitus ſui, id eſt, omenti hunc importat dolorem. In quibus valde dubito particulam (i. omenti) merum gloſſema eſſe ab indocto ſcriba interſertum. Nam præterquàm quòd dictio (omentum) à nemine ad aliud ſignificandum

quàm membranoſum rete ſtomacho, & inteſtinis ſuprapoſitum quod ἐπίπλοον Græci vocant inuenitur vſurpata, etiam ratio ipſa docet non potuiſſe à Macrobio eo in loco ad μήνιγγας cerebri ſignificandas vſurpari, tum quia nec vnquam ipſe aliàs, niſi in eodem capite paullò ſuprà, vbi etiam operimentum legendum ſuſpicor, nec alius vnquam illa ſic vſus eſt, tum quia particula explicatiua. i. poſtulat ſubſequentem dictionem præcedente clariorem, quod quidem in ea ratione multum abeſt, cùm omentum in eiuſmodi ſignificatu longè inuſitatius, & obſcurius ſit pro cerebrij membranis, quàm veſtitus. Quare, vt ego puto, prorſus delenda eſt ea particula (i. omenti) quæ in margine cùm hunc in modum (i. operimenti) à ſciolo aliquo poſita fuiſſet, atque tempore quatuor à primo elementis obliteratis ſic legeretur, ô menti, à ſcriba demum facta eſt vox omenti, atque contextui, vt multa alia ineptè inſerta: quanquam etiam præceps ſcriba potuit in interſerendo pro voce operimenti ſcribere omenti. Vnde non poſſum ſatis mirari Vertunianũ illum, qui cùm Hippocratis libellum de capitis vulneribus Latino, ſeu potiùs Romano, atque ipſius Celſi ſermone interpretari profiteretur, μήνιγγας cerebri omēta potiùs vno hoc Macrobij loco, quàm membranas Celſi, & aliorum optimorum ſcriptorum auctoritate interpretari maluit. nam etſi vox illa bis verè à Macrobio eſſet vſurpata, non video cur dum Hippocratem Romanè loquentem facere cupit, pro voce Romana peregrinam & à nullo alio propoſitam ſubſtituere voluerit; ſi Scaligerum ſuum criticorum noſtri temporis principem conſuluiſſet, non dubito quin pro ſingulari ſuo iudicio huiuſmodi Macrobianam vocem ex eius ore

ſubtraxiſſet, aut quomodo Macrobianus codex ſit emendãdus, liberè vt ſolet, indicaſſet. Huic adnectere placet aliud memoria dignum, quod ab Agellio adnotatum inuenitur. is cap. iij. lib. xvj. Eraſiſtratum ſcribit in libro diuiſionum prodidiſſe eorum, qui triduum totum à cibo abſtinent, vſque adeo conſidere, & coarctari inteſtina, vt fames, quam dicebat ob vẽtris, atque inteſtinorũ vacuas, & patentes fibras oriri, nulla fiat. ex eodem addit Scythas ſi quãdo inediam ſuſtinere cogebantur, faſciis arctiſſimè inteſtinorum regionem, ne eſurirent, vincire conſueuiſſe, vt non ſit admiratione ita dignum, quod alias ab Hippocrate in fine lib. περὶ σαρκῶν ſiue potius ἀρχῶν proditum eſt poſſe hominem ſeptem totos dies ſine cibo viuere, quodque & olim factitaſſe, & nunc Græcorum monachos facere narrãt, qui ſæpe & ſeptem, atque pluribus diebus, abſque vllo cibo viuant, neque fame crucientur. ob id ἀσκηταὶ appellati. Ab Eraſiſtrato ad Hippocratem tranſeo, cuius in ij. Epid. lib. ſect. vj. hęc ſunt verba, οἱ μακρόβιοι πλείους ὀδόντας ἔχουσι, quæ deinceps mutuatus eſt Ariſtoteles ſecũdo de hiſt. animal. tertio: & ſect. prob. xxxiiij. prob. j. vbi quærẽs cur qui raris dentibus ſunt, ij minus viuant? iccirco id fieri reſpondet, quòd animalia plures dentes habentia viuaciora ſunt. ratio quidem jeiuna ſatis, atque tanto philoſopho indigna, cũ æquè obſcura ſit cauſſa propter quam animalia plurium dentium ſint viuaciora, atque illa, ob quam raros dentes habentes minus viuant. Quare forſan melior eſt alia ab eodem decima prob. ſect. prob. 41. aſſignata, vbi quærens cur qui raris dentibus ſunt, vt plurimum viuant minus? id euenire ſcribit, quòd huiuſmodi homines oſſa capitis compacta, & denſa habeant, quaſi vt brutis aliqui-

bus ordo alter dentium deeſt ob cornua. Sic homini rari fiant dentes ob materiam in compingendis capitis oſſibus conſumptam. Iam verò quorum oſſa capitis denſa ſunt, cùm cerebrum alioquin imbecillum ipſis non diffletur, ac ſubinde putredinem contrahat, ob id celeriùs intereunt, vt hac etiam ratione dicat Philoſophus mulieres viris breuioris eſſe vitæ, quòd earum capita commiſſuris, & habitibus careāt. Atque illa forſan cauſſa accōmodatior reddi poteſt, eos qui pauciores dentes habent minus cibum mandere, ac propterea in ventriculo minus coqui, ſicque fruſtratis aſſiduò, & in ſtomacho, & in iocinore coctionibus fieri, vt radicale humidum, & natiuus calor puro & copioſo pabulo fruſtrentur, ſimúlque citius deficiant. Addam & illud mirum eſſe, quod Plinius dicat aliquibus piſcibus dentes eſſe etiam in cauda, cū Ariſtoteles tertio de partibus animal. c. j. à quo ea verba accepit, id minimè ſcribat, neque ratio pati videatur: ſed forſan hæc Plinij ſimplicitas efficit: quemadmodum etiam cùm dicit dentes nudatos inficere ſpecula. non enim à dentibus, ſed ab halitu dum nudantur dentes, maculari ipſa certum eſt. Illud verò ab ipſo rectè adnotatum fuit, dentes qui à flammis non domantur, à pituitæ tabe perforari, & conſumi, tantū poteſt aſſiduus humoris etiam in duriſſima illapſus.

Locus Hippocratis correctus. Qui fuerint βλητοὶ, *ſeu icti apud veteres. Quod morbi genus, telum.* CAP. IX.

HIppocrates ſiue Polybus ij. περὶ νούσων inſcripto libro inter alios penè incognitos quos nominat morbos, vnum memorat ἄρθρα τοῦ πλεύμονος ἀποσθέντα. cùm autem Galenus primo de articulis, atque ante

ipſum Erotianus in Onomaſtico tradiderint ſic vocari ſolas oſſium coniunctiones, aut vbi oſſa coniunguntur non cauum, ſed alterum capitulatum, atque cauum ſubiens, quomodo in pulmonibus oſſium penitus expertibus huiuſmodi cōiūctio adaptari queat ignoro. neque verò ſatisfacit mihi, quod Galen⁹ VIII. de partibus cap. 14. ἐπίφυσιν cerebri articulatā dixerit, quoniam illud quidem καταχρηστικῶς dici potuit, at articulos pulmonis dicere cōuulſos, nullam præſertim in Hippocrate veriſſimilitudinem habet, quare multò ſatius eſt exiſtimare loci illius deprauationem aut ab omnibus interpretibus ignoratam, vel ſaltem diſſimulatā fuiſſe, cùm non ἄρθρα, ſed ἄορθρα legi debeat. Galenus enim in vocū Hippocratis explanatione ita memoriæ prodidit. Ἄορθρον τὸ ἀπηρτημένον τοῦ πνεύμονος μέρος ἑκατέρωθεν ὡς ἐν τῷ περὶ νούσων τῷ μείζονι, ἔτι δὲ καὶ ἀορτεῖν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔνιοι καλεῖ, ὡς Διοσκουρίδης οἴεται, οὐ πάνυ δὲ σαφὲς ἐστίν. i. Ἄορθρον eſt pars vtrinque à pulmone dependens, quemadmodum in maiori de morbis libro (hic enim eſt liber περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, vt Galenus docet iij. de articulis, tex. 18.) Appellat autem interdum etiam ἀορτεῖν, vt Dioſcorides putat, ſed non admodum manifeſtum eſt. Quæ verò ſint illæ partes vtrinque à pulmone dependentes, & ſi clarè explicatum nó inueniam, eius tamen ſum ſententiæ. Hippocrati pulmonis aſperas arterias brūchia vocatas ſignificare: nam in libro de locis in homine, vbi hæc leguntur, Φθίσις δὲ γίνεται, ὅταν ἐς τὸ αὐτὸ ὥσπερ τῷ ἐμπύῳ ὁ ῥόος γίνηται διὰ τοῦ βρόγχου καὶ τῶν ἀορτέων, αἳ ξυνέχουσι τὸν πνεύμονα καὶ τὸν βρόγχον, Vetus codex manuſcript⁹ habet ἀορτρέων. Sicut etiā paulò infrà, vbi in vulgatis legitur, ἐχούσας τὰς ἀόρτας, ſcriptū eſt ἀόρτρας. Pollux quoque lib. ij. & Erotianus ex Epiclis, & Lyci Neapolitani ſententia ἀόρτρας

Hippocrati ſignificare bronchia pulmonis,& aſperæ arteriæ clariſſimis verbis docuerunt. Adeo vt cum ἄορθρα ἄορται & ἀορτραι idem ſint apud Hippocratem, ſi ita locus ille ſecundi de morbis corrigatur, quem morbum intelligat,non obſcurum amplius futurum eſt,atque eò magis in hac ſententia confirmor, quòd in libro de internis affectionibus de vlcerata pulmonis arteria prius tractat,mox de conuulſa,haud ſecus atque in ſecundo de morbis. Idem Hippocrates in primo de acutis libro de ijs pleuriticis ſermonem faciens,qui alioquin malè habentes importuno ptiſſanæ integræ vſu moriuntur,eos ſcribit à veteribus putatos eſſe βλητοὺς id eſt,ictos,duas ob cauſſas, tũ quòd mentis læſione,atque ſpiritus difficultate teneantur, tum quòd vbi interierũt ea lateris parte, qua inflammatio & dolor fuit,macula veluti ſanguinis eò attracti,& ſubinde refrigerati, atque congelati apparet, haud ſecus atque in ijs conſpici ſolet, qui aliqua parte percuſſi ſunt.In coacis quoque inſcriptis prænotionibus cùm loqueretur de peripneumonicis,hãc ſententiam protulit.Si igitur vehementer inflammẽtur appẽdentes vtrinque pulmonis partes,vt in latus incumbat, reſoluuntur ea parte corporis, quæ morbo reſpondet,& liuores ſecundum latus fiunt. Hos autem veteres βλητοὺς id eſt,ictos appellabãt.Ex quibus verbis coniicio Latinos quaſi Græcorum imitatores lateris dolorem telũ nuncupaſſe,& propterea à Sereno medico ſic ſcriptum inueniri,

Eſt & vis morbi, quod telum commemoratur,
Cùm ſubitò dolor inſanus furit incitus ictu.

Quanquam Iſidorus lib. quarto Originum cap. 6. ſcribat lateris dolorem eſſe vocatum telum, quòd dolore corpus tranſuerberet quaſi gladius. Quare,

vt alias ſcripſi, mirari ſatis non poſſum, quomodo Stephanus Athenienſis in primo com. in Hippocratis prognoſt. tex. v. prodiderit etiam eos qui peſte interempti maculas in corpore habent βλητοὺς, quaſi à Deo percuſſos, & caſtigatos, eſſe vocatos, niſi placet quoſcunque ſimilibus cum maculis mortuos ſic eſſe vocatos, quemadmodum Hippocrates ſeu Polybus in iij. de morbis libri initio βλητοὺς pariter vocatos docens, qui ob cerebri morbos mente capti citò pereant, in eam ſententiam ducit variis morbis iugulatos eſſe βλητοὺς appellatos, modò mente læſi, atque citò interirent. Sic enim apoplexia mortuos gutta & percuſſione occidi vulgus quotidie dicit.

Gazæ errores in Ariſtotele detecti de ſtrumis. Ariſtoteles correctus. Varronis locus de Faſcino interpretatus.

CAP. X.

IN ijs qui à natura excarnes & graciles ſunt, venas maiores eſſe, ac propterea magis cõſpici apud medicos omnes compertiſſimum eſt ſecus autem fit in ijs, qui vel morbo, vel alia aliqua ratione emaciantur: quippe quibus & venæ, & nerui cùm ſimul extenuẽtur, eas minus ob exilitatem apparere rationi conſentaneum eſt, idque cùm ſignificare nobis voluiſſet Ariſtoteles iij. de hiſt. animal. cap. xvj. his verbis vſus eſt. ἔστι δὲ διαιρετὴ σὰρξ πάντῃ, καὶ οὐχ ὥσπερ τὰ νεῦρα καὶ αἱ φλέβες ἐπὶ μῆκος μόνον. λεπτυνομένων οὖν τῶν ζώων ἀφανίζονται καὶ γίγνονται φλέβια, καὶ ἶνες, εὐβοσίᾳ δὲ πλείονι χρωμένων, πιμελὴ ἀντὶ σαρκῶν. Quæ neſcio quo ſpiritu doctiſſimus Gaza ita peruertit, vt quod nunquam Ariſtoteles ſomniauit, nec vlla ratio patitur, eum traducat, quaſi in animalibus gracileſcentibus carnem aboleri, atque in ve-

nas, & fibras transire dixerit. Non minus videtur Gaza cæcutisse in aliis duobus locis, lib.8. de hist.animal. cap. 21. & 23. in primo enim cùm Aristoteles de morbis suum verba faceret; præ cęteris duo genera eos malè habere scribit, & vtraque κραύραν dici; quorum alterum sit capitis dolor, alterum verò alui profluuium: vbi quomodo vocem illã κραύραν Gaza verterit strumam, sanè diuinare non possum: id quidem scio dolorem capitis, & alui profluuium paulò minus à strumis differre, quam scabiem à podagra, cùm illæ nihil aliud sint, quam tumores duri in ceruice potissimum, & collo orti, à χοιράδες à Græcis vocati, vt notat Aëtius lib. xv. cap. v. quòd in porcorum gutture huiusmodi tumores adenosi strumis similes reperiantur. Iam verò in xxiii. cap. eiusdẽ libri Aristoteles cùm de morbis boum gregaliũ tractaret duobus eos sollicitari tradit, podagra, & altero quod κραῦρος λέγεται. quem cur strumam interpretatus sit Gaza planè ignoro, eò magis quòd & strumam & febrem in bobus idem esse dicentem Aristotelem facere clarè videtur. quod porrò in Aristotelis codicibus Græcis legitur de suibus κραυραν emendandum esse κραυρᾶν seu potius κραυρᾶ, & antiquus interpres, & Trapezuntij translatio, & eadem vox alibi præsertim cap. 23. octaui de historiis animal. vsurpata testatum faciunt. eam verò sicut in bobus febrẽ significare prodit Aristoteles, quòd forsan bubulcorum vocabulum esset, sic in suibus & capitis dolorem, & alui profluuium, non autem strumam, quæ aliud genus morbi est, tam in hominibus, quàm in belluis, apud rusticos significasse, atque secundum eos esse Aristotelem locutum verisimile est. Cur autem Gaza in hunc scopulum turpiter impegerit, Plinij, quem in omni-

bus ſequi conſueuit, auctoritatem effeciſſe exiſtimo; hic enim cùm lib. 8. cap. li. ſues duobus potiſſimum morbis obnoxios eſſe, nimirum anginæ, & ſtrumis ſcribat, ipſum idem putauit Gaza docere, quod Ariſtoteles. Qui eoſdem broncho tentari, & alio genere quod κραύραν dicitur, ſcribit, vnde & bronchum, anginam & κραύραν, ſtrumam vertit; qua voce cùm etiam vtatur Ariſtoteles cap. 23. eiuſdem libri, ſimiliter quoque transferendam iudicauit; ſed ſi hac in re Plinium ſequi voluit Gaza, dupliciter lapſus eſt, tum quia bronchos Ariſtoteli, & angina Plinio minimè eadem eſt, cùm eum morbum dicat Philoſophus fieri in qualibet corporis parte, angina verò circa fauces tantummodò oriatur, tum quia ſtruma Plinio, vt & Columellæ lib. 7. cap. 10. & Vegetio lib. 2. cap. 23. & omnibus Latinis mulomedicis longè aliud morbi genus eſt, ac τὸ κραυρᾶν. Nec ipſi quidquam fauet, quòd Ariſtoteles nullo alio in loco ſtrumarum mentionem faciat; minìméque veriſimile videatur morbum ita in ſuibus præcipuum ab ipſo fuiſſe præteriiſſ. Quoniam hic morbus minimè eſt inter lethales, de quibus tantùm ſibi erat ſermo inſtitutus. adhæc ſi huiuſmodi ægritudinem nominare ſibi placuiſſet, æquum erat vt proprio vocabulo χοιράδος, non alieno & inuſitato vteretur. Quare Albertus Magnus malè hoc in loco à Sueſſano reprehenditur, cùm ſatius ſit, vt & ipſe, & interpres antiquus atque Trapezuntius egerunt, nomen Græcum eo in loco retinuiſſe, quàm vt Gaza, Latinum ineptè & indecenter adpoſuiſſe. Ab equis ad aſinos, vt eſt in prouerbio. M. Varro 6. libro de lingua Latina cuiuſdam antiquæ conſuetudinis mentionem facit, qua pueris ad auuerruncandas faſcinationes collo, res turpiculas appende-

appendebant. Huiusmodi verò res turpes fuisse veretri imaginem ex aliqua materia conflatam multi existimârunt. Ego verò potius omnem rem turpem à Varrone significatam esse, atque inter alias illius herbæ radicem, quæ Satyrion orchis vocata est: ex eo puto quòd Plinius lib. 26. cap. 10. eã fascinis vtilem prodit. Quòd si ab Horatio, & in lusibus Virgilianis Inguen appellatum fascinũ inuenitur, alia ratione, quã hoc loco explicare vetant boni mores, factum esse pro certo habeo. Cur autem veteres huiuscemodi remedio ad fascinantium vitandas noxas tantum tribuerint, non alia potior apud me ratio est, quã quòd pueros oculis attentè intuentium, & sermonibus nimis laudantium malè affici credebant, vt ex Plutarcho v. Sympos vij. & ex Alexandro ij. probl. quinquagesimo probl. aliísque plurimis clarissimè comprobatur. Iam verò turpes res collo appẽsas ac subinde statim oculis occurrentes posse eos ab adspectu & intenta puerorum intuitione repellere, simúlque animos à laudibus & ab admiratione, ac proinde à fascino deflectere nemo dubitare debet. Vt forsan hac ratione moti serui illi, cùm Æsopum (quemadmodũ in eius vita legitur) vidissent omnium hominum turpissimum, dixerint ab hero pro domus fascino emptum fuisse.

Quid fuerit per circulos Methodicorum curare. Quæ apud Hippocratem pituita antiqua, recens, & epidemia. Quod salsamentum Gaditanum. CAP. XI.

INter cętera quæ legimus apud methodicæ medicinæ sectatores obscura dogmata, illud non postremum est, quod apud Cælium Aurelianum, atque

alios inuenitur, nimirum circulis fieri solita curatio. Vt enim Synesium in Græcis scriptoribus non ignobilem omittam, qui in Caluitij encomio hunc in modum scribit. ἔτι μὲν οὖν εἰσὶν οἱ ταῦτα δυστυχεῖς, οἱ τοὺς καλουμένους κύκλους ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν ἀναγκαζόμενοι. Est quoque Vegetius, apud quem lib. veterinariæ artis ij. cap. vj. sæpius huiuscemodi cycli etiam in curandis brutis habetur mentio. Vt autem coniicere licet ex Cælio Aureliano cap. 1. lib. 1. de tardis passionibus, cyclus erat quidam rerum ad victus rationem aliámque curationem pertinētium stato dierum tridui potissimum ordine constitutus vsus, quem propter duos fines adhibebant, vel ad resumendas vires, & ἀναληπτικὸν κύκλον siue resumptiuum circulum vocabant: atque hic potissimum in ciborum, & exercitationum recto vsu versabatur, vt ex Galeno quoque περὶ τῆς ἀναληπτικῆς sic loquente intelligere licet: vel ad corpusculorum in sua loca reductionem, & hunc μετασυγκριτικόν, id est recorporatiuum appellabant, quem & victus ratione, & medicamentorum administratione perfici solitum ex Paulli Æginetæ cap. 63. lib. 3. colligitur: quanquam Galenus secundo de med. localib. cap. 2. doceat metasyncriticam curationem eã fuisse, ad quam aliis remediis frustra tentatis tanquã ad sacram anchoram recurrebant. nam Methodici Asclepiadem, Soranum & Themisonem eius sectæ principes sectati in ea fuere opinione sanitatem in corpusculorum apta cõmixtione, & meatuum symmetria positam esse: ægritudinem verò in eorundem à propriis meatibus recessu, & ad præternaturalem statum transitu, vnde medicamenta id præstantia μετασυγκριτικὰ nuncupata inueniuntur, quanquam hoc nomen etiam alij medici Galenus, scilicet, Oribasius,

Paullus, Aëtius, tranſtulerint ad ea remedia, quæ ſua vi humores ab altioribus partibus ad extimas trahũt, quaſi hoc quoque ſit corpuſcula in proprias ſedes atque meatus quodam pacto reducere, in quo ſanitatis amiſſæ recuperationem eſſe poſitam ijdem methodici profitebantur, vt præ cæteris hac de rè copioſè ſcribit Galenus cap.iiij.lib.iij.methodi medendi.

INTER res aliquo pacto obſcuras collocari quoque poteſt pituita epidemia, antiqua, & recens, quarum mentio habetur apud Hippocratem in lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. Caluus enim cùm videret voci ἐπιδήμιον, vocem νεώτατν, eſſe ab Hippocrate oppoſitam, eam pro vetuſta interpretatus eſt, cuius ſententiam eò minus cogor probare, quòd eodem in libro paullò infrà etiam antiquæ pituitæ, quam albam vocat, mẽtio habetur. Pituitam neſcio quam à Platone in Timæo eſſe nuncupatam recentem, ſeu nouam, cuius etiam meminit Hippocrates, nõ ignoro. Cùm albam pituitam ex recente carne eliquata, & in ampullas conuerſa fieri docens ita ſubiungit. φλέγματος δὲ νέον συνισταμένου ὀῤῥος ὕδρως καὶ δάκρυον. Non me pariter latet ibidẽ ex vetuſtiſſima carne eliquata bilem atram, ex noua autem flauam fieri ſcriptum eſſe. Verum quis auctor ἐπιδημίου φλέγματος meminerit, nunquam obſeruare mihi licuit. Itaque ſuſpicor pituitam nouam humorem crudum eſſe à Galeno vocatum: antiquam verò quam & albam medici vocant, eam eſſe, quæ alicubi firmata ſit in corpore ſicuti epidemiam, quæ huc atque illùc perlata nullibi firmam ſedem habet, ſed vagatur in corpore. in qua ſententia tum maximè confirmor, dum conſidero ab Hippocrate poſt curationem ἐπιδημίου φλέγματος eius quæ in vẽtre ſit firmata pituitæ curationem proponi Eodem in libro Hip-

pocrates curationem instituens illius hydropis quæ vitio lienis contingit, Gaditanum salsamentum commendat, cuius quoque mentio habetur apud Athenæum iij. lib. Dipnosoph. quid autem sit Gaditanum salsamentum explicatissimè docuit Oribasius cap. j. lib. iiij. collect. vbi scribit laudatissima omnium salsamenta fuisse Gaditana, quæ Sardæ suo tempore vocabantur. sic etiam Galenus iij. de alim. fac. Sardas inter salsamenta cunctis aliis prætulit. Vnde qui dubitant an Sardæ in Oceano gignantur, hanc rem ignorasse planè comprehenduntur. Apud Gades narrat Strabo pascua eius bonitatis fuisse, vt pecora caseum absque sero faciant, ac propterea cogantur opiliones præ pinguedine lacti aquam adfundere, si coagulari caseus debet.

De Arquato morbo. Erasistrati locus de Scythis. Quomodo homo possit diu sine cibo viuere, Plinij locus explicatus.

CAP. XII.

VETERVM complurium eam reperio fuisse sententiam, illis qui arquato morbo laborant, omnia crocea, seu lutea videri. Varro in Eumenidibus. Nam vt arquatis & veternosis lutea quæ non sunt, æquè vt quæ sunt lutea videntur. Lucretius in iiij.

Lurida præterea fiunt quæcunque tuentur
Arquati.

Sextus Empiricus similiter primo Pyrrhonicarum hypot. bis asserit ictericis omnia videri pallida. & Cassius Medicus Probl. 26. ita scribit. Sic auriginosi externos imaginantur colores, pro affectus in oculis consistentis ratione. Post quos etiam Galenus noster lib. primo de caussis sympt. cap. ij. & lib. de oculis

Part. 4. cap. vj. ictericis omnia tum apparere flaua, cùm tunica oculorum cornea bile rubea cũ ſanguine infecta eſt. Ceterũ neque Hippocrates, neque Celſus, neque Cælius Aurelianus, neque alij multi, imò verò neque Aëtius, neque Auic. qui diligentiſſimi in ſignis huiuſce morbi proponendis fuerunt, quidquam hac de re meminerunt, niſi quòd Auicennas lib. 3. fen. 31. trac. 4. c. primo, & Auerroës 3. col. 38. neſcio quid huiùſmodi inſinuaſſe videntur. Vt, cùm nec ipſe (qui innumeros ictericos, quorum oculi maximè flaui erãt, curaui) obſeruauerim vnquam ipſis quæ videbant, crocea aut pallida apparuiſſe, nec quenquam alium medicum intellexerim qui illud obſeruauerit: de veterum fide (quos forſan ſine experientia ſecutus eſt Galenus) parum dubitare cogor. Niſi dicere placeat hoc interdum cõtingere, ſed rariſſimè, atque tum ſolum, quãdo tunica cornea bile tota eſt ſaturata. Hippocrates in calce libri de principiis, ſeu vt eruditiſſimus Zuiggerus eum librum diuiſit in lib. περὶ αἰῶνος hęc ſcripta reliquit, εἴ τις ἐθέλει ἑπτὰ ἡμέρας φαγέειν ἢ πιέειν μηδὲν, οἱ μὲν πολλοὶ ἀποθνήσκουσιν ἐν αὐτῇσιν· εἰσὶ δέ τινες, καὶ οἳ ὑπερβάλλουσιν, ἀποθνήσκουσι δ' ὅμως. Quã ſentẽtiam quaſi digito indicans Plinius in poſtremo cap. xj. libri dixit inediam ſeptimo die non eſſe lethalem, cùm aliqui etiam vndecimam ſine cibo & potu attigerint. Hoc enim videtur etiam Hippocrates voluiſſe, homines quidem poſſe abſque potu & cibo vltra ſeptimanam durare, ſed paullò pòſt occumbere: quòd etſi cibum capiant, venter tamen eum nõ recipiat, cùm ieiunum inteſtinũ præ inanitate ſimul coaluerit: inteſtina autem exinanita in ſeipſa contrahi, ac propterea nec cibum capere nec deſiderare ex Eraſiſtrati lib. primo διαιρέσεων (cuius loci etiam alibi eſt mentio) confirma-

uit Gellius cap.iij.lib.xvj.cuius verba quoniam alibi non leguntur, atque eruditionem antiquam præ se ferunt, hic libenter subiungam, ἠογιζόμεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν· καὶ γὰρ τοῖς ἐπίπλειον ἀσιτοῦσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ, ὕστερον δ' οὐκ ἔστι. deinde paullùm infrà εἰθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἀσιτεῖν, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν, ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἧττον ἐνοχλούσης. σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ᾖ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν· ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα ᾖ, κένωμα οὐκ ἔχει. Qui verò Scythæ ad tolerandam inediam latis cingulis sibi ventrem arctè ligarent, non satis compertum habeo: cùm Hippocrates in lib.de Aëre, aquis, & locis, memoriæ mandârit Scythas corpora fluida ac lata habuisse, quòd corpora fasciis non ligarent vt Ægyptij. Nisi dicamus id ab Hippocrate de quotidiano Scytharum vsu proditum, vt verisimile sit, cùm ipsi alioquin non præcincti incederent, tempore famis sustinendæ cinctos incedere consueuisse. Et quanquam Hieronymus Cardanus de infantibus, quòd fasciis non stringerentur apud Scythas, locutum Hippocratem velit: ego tamen id sentire non possum: cur potiùs Ægyptiis compararet, quàm aliis nationibus, quarum plertæque infantes fasciis ligare in more habuerunt. Vtcunque sit, à plerisque veteribus testatum inuenio, non defuisse qui sine vllo cibo pluribus diebus vitam traduxerint. Id enim in primis ex Aristotelis sententia affirmauit Olympiodorus in com.ad Phæd.Plat. Plutarchus quoque viij. Sympos. 9. Tymonis auiam memorat consueuisse singulis annis per plures menses in Ciliciæ cauernis absque vllo cibo latere. Albertus Magnus lib. vij. de anima & ipse refert se vidisse

melancholicum quendem, & mulierem, qui pluribus ſeptimanis ſine cibo vixerunt: ne in medium adferam quod tempeſtate noſtra de puella Germana, quæ duobus annis ſine cibo vixit, à compluribus literis conſignatum & diſputatum eſt. multa quoque huiuſmodi naturalia exempla recenſuit Gregorius Lilius Geraldus in lib. dialogiſmorum. Neque verò hoc prorſus à ratione alienũ mihi videtur: quoniam vt animalia hieme latentia nihil edunt, & tamen ſuperuiuunt, tum quia extrinſecus occluſo corpore nulla fit euaporatio, nulla penè inteſtini humoris conſumptio, tum quia magna in ipſis anteacto tempore accumulata eſt crudorum ſuccorum copia, quæ ad ſuſtentandam pluribus diebus vitam ſola ſufficere queat. Sic non inconuenit reperiri poſſe homines, qui hiſce de cauſſis & viuere diu valeant, & carere cibo externo, cùm internum habeant. Vt verè miraculum fuerit Chriſti ſeruatoris noſtri, & Moyſis ieiunium. quorum corpora quòd eſſent ſana, & quàm temperatiſſima, naturali ratione quadraginta totos dies ſine cibo minimè ſuperuiuere potuiſſent. Quod autem Plinius ibidem ſcribit, vnum hominem perire inexplebili ſemper eſuriendi (malim eſuriendo) auiditate non admodum intelligo: niſi appetitum caninum à medicis appellatum ſoli homini lethalem eſſe velit. nam etſi canes, aliáque complura animalia eo famis genere tententur: haudquaquam tamen ab eo vt homines iugulantur. Nam Galenus iij. cap. vj. de locis aff. ſeleucidas aues in Aſia eſſe ſcribit, quæ locuſtas iugiter edant, eáſque celeriter excernant. Quod vitij genus aliis quoque animalibus eſſe naturale perhibet, vt hac ratione inter brutorum morbos à veterinariis minimè hic recenſeatur.

Locus Hippocratis & Galeni examinatus. Qui brocci. Loca Plinij expensa. CAP. XIII.

Hippocrates iij. sect. vj. Epidem. Tex. 28. hoc oraculum scriptum reliquit ὀλιγοσιτία ἄκοποι ἄδιψοι, quo antiqui interpretes sapientissimum senem nihil aliud docuisse arbitrati sunt, quàm eos qui modicè cibos capiunt, neque siti neque lassitudine admodum tentari. Horum autem sententiam ea ratione in commentario refutare conatus est Galenus, quòd etsi cibi parcitas pituitosis naturis, atque sanguine optimo præditis conferre possit: minimè tamen eam omnibus vtilem esse, præsertim verò biliosis & indigentibus, ab ipsomet Hippocrate in lib. de ratione vict. acut. proditum est. Atqui si magnam Aphorismorum Hippocratis partem expendamus; paucos omnino inueniemus, in quibus sententia ex toto vera comperiatur: vt aliqui etiam sint, qui vix in vno vel altero veritatem habeant, quemadmodum ipsemet Galenus longo sermone testatum fecit 2 aph. 11. 6. aph. 31. atque alibi sæpe. Quare veterum interpretatio mihi multò magis probatur, quàm Galeni dicentis, in ea sententia Hippocratem nos monere voluisse, vt in omnibus quæ agimus cibi parcitatem sitis atque lassitudinis carentiam proposita habeamus. Etenim gladio quo in alios vsus est, feriri potest: nimirum haudquaquam cunctis commodum esse, vt cibo parco vtantur, cùm multo calore natiuo præditi; multum quoque cibum (vt ait Hippocrates) requirant. Accedit & illud, huiusmodi sententiam atque phrasim illi comparem esse 6. epid. comm. iiij. tex. 28. Ἀχεύτια βεῤῥὸν, τὸ ὕδωρ βεῤῥόν, quam non alio modo interpretandam esse voluit Galenus quàm

hanc veteres exponebant. Id itaque ſtaruatur, cibo parcè vtentes neque ſiti neque laſſitudine vexari, quòd facta modici cibi recta coctione atque diſtributione, totius corporis partes irrigẽtur, alantúrque: ſicuti, qui nimio cibo vtuntur, in coquendo laborantes, ſimul ſitiunt & veluti onere grauantur. Vnde malè Lucretius in iiij.

Nec refert quidquam quo victu corpus alatur,
Dum modò quod capias concoctum didere poſsis
Artubus, & ſtomachi humectum ſeruare tenorem.

Malè etiam Celſus in ſuæ medicinæ initio, ſemper multum eſſe edendum dum modò concoquatur, conſulebat. A ſiti ad labia in potus vſum & ipſa à natura excogitata tranſeo. Nam labeones inuenio veteribus appellatos, qui vtraque labia tùmida & prominentia haberent: Broccos verò, qui ſuperius tantum. In gloſſario vetere Brochus ὁ τὸ ἄνω χεῖλος ὡδηκώς Quare Plinium lib. 11. cap. 37. ita intelligendum, labra à quibus Brocci labeones dicti. Iam verò Broncos alios eſſe perſpectum eſt, tum ex Nonio in voce Bronci, tum ex Varrone 2. de re ruſtica, qui ambò tam dentes prominentes & inflexos, quàm eos qui huiuſmodi dentibus ſunt, Broncos vocant: ob quod paullò infrà apud Plinium (vbi de equorum ætate ex dentibus cognoſcenda loquitur) broncitatem, non bronchitatem legendum puto. Simplicitatem Plinij in eodem capite quin detegam facere non poſſum, qui dentibus ex eo virus quoddam ineſſe probat, quòd ex aduerſo nudati, nitorem ſpeculi hebetent. Etenim id minimè vlla virulentia faciunt, ſed quia vbi nudantur, halituoſus ſpiritus ore, per dentium interſtitia manans, atque ſpeculo denſo alλidens concreſcit, humorque factus ſuperficiei obducitur: vnde imagi-

nes minimè puræ amplius reddi poſſunt, donec humor ille detergatur. Illud verò ibidem obſcurè ab ipſo ſcriptum eſt, cùm ita ait. Sed in felle nigro inſaniæ cauſſa homini, morſque toto reddito. Nam bilem flauam incendio viſcerum combuſtam atque nigram redditã ſcio & maniam & necem inferre: ſed vt ſola eius portio hęc omnia facere apta eſt: ſic minimè tota vnquam comburatur & atra euadat. ſed forſan pro, toto reddito, voluit Plinius id intelligere quod medicorum filij docent, nempe vomitus, & egeſtiones nigras eſſe exitiales.

Locus Ariſtotelis explicatus de pinguibus corporibus. Tertulliani locus declaratus de fungo auriũ, & emendatus. De fungo lucernarum Cornarij error.

CAP. XIV.

ARiſtoteles quinto cap. eius libri quem de breuitate & diuturnitate vitæ inſcripſit, cùm cõditiones humidi illius quo vita viuẽtibus prorogatur, proponeret, primo loco conſtituit eius firmitatem, vt nimirum difficilè exſiccetur, atque eapropter τὰ λιπαρὰ ἄσηπτα. i. pinguia putredini minùs ſubiecta eſſe, cùm aẽre qui minimè putreſcit plena ſint, explicatiſſimè ſubiunxit. Quoniam verò vſu quotidiano compertũ eſt carnes quò ſunt pinguiores, eò celerius putreſcere, ac ipſemet Ariſtoteles ij. de part. animal. cap. v. animalia quæ pingueſcunt, citius ſeneſcere, atque ſubinde (quod Hippocrates quoque in Aphoriſmis memoriæ prodidit) interire teſtatus eſt, interpretes magnopere laborârunt, vt ſummum philoſophum à falſi crimine vindicarent: ſed neminem adhuc qui ſit eius accuratè mentem aſſecutus, mihi legere con-

tigit; itaque statuendum est ante alia vocem hanc λιπαρὸν, qua vsus est Aristoteles, apud omnes probatos scriptores non quæuis pinguia significare, sed ea tantummodò quæ oleosam pinguedinem habent. id & ipsemet manifestè significauit, cap. ix. lib. iiij. meteorolog. vbi cùm fuligines ἐκ τῶν πιόνων, nidorem verò ἐκ τῶν λιπαρῶν manare dixisset, in fine tandem capitis ait, olei & oleosorum omnium esse nidorem, vt manifestum sit nomine λιπάρων. ab ipso oleum oleosáque corpora comprehendi: iam verò oleum nempe aëre plenum à putredine liberum esse omnes illi sciunt, quos simul etiam non latet, oleum vltra centum & plures annos durare, aliáque corpora sibi immersa imputria conseruare. Quòd si etiam arbores, quas oleosas Plutarchus vj. probl. ij. Sympos. atque alij complures scriptores nominant, expendamus: vt est Larix, pinus, cupressus, cedrus, quis nescit omnium viuacissimas perpetuò frondentes, minúsque aliis putredini obnoxias esse, quinimò & oleam ipsam viuacissimam esse, vltráque ducentos annos durare, Plinius exemplis propositis narrat in extrêmo cap. lib. xvj. cedriam quoque, quæ est cedri arboris oleum, vt tradit Galenus iiij. de simpl. med. à putredine corpora tueri omnes sciunt: vt facilè à contradictione Aristotelē vindicare liceat, si vbi pinguibus viuacitatem attribuit, de oleosis eum loqui statuamus: de aliis autem, quando pinguia facilè putrescere atque mori scribit. Oleosorum mentione inuitor, vt hoc in loco aliqua proferam de fungo aurium, cuius meminit Tertullianus, cap. x. lib. de spectaculis, hunc in modū. (Tales enim cicatrices cęstuum & callos pugnorum, & aurium fungos à Deo cum suo plasmate accepit.) Est itaque eo in loco fungus (vt ego puto) genus id

tumoris laxi, qui à Græcis vocatur ἧλος siue clauus seu abscessus, quíque sicuti fit ab humoribus crassis in parte carnosa collectis, ita quoque fit ex contusa carne in ichorem pituitosum resoluta; huiusmodi namque tumorem in olea arbore fungum vocari perhibet Plinius lib. 17. cap. 24, quem puto imitatum Tertullianum vocasse fungum eum tumorem, qui dum loci circa aures vehementer percutiuntur, ex contusa carne vel pituita eò attracta producitur, eò quòd mollitie tumida fungi laxitatem & figuram æmuletur. Nam & ob eiusmodi similitudinem homines bardos & stupidos vocari à Plauto fungos, ab aliis pulmones scimus. quemadmodum etiam Virgilius vocauit fungos recrementa circa accēsam lucernam ad fungi formam concreta, vt irridere liceat Cornarium, qui in fine lib. iij. comm. med. turpiter existimauit Plinium lib. 18 cap. vltimo, & lib. 28 cap. ij. de huiusmodi fungis loquentem, de terrestribus fungis locutum esse, quasi illis veteres pro lucernarum ellychniis vterentur, & de iis sermonem faciat Plinius, quem etiam lippis notum esse potest, de recrementis circa lucernas concrescentibus verba facere. sed etsi hæc de fungo aurium ad Tertulliani locum probari queant, illud tamen dubium esse potest, an aurium legendum sit; quòd antecedētibus verbis instrumenta malo iungentibus minimè ea vox videatur commoda; vnde forsan loco, aurium, præstaret, rudium, legere: etenim cōstat ex Suetonio in Caligula cap. 32. & Lampridio in Cōmodo gladiatores rudibus, id est ligneis virgis depugnare consueuisse, quarum percussionibus fungos seu tumores inducere solitos fuisse rationi consentaneum est.

De herba ad venerem faciente. De quibusdam venenis. Error Galeni de plumbi natura. Plumbum oculi vitium apud Plinium. Quid sit paralysis, & phthisis Tertulliano. CAP. XV.

QVI rerum Indicarum, & earum præsertim quę orbe veteribus etiam nō ignorato, sed à recentioribus saltem indicato obseruantur, historias memoriæ prodiderunt, inter alia referunt eas gẽtes herbæ cuiusdam Amsiam appellatæ vsu mirificè ad Venerem exercendam potentes fieri: quam qui existimarunt opij succum esse, eos longè à veritate recedere arbitror, quòd Venus calore cōstet, opium autem frigidum sit. Sed cùm animaduertā Theophrastum scriptorem naturæ rerum insignem, cap. xx. lib. ix. de plantis fecisse mentionem cuiusdam Indi, à quo herba adlata tam esu, quam solo genitalium tactu alios duodecies in die, ipsum verò etiam septuagesies venere vti præstabat, & Indicam historiam esse veram, & Theophrasti ætate, & ab Indis nouiter detectis huiusmodi herbam mitti consueuisse puto. quod verò herbæ genus esset, vt eo tempore minimè cognitum fuit, ita quoque ignorari non est admiratione dignum. Narrat idem Theophrastus propositi libri, cap. xv. & xvj. tanquam rem nouam & ferè miram, inuentam esse venenosam radicem, quæ diei spatio homines interimeret. Aliam verò esse apud Scythas, quæ statim gustata interimat. At multò admirabilius est, quod Ioānes Leo in calce septimę partis descriptionis Africæ retulit, nempe in Nubia venenum nasci, cuius si granum decem viris prębeatur, quarta horæ parte omnes interire, si verò vni tantum tradatur, statim mori, atque illud vendi aurëis cētum

pro qualibet vncia. Neque illud silendum est, cuius meminit Nicolaus Florentinus trac. iiij. serm. iiij. cap. vj. & trac. iij. eiusdem serm. summa ij. cap. ix. Franciscum Ordelafum Foroliuij patriæ meæ capitaneum habuisse veneni genus, quod solo odore mortem inferret, & quo supra candentes prunas iniecto omnes circũiacentes statim necarentur. Vtrum id metallum, vel quidpiam aliud esset, non est facile diuinari. Certè de metallis adiicere lubet, ipsorum naturam, atque generationem ab Aristotele iij. & iiij. meteorol. traditam Galenum ignorasse, qui præterquàm quod apertè illud de hydrargyro ingenuè fateatur, viiij. de simpl. in plũbi tractatione satis apertè indicat, vbi cùm in plumbo multam aqueam substãtiam, & aëriam, cum pauca terrea ponat, quis non videt ipsum & philosophi rationibus, qui metalla omnia ex vaporibus humidis & siccis, ac propterea ex aqua & terra optimè percoctis & commixtis constare ostẽdit, nec non sensui grauissimum esse plumbum non ob aliud quàm ob aquæ & terræ copiam sine aëre attestanti contradicere? Neque verò argumenta quibus nititur Galenus vllo pacto absurdam huiusmodi sententiam confirmant, quòd vel nugæ sint plumbum augeri, & mole, & pondere sub dio positum, vel id si verum sit, ex eo proficisci, quòd superficies plumbi ab aëris ambiẽtis diuturna actione corrumpatur. cuius corruptionis merito pars terrestris, quæ magis ab humida castigabatur, veluti valentior effecta maius de se pondus prodit, vt pari ratione etiam eos vehementer errare conspiciatur, qui argentum quod motu illo intestino agatur, aëreum esse autumant, cũ nihil aliud sit quàm succus aqueus, & terreus optimè percocti atque commixti, quibus

inclusus arctissimè aër, cùm exire nequeat, perennem illum motum agit, etsi ob aquæ, & terræ copiam grauissimum esse manifestè appareat. Cæterum quid sit illud oculi vitium, quod plumbū vocari, atque molybdænæ herbæ facultate curari memoriæ prodidit Plinius c. 13. lib. 25. nōdum mihi satis compertum est, etsi in libro illo Galeni nomine Isagoge inscripto, pl' centum viginti oculorum morbos legerim: posset tamen aliquis suspicari, nisi vel locus mendosus sit, vel æquè morbus, atque herba ignota sint, forsan plumbum Plinio significare id genus suffusionum, quod coloris plumbei est, quódque medici sanabile faciūt. Si enim molybdęna, vt nonnulli suspicantur, persicaria sit, ea sanè discutēidi potestate mirificè valet. qua in curandis sine manu suffusionibus opus est. Oculi vitia mihi ad memoriam reuocarunt glossatorum Tertulliani lapsum, qui vbi 15. cap. x. lib. de anima scribit, Paralysis mentē prodigit, phthisis seruat, existimarunt nomine phthisis oculorum ægritudinem ita vocatam intelligere. Nam paralysis quæ passim apud medicos partis alicuius corporis resolutionem significat, & in qua rarissimè mens offensa est, Tertulliano nulla alia est, quàm apoplexia nuncupata, quæ cùm totius corporis paralysis, seu (vt Hippocratem & alios appellasse monet Cælius Aurelianus, ac ipsemet Galenus secundo de symp. causis cap. secundo appellauit) resolutio sit, proculdubio vt sensum, & motum ex toto aufert, sic mentem prorsus perdit: paralysis verò nomē id quoque antiquitus designasse, locupletissimum testem & Tertulliano paullò vetustiorem habemus Cornelium Celsum, qui cap. xxvij. lib. 3. monet sui ipsius ætate etiam tum paralysim significasse apoplexiā. Phthisis autem vocabulū

ita simpliciter prolatum nihil aliud quidpiam inuenio vnquam significasse, quàm ex pulmonis vlcere, febre, aliáve occasione totius corporis consumptionem, in quo exitiali morbo corpus paullatim deficere, mentémque inconcussam seruari quotidiana experientia vberrimè docet.

De Melancholia Cicero notatus. De Veterno Plauti notata quædam. Quid fuerit suspirium quo laborauit Seneca.

CAP. XVI.

M. Cicero iij. Tusculanarum quęst libro hæc memoriæ prodidit, Græci autem maniam vnde appellent, non facilè dixerim: eam tamen ipsam distinguimus nos melius quàm illi. hāc enim insaniam, quæ iuncta stultitiæ patet, latius à furore disiungimus Græci volunt illi quidem, sed parum valent verbo: quem nos furorem, melancholiam ipsi vocant: quasi verò atra bili solum mens, ac non sæpe vel iracundia grauiore, vel timore vel dolore moueatur. In quibus primum licet mirari, quomodo tantus scriptor de manię nomine illud ignoret, quod neque nesciant grammaticorũ pueri: deinde cur dicat Græcos melancholiam vocare, quem Latini furorem appellant. Hippocrates enim & reliqui Cicerone priores medici, tantum abest, vt melancholiæ nomine intellexerint furorē à Latinis appellatum, vt potius apud ipsos μανία nihil aliud sit quàm ipsissimus furor. quod etiam glossæ veteres satis apertè significarunt. Iam verò melancholia & mania tametsi vtraque delirium definiatur absque febre, id tamen interest, quòd melancholia à frigidis humoribus fiat, remissúmque delirium sit: mania verò & vehemens mentis commo-

tione,

tione, & à calidis & acribus humoribus efficiatur, quæ omnia furori latinorum conuenire nemo non intelligit, quamquam non inficior ſemel Hippocratem xxi. lib. ſexti Aphor. maniam pro melancholia vſurpaſſe. Plautus in Menechmo introducit medicum vocatum, vt Menechmũ curaret, qui priuſ quam eum adeat, ſenem interrogat, quo morbo is teneatur, num laruatus ſit, an territus, num eum veternus, an aqua intercus teneat: Vbi nemo fere eſt, qui pro veterno lethargum non intelligat. Ego vero cùm videam Cornelium Celſum vbi de lethargo agit potius Græco vòcabulo delectari quam veternum nominare, fit vt putem minimè à latinis ſic eum morbum fuiſſe vocatum, & ideo pro veterno eam poſſe intelligi hydropis ſpeciem, quæ ἀσκίτης à Græcis vocatur, quæque ab aqua intercute in eo diſtingui poteſt, quod licet à Celſo omnia hydropis genera aquæ intercutis nomine vocentur, tamẽ ſic propriè videtur appellanda eſſe ea ſpecies, quæ hypoſarca dicitur, eo quòd inter carnem & cutem ſit aqua collecta. Vel id ſi non placet phtiſim interpretari quoque licebit. Nam in gloſſis antiquis ſic ſcriptum inuenitur ὑδρωψ. Intercus, aqualis, veternum, & rurſus veternoſus, φθισικὸς ὑδρωπικὸς. Feſtus etiam teſtatur Catonem veternoſum appellaſſe hydropicum vbi dixit. Veternoſus quamplurimum bibit, tam maximè ſitit. Apuleius pro phtiſi accepit lib. x. hiſce verbis: Totumque corium veterno, atque ſcabioſa macie exaſperanti, & lib. x. vbi ſcribit. Furcifer iſte venenum præſentarium cõparare ſollicitus, centúmque aureos ſolidos offerens pretium me non olim conuenerat, quod ægroto cuidam dicebat neceſſarium, qui morbi inextricabilis veter-

no vehemẽter implicitus vitę se cruciatui subtrahe-re gestiret, nisi postremo hoc loco pro veterno po-tius torporẽ quẽdam interpretari lubeat, quemad-modũ etiã plerosque optimos latinitatis auctores inuenio eos veternosos appellasse, qui in agẽdis re-bus segnes, quasi somnolenti sunt. Sic. n. Cice. veter-nũ reipub. dixit, & Tertull. lib. de pallio veternũ se-gnitiẽ vocat hisce verbis. Atqui nullis vitiis adulor, nullis veternis parco, & lib. de anima c. 18. veterno-sum Platonis sermonẽ dixit. In Eunucho Terentius senẽ torpidũ & segnẽ veternosum appellat. Plinius quoq; in initio c. 17. li. 28. clarè lethargicos à veter-nosis distinguit. Anhelitus difficultatẽ grauissimam quã græci ὀρθοπνοίαν vocant, primus Seneca latino nomine donasse, eãq; suspitiũ appellasse videtur 57. epist. quo deinde etiã in brutis vsi sunt veterinarij medici, sed cũ is malũ suum quod sic vocauit, intra horã desinere cõsueuisse tradat, certũque sit orthop-næã multò diutius protrahi, valde sum anceps, quæ propriè illa fuerit ægritudo, nisi tamẽ dicere placeat fuisse quidẽ ipsissimam spirãdi difficultatẽ, sed in ea suffocationis periculũ haudquaquã plus hora duras-se, quãquã & cordis palpitationẽ fortasse quispiam fuisse existimauerit, quòd in ea nõ modo grauissima anhelãdi difficultas, quasique suspiratio adsit, verũ etiã suffocationis periculũ vsq; adeo pręsentaneũ, vt nisi intra spatiũ horę prorsus finiatur, omnino exitiũ adferat, quis. n. ait ipse diu expirat? Cur autẽ medici morbũ hũc mortis meditationẽ vocauerint, nõ satis assequor, nã qui id de philosophia scripsit, aptè qui-dẽ locut⁹ est, at de anhelitus difficultate, aut si mauis palpitatione cordis, in quibus vix cuiquã mẽs super-est, idẽ asserere præter rationẽ & vsum esse videtur, vnde forsan melius dixissent exercitationem, cùm

(vt in antecedentibus verbis ait Seneca) huiusmodi ægritudo nihil aliud sit quàm animam agere.

Quis sit panis lotus Galeno. Et aquaticus Plinio. Quid Scribonio lotum vomitorium. CAP. XVII.

QVis sit ἄρτος πλυτὸς seu panis lotus cuius meminit Gal. v. c. li. i. de ali. fac. cũ nuspiã ab ipso clarè indicatũ habeatur, iure & de eo & de ipsius apparatu à rectè faciẽdę medicinę studiosis nõnullisquęri video. Nã eiusmodi panẽ haud fuisse certũ quoddã genus, sed potius quãdã cõis iã conflati præparationẽ phrasis & verba ipsiusmet Gal. abũdè docere possunt. Siquidẽ τὸ πλυτὸν ἄρτον κατασκευάζειν minimè de eo qui cõficiatur nouiter, sed qui iãpridẽ factus quoquo pacto pręparetur accõmodatè dicitur. Adhæc reddere panẽ minus nutriẽtẽ, minus obstruẽtẽ, ex terrestri aëreũ, leuẽ, & aquæ instar suberis supernatãtẽ, cuiusmodi loquitur Gal. nequaquã ei cõgruit, qui nouũ cõponat genus panis, sed qui iam factũ mutet, & paret, vt hinc persuasũ habeã panẽ lotũ fuisse certe eũ qui in cõi habebatur vsu, at lotione permutatũ, ob eãq; nouis & diuersis cõditionib. donatũ. Verũ qua ratione lauaretur, puto Orib. c. vlti. lib. 4. collect. ex Antylli sententia docere voluisse, vbi mõstrat fieri cõsueuisse ex medulla triticei panis fermẽtati, atque hesterni trita deinde assata, atque tãdiu in calente sæpiusque mutata aqua immacerata, donec in tumorẽ eleuetur, ac totũ fermentũ euanescat. Hoc quoque Auic. Gal. seu potius Oribas. interpres li. 2. tract. 2. c. 572. vbi de abluto pane loquitur indicare voluisse videtur, etsi illud minus exactè præstiterit, ac vel ab ipso, vel ab illius interprete nõ leuiter sit peccatum, cùm Gal. aquæ eiusmodi panẽ supernatare dicentem interpretatus sit, perinde ac dixerit in stomacho eũ supernatare. Hũc eundẽ esse

vl. a Joh. Bap. ...

panem aqua madentē apud Celſum cap. xiix. lib.ij. & apud Plinium lib. xxij. cap.xxv. vt exiſtimem eo potiſſimū impellor, quòd imbecillimis eduliis hoc eſt minimum nutrientibus, quemadmodū Galenus adnumerat, nec non leuiſſimū cibū faciunt. Itaque non obſcurum cuiuis eſſe poteſt multū intereſſe inter panē lotum, & Parthicum ſeu aquaticum à Plinio lib.xviij.cap.xj.commemoratum, cui ſi noſtrū quodpiā panis genus ęquiparari poteſt, illud ſanè erit, quod hodie pleræque nationes præſertim Germaniæ maximè ſpongioſum, & leuiſſimum parant, ac buffettū populari vocabulo cōplures Italici vocāt: hic etenim inaniſsimus, & propterea leuiſsimus eſt, ſimúlque ab ipſo aqua trahitur. Horū duorum generū cur Athenæus lib. 3. dipnoſ. in prolixa illa panū propè omnium enarratione nihil meminerit. Puto cauſam fuiſſe partim quia ignorauit vt noua, partim quia potius ad medicū, quàm ad ipſum pertinebant. Scribonius Largus auctor antiquiſsimus & à Galeno interdū citatus in ſuo de med. libro veneni opij curationē tradens vomitū faciendum eſſe mandat pinna, vel loro vomitorio: Quid autē fuerit lorum vomitoriū à nemine vſpiā traditum mihi licuit hactenus inuenire: quæ verò mea ſit ſuſpicio paucis docebo. Nonius Marcellus exponens quæ fuerit nautea veteribus, cuius non ſemel facta eſt mentio Plauto inquit eā fuiſſe aquam de coriis, vel quod eſt verius, aquā de ſentina. Atque Feſtus eandem eſſe ait herbam granis nigris qua vtuntur coriarij, ſic vtramque vocatam, vt vero ſimile eſt, à nauſea, quæ ab ipſis excitatur. Modo ex ambobus hiſce ſcriptoribus colligo coria huiuſmodi aqua, & herba tractata, non minus atque herbam ipſam

& aquam præ odoris, & gustus grauitate nauseam, & vomitum concitare potuisse, proptereaque lora ex ijs facta vomitoria esse nuncupata, quòd instar corrigiæ, & pinnæ in os demissa tetro illius herbæ. & aquæ odore ac sapore infecta vomitum facilè cierent.

De ructu nonnulla notata. De vomitu Plinii error. De singultu Aristoteles notatus. Cap. xviii.

ARistoteles xxxxiiii. probl. sect. x. solũ hominẽ ructare, iumenta verò crepitum ventris edere cornigera, & aues neutrum facere caussis cuiusque additis apertissimè docuit, quod si verum est, mirari possumus cur Columella cap. vi. lib. vi. & Vegetius lib. veterinariæ iii. cap. iii. omnia ferè à Columella verbotenus mutatus dixerint inter alia signa bouis cruditate ventriculi laborantis esse crebros, quos emittit, ructus: nisi dicere placeat vel sonitus, quos faciunt crudi boues, nequaquã veros esse ructus, sed similes, vel Aristotelem intellexisse de iis, quos alioqui sana corpora edunt, Columellam verò & Vegetium de morbosis esse locutos, quasi belluæ dum sanæ sunt nũquam ob rationes ab Aristotele adlatas ructẽt, sed vnus homo: Illud & hoc loco notare placet, quod scriptũ est à Galeno in com. ad iiii. lib. Hippocratis περὶ διαίτης ὀξέων nimirum ad prouocandos in flatuosa ventriculi ægritudine ructus Sabinum Hippocratis interpretem mandasse, vt ex vase oris angusti potetur, quod qua ratione moueat ructus non est facile intelligere, nisi sit, quia qui ex vase huiusmodi potant, frequenter œsophagũ & laryngem moueant, vnde ventriculus quoque aliquo pacto motus flatum expellat: vel quia sic bi-

bentes diu in hauriendo ſpiritum contineant, ob quod calor & expultrix facultas excitata flatuoſos halitus vehemẽtius extra propellant. Quoniã verò ructui non prorſus diſsimilis vomitus eſt, licet hoc in loco Plinij erratũ indicare, qui lib. xi. cap. xxxvii. de inteſtinis ſermonem faciens, canes ſcripſit ea habere ſuperna parte latiora, inferna autem anguſtiora, & propterea ſolos inter bruta vomere, quia repleto propter anguſtias ſupprimitur cibus, quod accidere non poteſt iis, quorũ ſpatioſa laxitas in inferiora tranſmittit. Nam preterquam quòd Columella, Vegetius, aliique veterinarij, & ſues, & iumẽta vomere docuerũt, quotidiana etiam experientia monſtrat feles domeſticos frequentiſsimè vomere, ne Ariſtotelis à quo Plinius diſcere poterat, teſtimoniũ producãt, qui non ſolùm libro de hiſt. animal. viii. cap. v. hyænã ſcripſit canes aliaqúe animalia venari hominis vomitionem imitando, verumetiã in fine lib. ix. de hiſt. animal. ſcripſit ea animalia eſſe fluentioris alui, quibus crura longiora ſunt, ad vomitum autẽ propenſiora, quæ latum pectus habẽt idqúe tum in quadrupedũ genere, tum in auiũ, tum etiam in hominũ ita eſſe magna ex parte compertũ haberi: Vomitui nõ prorſus abſimilis motus eſt ſingultus, quẽ eſſe oris ventriculi peculiarẽ paſsionem nemo medicorũ ignorat, vt valde deceptus ſit Galeni interpres quidam, cũ lib. ii. de Sympt. cauſsis vocem κατὰ ςμαχόν interpretatus eſt, ſecundum gulam, non autẽ ſecundum os ventriculi, quemadmodum antiquus interpres trãſtulit, quare niſi dicamus Ariſtotelem pro ſingultu non hunc affectum, ſed alterum & pueris, & mulieribus plorantibus familiarẽ intellexiſſe, de quo latini ſcriptores creberrimè lo-

quuntur, vt Catullus.

Frigidulos vdo singultus ore cientem

Sanè pueriliter errasset, cũ xxxiii. partic. prob. i. dixit in partibus spiritui trahendo dicatis singultum oriri.

An veteres habuerint ocularia. Quid Galenus tractauerit in libro an grammaticus possit esse criticus? Loca Plinii & Senecæ dubia. Cap. xviiii.

EA est omnium artiũ conditio vt quod olim dixerit Aristoteles in Rhetoricis, fore vt in dies veterum artificum inuentis noua adiicerentur, id quotidie & in medicina, & plerisque aliis cõspiciamus. Nam ocularia vitrea vulgo nũcupata, quibus hebetes visiones mirificè homines adiuuãt, certũ est veteribus omnibus ignota fuisse, quando non solũ prisci medici, aut perspectiui, ad quos maxime eorum facultatẽ cognoscere pertinebat, nihil de ipsis memoriæ prodiderunt, verũ etiam nullus alius scriptor reperitur apud antiquos, qui huiuscemodi instrumenti debilẽ visum habentibus vsque adeo necessarii vtilis, ac tẽpestate nostra vulgatissimi vllam fecerit mentionem, quo vno argumento vti soleo aduersus Thesaurorum latinorũ confarcinatores, qui conspicilium, siue conspicillum apud Plautum idem esse quod ocularia nostra persuadere conati sunt, prẹterquã enim quod minimè rationi consentaneũ est, id instrumentũ si antiquitus innotuisset, medicos in primis in curãdis visionum debiliũ affectibus debuisse tantũ remediũ alto silẽtio prẹterire, neque etiam perspectiuos similiũ affectuũ rationes silere est & Nonii testimoniũ, qui cõspicilliũ appellatũ docet locum, vnde aliquid clanculum conspici posset, quẽ fieri consueuisse vitro obductum, per

quod videre & non videri liceret, vt nunc in fenestris frequẽter vſurpamus, mihi veri ſimile ſit, atque hunc in modum forſan intelligendus eſt Plautinus locus, vbi hæc verba ſcripta erant, cedo vitrum, neceſſe eſt conſpicilio vti: Quanquã autem inſtrumẽtum vitreũ oculis infirmis accommodatũ antiquis medicis ignoratum fuiſſe tutò aſſerã, haudquaquã tamen ita nouum inuentum eſt: vt prorſus auorum noſtrorum parentes illo caruiſſe exiſtimẽ, cùm & Gordonius, qui paulò minus abhinc tercẽtis annis claruit, in cap. de viſus debilitate, necnon Guido Gaualliacus ipſo quinquaginta annis iunior eodẽ in cap. oculorum, quæ ſenes ad conſpiciẽdas minutas litteras adhibẽt manifeſtè meminerint: Galenus eo in libro vbi de propriis cõmentariis tractationem habet, inter alios adnumerat vnum hoc titulo εἰ τὶς δύναται κριτικὸς εἶναι γραμματικὸς Curioſi verò nimis quã par ſit rerum Galeni dubitare ſolent, quiſnã ab ipſo in eo libro diſputaretur, iccirco vt his quoque aliqua ex parte ſatisfiat, ſciri opus eſt, Galeni tẽpeſtate Pyrrhonicã ſectam magnopere viguiſſe, atque ob id eũ multa ex eiuſce generis doctrina deprompſiſſe, quemadmodũ inſpicere licet, ſi quis in ipſius monumẽtis diligẽter ſit verſatus. Iã verò vt eſt apud ſextũ empericũ lib. j. aduerſus Mathematicos cap. 7. grãmaticũ à critico differre putatum eſt, haud ſecus atque miniſtrum ab architecto, cùm criticus omnis logicæ peritus haberetur, grammaticus verò linguarum interpres, quoniam autem complures (vt idem Sex. docet cap. viii) tribuebant etiam grãmatico poſſe conſiderare, quæ ſunt in poëtis, & aliis ſcriptoribus dũ interpretantur obſcura eorum dicta, ſimulq; iudicare quæ ſunt bona, & mala, quę

germana & ſincera, quæque adulterina, ea propter veriſimile videtur Galenum ibi diſputaſſe, vtrum hoc ſit verum poſſe grammaticum hoc agere, an potius ad criticum pertineat. Multa ſunt à ſcriptoribus memoriæ mandata, quæ cum ratione euidenti caréant, firmaque experientia iis minimè atteſtetur, mihi ſemper ſuſpecta fuerunt. Ex quibus duo hoc in loco commemorabo, vt lectores cogitent, an ipſi vel rationem, vel experimentum pro ipſis inuenire queant. Vnum eſt quod ſcribit Plinius, ſerpentes vbi hominem percuſſerint, minimè amplius à terra recipi: alterum eſt à Seneca proditum lib. nat. quæſt. ii. cap. xxxi. & liij. nempe animalia venenoſa vbi à fulmine tacta ſunt, verminare, cum prius nunquam vermes faciant, & vinum à fulmine congelari, cumque ad priſtinum ſtatum redit, ſi potetur ab homine, eum dementare, & exanimare. Scio enim mira eſſe quæ faciunt fulmina, ſed cùm maxime calidum & ſiccum ſit, quo modo congelare vinum poſſit, facile probari non poteſt.

Homines lupos, & ex foeminis mares fieri quo modo verum ſit. Quid ſit mori per ſapientiam apud Plinium, alius Plinii locus indicatus.

Cap. xx.

ETſi Herodotus Melpomene Neuros populos quotannis lupos fieri, ac deinceps homines redire ſeſe credere neget. Platoque vii. de Repub. fabulam eſſe fateatur, qua confictum eſt Lycaonem & Parrhaſium Arcadas in lupos degeneraſſe. Id tamen cum à pleriſque auctoritatis magnę Scriptoribus Pomponio Mela, Solino, Euſtathio, Varrone, Pauſania, Plinio, Ouidio, Agellio, Auſonio, Augu-

ſtino, tum de Neurorum gente, tum de aliis inueniã proditũ, ſit vt in hanc ſententiam veniam huic adeo decantatæ narrationi, aliquid vero ſimile eſſe coniunctum, nimirũ eiuſmodi homines & gẽtes ea melancholię ſpecie laboraſſe, quã medici græci lycantropiã barbari & latini inſaniã lupinã appellãt, quã ue ſi interdũ aliqui tẽtentur, ita ſeſe lupos eſſe imaginãtur, vt ſyluas oberrent, nocte vagentur, clamẽt, percutiant, aliaque luporũ opera edant, quibus vulgares inducti poſtmodũ eos eſſe lupos factos verè exiſtimarint. Nã populum vniuerſum potuiſſe, nedũ priuatos homines aliquo vel vitio aëris, vel vict⁹ prauitate, humores tetros melancholicos ſtatis temporibus colligere, atque iis demũ in corpore efferueſcẽtibus huiuſcemodi ſymptomata incurrere, minimè rationi atque experientiæ diſſentaneũ eſt, cũ alioqui proditum ſit in quadã Galliæ prouincia virgines pene omnes quodã melancholico furore raptas ſeſe in aquas præcipites dediſſe, ac extinctas eſſe. Neque minus credere licet, quod à multis, & præſertim à Plinio lib. ii. cap. iiii. ſcriptum eſt, qui ſeſe in Africa quãdam inter nuptias ex femina ſtatim marẽ effectum vidiſſe teſtatur. Mulieres enim inſtrumẽtum quoddã virili mentulæ paulò minus ac certè nõ diſſimile à natura ſortitas eſſe, quod latens femineo ſexui nihil immutet, nimiũ verò excreſcẽs foras extuberet, atque magnam in omnibus actionibus mutationem pariat, anatomicorũ filii & ſciunt, & aperte affirmant. Verum Hippocratem huiuſcemodi ſexus mutationẽ (quod aliqui male conſcii putarunt) voluiſſe ſignificare, cum in fine lib. vi. epid. Phaetuſæ Pythei vxoris, nec non Namyſiæ Gorgyppi cõiugis corpora virilia effecta eſſe, piloſque ac barbam

emisisse scribit, tantum à vero abest quantum verissimum est huiuscemodi conuersionem solis virginibus contingere, atque tum dumtaxat, cum menses profluere, & libidinis æstus incendere (cuiusmodi commemoratæ ab Hippocrate iam vetustiores & diu nuptæ haud quaquam erant) incipiunt. Voce enim ἀνδρώθη non solùm 6. Epid. verũ etiam in lib. de articulis, atque alibi vsus inuenitur Hippocrates, non cum mutationem sexus, sed corporis ad robur & virilitatis profectũ indicare intendit. Quod verò putant ad huiuscemodi sexus commutationẽ confirmandam valde conferre quarundam plantarum inter sese commutationes, à Theophrasto in primis, atque aliis rei rusticæ peritis propositas, in eo quoque mirificè halucinantur, quia etsi demus (quod tamen Theophrast. apertè nuspiã docet) lolium in triticum mutari, quemadmodum contrà in lolium mutatur triticum, attamẽ longè diuersa ratio est, cùm plantis id contingat ob semen, quod vel nutrimento, vel loco, vel aëre mutatũ vim generãdi minimè amittit, sed infirmiorem aquirit, perinde ac semẽ virile in vtero feminæ alteratũ loco maris feminã, vel etiã dissimilius aliud atque mõstruosum genus producit, neque. n. videre est vnquã triticum natum in lolium, aut sysimbriũ in menthã degenerasse vt multò minus id de animalibus, atque adeo ipso de homine huiuscemodi fabulas confingere liceat. Insaniæ mẽtio mihi ad memoriã reuocat Plin. locum non admodũ intellectu facilẽ iis, qui medici non sunt, nam lib. 7. c. 51. scribit esse aliquem morbũ per sapientiam mori: quod an ludens, vt sępe solet, an serio dixerit, interdum dubitaui, cùm phrenesis de qua locutum eum puto, minimè sapientia,

sed potius desipientia, atque insania mortem adferat: dictam verò docuerit Plato in Timæo, quod à septo transuerso nomine φρενῶν antiquitus vocato originem ducere crediderint veteres, atque ĩccirco eo affecto, vbi mentis sedem ponebant, sapientiam tolli. Porro de phrenesi verba facere Plinium satis clare indicant subsequentis capitis initio ad scripta verba, vbi sapientiæ ægritudinis signa referens fimbriarum curam, & stragulæ vestis plicaturas; quę omnia medici phrenitidis signa faciunt, pręcipue commemorat. At quid existimandũ est de eo quod idem auctor ex Aristotele prodidit memorię cap. xcviij. li. ii. nimirum nullum animal nisi æstu maris recedente exspirare obseruatumque id multum in Gallico oceano, & dumtaxat in homine compertũ, vix enim imo ne vix quidem induci possum, vt existimem Aristotelẽ philosophum maximum rem vsqueadeo à ratione, & vsu alienam proposuisse. Ecquis ignorat qualibet hora vel potius quolibet diei & noctis momento animalia bruta, atque homines interire?

LIBRI SEXTI ET VLTIMI
FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

D.

E

F.

I

M.

Q

R

V.

FINIS.